

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ О ПОСЛОВАЊУ И РЕЗУЛТАТИМА РАДА

Народна банка Србије

2019

Уводна напомена

Годишњи извештај о пословању и резултатима рада Народна банка Србије подноси Народној скупштини најкасније до 30. јуна наредне године.¹

Статутом Народне банке Србије² утврђено је да тај извештај садржи податке о остварењу циљева и обављању функција Народне банке Србије, и то функција које се односе на монетарну и девизну политику, управљање девизним резервама, мере и активности ради очувања и јачања стабилности финансијског система, контролу банака, контролу обављања делатности осигурања, односно надзора над том делатношћу, надзор над обављањем делатности друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, надзор над обављањем послова лизинга, надзор над пружањем платних услуга и издавањем електронског новца, издавање новчаница и кованог новца и управљање токовима готовине, као и платни систем.

Извештај такође садржи финансијске извештаје о пословању Народне банке Србије у којима су исказани приходи и расходи по најважнијим позицијама, као и имовина, обавезе и капитал, затим податке о институционалном оквиру Народне банке Србије, о законодавно-правној активности, о међународној сарадњи, о заштити корисника финансијских услуга, о платним картицама, о интерној ревизији и информационој технологији, о унутрашњој организацији и кадровској политици, о људским ресурсима, о раду филијала и Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, као и податке о осталим активностима Народне банке Србије.

Годишњи извештај о пословању и резултатима рада у 2019. размотрен је и усвојен на седници Извршног одбора Народне банке Србије 11. јуна 2020. године.

Извршни одбор Народне банке Србије:

Др Јоргованка Табаковић, гувернер

Др Жељко Јовић, вицегувернер

Др Ана Ивковић, вицегувернер

Мр Драгана Станић, вицегувернер

¹ Закон о Народној банци Србије, „Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015 – одлука УС и 44/2018.

² „Службени гласник РС”, бр. 12/2013, 18/2015 и 72/2015.

Уводна реч гувернера

У Годишњем извештају који је пред вама представили смо најважније мере и активности које је Народна банка Србије предузимала током 2019. године како би испунила своје законом дефинисане циљеве – очување ценовне и финансијске стабилности, као и пружање подршке даљем економском напретку Србије. Одржавајући ценовну стабилност и додатно јачајући финансијску стабилност, Народна банка Србије је подстицала привредни раст, који је претходне две године у просеку износио 4,3% и на тај начин се приближио производном потенцијалу. Повољни макроекономски изгледи за наредни период, обезбеђена ценовна и релативна стабилност динара, која пословање чини извеснијим и чува реалну вредност доходака наших грађана и привреде, јавне финансије и екстерна позиција земље у одрживим оквирима, као и незапосленост, која је први пут спуштена на једноцифрени ниво – најважнији су показатељи да су одлуке економске политике које су Влада и Народна банка Србије доносиле у претходних осам година биле координиране, правовремене и адекватне.

Остварена и очувана стабилност, чији је важан гарант Народна банка Србије, и јачање домаћих макроекономских показатеља допринели су знатном повећању отпорности наше економије на ризике из међународног окружења, који су били изражени и током 2019, а који су у овој години и додатно интензивирани ширењем пандемије вируса корона. У прошлој години међународно окружење карактерисале су појачане трговинске и геополитичке тензије, које су успориле глобални привредни раст. Таква кретања одразила су се и на волатилност цена примарних производа, пре свега нафте, као и на појачану неизвесност на међународном финансијском тржишту, што је захтевало опрезност у вођењу монетарне политике у првом делу године. У условима слабијих изгледа за глобални привредни раст, водеће централне банке, Систем федералних резерви и Европска централна банка, средином године започеле су ублажавања монетарне политике, што је у условима ниских инфлаторних притисака и повољног домаћег

макроекономског окружења омогућило додатно ублажавање монетарне политике Народне банке Србије.

Током године, референтну каматну стопу смањили смо за 75 базних поена, на до тада најнижи ниво у режиму циљања инфлације (2,25%), чиме је она од почетка циклуса ублажавања монетарне политике (маја 2013) до краја 2019. смањена за укупно 9,5 процентних поена. То је обезбедило знатне уштеде за привреду и грађане по основу кредита који су у отплати, а у исто време више него у пуној мери пренело се и на нижу цену новог задуживања у динарима. Уз нижу премију ризика земље, појачану конкуренцију међу банкама и задржавање ниских каматних стопа у зони евра, смањење референтне каматне стопе одразило се на готово двоцифрени раст кредита, који је био један од највиших у региону. Том расту у већој мери су доприносили кредити привреди него кредити одобрени становништву, захваљујући пре свега расту инвестиционих кредита, чије стање је крајем 2019. готово достигло 5 милијарди евра. Инвестициони кредити од почетка новог инвестиционог циклуса 2015. године представљају један од важнијих извора финансирања приватних инвестиција, чиме се даје пуна подршка привредном расту.

Допринос Народне банке Србије привредном расту огледао се и у повољнијем пословном и инвестиционом амбијенту, који потврђују највиши прилив страних директних инвестиција до сада од преко 3,8 милијарди евра и остварен нето добитак привреде пету годину заредом од преко 391 милијарде динара у 2019. години, при чему су трошкови по основу курсних разлика и камата били нижи за око 15 милијарди динара. Тиме су у петогодишњем периоду акумулиране огромне финансијске уштеде, које су предузећима омогућиле повећано инвестирање и отварање нових радних места. О поправљању пословног и инвестиционог амбијента у Србији сведочи и наш напредак на Doing Business листи конкурентности Светске банке, на 44. место од укупно 190 земаља, што је у односу на претходну годину за четири места повољнија позиција.

Снажан раст инвестиција и даљи опоравак потрошње домаћинства успешно су компензовали успоравање раста екстерне тражње, тако да је реални раст бруто домаћег производа у 2019. износио 4,2%. Притом, и у условима бржег раста домаће тражње од очекиваног и позитивних трендова на тржишту рада, инфлација је остала ниска и стабилна седму годину заредом и у просеку је износила око 2%. Ниска је остала и базна инфлација, тј. део укупне инфлације на коју мере монетарне политике имају највећи утицај, а чврсто усидрена у границама циља била су и инфлациона очекивања финансијског сектора и привреде, што указује на кредибилитет монетарне политике. Доказану оперативну независност Народне банке Србије и раст кредибилитета монетарне политике нагласиле су и агенције

Fitch и Standard & Poor's у својим извештајима, када су повећале кредитни рејтинг Србије на корак од инвестиционог, што уједно представља потврду веће спремности за улагања у Србију и успешности економске политике наше земље.

И поред неизвесности на светском финансијском тржишту, као резултат добрих макроекономских перформанси домаће привреде, очувана је релативна стабилност курса динара, а премија ризика земље била је међу најнижим у региону и током године снижена је за 140 базних поена, на 19 базних поена на крају године. И у 2019. години наставили смо да реагујемо непристрасно у оба смера с циљем ублажавања прекомерних краткорочних осцилација курса динара. То је у условима апрецијацијских притисака, који су преовладавали током већег дела године, резултирало тиме да Народна банка Србије на нивоу године буде нето купац девиза на девизном тржишту у износу од 2,7 милијарди евра, што је допринело расту девизних резерви. Подсетићу вас да је једна од водећих финансијских институција у свету, JP Morgan, ове године објавила резултате анализе који указују на то да је међу 25 анализираних валута, динар била једна од две валуте која је реално вреднована, тј. да није ни прецењен ни потцењен.

Важан елемент отпорности домаће економије на екстерне неизвесности представљају девизне резерве Народне банке Србије, које су током 2019. повећане за 2,1 милијарду евра и на крају године износиле су рекордне 13,4 милијарде евра. Истовремено, на највишем нивоу откада се прате (11,4 милијарде евра) биле су и нето девизне резерве, које искључују обавезе према банкама по основу девизне обавезне резерве. У складу с принципима сигурности и ликвидности, средства девизних резерви и у 2019. години пласирали смо код првокласних институција, као и у високоликвидне хартије од вредности првокласних издавалаца. Доследни у опредељењу да ризике сведемо на низак ниво диверсификацијом портфеља девизних резерви, у октобру смо први пут купили злато на међународном тржишту, чиме је његово учешће у структури девизних резерви повећано са 7% на око 10%, што се од избијања кризе изазване пандемијом вируса корона показало као правовремен и исправан потез.

Када је реч о испуњењу нашег другог циља – финансијске стабилности – задржали смо системски приступ и наставили с применом активности усмерених на смањење постојећих и спречавање настанка нових проблематичних кредита. То је, уз раст кредитне активности, допринело смањењу учешћа проблематичних кредита у укупним кредитима на 4,1% крајем године, што је најнижи ниво од 2008. године, откад се овај показатељ квалитета активе банака прати, а за преко 18 процентних поена ниже од усвајања Стратегије за решавање проблематичних кредита. Притом, висока покривеност проблематичних кредита резервама за

процењене губитке искључује могућност да би они могли угрозити пословање банкарског сектора и финансијску стабилност. Домаћи банкарски систем и даље је карактерисала изузетна ликвидност, као и адекватна капитализованост, уз показатељ адекватности капитала од преко 23% с краја године, који је био знатно изнад регулаторног минимума од 8% прописаног међународним регулаторним оквиром. Наши банкарски сектор остао је стабилан и отпоран на шокове из домаћег и међународног окружења, што потврђују и стрес-тестови, које смо и током 2019. редовно спроводили. Народна банка Србије је пажљиво пратила домаћа и међународна кретања, анализирала ризике који би могли бити акумулирани у финансијском систему и предузимала мере у правцу њиховог смањења.

У настојању да идемо у корак са актуелним трендовима, али и потребама у савременом свету, остали смо посвећени модернизацији финансијског система, уважавајући чињеницу да сигурна и ефикасна инфраструктура за плаћања олакшава пословање и пословни амбијент чини повољнијим. У 2019. години све банке су укључене у систем за инстант плаћања, чији је оператор Народна банка Србије, захваљујући коме се новац преноси за 1,1 секунду, 24 часа дневно, седам дана у недељи, током целе године. Поред тога, омогућена је примена инстант плаћања на продајним местима трговаца коришћењем IPS QR кода за иницирање плаћања, као и видео-идентификација корисника финансијских услуга, а све с циљем да се омогући лакши приступ платним рачунима и савременим платним услугама. Ограничавањем међубанкарских накнада и стандардизацијом и објављивањем података о репрезентативним накнадама за банкарске услуге омогућили смо корисницима да лакше упореде понуде и тарифе накнада пружалаца финансијских услуга и тако себи обезбеде најефикасније и најекономичније платне услуге. И у 2019. години настављено је унапређење DinaCard платне картице омогућавањем њене употребе на интернету, као и у иностранству, у сарадњи с међународним картичним системима UnionPay и Discover.

У условима ниске и предвидиве инфлације и релативно стабилног девизног курса, Народна банка Србије је наставила да спроводи стратегију динаризације, пре свега пружањем подршке развоју домаћег финансијског тржишта и инструмената за заштиту од девизног ризика. Крајем године усвојени су и прописи који имају за циљ промену валутне структуре кредитирања у правцу што већег учешћа динарских кредита привреди у укупним кредитима и стварање амбијента којим се подстиче повољније финансирање посебно малих и средњих предузећа. На тај начин умањују се потенцијални ризици по стабилност финансијског система који могу проистећи из релативно високог учешћа девизно индексираних кредита и кредита у страној валути у билансима банака. Захваљујући расту динарске

штедње за више од 30% у току године, напредак у процесу динаризаације видљив је пре свега на страни депозита – учешће динарских депозита привреде и становништва на крају године износило је 35,1%, што је највиши ниво од почетка примене стратегије динаризаације.

Током 2019. надлежности Народне банке Србије додатно су проширене и на послове издавања и одузимања овлашћења за обављање мењачких послова и послове контроле девизног пословања резидената и нерезидената и мењачких послова.

Народна банка Србије је знатно допринела успешном завршетку другог и трећег разматрања економског програма Србије који се спроводи уз подршку Инструмента за координацију политике за Србију, који је Међународни монетарни фонд одобрио јула 2018. Одбор извршних директора поздравио је снажне макроекономске резултате и оценио је да је привредни раст снажан, да се јавни дуг смањује, да запосленост расте, да је финансијски сектор здрав, а инфлација ниска. Истакнут је значај снажних мера и одлучног спровођења структурних реформи за очување макроекономске и финансијске стабилности, суочавање са интерним и екстерним изазовима, подстицање привредног раста и приближавање дохотка нивоима Европске уније. Народна банка Србије је наставила успешну сарадњу и с другим међународним институцијама – Светском банком, Европском банком за обнову и развој, а посебно са Европском централном банком и Европском комисијом, с којима смо редовно одржавали дијалог на високом нивоу и размењивали макроекономске пројекције и виђење кључних питања за одрживи раст и развој Србије. Народна банка Србије наставила је активно да учествује у процесу приступања Србије Европској унији. Отварањем преговарачких поглавља 9 – Финансијске услуге и 4 – Слободно кретање капитала отворена су сва преговарачка поглавља за која је Народна банка Србије руководећа или другонадлежна институција у процесу преговора са Европском унијом.

Поступајући транспарентно и одговорно према јавности, Народна банка Србије је и током 2019. године настојала да правовремено информисе јавност о свом пословању и повећа предвидивост монетарне, макропруденцијалне и микропруденцијалне политике. Бројне извештаје и стручне анализе представили смо јавности, у настојању да својим објашњењима и оценама економских кретања помогнемо тржишним учесницима у разумевању домаћих и међународних економских кретања. Посебно активни били смо на друштвеним мрежама како бисмо информације о свом пословању учинили расположивим на што једноставнији и бржи начин.

Наставили смо да помажемо и корисницима финансијских услуга и да спроводимо бројне едукативне активности. У сарадњи са Економским факултетом Универзитета у Београду, наставили смо да организујемо истраживачке семинаре, на којима су учествовали водећи светски стручњаци из централних банака и са универзитета у Европи и Сједињеним Америчким Државама. С представницима девет факултета из Србије и шест факултета из Републике Српске у области економских, правних и организационих наука потписали смо меморандум о пословној сарадњи, чији је циљ да се додатно унапређује образовни процес на факултетима и најбољим студентима омогући да стечена знања примене у пракси.

По својој функцији, Народна банка Србије није профитна институција и успешност њеног пословања се, као и свих других централних банака у свету, не цени према томе какав је финансијски резултат остварен у једној години, већ колико је успешна у остваривању својих законом дефинисаних циљева и обезбеђењу стабилних услова пословања и инвестирања. Међутим, ипак је битно истаћи да је у 2019. години Народна банка Србије остварила добит у укупном износу од 37,2 милијарде динара. Најзначајнији приходи и расходи остварени су обављањем функција утврђених Законом о Народној банци Србије (пре свега управљањем девизним резервама и спровођењем монетарне политике), а то су приходи и расходи по основу камата.

Укратко, то су били најзначајнији резултати мера и активности које је предузимала Народна банка Србије у својој 135. години пословања. На крају, осврнула бих се на то шта ови резултати значе у контексту актуелних дешавања, тј. драматичних последица које је пандемија вируса корона имала по здравље људи и на глобална економска кретања, која нису ни нас заобила. Све што је остварено у претходних осам година – од постигнуте и очуване ценовне стабилности, преко уређених јавних финансија и боље спољне позиције земље, до високих девизних резерви, јаког финансијског система и повећане ефикасности монетарне политике – омогућило нам је да се овој глобалној кризи без преседана супротставимо са знатно повољније позиције и да знатно ублажимо негативне ефекте пандемије и тако сачувамо производне капацитете, радна места и животни стандард наших грађана. Народна банка Србије ће и надаље чинити све да правовремено и адекватно одговори на изазове времена у коме живимо и нашу економију настави да води путем одрживог раста и развоја.

Др Јоргованка Табаковић, гувернер

**СКРАЋЕНИЦЕ КОРИШЋЕНЕ
У ОВОМ ИЗВЕШТАЈУ**

БДП – бруто домаћи производ
BIS – Банка за међународне обрачуне
б.п. – базни поен
ДКРТ – девизни консолидовани рачун трезора
EBRD – Европска банка за обнову и развој
ЕИБ – Европска инвестициона банка
ЕСЦБ – Европски систем централних банака
ЕУ – Европска унија
ЕЦБ – Европска централна банка
ИПЦ – индекс потрошачких цена
мг. – међугодишњи
МДТ – међубанкарско девизно тржиште
млн – милион
млрд – милијарда
ММФ – Међународни монетарни фонд
NPL – проблематични кредити
ОПЕС – Организација земаља извозница нафте
П – полугодиште
п.п. – процентни поен
RTGS – обрачун у реалном времену по бруто принципу
SDR – специјална права вучења
Т – тромесечје
ФЕД – Систем федералних резерви Сједињених Америчких Држава
ХоВ – картије од вредности
НИИ – Херфиндал–Хиршманов индекс

Не наводе се друге општепознате скраћенице.

САДРЖАЈ

САДРЖАЈ	12
---------------	----

I. НАЈВАЖНИЈИ РЕЗУЛТАТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ У 2019. ГОДИНИ	15
--	-----------

II. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И ОРГАНИЗАЦИЈА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	19
--	-----------

II.1. Уставно одређење и Закон о Народној банци Србије	19
II.2. Органи Народне банке Србије	22
II.3. Организација пословања Народне банке Србије.....	26

III. СТАБИЛНОСТ ЦЕНА И СТАБИЛНОСТ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА	29
---	-----------

III.1. Монетарна политика	29
III.1.1. Монетарна политика у 2019. години.....	29
III.1.2. Инструменти монетарне политике	33
III.1.3. Остварење циљане инфлације у 2019. години	38
III.2. Регулација и супервизија финансијских институција.....	40
III.2.1. Банке	40
III.2.2. Сектор осигурања	56
III.2.3. Добровољни пензијски фондови	64
III.2.4. Финансијски лизинг	68
III.2.5. Супервизија информационих система финансијских институција	71
III.2.6. Активности у области спречавања прања новца и финансирања тероризма	73
III.3. Функција реструктурирања банака	78
III.4. Стабилност финансијског система	81
III.4.1. Функција финансијске стабилности.....	81
III.4.2. Оцена стабилности финансијског система	84

IV. ОСТАЛЕ ФУНКЦИЈЕ И АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	93
--	-----------

IV.1. Управљање девизним резервама	93
IV.2. Емисија новца и управљање токовима готовине.....	100
IV.2.1. Издавање новчаница и готовог новца	100
IV.2.2. Активности филијала Народне банке Србије.....	104

IV.3. Платни систем.....	109
IV.4. Остале активности.....	122
IV.4.1. Економске анализе и статистика.....	122
IV.4.2. Међународна сарадња.....	127
IV.4.3. Девизни послови и кредитни односи са иностранством	140
IV.4.4. Законодавно-правни послови.....	147
IV.4.5. Принудна наплата	151
IV.4.6. Послови администрирања јавног дуга.....	152
IV.4.7. Комуникација с јавношћу	153
IV.4.8. Заштита корисника финансијских услуга	155
IV.4.9. Друштвена одговорност	158
IV.5. Управљање	161
IV.5.1. Управљање људским ресурсима	161
IV.5.2. Интерна ревизија и управљање ризицима.....	165
IV.5.3. Информационо-комуникационе технологије	166
V. ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ.....	167
V.1. Финансијски положај и резултат Народне банке Србије.....	167
V.2. Рачуноводствени принципи и стандарди	170
V.3. Изложеност и управљање ризицима	174
V.4. Извештај независног ревизора.....	179
V.5. Годишњи финансијски извештаји.....	181
V.6. Пословање Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер....	187
VI. ПРЕДУЗЕТЕ МЕРЕ У 2020. И ПЛАНОВИ ЗА НАРЕДНИ ПЕРИОД.....	191
ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ.....	205
Публикације Народне банке Србије	205
Списак графикана и табела	206

I. НАЈВАЖНИЈИ РЕЗУЛТАТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ У 2019. ГОДИНИ

Седму годину заредом, **Народна банка Србије је очувала инфлацију на ниском и стабилном нивоу** (у просеку око 2%), чувајући тиме и реалну вредност доходака наших грађана и привреде. У *Извештају о конкурентности Светског економског форума* за 2019. годину, Србија је по оствареној инфлацији задржала прву позицију, наставивши се у групи земаља с најбољим резултатом по том критеријуму.

Динар је остао релативно стабилан према евру, што привреди и грађанима пружа извесност пословања и планирања. Релативна стабилност динара доприноси и расту степена динаризације на страни депозита. То потврђује и **снажан раст динарске штедње** (за преко 30% током 2019) на нови рекордан ниво. Према извештају *JP Morgan*-а, од укупно 25 анализираних валута земаља у развоју, **српски динар је једна од две валуте које су потпуно реално вредноване** – нити је прецењен, нити је потцењен.

Бруто и нето девизне резерве земље биле су на крају 2019. на највишем нивоу откад се на овај начин прате (2000. године), чиме је обезбеђена добра заштита од ризика из екстерног окружења, као што је пандемија вируса корона. Девизне резерве су адекватне и по обиму (готово двоструко више од стандарда којим се утврђује адекватан

ниво) и по структури. Народна банка Србије је у октобру први пут купила злато на међународном тржишту, тако да је учешће злата у девизним резервама повећано са 7% на око 10%.

Током 2019. Народна банка Србије је наставила циклус ублажавања монетарне политике, смањујући референтну каматну стопу за укупно 75 б.п., на 2,25%, што је био њен до тада најнижи ниво у режиму циљања инфлације. Тиме је Народна банка Србије додатно подржала кредитни и привредни раст и директно допринела повољнијим условима финансирања и већем расположивом доходу грађана и привреде. Привредни раст је другу годину заредом премашио 4% и, упркос успоравању екстерне тражње, износио је 4,2% захваљујући расту инвестиција и потрошње домаћинства.

Каматне стопе на нове динарске кредите приватном сектору смањене су од краја 2018. за преко 1,2 п.п. и крајем 2019. износиле су 4,0% за привреду и 9,1% за становништво, чиме су се спустиле на нови најнижи ниво у режиму циљања инфлације. Као одраз укупне макроекономске стабилности, премија ризика Србије била је међу најнижим у региону и на крају 2019. износила је 19 б.п. Ублажавање монетарне политике Народне банке Србије, уз нижу премију ризика земље, допринело је и смањењу трошкова државе по основу камата.

Банкарски систем у Србији и у 2019. био је стабилан, при чему су капитална адекватност и ликвидност били знатно изнад прописаних регулаторних минимума. Настављен је раст кредитне активности по готово двоцифреној стопи, док је учешће *NPL* у укупним кредитима спуштено на нови најнижи ниво откад се овај показатељ прати – на 4,1% у децембру.

Европска комисија донела је одлуку којом је позитивно оценила усклађеност регулаторног и супервизорског оквира за банке у Србији, тако да кредитне институције из ЕУ сада могу применити преференцијални третман на изложености према лицима из Србије, иако није чланица ЕУ. Ова одлука омогућава повољнији третман улагања у динарске ХоВ Републике Србије, што представља додатни импулс за развој динарског финансијског тржишта.

Регулаторне и друге активности које је Народна банка Србије предузимала у области спречавања прања новца и финансирања тероризма резултирало је тиме што се **Република Србија не налази више на листи FATF** списка земаља које имају стратешке недостатке у области регулативе у вези са спречавањем прања новца.

Током 2019, на међународном финансијском тржишту емитована је нова десетогодишња еврообвезница по до сада најповољнијим условима – **остварена каматна стопа била је међу најнижим стопама на десетогодишње еврообвезнице у еврима које су земље региона емитовале**, чак и оне које имају већи кредитни рејтинг од Србије.

Потврду веће спремности за улагања у Србију и успешности економске политике наше земље представља и **повећање кредитног рејтинга на корак од инвестиционог** од стране агенција *Fitch* и *Standard & Poor's*, које наглашавају да су у основи раста рејтинга и повољних изгледа доказана оперативна независност Народне банке Србије и раст кредибилитета монетарне политике.

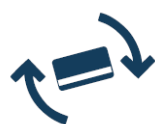
Протеклу годину обележило је и отварање два преговарачка поглавља у процесу приступања Републике Србије ЕУ, а у којима Народна банка Србије има важну улогу: поглавље 9 – *Финансијске услуге*, за које је Народна банка Србије првонадлежна институција, и поглавље 4 – *Слободно кретање капитала*, у оквиру којег је Народна банка Србије другонадлежна институција.

Одбор извршних директора ММФ-а донео је одлуке о успешном завршетку другог и трећег разматрања економског програма Србије који се спроводи уз подршку Инструмента за координацију политике, уз оцену да ниска инфлација и здрав финансијски систем подржавају јавне финансије, приватне инвестиције и тржиште рада.

У 2019. години све банке су се укључиле у систем за инстант плаћања, чији је оператор Народна банка Србије, уз наставак активности на примени инстант плаћања на продајним местима трговаца. Стандардизована је терминологија у области платних услуга и омогућено брже и лакше упоређивање понуда и тарифа различитих пружалаца платних услуга (на интернет страници Народне банке Србије). У П2 2019. иницирана су прва инстант плаћања коришћењем *IPS QR* кода.

Снижене су трговачке накнаде као директан резултат ограничења међубанкарских накнада, услед чега је проширена мрежа *POS* терминала на продајним местима. И у 2019. години настављено је с развојем *DinaCard* платне картице, омогућавањем њене употребе на интернету, као и у иностранству, у сарадњи с међународним картичним системима *UnionPay* и *Discover*.

Гувернер Народне банке Србије др Јоргованка Табаковић добитник је годишњих признања магазина *The Banker* за најбољег гувернера на светском нивоу и за најбољег европског гувернера за 2020. годину. У образложењу се наводи да је гувернер др Јоргованка Табаковић од 2012. године радила на јачању банкарског система земље, као и да је спроводила монетарну политику којом је инфлација смањена и очувана на ниском нивоу, чиме је подржана домаћа тражња и раст банкарских кредита.

II. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И ОРГАНИЗАЦИЈА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

II.1. Уставно одређење и *Закон о Народној банци Србије*

Основе институционалног положаја Народне банке Србије постављене су у делу *Устава Републике Србије* посвећеном економском уређењу и јавним финансијама. Наиме, чланом 95. *Устава* утврђено је да је Народна банка Србије централна банка Републике Србије, да је самостална и да подлеже надзору Народне скупштине, којој и одговара, да њеним радом руководи гувернер, те да ће се о њој донети закон.

У члану 107. став 2. *Устава* додатно је потврђена зајамчена самосталност Народне банке Србије прописивањем да ова банка има право предлагања закона из своје надлежности.

Закон о Народној банци Србије

*Законом о Народној банци Србије*³ уређени су положај, организација, овлашћења и функције Народне банке Србије, као и однос Народне банке Србије према органима Републике Србије, међународним организацијама и институцијама.

³„Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015, 40/2015 – одлука УС и 44/2018.

Циљеви

Основни циљ Народне банке Србије јесте постизање и одржавање стабилности цена.

Не доводећи у питање остваривање свог основног циља, Народна банка Србије доприноси очувању и јачању стабилности финансијског система.

Народна банка Србије, не доводећи у питање остваривање претходно наведених циљева, подржаће спровођење економске политике Владе Републике Србије, послујући у складу с начелима тржишне привреде.

Функције

Народна банка Србије обавља следеће функције:

- утврђује и спроводи монетарну и девизну политику;
- управља девизним резервама;
- утврђује и спроводи, у оквиру своје надлежности, активности и мере ради очувања и јачања стабилности финансијског система;
- издаје новчанице и ковани новац и управља токовима готовине;
- уређује, контролише и унапређује несметано функционисање платног промета у земљи и са иностранством, у складу са законом;
- издаје и одузима банкама дозволе за рад, врши контролу бонитета и законитости пословања банака и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују банке;
- издаје и одузима дозволе за обављање делатности осигурања, врши контролу ове делатности, односно надзор над обављањем те делатности, издаје и одузима овлашћења за обављање појединих послова из делатности осигурања и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређује осигурање;
- издаје и одузима дозволе за обављање послова финансијског лизинга, врши надзор над обављањем ових послова и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређује финансијски лизинг;
- издаје и одузима друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима дозволе за рад и дозволе за управљање тим фондовима, врши надзор над овом делатношћу и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују добровољни пензијски фондови;
- издаје и одузима платним институцијама дозволе за пружање платних услуга и издаје и одузима институцијама електронског новца дозволе за издавање овог новца, врши надзор над пружањем платних услуга и издавањем електронског новца, а обавља и друге послове, у складу са законом којим се уређују платне услуге;
- обавља послове заштите права и интереса корисника услуга које пружају банке, даваоци финансијског лизинга, друштва за осигурање, друштва за

управљање добровољним пензијским фондовима, пружаоци платних услуга и издаваоци електронског новца, у складу са законом;

- утврђује испуњеност услова за покретање поступака реструктурирања банака, односно чланова банкарске групе и спроводи ове поступке, одлучује о инструментима и мерама које ће се предузети у реструктурирању и обавља друге послове у вези с реструктурирањем банака, у складу са законом којим се уређују банке;

- издаје и одузима операторима платног система дозволе за рад овог система, врши надзор над њиховим пословањем и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују платне услуге;

- обавља законом односно уговором утврђене послове за Републику Србију, не угрожавајући притом своју самосталност и независност;

- обавља друге послове из своје надлежности, у складу са законом (на пример послове спровођења принудне наплате или послове у области званичне статистике).

На основу *Закона о изменама и допунама Закона о Народној банци Србије*⁴ и *Закона о изменама и допунама Закона о девизном пословању*,⁵ Народна банка Србије је од 1. јануара 2019. успешно преузела обављање послова издавања и одузимања овлашћења за обављање мењачких послова и контроле мењачког и девизног пословања од Министарства финансија – Пореске управе.

Положај Народне банке Србије

У складу с међународним правилима и стандардима, *Законом о Народној банци Србије* ближе је уређено уставно начело самосталности Народне банке Србије тако што је прописано да је Народна банка Србије самостална и независна у обављању функција утврђених овим и другим законом, те да органи Народне банке Србије и чланови ових органа у обављању својих функција не примају нити траже упутства од државних органа и организација, као ни од других лица, односно да државни органи и организације, као ни друга лица, не могу угрожавати самосталност и независност Народне банке Србије, нити могу утицати на Народну банку Србије, органе Народне банке Србије и чланове ових органа у обављању њихових функција.

Народна банка Србије има својство правног лица *ex lege* и не уписује се у регистар правних лица. Народна банка Србије има Статут, који се објављује у „Службеном гласнику РС”.

⁴ „Службени гласник РС”, бр. 44/2018.

⁵ „Службени гласник РС”, бр. 30/2018.

Народна банка Србије, у извршавању својих функција, сарађује с Владом и другим државним органима и у оквиру своје надлежности, а не угрожавајући остваривање својих циљева, предузима мере за унапређење те сарадње.

Народна банка Србије може бити чланица међународних финансијских организација и институција, те може сарађивати са страним централним банкама, регулаторним телима и финансијским и кредитним институцијама. Не угрожавајући остваривање својих циљева, Народна банка Србије може заступати Републику Србију у међународним финансијским организацијама и институцијама и другим облицима међународне сарадње, уз сагласност Владе.

Народна банка Србије не може одобравати кредите, позајмице, прекорачења по рачуну или друге видове кредитних олакшица Републици Србији, аутономној покрајини или јединици локалне самоуправе, јавним предузећима и другим правним лицима чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе, односно у којима Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе имају контролно учешће, не може давати гаранције за измирење обавеза тих субјеката или на други начин обезбеђивати измирење њихових обавеза, нити може непосредно куповати Хов од ових субјеката. Изузетак од забране монетарног финансирања представљају дневни кредити и кредити који се одобравају ради измиривања обавеза по основу чланства у ММФ-у. Када је реч о банкама у којима контролно учешће имају Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе – ове банке имају приступ кредитима и кредитним олакшицама Народне банке Србије под истим условима као и друге банке.

II.2. Органи Народне банке Србије

Органи Народне банке Србије су:

- Извршни одбор Народне банке Србије (у даљем тексту: Извршни одбор);
- гувернер Народне банке Србије (у даљем тексту: гувернер);
- Савет гувернера Народне банке Србије (у даљем тексту: Савет).

За остваривање циљева Народне банке Србије у оквиру својих надлежности утврђених *Законом о Народној банци Србије* одговорни су Извршни одбор и гувернер.

Извршни одбор

Извршни одбор чине гувернер и вицегувернери.

Извршни одбор утврђује монетарну и девизну политику, као и активности ради очувања и јачања стабилности финансијског система, а посебно утврђује:

- програм монетарне политике Народне банке Србије;

- начин обрачуна, наплате и плаћања камате на пласмане и друга потраживања Народне банке Србије, као и на средства на која Народна банка Србије плаћа камату;
- услове и начин издавања ХоВ Народне банке Србије;
- услове под којима и начин на који Народна банка Србије спроводи операције на отвореном тржишту и обавља дисконтне послове;
- политику одобравања краткорочних кредита;
- политику курса динара;
- основице за обрачунавање обавезне резерве и стопе обавезне резерве, као и начин, услове и рокове издавања и коришћења средстава обавезне резерве банака;
- политику управљања девизним резервама, као и смернице за управљање тим резервама;
- друге инструменте и мере монетарне и девизне политике;
- мере за одржавање ликвидности банака;
- мере и активности, у оквиру надлежности Народне банке Србије, ради очувања и јачања стабилности финансијског система.

Извршни одбор утврђује референтну каматну стопу и друге каматне стопе које Народна банка Србије примењује у спровођењу монетарне политике, као и начин утврђивања каматних стопа Народне банке Србије.

Поред тога, Извршни одбор има знатне надлежности у области супервизије финансијских институција. Извршни одбор у складу са законом доноси прописе и друге опште акте из области контролне и надзорне функције над финансијским институцијама (банкама, друштвима за осигурање, даваоцима финансијског лизинга, друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима, платним институцијама и институцијама електронског новца), а такође одлучује о давању и одузимању дозвола за рад, односно дозвола за обављање делатности поменутим финансијским институцијама, као и о испуњености услова за покретање стечајног поступка, односно поступка ликвидације над банкама, друштвима за осигурање, даваоцима финансијског лизинга и друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима.

Извршни одбор доноси и прописе и друге опште и појединачне акте у области реструктурирања банака у складу са законом којим се уређују банке.

Извршни одбор утврђује јединствену тарифу по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге.

Извршни одбор, у складу са законом, доноси прописе и друге опште акте из области издавања и одузимања овлашћења за мењачке послове и области контроле мењачког и девизног пословања, као и из области заштите права и интереса корисника финансијских услуга. Поред тога, Извршни одбор даје смернице за јединствену примену прописа из надлежности Народне банке Србије.

Седнице Извршног одбора одржавају се по потреби, а најмање једном месечно. Седницама Извршног одбора председава гувернер. Извршни одбор доноси одлуке већином гласова свих чланова, а у случају изједначеног броја гласова, одлучује глас гувернера. На седнице Извршног одбора позива се министар надлежан за послове финансија, који на њима учествује без права гласа. Извршни одбор доноси пословник о раду.

Гувернер и вицегувернери

Гувернер:

- заступа и представља Народну банку Србије;
- руководи пословањем Народне банке Србије и организује њен рад;
- спроводи одлуке Извршног одбора и Савета;
- доноси прописе, опште и појединачне акте из надлежности Народне банке Србије који законом нису стављени у надлежност Извршног одбора и Савета;
- предлаже прописе, опште и појединачне акте које доносе Извршни одбор и Савет, ако *Законом о Народној банци Србије* није друкчије уређено;
- уређује унутрашњу организацију Народне банке Србије и систематизацију радних места у Народној банци Србије, као и радне односе запослених у Народној банци Србије;
- именује и разрешава запослене који руководе организационим јединицама у Народној банци Србије;
- обавља и друге послове утврђене законом на начин који није у супротности с циљевима утврђеним *Законом о Народној банци Србије*.

Гувернера бира Народна скупштина на предлог председника Републике Србије. Гувернер се бира на шест година, с правом поновног избора.

Сагласно одредбама *Закона о Народној банци Србије*, Народна банка Србије има од два до четири вицегувернера. Вицегувернере бира Народна скупштина, на предлог гувернера, на шест година, с правом поновног избора. На избор, неспојивост функција и сукоб интереса вицегувернера сходно се примењују одредбе *Закона о Народној банци Србије* које се односе на гувернера. Поједини послови које гувернер може поверити вицегувернерима ближе се уређују *Статутом Народне банке Србије*.

Савет гувернера

Савет чини пет чланова, укључујући и председника, које бира Народна скупштина на предлог одбора Народне скупштине надлежног за послове финансија. Чланови Савета бирају се на пет година, с правом поновног избора. Чланови Савета нису запослени у Народној банци Србије. На избор, неспојивост функција и сукоб интереса чланова Савета сходно се примењују одредбе *Закона о*

Народној банци Србије које се односе на гувернера. Најмање један члан Савета мора имати најмање десет година искуства на пословима рачуноводства или ревизије.

Савет:

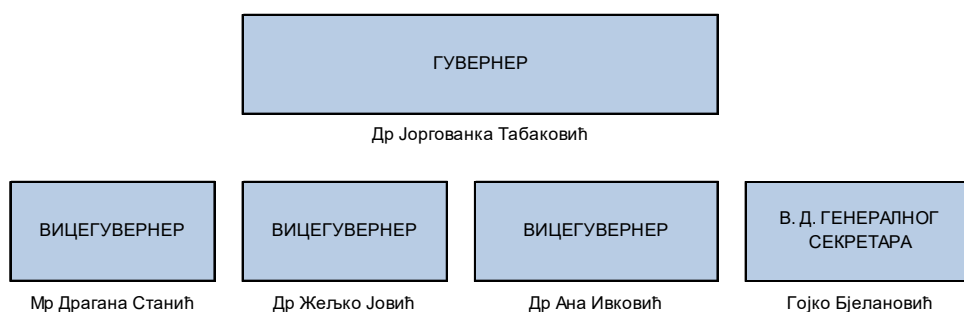
- доноси *Статут Народне банке Србије*, на предлог Извршног одбора;
- утврђује режим курса динара, на предлог Извршног одбора, уз сагласност Владе;
- доноси стратегију управљања девизним резервама, на предлог Извршног одбора;
- одлучује о чланству у међународној финансијској организацији и институцији;
- доноси финансијски план Народне банке Србије;
- усваја годишње финансијске извештаје Народне банке Србије;
- бира руководиоца у организационој јединици Народне банке Србије за послове интерне ревизије;
- бира спољног ревизора, разматра извештај спољног ревизора и прати примену препорука тог ревизора у Народној банци Србије;
- врши надзор над системом финансијског извештавања, управљања ризицима и унутрашњих контрола у Народној банци Србије;
- оцењује да ли су рачуноводствене политике и процедуре које су усвојене у Народној банци Србије одговарајуће;
- усваја годишњи план о обављању интерне ревизије у Народној банци Србије и периодично разматра извештаје о обављеној интерној ревизији;
- врши надзор над обављањем интерне ревизије и обављањем усклађености пословања у Народној банци Србије;
- доноси стратегију развоја Народне банке Србије, коју предлаже Извршни одбор, и прати њено спровођење.

Савет по потреби, а најмање два пута годишње, Народној скупштини подноси извештај о свом раду.

Седнице Савета одржавају се по потреби, а најмање једном у два месеца, и то ако су присутна најмање три члана Савета. Савет доноси одлуке већином гласова од укупног броја чланова. Савет доноси пословник о свом раду.

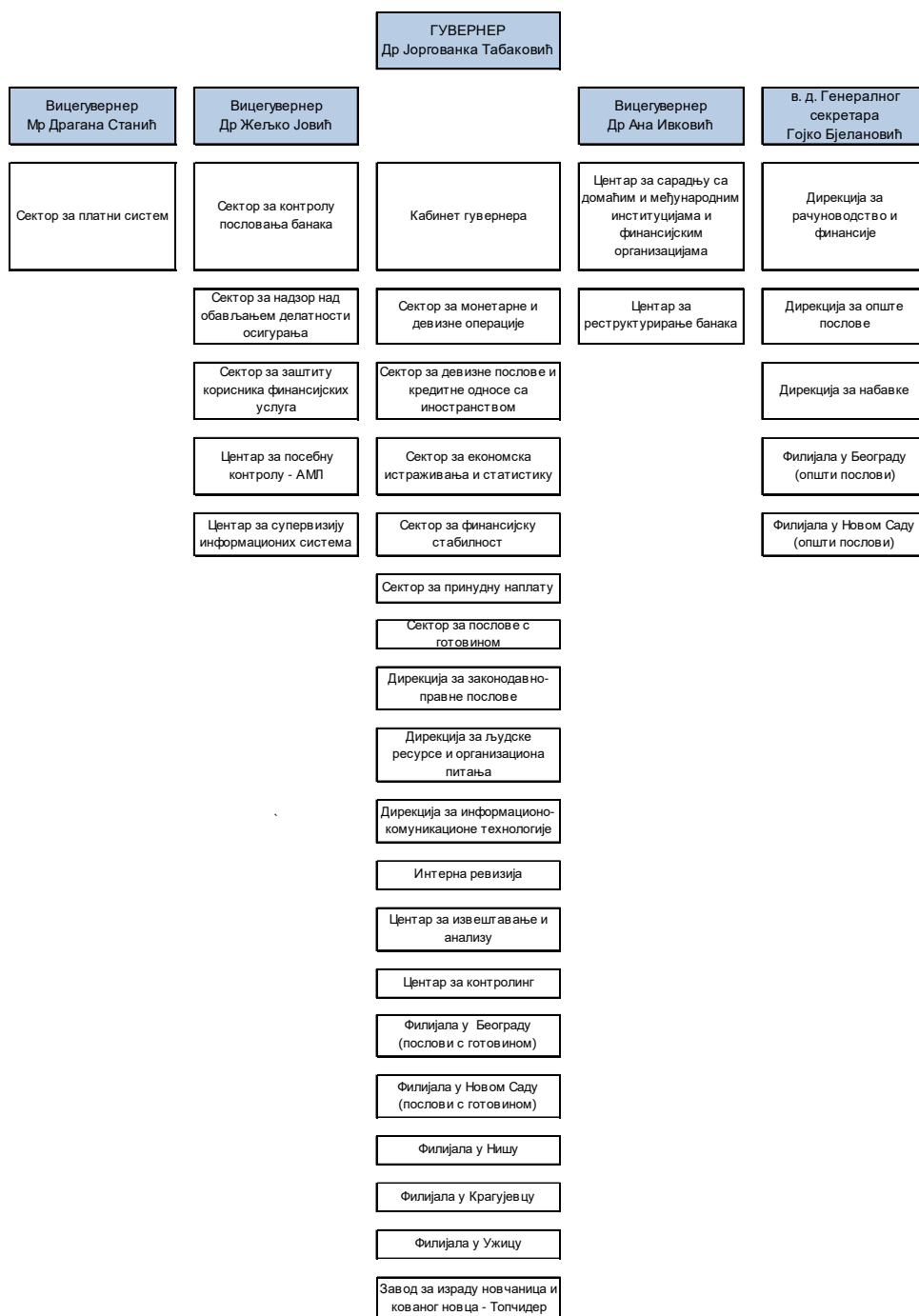
II.3. Организација пословања Народне банке Србије

РУКОВОДСТВО НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ (на дан 31. 12. 2019)

КООРДИНИРАЊЕ РАДОМ У НАРОДНОЈ БАНЦИ СРБИЈЕ

(на дан 31. 12. 2019)

ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

(на дан 31. 12. 2019)

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ						
Основне организационе јединице	Организационе јединице					Специјализована организација
	Филијала у Београду	Филијала у Новом Саду	Филијала у Нишу	Филијала у Крагујевцу	Филијала у Ужицу	Завод за израду новчаница и кованог новца - Топчидер
Сектор за монетарне и девизне операције	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Центар за развој и квалитет
Сектор за девизне послове и кредитне односе са иностранством	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одсек за опште послове	Дирекција за припрему
Сектор за финансијску стабилност		Одсек за опште послове	Одсек за опште послове	Одсек за опште послове		Дирекција за производњу новчаница
Сектор за економска истраживања и статистику						Дирекција за производњу кованог новца
Центар за сарадњу са домаћим и међународним институцијама и финансијским организацијама						Дирекција за вредносне и заштитне папире
Центар за реструктурирање банака						Центар за производњу и персонализацију
Сектор за послове с готовином						Дирекција за одржавање и енергетику
Сектор за платни систем						Дирекција за продају
Сектор за принудну наплату						Одељење за економске послове
Кабинет гувернера						Одељење за опште послове
Интерна ревизија						
Дирекција за законодавно-правне послове						
Дирекција за рачуноводство и финансије						
Дирекција за информационо-комуникационе технологије						
Дирекција за људске ресурсе и организациона питања						
Дирекција за опште послове						
Дирекција за набавке						
Центар за контролинг						
Центар за извештавање и анализу						
Сектор за контролу пословања банака						
Сектор за надзор над обављањем делатности осигурања						
Центар за супервизију информационих система						
Сектор за заштиту корисника финансијских услуга						
Центар за посебну контролу - AML						

III. СТАБИЛНОСТ ЦЕНА И СТАБИЛНОСТ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА

III.1. Монетарна политика

III.1.1. Монетарна политика у 2019. години

Током 2019. године Народна банка Србије је наставила циклус ублажавања монетарне политике, смањујући референтну каматну стопу за укупно 75 б.п., на 2,25%, што је тада био њен најнижи ниво у режиму циљања инфлације. Тиме је Народна банка Србије додатно подржала кредитни и привредни раст.

Монетарна политика се водила у складу с *Програмом монетарне политике Народне банке Србије у 2019. години*.⁶ Програм је предвиђао да ће Народна банка Србије настојати да оствари утврђени циљ за инфлацију доследним и предвидивим променама референтне каматне стопе, при чему ће у обзир узимати пројекцију инфлације, економска кретања у домаћем и међународном окружењу, као и утицај на финансијску стабилност. У *Програму* је истакнуто да су снажно фискално прилагођавање, спровођење структурних реформи и пуна координација мера монетарне и фискалне политике утицали на јачање макроекономске стабилности и повећање отпорности домаће привреде на потенцијално негативне утицаје из међународног окружења, чинећи изгледе за привредни раст повољнијим. *Програм* је предвиђао да ће Народна банка Србије и током 2019. године задржати потребну опрезност приликом доношења одлука монетарне политике, с обзиром на неизвесност која долази из међународног окружења.

Управо је неизвесност из међународног окружења била главни фактор задржавања референтне каматне стопе на непромењеном нивоу од 3,0%

⁶ „Службени гласник РС”, бр. 96/2018.

током П1, док су инфлаторни притисци у Србији из домаћег окружења остали ниски и на страни понуде и на страни тражње. Најава и ублажавање монетарних политика водећих централних банака, ФЕД-а и ЕЦБ, у условима слабијих изгледа за глобални привредни раст омогућили су додатно ублажавање монетарне политике Народне банке Србије у П2.

Инфлација је била чврсто под контролом седму годину заредом и, у складу с најавама Извршног одбора, након достизања централне вредности циља у априлу, имала је опадајућу путању и кретала се око доње границе циљаног распона. Такво кретање инфлације било је пре свега опредељено смањењем доприноса цена поврћа инфлацији с доласком нове пољопривредне сезоне. Пројекције инфлације указивале су на то да ће се кретање инфлације у доњем делу циљаног распона наставити до краја периода пројекције. На ниске инфлаторне притиске указивала је и базна инфлација, која се током 2019. кретала у распону 1,1–1,5% м.г., као и инфлациона очекивања финансијског сектора и привреде, која су била усидрена нешто испод циља од 3,0% и за годину и за две године унапред.

Извршни одбор је истицао да ће приближавању инфлације централној вредности циља у средњем року **допринети даљи раст домаће тражње**, имајући у виду позитивне трендове на тржишту рада, као и раст плата у јавном сектору и пензија. Извршни одбор је узео у обзир то да на расположив доходак повољно делује и нижи ниво каматних стопа, а тиме и нижи трошкови отплате кредита, који су постигнути дотадашњим ублажавањем монетарне политике Народне банке Србије. Поред тога, имао је у виду и чињеницу да простор за наставак кредитног и привредног раста отварају постигнута и одржана стабилност финансијског система и релативна стабилност домаће валуте, уз учешће *NPL* у укупним кредитима на најнижем нивоу откад се овај показатељ прати. Позитиван ефекат очекивао се и од ниских каматних стопа на евроиндексиране кредите, које би требало да остану ниске дуже него што се првобитно очекивало, као и од смањене премије ризика земље и повећане конкуренције међу банкама.

Општој макроекономској стабилности и развојним перспективама земље допринела су и **позитивна фискална кретања**. Знатан раст капиталних издатака државе и планирано повећање плата у јавном сектору и пензија обезбедили су изворе финансирања инвестиција и потрошње, али не у мери у којој би то изазвало веће инфлаторне притиске и прекинуло опадајућу путању учешћа јавног дуга у БДП-у. Као и у 2017. и 2018. години, фискална дисциплина резултирала је готово уравнотеженим буџетом на консолидованом нивоу у 2019. години и смањењем учешћа јавног дуга у БДП-у. Повољним фискалним кретањима доприносио је раст економске активности и профитабилности привреде, као и позитивна кретања на тржишту рада.

Позитивна фискална кретања наставила су позитивно да се одражавају на **премију ризика земље и кредитни рејтинг**. Премија ризика Србије смањена је на најнижи ниво откад се прати, указујући на јачање поверења инвеститора у одрживост раста привреде Србије. Потврда оствареном напретку и повољним

изгледима за раст у наредном периоду стигла је и од рејтинг агенција, чиме је Србија, чувајући стабилност и трансформишући своју економију, први пут дошла на корак од добијања инвестиционог рејтинга, карактеристичног за земље које одликује висока сигурност улагања. То не само да потврђује економски напредак и резултате које остварује Србија већ и доприноси даљем побољшању услова финансирања и расту инвестиција у Србији.

Висок прилив СДИ, који у потпуности покрива дефицит текућег рачуна, доприноси **одрживости екстерне позиције земље**. Стабилна и ниска инфлација и релативно стабилан девизни курс допринели су расту прилива СДИ, који је међу највишим у региону. Поред тога, повећано је улагање страних инвеститора у динарске државне ХоВ, што је допринело наставку апрецијацијских притисака на девизном тржишту. Према оцени Извршног одбора, смањена интерна и екстерна неравнотежа и повољни макроекономски изгледи Србије од кључне су важности за повољнији третман и финансијске услове које држава добија на финансијском тржишту. О томе најбоље говоре подаци о еврообвезницама Србије емитованим на светском тржишту, пре свега најнижа каматна стопа коју је Србија икада до сада остварила на међународном тржишту, која је уједно била међу најнижим стопама на десетогодишње еврообвезнице у еврима које су земље региона емитовале, чак и оне које имају већи кредитни рејтинг од Србије.

СДИ су наставиле да у пуној мери покривају дефицит текућег рачуна, који је и даље био под утицајем раста инвестиција у земљи и слабије екстерне тражње. Ипак, упркос успоравању екстерне тражње, раст извоза остао је релативно висок захваљујући новим производним капацитетима, као и пласману залиха пољопривредних производа из претходне сезоне. Извршни одбор очекује да ће учешће дефицита текућег рачуна платног биланса у БДП-у бити смањено у средњем року, имајући у виду пре свега наставак високог прилива СДИ које су усмерене у разменљиве секторе. Извршни одбор је истицао да ће текући дефицит и у наредним годинама бити више него покривен приливом од СДИ, што ће наставити да доприноси релативној стабилности на девизном тржишту.

Фактори из међународног окружења упућивали су на опрезност у вођењу монетарне политике, нарочито у П1. Опрезност је била потребна првенствено због трговинских тензија између водећих светских економија, које су не само погоршале изгледе за глобални раст, преко мање спремности инвеститора на улагања, већ и повећале неизвесност на међународном робном и финансијском тржишту. Извршни одбор је очекивао опоравак екстерне тражње, али је истицао могућност да успоравање трговине и привредног раста на светском нивоу буде веће од првобитно процењеног. Посебно је разматрао изгледе за раст зоне евра, нашег најважнијег трговинског партнера, која се, поред осталог, суочавала и са изазовима Брегзита. С друге стране, иако успорен, привредни раст је и даље био динамичан у већини земаља средње и југоисточне Европе, које су такође наши важни трговински партнери. За то је заслужна домаћа тражња, која је наставила

да води привредни раст, док је негативан допринос потицао од нето извоза због успоравања екстерне тражње.

Одлучујући о монетарној политици, Извршни одбор је од почетка године истицао да би раст протекционизма у међународној трговини могао негативно да утиче и на финансијска и робна тржишта, преко неизвесности у погледу монетарних политика које ће водити најважније светске централне банке, кретања односа долара и евра и токова капитала према земљама у успону. Тензије су биле посебно заоштрене у мају и почетком јуна, првенствено због тога што су САД увеле нове царине на увоз из Кине. Нове протекционистичке мере и трговинске тензије наставиле су да нарушавају пословно поверење, што је повећало забринутост да би се то могло негативно одразити на инвестиције и привредни раст.

У контексту све веће неизвесности у погледу изгледа за глобални привредни раст, водеће централне банке постепено су мењале реторику о будућој монетарној политици. Након повећања референтне каматне стопе у децембру 2018. године, ФЕД је најпре најавио стрпљивост када је реч о променама монетарне политике, у складу с кретањем економских показатеља, да би до краја јуна 2019. био суочен с дилемом да ли да задржи или смањи референтну каматну стопу, а потом направи и заокрет отпочињањем новог циклуса ублажавања монетарне политике. ЕЦБ је најавила да ће продужити период током којег не очекује промене својих кључних каматних стопа, а у марту је саопштила и да ће отпочети нови, трећи програм дугорочног финансирања (*TLTRO III*), који ће спроводити од септембра 2019. до марта 2021. године, како би кредитни услови банака и даље остали повољни. Извршни одбор Народне банке Србије истицао је да је неизвесно у којој мери ће се монетарне политике водећих централних банака, пре свега ЕЦБ-а и ФЕД-а, разликовати од очекивања тржишта, што би могло утицати на токове капитала према земљама у успону.

Одлуке Извршног одбора о монетарној политици захтевале су опрезност и због цена примарних производа на светском тржишту, пре свега нафте. Светска цена нафте је најпре повећана за скоро 40% од почетка године до средине маја, претежно због даљег смањења производње у земљама *OPEC*-а, најави Саудијске Арабије да ће ограничити производњу како би смањила залихе, као и нестабилне ситуације у Венецуели. Након тога, како су трговинске и геополитичке тензије расле, а успоравање глобалне економије било све извесније, цена нафте је смањена. Иако се према фјучерсима нису очекивале знатније промене цене нафте на светском тржишту, њено кретање је и у наредном периоду било неизвесно због бројних фактора – и на страни понуде и на страни тражње. Неизвесно је било и кретање цена осталих примарних производа на светском тржишту, пре свега цена примарних пољопривредних производа, чије се кретање прелива на цене домаћих пољопривредних производа, што је такође налагало опрезност у вођењу монетарне политике.

Све извесније повећање експанзивности монетарних политика водећих централних банака, ФЕД-а и ЕЦБ-а, у условима наставка повољних домаћих макроекономских кретања без изазивања инфлаторних притисака, омогућило је додатно ублажавање монетарне политике Народне банке Србије у јулу и августу за по 25 б.п., на ниво од 2,5%. С додатним слабљењем инфлаторних притисака, Извршни одбор је на састанку у новембру одлучио да референтну каматну стопу додатно смањи, за 25 б.п., на 2,25%. Тим смањењима ниво референтне каматне стопе сваки пут био је на новом минимуму у режиму циљања инфлације.

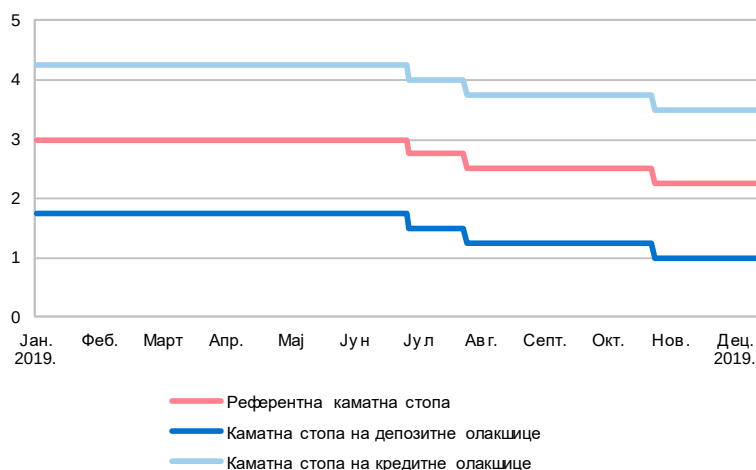
III.1.2. Инструменти монетарне политике

Основни инструмент монетарне политике Народне банке Србије јесте **референтна каматна стопа, тј. каматна стопа која се примењује у спровођењу главних операција на отвореном тржишту**. Улога референтне каматне стопе подржана је **коридором каматних стопа на депозитне и кредитне олакшице и другим операцијама на отвореном тржишту**. Поред основног инструмента, Народна банка Србије у спровођењу монетарне политике користи и друге инструменте монетарног регулисања, пре свега **обавезну резерву и операције на девизном тржишту**.

Главне операције на отвореном тржишту Народне банке Србије и током 2019. године биле су једнонедељне реверзне репо трансакције, тј. репо трансакције продаје ХоВ (повлачење ликвидности).

Репо трансакције Народна банка Србије је спроводила својим ХоВ. За потребе репо продаје у 2019. години емитована је једна серија благајничких записа, у укупној номиналној вредности од 500,0 млрд динара. Емисија једне серије

Графикон III.1.2.1. **Референтна каматна стопа и коридор каматних стопа**
(дневни подаци, на годишњем нивоу, у %)

Извор: НБС.

благајничких записа високе номиналне вредности наставак је праксе из претходних година која банкама омогућава да адекватније располажу хартијама у оквиру исте серије и једноставније управљају ликвидношћу.

Током 2019. године организоване су 53 аукције репо продаје ХоВ. Аукције су организоване једном недељно по моделу варијабилне вишеструке каматне стопе. Укупна продаја ХоВ износила је 2.521,0 млрд динара. Остварени обим продаје био је нешто виши него у 2018. години (2.488,4 млрд динара).

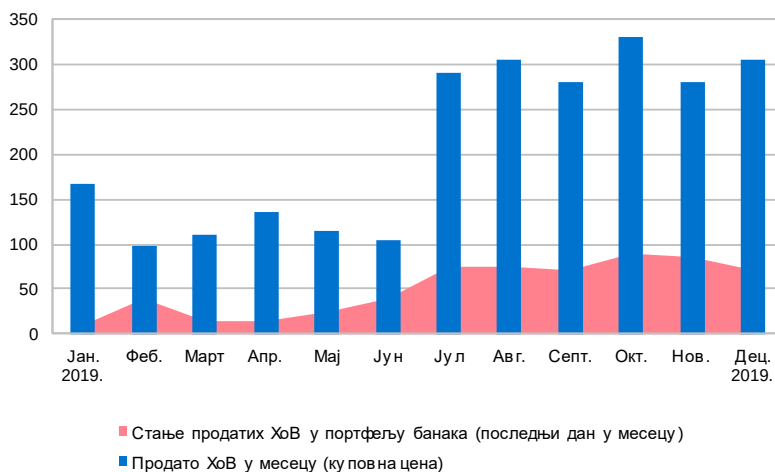
Просечно стање ХоВ Народне банке Србије у портфолију банака током 2019. износило је 46,9 млрд динара, што је за 0,9 млрд динара мање него у 2018. години. Посматрано у односу на крај 2018. године, стање тих ХоВ повећано је за 53,5 млрд динара и крајем децембра износило је 70,0 млрд динара.

Депозитне и кредитне олакшице

Банке су у 2019. години наставиле да преконоћно депонују средства код Народне банке Србије (депозитне олакшице). Просечно дневно стање депонованих средстава банака код Народне банке Србије у 2019. износило је 39,6 млрд динара, што је за 25,0 млрд динара више него 2018. године. Максимално просечно месечно стање депонованих средстава забележено је у децембру (66,4 млрд динара), а минимално у јануару (21,5 млрд динара).

Одлука о условима и начину одобравања кредита за одржавање дневне ликвидности банака на основу залоге ХоВ, којом су уређене кредитне олакшице, измењена је у фебруару 2019. године. Усвојеним изменама Одлуке створени су услови за ефикасно намирење потраживања Народне банке Србије по основу ових

Графикон III.1.2.2. **Репо продаја и стање продатих ХоВ**
(у млрд RSD)

Извор: НБС.

кредита из заложених средстава обезбеђења, у складу са одредбама *Закона о финансијском обезбеђењу*⁷.

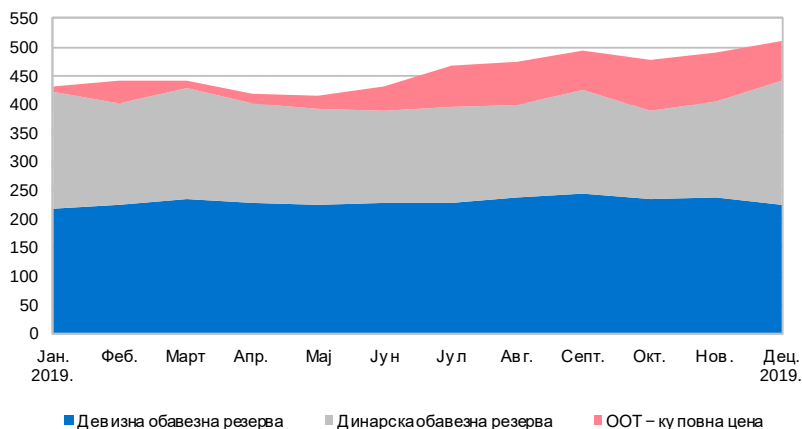
У посматраном периоду банке су користиле кредитне олакшице само као дневни кредит (осам банака). Дневни кредит је коришћен у укупном износу од 40,5 млрд динара, при чему је највећи износ коришћења био у јануару (23,3 млрд динара).

Обавезна резерва

Обрачуната обавезна резерва која се издваја у динарима крајем 2019. била је за 20,3 млрд динара већа него на крају 2018. и износила је 191,5 млрд динара. Наведено повећање резултат је повећања чисто динарске обавезне резерве за 9,4 млрд динара и повећања девизне обавезне резерве која се издваја у динарима за 10,9 млрд динара.

У истом периоду, **обрачуната обавезна резерва која се издваја у девизама** порасла је за 175,1 млн евра и износила је 2,0 млрд евра. Такво кретање је резултат повећања девизне основице за 1,5 млрд евра, од чега се 1,1 млрд евра односи на обавезе с рочношћу до две године, а 0,4 млрд евра на обавезе с рочношћу преко две године. Ако се пође од структуре девизне основице, претежни део њеног повећања односи се на девизну штедњу (0,8 млрд евра) и девизне депозите привреде (0,5 млрд евра).

Графикон III.1.2.3. **Обим стерилизације инструментима монетарне политике**
(у млрд RSD)

Извор: НБС.

⁷ „Службени гласник РС”, бр. 44/2018.

Каматне стопе

У августу 2019. Извршни одбор Народне банке Србије донео је нову *Одлуку о каматним стопама које Народна банка Србије примењује у поступку спровођења монетарне политике*.

У односу на до тада важећу, новом одлуком је, почев од обрачунског периода 18. август – 17. септембар 2019. године, каматна стопа по којој Народна банка Србије обрачунава и плаћа камату на износ оствареног просечног дневног стања издвојене динарске обавезне резерве смањена са 1,25% на 1,00%. Изменом *Одлуке* из новембра 2019. године та стопа је, почев од обрачунског периода 18. новембар – 17. децембар 2019. године, поново смањена и утврђена на нивоу од 0,75%.

Операције на девизном тржишту

У складу с *Програмом монетарне политике за 2019. годину*, Народна банка Србије је наставила да спроводи режим руковођено пливајућег девизног курса, уз могућност спровођења интервенција на девизном тржишту ради ублажавања прекомерних краткорочних осцилација курса динара према евр, као и ради очувања стабилности цена и финансијског система и одржавања адекватног нивоа девизних резерви.

У 2019. години динар је према евр номинално ојачао за 0,5%. Јачање динара у 2019. години представља наставак тенденције апрецијације која је присутна од априла 2017. године. **Апрецијацијски притисци су резултат бољих показатеља домаће економије и добрих перспектива за њен даљи раст и развој.** Добре макроекономске перформансе и позитивне перспективе домаће економије довеле су до повећаног прилива девиза по различитим основама, пре свега СДИ, чији је нето прилив био више него довољан да покрије дефицит текућег рачуна. Такође, прилив девиза остварен је и по основу улагања страних инвеститора у дугорочне динарске ХоВ, пре свега седмогодишње реперне (бенчмарк) државне ХоВ, као и по основу дознака и нето откупа ефективног страног новца. На апрецијацијске притиске утицала је и повећана кредитна активност банака (повећање нето индексиране активе банака).⁸

У активностима на међубанкарском девизном тржишту Народна банка Србије је у 2019. години нето купила 2.695,0 млн евра (купила 3.100,0 млн евра и продала 405,0 млн евра).

Посматрано по тромесечјима, динар је у Т1 номинално ојачао према евр за 0,2%. У јануару су забележени блажи депрецијацијски притисци узроковани дејством привремених сезонских фактора (појачана тражња домаћих предузећа увозника енергената за девизама). Народна банка Србије је у јануару на МДТ-у

⁸ У настојању да уравнотеже своју девизну позицију и тако смање изложеност девизном ризику, банке продају девизе, што за резултат има јачање динара.

продала 130,0 млн евра, док је у фебруару и марту купила укупно 165,0 млн евра. Динар је наставио да јача у Т2 (за 0,1%), а Народна банка Србије је искључиво куповала девизе (920,0 млн евра). Током Т3 динар је номинално ојачао према еврџ за 0,3%, а Народна банка Србије је нето купила 1.150,0 млн евра (купила 1.210,0 млн евра и продала 60,0 млн евра). У Т3 Народна банка Србије продала је девизе крајем августа, када су се појавили одређени депрецијацијски притисци, у амбијенту појачане неизвесности у међународном окружењу услед присутних трговинских тензија, успоравања глобалног привредног раста и поновне инверзије криве приноса у САД (у сегменту од две до десет година), као и у условима сезонски уобичајене смањене активности на домаћем девизном тржишту. У Т4 динар је номинално ослабио према еврџ за 0,1%, услед појаве блажих депрецијацијских притисака сезонског карактера. Народна банка Србије је нето купила 590,0 млн евра (купила 805,0 млн евра и продала 215,0 млн евра).

Девизне своп аукције Народне банке Србије

Како би подстакла развој међубанкарске своп трговине и омогућила банкама да ефикасније управљају својом ликвидношћу, Народна банка Србије је у 2019. години наставила да организује **редовне тромесечне и двонедељне аукције своп продаје и своп куповине девиза** – евра за динаре. У 2019. години организоване су 104 редовне тромесечне своп аукције, на којима је Народна банка Србије укупно своп продала и своп купила по 67,0 млн евра, као и 100 редовних двонедељних своп аукција, на којима је Народна банка Србије укупно своп продала и своп купила по 446,5 млн евра. Највећи обим реализације у 2019. години забележен је у јануару, када је Народна банка Србије своп продала и своп купила по 82,0 млн евра. На крају 2019. године, стање девизних потраживања и девизних обавеза Народне банке Србије према банкама по основу тромесечних своп аукција износило је по 20,0 млн евра, док је стање девизних потраживања и девизних обавеза по основу двонедељних своп аукција износило по 14,0 млн евра.

Делујући проактивно у амбијенту привремено смањених вишкова ликвидности у банкарском сектору (посебно у Т1) и **с циљем да обезбеди наставак несметаног функционисања новчаног тржишта и одржање релативне стабилности краткорочних тржишних каматних стопа, Народна банка Србије је организовала седам додатних аукција своп куповине девиза**, односно искористила је један од инструмената који јој стоје на располагању за регулисање динарске и девизне ликвидности банкарског сектора – девизне своп аукције. Организујући додатне аукције своп куповине девиза, Народна банка Србије је банкама у замену за девизе (евре) обезбедила динарску ликвидност на рок од две недеље, у укупном износу од 67,0 млрд динара.

III.1.3. Остварење циљане инфлације у 2019. години

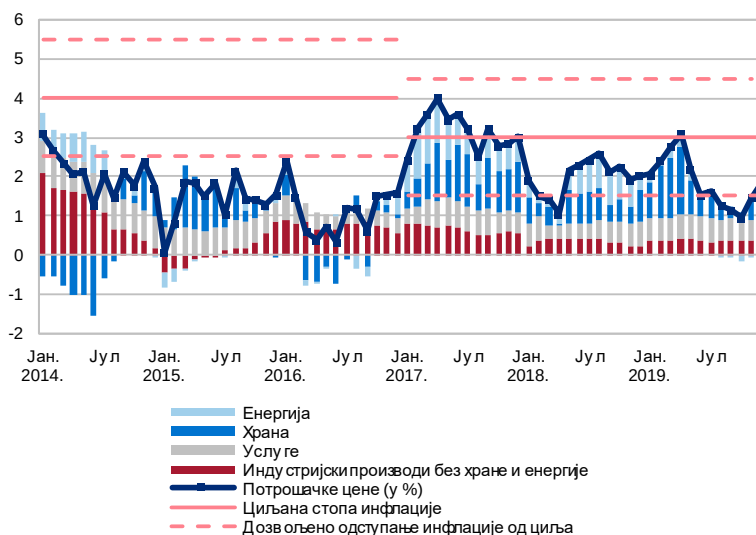
И у условима бржег раста домаће тражње од очекиваног и позитивних трендова на тржишту рада, инфлација је у 2019. остала ниска и стабилна и шесту годину заредом у просеку је износила око 2%.

Кретање м.г. инфлације током 2019. у највећој мери било је опредељено кретањем цена хране и енергената. У периоду јануар–април, м.г. инфлација је, као и у другим земљама региона, вођена растом цена поврћа услед слабог рода из претходне пољопривредне сезоне, бележила раст и у априлу је достигла 3,1%. С доласком нове пољопривредне сезоне, од маја до октобра инфлација је знатно успоравала, чему су, поред нижих цена поврћа (допринос м.г. инфлацији снижен је са 1,6 п.п. у априлу на -0,5 п.п. у октобру), допринеле и ниже цене нафтних деривата у условима пада светске цене нафте. Након привременог спуштања испод доње границе циља у августу, септембру и октобру, инфлација се у новембру вратила у границе циља и крајем године износила је 1,9%, чему је допринео раст цена хране и нафтних деривата.

Посматрано по компонентама инфлације, готово подједнак допринос децембарској м.г. инфлацији потекао је од хране, услуга и индустријских производа без хране и енергије.

Када је реч о ценама хране, цене **непрерађене хране** порасле су за 1,1%, а цене **прерађене хране** за 2,4%, тако да је њихов заједнички допринос укупној инфлацији у 2019. износио 0,6 п.п. У оквиру непрерађене хране, цене поврћа и воћа имале су супротну динамику, при чему су цене поврћа биле ниже за 6,5%, а цене воћа више за 11,3% него пре годину дана. Порасле су и цене свињског меса (близу 20%) у условима поремећаја на светском тржишту услед појаве афричке

Графикон III.1.3.1. Доприноси компоненти ИПЦ-а м.г. инфлацији
(у п.п.)

Извор: РЗС и прерачуни НБС.

куге свиња и знатног раста тражње за свињским месом у Кини. Више цене свежег свињског меса прелиле су се и на цене месних прерађевина, а ако се то изузме, трошкови у производњи прерађене хране остали су ниски, захваљујући пре свега ниским ценама примарних пољопривредних производа.

Цене индустријских производа без хране и енергије у децембру биле су више за 1,3% м.г., а њихов допринос инфлацији износио је 0,4 п.п. Раст цена ове групе доминантно је одредило поскупљење цигарета од укупно 7,6% (уз допринос инфлацији од 0,4 п.п.), по основу редовног годишњег усклађивања акциза. Позитиван допринос потекао је и од производа кућне хемије и фармацеутских производа, док су највише негативно допринеле цене аутомобила и одеће и обуће.

Цене услуга су на нивоу године порасле за 2,1% (уз допринос инфлацији од 0,5 п.п.), чему је највише допринело поскупљење туристичких пакет-аранжмана, услуга смештаја и исхране и транспортних услуга.

Цене енергије су у 2019. повећане за 2,4% (уз допринос укупној инфлацији од 0,4 п.п. у децембру). У оквиру ове категорије, највише је позитивно допринела електрична енергија, која је поскупела за 4,1%. Позитивно је допринела и цена чврстих горива. Када је реч о нафтним дериватима, њихов допринос м.г. инфлацији варирао је током године и крајем године био је готово неутралан.

Регулисане цене, тј. цене на које директно или индиректно утиче држава, порасле су у 2019. за 3,4% (уз допринос укупној инфлацији од 0,6 п.п.). Раст ове групе цена био је у највећој мери опредељен поскупљењем цигарета, као и децембарским поскупљењем електричне енергије.

Базна инфлација,⁹ као део ИПЦ-а на који монетарна политика највише утиче, током 2019. остала је ниска и стабилна, крећући се у распону 1,0–1,5% м.г., и у децембру је износила 1,1% м.г. (уз допринос укупној инфлацији од 0,5 п.п.). Готово целокупан допринос базној инфлацији потекао је од услуга, док су цене производа у оквиру базне инфлације у просеку биле готово непромењене. Такво кретање базне инфлације указује на то да су ниски инфлаторни притисци трајнијег карактера и да су у највећој мери резултат релативне стабилности курса динара, ниских и усидрених инфлационих очекивања, ниске инфлације у међународном окружењу и раста домаће тражње на одрживим основама.

⁹ ИПЦ по искључењу цена енергије, хране, алкохола и цигарета, који представља најчешће коришћену меру базне инфлације.

III.2. Регулација и супервизија финансијских институција

III.2.1. Банке

У току 2019. године структура финансијског сектора у делу који је под надзором Народне банке Србије није се променила. Банкарски сектор и даље има доминантну улогу и представља кључни фактор његове стабилности. **У укупној билансној суми финансијског сектора под надзором Народне банке Србије, која је у 2019. години износила 77,3% БДП-а, банкарски сектор учествује са 90,1%.¹⁰**

Тренд смањења броја запослених у банкарском сектору Републике Србије, започет још у 2009. години, заустављен је у 2019. На крају године било је 23.087 запослених, што је за 257 запослених више него на крају 2018. године.

Табела III.2.1.1. Структура финансијског система

	31. децембар 2018.			31. децембар 2019.		
	Број	Билансна сума (у млрд RSD)	Учешће (у %)	Број	Билансна сума (у млрд RSD)	Учешће (у %)
Банкарски сектор	27	3.774,1	90,3	26	4.084,1	90,1
Даваоци финансијског лизинга	17	86,7	2,1	17	102,9	2,3
Друштва за осигурање	20	279,0	6,7	20	299,8	6,6
Добровољни пензијски фондови	7	40,2	1,0	7	45,2	1,0
Укупно	71	4.180,0	100,0	70	4.532,0	100,0

Извор: НБС.

Структура банкарског сектора

Укупан број банака које су у Републици Србији пословале у 2019. смањен је са 27, колико је износио на крају 2018. године, на 26.¹¹ Притом, у банкарском сектору, на крају 2019. године било је 19 банака у већинском власништву страних акционара, три банке с претежно приватним домаћим капиталом и четири банке у већинском власништву Републике Србије.¹²

¹⁰ Подаци су дати на основу извештаја које су банке дужне да достављају Народној банци Србије, а које нису ревидирали спољни ревизори, нити је њихова исправност била предмет непосредне контроле Народне банке Србије.

¹¹ Војвођанска банка а.д. Нови Сад 25. априла 2019. године припојена је *OTP Bank a.d. Novi Sad*, која је наставила да послује под именом Војвођанска банка а.д. Нови Сад.

¹² Република Србија је већински власник или појединачно највећи акционар.

Табела III.2.1.2. Власничка структура банкарског сектора у 2019.

	Билансна сума (у млн RSD)	Учешће (у %)	Капитал (у млн RSD)	Учешће (у %)
Банке у власништву домаћих лица:	990.915	24,3	180.598	25,6
– државне	686.413	16,8	108.823	15,4
– приватне	304.502	7,5	71.775	10,2
Банке у власништву страних лица	3.093.222	75,7	525.144	74,4
Укупно	4.084.137	100,0	705.742	100,0

Извор: НБС.

И банке у власништву домаћих лица и банке у власништву страних лица у 2019. години повећале су билансну суму – номинално највише банке у власништву страних лица (за 245,7 млрд динара), а релативно највише приватне банке у власништву домаћих лица (за 14,4%), које су повећале своје учешће у укупној билансној суми банкарског сектора за 0,4 п.п. током 2019. године. Насупрот томе, банке у већинском власништву Републике Србије смањиле су то учешће за 0,7 п.п.

Посматрано у односу на капитал, и банке у власништву домаћих лица и банке у власништву страних лица повећале су капитал у односу на прошлу годину (29,0 млрд динара, или 4,3 п.п.). Највећа промена је код банака у већинском власништву Републике Србије, чији се капитал повећао за 12,5%, а учешће у укупном капиталу за 1,1 п.п.

Од банака у власништву страних лица, највеће учешће у укупној активи имале су банке из Италије (26,8%) и Мађарске и Аустрије (по 13,5%), иза којих су банке из Руске Федерације (4,5%) и Грчке (4,3%), док се на банке из осталих земаља (осам банака) односило 13,2% укупне активе.

Степен концентрације

Посматрано према висини билансне суме, на крају 2019. најбројнија је била група банака чија се билансна сума налази у интервалу од 100 млрд динара до 500 млрд динара. Билансна сума те групе чини око 72%, а билансна сума прве три водеће банке – преко 37% укупне билансне суме банкарског сектора.

Табела III.2.1.3. Распоред банака по вредности билансне суме

	31. децембар 2018.		31. децембар 2019.	
	Број банака	Билансна сума (у млн RSD)	Број банака	Билансна сума (у млн RSD)
Преко 500.000	1	571.075	1	652.631
Од 100.000 до 500.000	12	2.712.063	12	3.007.167
Од 50.000 до 100.000	5	360.452	4	297.793
Од 10.000 до 50.000	8	124.528	7	110.694
До 10.000	1	5.938	2	15.851
Укупно	27	3.774.056	26	4.084.136

Извор: НБС.

Табела III.2.1.4. Концентрација – учешћа водећих банака у билансној суми, кредитима и депозитима банкарског сектора (у %)

	31. децембар 2018.	31. децембар 2019.
Учешће у билансној суми		
Прва банка	15,1	16,0
Првих пет банака	53,5	53,4
Првих десет банака	78,2	79,7
Учешће у бруто кредитима		
Прва банка	15,7	15,7
Првих пет банака	53,3	52,0
Првих десет банака	77,7	78,8
Учешће у депозитном потенцијалу		
Прва банка	15,5	17,2
Првих пет банака	54,1	54,9
Првих десет банака	79,0	81,3

Извор: НБС.

Степен тржишне концентрације мерен HHI^{13} благо је повећан у 2019. години само у делу билансне суме и депозитног потенцијала, али су те вредности и даље знатно испод 1.000, што указује на то да у банкарском сектору Републике Србије није присутна концентрација ни по једној наведеној категорији.

Табела III.2.1.5. Степен концентрације (HHI)

	Билансна сума	Бруто кредити	Депозитни потенцијал
31. децембар 2018.	779	793	798
31. децембар 2019.	800	789	840

Извор: НБС.

¹³ HHI (Herfindahl–Hirschman Index) израчунава се као сума квадрата учешћа појединачних банака у укупној категорији која се посматра (актива, кредити, депозити итд.). Вредност показатеља до 1.000 указује на одсуство концентрације у сектору, вредност између 1.000 и 1.800 на умерену концентрацију, а вредност изнад 1.800 на изражену концентрацију.

Структура активе и пасиве банкарског сектора

Структура активе

Билансна сума банкарског сектора Републике Србије на крају 2019. износила је 4.084,1 млрд динара, што је 8,2% више него на крају 2018. године. Будући да су пословни модели банака окренути традиционалним кредитно-депозитним пословима, највећи део нето активе банкарског сектора чинили су кредити и потраживања (63,7%),¹⁴ који самим тим представљају и најзначајнију детерминанту њеног квалитета. Највећи део кредита и потраживања (91,8%) био је пласиран комитентима, а остатак банкама и другим финансијским организацијама. Остатак нето активе углавном се односио на ХоВ (17,1%) и готовину и средства код централне банке (15,3%).

Табела III.2.1.6. Структура активе банака на дан 31. децембра 2019.

	Износ (у млн RSD)	Учешће (у %)
Готовина и средства код централне банке	623.951	15,3
Потраживања по основу деривата	1.868	0,0
ХоВ	699.051	17,1
Кредити и потраживања од банака и других финан. организација	213.460	5,2
Кредити и потраживања од комитената	2.387.472	58,5
Промена фер вредности ставки које су предмет заштите од ризика	0	0,0
Потраживања по основу деривата намењених заштити од ризика	152	0,0
Инвестиције у придружена друштва и заједничке подухвате	334	0,0
Инвестиције у зависна друштва	19.119	0,5
Нематеријална имовина	17.745	0,4
Некретнине, постројења и опрема	72.089	1,8
Инвестиционе некретнине	13.624	0,3
Текућа пореска средства	1.093	0,0
Одложена пореска средства	3.336	0,1
Стална средства намењена продаји и средства пословања које се обуставља	1.061	0,0
Остала средства	29.780	0,7
Укупно актива	4.084.135	100,0

Извор: НБС.

¹⁴ Поред датих кредита и депозита, ова билансна ставка укључује и девизне рачуне у иностранству, потраживања по каматама, накнадама и провизијама и остала потраживања (факторинг, форфетинг, авалирања, акредитиви и друга јемства), а искључује депоноване вишкове ликвидних средстава и девизну обавезну резерву код Народне банке Србије.

Структура пасиве

У погледу извора финансирања, банке се све више ослањају на стабилне домаће изворе финансирања. Највеће учешће (79,9%) у укупним изворима средстава банкарског сектора Републике Србије на крају 2019. године имали су депозити и остале обавезе¹⁵ (при чему се на депозите и остале обавезе према другим комитентима, искључујући банке, друге финансијске организације и централну банку, односило 68,1% укупне пасиве) и капитал (17,3%).

Депозитни потенцијал банака износио је 2.963,0 млрд динара. Његово повећање у 2019. години (8,5%) остварено је првенствено по основу повећања трансакционих депозита (за 123,0 млрд динара, или 9,0%), пре свега привредних друштава, становништва и јавног нефинансијског сектора. На крају 2019. депозити становништва чинили су 50,0%, а привредних друштава 26,8% укупних депозита банкарског сектора, уз раст учешћа оба наведена сектора у односу на 2018. годину.

Табела III.2.1.7. Структура пасиве банака на дан 31. децембра 2019.

	Износ (у млн RSD)	Учешће (у %)
Обавезе по основу деривата	1.858	0,0
Депозити и остале обавезе према банкама, другим финансијским организацијама и централној банци	481.394	11,8
Депозити и остале обавезе према другим комитентима	2.780.712	68,1
Обавезе по основу деривата намењених заштити од ризика	395	0,0
Промене фер вредности ставки које су предмет заштите од ризика	0	0,0
Обавезе по основу хартија од вредности	3.513	0,1
Субординиране обавезе	29.102	0,7
Резервисања	13.199	0,3
Текуће пореске обавезе	1.112	0,1
Одложене пореске обавезе	1.853	0,0
Остале обавезе	65.255	1,6
Укупно обавезе	3.378.394	82,7
Капитал	705.742	17,3
Укупно пасива	4.084.136	100,0

Извор: НБС.

Валутна структура извора финансирања није битније промењена ни током 2019. године, тј. девизни депозити, који су углавном у еврима, и даље представљају доминантан извор финансирања банака. Ипак, позитивну

¹⁵ У складу с новим билансним шемама, ставка „депозити и остале обавезе”, поред депозита обухвата и примљене кредите и обавезе по каматама, накнадама и провизијама.

тенденцију представља даљи раст учешћа динарских депозита у укупним депозитима, које је на крају године достигло 35,2% (повећање за 2,7 п.п.).

Девизна штедња је на крају 2019. премашила 10,0 млрд евра, односно порасла је за 845 млн евра, или 8,5%, у 2019. години.

Капитал банкарског сектора на крају 2019. износио је 705,7 млрд динара и био је за 4,3% виши него на крају 2018. године. У току 2019. године, четири банке су докапитализоване у збирном износу од 12 млрд динара. Акцијски капитал у 2019. смањен је за 4,3 млрд динара, највише услед консолидације банкарског сектора и процеса преузимања на банкарском тржишту. Пораст профитабилности банака у 2019. за 2,5 млрд динара омогућио је виши ниво издвајања добитка у резерве (за 30,9 млрд динара више него у 2018).

Табела III.2.1.8. **Структура капитала банака**
(у млн RSD)

	31. децембар 2018.	31. децембар 2019.
Акцијски и остали капитал	393.230	388.919
Резерве*	209.139	240.025
Добитак текуће и ранијих година	98.138	101.542
Губитак текуће и ранијих година	23.802	24.744
Укупно	676.705	705.742

Извор: НБС.

* И нереализовани губици.

Ванбилансне ставке

Укупне ванбилансне ставке банкарског сектора на крају 2019. износиле су 6.811,7 млрд динара и биле су мање за 1,5% него на крају 2018. године.

Посматрано по висини ванбилансних ставки, највећи број банака (осам) има те ставке у интервалу 100–500 млрд динара и оне чине 28,2% укупних ванбилансних ставки банкарског сектора. Код шест банака ванбилансне ставке износе преко 500 млрд динара и укупно посматрано чине 65,9% ванбилансних ставки целокупног банкарског сектора, при чему се једна банка издваја са 15,8% тржишног учешћа.

Најзначајнија ванбилансна ставка је *друга ванбилансна актива*¹⁶ (73,1% укупних ванбилансних ставки), која не носи кредитни ризик, тј. по којој не може доћи до плаћања. Најзначајније ванбилансне ставке које носе кредитни ризик јесу потраживања по дериватима (9,8%) и дате гаранције и друга јемства (5,7%).

¹⁶ Примљена материјална средства обезбеђења, примљене гаранције и друга јемства за измирење обавеза дужника банке, средства из депо и кастоди послова, одобрени оквирни кредити и кредитне линије, преузете опозиве обавезе и остала ванбилансна актива.

Табела III.2.1.9. **Распоред банака по висини ванбилансне суме**

	31. децембар 2018.		31. децембар 2019.	
	Број банака	Ванбилансна сума (у млн RSD)	Број банака	Ванбилансна сума (у млн RSD)
Изнад 1.000.000	1	1.011.780	1	1.073.124
Од 500.000 до 1.000.000	5	3.261.668	5	3.417.187
Од 100.000 до 500.000	8	2.015.273	8	1.923.855
Од 50.000 до 100.000	5	340.329	4	300.923
Од 10.000 до 50.000	3	68.393	3	81.189
Од 1.000 до 10.000	4	13.578	5	15.428
Испод 1.000	1	154	0	0
Укупно	27	6.711.175	26	6.811.706

Извор: НБС.

Девизни ризик

На крају 2019. укупна отворена девизна позиција банака износила је 9,4 млрд динара, а **изложеност банкарског сектора девизном ризику** (исказана показатељем девизног ризика) – 1,5%, што је **знатно испод прописаног максимума (20%)**.

Табела III.2.1.10. **Девизни ризик банака на дан 31. децембра 2019.**

(у млн RSD)

Отворена позиција у EUR		Отворена позиција у USD		Отворена позиција у CHF		Отворена позиција у осталим валутама		Отворена позиција у злату		Укупно отворена позиција		Укупна нето отворена девизна позиција
Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	
6.166	5.664	843	213	94	350	2.307	58	111	–	9.415	6.247	14.147

Извор: НБС.

Квалитет активе

Заједнички напори Владе Републике Србије, Народне банке Србије и осталих релевантних институција резултирали су усвајањем *Стратегије за решавање проблематичних кредита* у августу 2015. године, уз реализацију пратећих Акционих планова у задатом року. Спровођење *Стратегије* од септембра 2017. године појачано је и применом *Одлуке о рачуноводственом отпису билансне активе банака*. Регулаторним изменама усмереним ка даљем јачању капацитета банака и опредељењем за тржишни модел решавања *NPL* створене су претпоставке за ново кредитирање, односно наставак раста кредитне и привредне активности.

Према подацима на крају децембра 2019. године, овај показатељ је смањен на 4,09%, што је за 1,61 п.п. ниже него пре годину дана и **истовремено најнижи забележени ниво показатеља *NPL***.¹⁷ Бруто *NPL* смањени су за 29,2 млрд динара, или за 22,4%, у односу на крај 2018. године.

Посматрано по секторској структури, учешће *NPL* у укупним кредитима у сектору привреде смањено је са 5,2% крајем 2018. на 3,3% крајем 2019. године, што је најнижи ниво од почетка светске финансијске кризе. Учесће *NPL* нефинансијских лица у стечају у укупним *NPL* на крају 2019. године износило је 15,7%.

Пад учешћа *NPL* у 2019. евидентиран је и код физичких лица, чији је показатељ *NPL* током године дана смањен за 0,5 п.п., на 3,9%, колико је износио на крају децембра. Кретање показатеља *NPL* физичких лица одређено је, с једне стране, напорима банака да отписима и уступањем смање износ *NPL*, а с друге стране – растом кредитне активности.

Табела III.2.1.11. Структура *NPL*

(у млн RSD)

	31. децембар 2018.	31. децембар 2019.
Укупни бруто <i>NPL</i>		
Износ	130.650	101.416
Показатељ	5,7%	4,1%
Привреда*		
Износ	56.850	38.949
Показатељ	5,0%	3,2%
Физичка лица**		
Износ	44.911	43.655
Показатељ	4,4%	3,9%
Нефинансијски сектор у стечају***		
Износ	25.918	16.036
Показатељ	99,9%	98,3%
Остало		
Износ	2.971	2.775
Показатељ	2,3%	2,2%

* Јавна предузећа и привредна друштва.

** Становништво, предузетници, приватна домаћинства са запосленим лицима и регистровани пољопривредни произвођачи.

*** Привредна друштва, јавна предузећа и предузетници – у стечају.

Извор: НБС.

Висока покривеност *NPL* исправкама вредности указује на то да постојећи ниво *NPL* не представља претњу по стабилност банкарског и укупног финансијског сектора. На крају 2019. године, покриће укупних бруто *NPL* у укупним исправкама вредности (*IFRS9*) износило је 84,2%.

Квалитет активе банкарског сектора, мерен учешћем најлошије класификоване активе (категорије „Г” и „Д”) у укупној класификованој активи, побољшан је током 2019. године (смањење учешћа са 7,0% на 6,9%).

¹⁷ Подаци о висини показатеља *NPL* расположиви су од септембра 2008.

Табела III.2.1.12. Класификација активе банака
(у млн RSD)

	Бруто износ	Укупна класификована актива	Класификована актива		Учешће активе класификоване у категорије Г и Д у укупној класификованој активи (у %)
			А + Б + В	Г + Д	
31. децембар 2019.					
Билансна актива	4.260.345	2.675.506	2.459.705	215.801	8,1
Ванбилансне ставке	6.811.706	1.062.362	1.019.574	42.788	4,0
Укупно	11.072.051	3.737.868	3.479.279	258.589	6,9
31. децембар 2018.					
Билансна актива	3.961.279	2.500.269	2.294.604	205.665	8,2
Ванбилансне ставке	6.711.175	920.440	885.403	35.037	3,8
Укупно	10.672.454	3.420.709	3.180.007	240.702	7,0

Извор: НБС.

Ликвидност банкарског сектора

Домаћи банкарски сектор је и даље изузетно ликвидан, па ризик ликвидности представља најмање изражени ризик у систему.

Просечан месечни показатељ ликвидности банкарског сектора у децембру 2019. године био је на двоструко вишем нивоу од прописаног минимума (1,0) и износио је 2,2. Током 2019. био је константно изнад 2, што указује на то да су ликвидна средства (ликвидна потраживања првог реда и остала потраживања која доспевају у наредни месец дана) двоструко већа од збира обавеза без утврђеног рока доспећа и обавеза које доспевају у наредни месец дана. На дан 31. децембра 2019. године **ликвидна актива чинила је 37,3% укупне билансне активе и 52,3% краткорочних обавеза**. Просечан месечни ужи показатељ ликвидности банкарског сектора у децембру 2019. године, с вредношћу од 1,8, такође се налазио знатно изнад регулаторног минимума (0,7).

Вредност уведеног показатеља покрића ликвидном имовином, у складу с регулативом Базел III, износи 199,3% и такође потврђује високу ликвидност банкарског сектора.

Адекватност капитала банкарског сектора

Банкарски сектор Републике Србије био је **адекватно капитализован и у 2019. години**, бележећи показатељ адекватности капитала на крају године од 23,4%. То је знатно изнад регулаторног минимума од 8%, који се примењује од јуна 2017. године. Захваљујући високој капиталној позицији, као и добром квалитету регулаторног капитала, банкарски сектор је забележио показатељ адекватности основног капитала од 22,4% и показатељ адекватности основног акцијског капитала од 22,3%. Поменути показатељи су такође знатно изнад прописаних минимума, који износе 6% за показатељ адекватности основног капитала и 4,5% за показатељ адекватности основног акцијског капитала.

Учешће рачуноводственог капитала у укупној пасиви на крају 2019. износило је 17,3%. Почев од јуна 2017. године, банке у Републици Србији дужне су да обрачунавају и извештавају Народну банку Србије и о висини показатеља леверица,¹⁸ који је на крају 2019. године износио 13,6%.

Усклађеност показатеља пословања

На крају 2019. године, од укупно 26 банака, **усклађеност с прописаним лимитима показатеља пословања** била је потпуна код 25 банака, док је једна банка имала неусклађен један показатељ.

Табела III.2.1.13. Показатељи пословања банака

	31. децембар 2019.	Број банака с неусклађеним показатељима
Показатељ адекватности капитала (мин. 8%)	23,4%	0
Показатељ трајних улагања (макс. 60%)	14,3%	1
Показатељ ликвидности*	2,18	0
Показатељ девизног ризика (макс. 20%)	1,5%	0

* Просечни месечни показатељ.

Извор: НБС.

Профитабилност

Банкарски сектор Републике Србије је и у 2019. години остварио **позитиван нето финансијски резултат пре опорезивања**, у износу од 67,7 млрд динара, што је за 10,6% ниже него у 2018, с приносом на активу од 1,72% и приносом на капитал од 9,79%.

¹⁸ Дефиниција овог показатеља – основни капитал у односу на укупну билансну и ванбилансну изложеност банке – иста је као она која се примењује у ЕУ.

Табела III.2.1.14. Финансијски резултат банака

	31. децембар 2018.		31. децембар 2019.	
	Износ (у млн RSD)	Број банака	Износ (у млн RSD)	Број банака
1. Добитак	76.652	25	68.935	22
2. Губитак	936	2	1.251	4
Финансијски резултат (1–2)	75.716	27	67.684	26

Извор: НБС.

У 2019. години, с добитком су пословале 22 банке, док су четири банке оствариле негативан финансијски резултат. Притом, присутан је тренд концентрације укупно оствареног добитка, тако да седам банака с највећим нето добитком учествује са 86% у укупном нето добитку банкарског сектора.

Табела III.2.1.15. Показатељи профитабилности банкарског сектора (у %)

	2018.	2019.
Принос на активу (ROA)	2,12	1,72
Принос на капитал (ROE)	11,27	9,79
Каматна маржа / просечна билансна актива	3,6	3,3
Каматна маржа / укупни оперативни приходи	66,5	66,4
Пословни расходи / укупни оперативни приходи	58,7	61,5
Расходи зарада / пословни расходи	39,4	37,6

Извор: НБС.

У условима пораста кредитне активности у 2019. години (подржаног растом економске активности и позитивним трендовима на тржишту рада), уз уобичајену ослоњеност домаћих банака на традиционалне кредитно-депозитне пословне моделе, главни покретачи оствареног нето добитка били су нето приходи од камата и накнада. У 2019. години, нето приходи од камата виши су за 1,8 млрд динара (раст прихода за 3,7 млрд динара и раст расхода за 1,9 млрд динара). Посматрано на мг. нивоу, нето приходи од накнада порасли су за 1,7 млрд динара.

Активности у области контроле пословања банака

Регулаторна активност

У фебруару 2019. године, Извршни одбор Народне банке Србије усвојио је подзаконске акте ради усклађивања извештајног система са усвојеним сетом прописа за решавање питања дугорочног необезбеђеног ненаменског кредитирања становништва.

Разлог за доношење *Одлуке о измени Одлуке о извештавању о адекватности капитала банке* јесте прилагођавање Извештаја о капиталу прописаног важећом одлуком којом се уређује извештавање о адекватности

капитала банке (*КАП образац*), како би се омогућило извештавање Народне банке Србије о уведеним новим одбитним ставкама од основног акцијског капитала – почев од првог извештајног датума (31. март 2019).

Одлуком о изменама и допуни Одлуке о извештавању банака уведен је нови Извештај о степену кредитне задужености (*образац ДТИ*) ради спровођења контроле исправности класификовања потраживања у категорију „Д” по основу прекорачења процента кредитне задужености прописаног *Одлуком о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке* (60%), али и ради добијања детаљнијих података за потребе будућег калибрирања овог процента, који представља граничну вредност за примену одговарајуће одбитне ставке од капитала прописане важећом *Одлуком о адекватности капитала банке*.¹⁹

Гувернер Народне банке Србије донео је у фебруару 2019. године следеће прописе: **Одлуку о изменама Одлуке о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за банке и Одлуку о измени Одлуке о прикупљању, обради и достављању података о стању и структури рачуна из Контног оквира**.²⁰ Одлуке су усвојене како би се обезбедило прикупљање података потребних за праћење начина примене и ефеката нових прописа за банке донетих у децембру 2018. године ради подстицања праксе одрживог кредитирања становништва.

Извршни одбор Народне банке Србије у августу 2019. године усвојио је **Одлуку о изменама и допунама Одлуке о управљању ризицима банке**. Овим прописом је регулаторни оквир у области контроле пословања банака додатно унапређен, и то у контексту обрачуна лимита великих изложености, праћења управљања оперативним ризиком у банкама, као и поједностављења контроле образаца који се у вези са управљањем ризицима достављају Народној банци Србије.²¹

Извршни одбор Народне банке Србије, на седници одржаној 12. децембра 2019. године, усвојио је следеће одлуке:

- **Одлуку о измени и допунама Одлуке о адекватности капитала банке и**
- **Одлуку о изменама и допунама Одлуке о управљању ризицима банке**.²²

Усвајањем ових подзаконских аката успостављају се нова правила за банке, која имају за циљ промену валутне структуре кредитирања у правцу што већег учешћа динарског кредитирања у укупно одобреним кредитима и стварање амбијента којим се подстиче повољније финансирање привреде, а посебно малих и средњих предузећа. На овај начин настављају се активности на динаризацији финансијског система које Народна банка Србије предузима са аспекта својих надлежности, а истовремено се умањују потенцијални ризици по стабилност

¹⁹ Оба прописа су објављена у „Службеном гласнику РС”, бр. 8/2019, а примењују се од 31. марта 2019.

²⁰ Одлуке су објављене у „Службеном гласнику РС”, бр. 13/2019 од 28. фебруара 2019.

²¹ Одлука је објављена у „Службеном гласнику РС”, бр. 57/2019, а ступила је на снагу 17. августа 2019.

²² Одлуке су објављене у „Службеном гласнику РС”, бр. 88/2019 од 13. децембра 2019.

финансијског система који могу проистећи из релативно високог учешћа девизно индексираних кредита и кредита у иностраној валути у билансима банака.

Новина коју доноси *Одлука о измени и допунама Одлуке о адекватности капитала банке* јесу подстицаји банкама за чисто динарско кредитирање (без уговорене валутне клаузуле) и све остале пласмане у динарима микропредузећима, малим и средњим предузећима, предузетницима и пољопривредницима. За разлику од досадашњег решења који на исти начин третира све пласмане банке поменутим лицима без обзира на валуту, од сада ће динарски пласмани уживати повољнији регулаторни третман – банке ће издвајати мање капитала за покриће ризика по основу пласмана у динарима него по основу нединарских и девизно индексираних пласмана овим категоријама дужника. Наведени подстицаји представљају додатну меру у контексту обезбеђења повољнијих услова за кредитирање овог најпропулзивнијег дела привреде и покретача привредног раста земље.

Додатна новина уведена поменутим прописом има за циљ да подстакне одобравање кредита у динарима увођењем мера којима се дестимулише одобравање нових, ненаменских и неинвестиционих, девизно индексираних кредита и кредита у иностраној валути привредним субјектима, предузетницима и пољопривредницима. Наиме, уведени су максимални проценти учешћа ових кредита, чије ће прекорачење представљати основ за одговарајуће умањење капитала банке. Поред постепености, наведену меру карактерише и одсуство било ког вида забране кредитирања, будући да и надаље не постоје препреке да банка одобри ненаменски и неинвестициони кредит са уговореном валутном клаузулом или кредит у иностраној валути било ком клијенту, ако након тога одржава одговарајући ниво капитала, тј. ако у сваком тренутку има довољно сопствених средстава за испуњење свих регулаторних захтева.

Такође, свеобухватан приступ Народне банке Србије питању девизно индексираних и девизног кредитирања резултирао је и унапређењем регулаторног оквира за управљање ризицима банке у овој области, те су *Одлуком о изменама и допунама Одлуке о управљању ризицима банке* прецизирани захтеви према банкама у наведеном смислу, чиме се успоставља превентивни оквир за успешно одолевање потенцијалним ризицима у банкарском сектору по основу нединарских изложености (потраживања) банака.

Посредна контрола пословања банака

Посредна контрола пословања банака подразумева контролу и анализу извештаја и друге документације коју банке достављају на основу закона и прописа Народне банке Србије, других података о пословању банака којима Народна банка Србије располаже и података из екстерних извора (укључујући и страна регулаторна тела с којима Народна банка Србије има потписане

мултилатералне или билатералне споразуме о сарадњи, размени информација и координацији супервизорских активности).

Ради препознавања главних ризика у пословању банака и сагледавања њиховог ризичног профила, припремане су редовне информације о анализи пословног модела банака, квалитету корпоративног управљања и система унутрашњих контрола, ризика који утичу на солвентност и ликвидност банке, као и процени адекватности капитала и ликвидних средстава банке. Банкама су достављени закључци супервизорске процене, као и решења о одређивању минималног нивоа показатеља адекватности капитала већег од прописаног за 2020. годину.²³

Поред наведених активности, спроведене су и детаљне годишње процене ажурираних појединачних планова опоравка, као и планова опоравка банкарских група, односно оцењена је њихова усклађеност с регулаторним оквиром. Банкама код којих су препознати недостаци или одступање од најбоље праксе упућене су препоруке.

Током 2019. године праћена је реализација планова банака за смањење бруто *NPL*, као и анализа могућности даљег смањења показатеља бруто *NPL* на нивоу појединачних банака.

У вези са спровођењем *Закона о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима*, проверавани су и анализирани извештаји банака о реализацији конверзије. Поред тога, анализирано је 76 обавештења о увођењу нових производа и 66 обавештења о уступању потраживања.

Током 2019. године спроведене су три посредне контроле пословања банака које се односе на: 1) рачуноводствено евидентирање пословних промена, 2) контролу информационог система и извршења платних трансакција и 3) контролу управљања токовима готовине. Такође, ради превентивног деловања и спречавања преливања негативних ефеката на банкарски сектор и на реалну економију, појачано су праћене активности група повезаних лица, као и ликвидносна позиција појединих банака.

Као и у претходном периоду, интензивно су се пратили финансијско стање и активности у банкама у власништву Републике Србије (где је држава највећи појединачни или већински акционар). Поред тога, спроведена је анализа ефеката прве примене *Међународног стандарда финансијског извештавања бр. 9 (МСФИ 9)*, одржавани су састанци са органима управљања и спољним ревизорима банака и анализирани су поједини аспекти пословања банака.

На основу свих поменутих анализа и информација, припремљен је предлог плана непосредних контрола за 2020. годину, као и план супервизорских активности. Настављена је сарадња са ЕЦБ-ом, ММФ-ом, као и са страним супервизорима банкарских група које послују у Републици Србији.

²³ У складу са одредбама члана 23. *Закона о банкама* и тачком 5. *Одлуке о адекватности капитала банке* („Службени гласник РС”, бр. 103/2016 и 103/2018 и 88/2019).

Непосредна контрола пословања банака

Непосредна контрола пословања банака представља контролу која се врши директно увидом у пословне књиге и другу документацију банке, а која се спроводи у складу с годишњим планом непосредних контрола. **У току 2019. године извршена су 22 поступка непосредних контрола**, и то 12 циљаних контрола бонитета и законитости пословања банке у складу са *Законом о банкама* и десет контрола поступања банке у складу с мерама које је изрекла Народна банка Србије. Преглед извршених непосредних контрола у 2019. години према предмету контроле дат је у следећој табели:

Табела III.2.1.16. **Преглед непосредних контрола извршених у 2019.**

Врста непосредне контроле	Предмет непосредне контроле	Број непосредних контрола
Циљана контрола бонитета и законитости пословања банке у складу са <i>Законом о банкама</i>	Процес одобравања пласмана физичким и правним лицима	1
	Процес буџетирања, управљање банком, процес одобравања пласмана правним лицима и управљање ризиком ликвидности	1
	Управљање ризиком ликвидности, с акцентом на процес управљања дневном ликвидношћу, односно активностима банке на међубанкарском новчаном тржишту и међубанкарском девизном тржишту, као и на процес управљања изворима финансирања	1
	Управљање информационом системом и континуитетом пословања, функционисање информационог система банке у делу који обезбеђује техничке предуслове за повезивање и рад с платним институцијама чији је оператор Народна банка Србије, као и законитост пословања банке посебно у делу пружања платних услуга и дневног извршавања платних трансакција	1
	Процес процене обезвређења билансне активе и вероватног губитка по ванбилансним ставкама и евидентирање пословних промена	1
	Процес буџетирања и управљање банком	1
	Управљање банком, процес одобравања пласмана правним лицима и управљање ризиком ликвидности, са акцентом на управљање ликвидном активом и изворима финансирања банке, као и управљање информационом системом и континуитетом пословања банке	1
	Рад органа управљања банком, управљање ризицима који настају по основу активности које је банка поверила трећим лицима, као и управљања ризицима који настају по основу увођења нових производа/услуга	1
	Процес одобравања и мониторинга потрошачких кредита и управљање каматним ризиком	1
	Управљање ризиком концентрације и управљање реструктурираним потраживањима од правних лица	1
	Процес одобравања пласмана правним лицима	1
	Процес одобравања готовинских кредита становништву, управљање оперативним ризиком, каматним ризиком и ризиком ликвидности	1

Контрола поступања банке у складу с мерама које је изрекла Народна банка Србије	У вези с контролама бонитета и законитости пословања банке у складу са Законом о банкама	10
Укупно непосредних контрола извршених у 2019.		22

Извор: НБС.

Предузимање мера према банкама

У поступку контроле пословања банака у 2019. години, Народна банка Србије предузела је следеће мере: упутила је банкама 11 писмених опомена; донела је шест решења којима су банкама изречени налози и мере и седам решења о изрицању новчане казне банци, односно члановима органа управљања банком.

Решења о новчаним казнама донета су према седам банака, као и члановима њихових органа управљања. Такође, решењима је обустављено шест контролних поступака.

Поступање по захтевима за давање сагласности

У поступцима по захтевима за давање дозволе за рад, различитих сагласности и одобрења, у складу са *Законом о банкама*, **Народна банка Србије је у току 2019. године донела укупно 158 аката, и то:**

- 25 решења по захтевима о давању сагласности на основне акте банака (оснивачки акт и статут);
- једно решење по захтеву за давање сагласности на припајање банке;
- 101 решење по захтевима за давање сагласности на именовање чланова управног и извршног одбора (99 решења о давању претходне сагласности, једно решење о обустављању поступка и једно решење о одбијању давања претходне сагласности);
- шест решења по захтевима за давање сагласности за стицање власништва у банци (пет решења о давању претходне сагласности и једно решење о обустављању поступка за давање претходне сагласности правном лицу);
- пет решења по захтевима за давање сагласности да се добит из текуће године укључи у основни капитал (четири решења о давању претходне сагласности и једно решење о обустављању поступка за давање претходне сагласности банци);
- пет решења по захтевима о давању претходне сагласности банци да укључи у обрачун свог акцијског капитала елеменат тог капитала;
- два решења о давању претходне сагласности банци да укључи у обрачун свог допунског капитала елеменат тог капитала – обавезу по субординираном кредиту;

- четири решења о давању претходног одобрења банци за расподелу нераспоређене добити исплатом дивиденди;
- четири решења о давању сагласности банци да подређено друштво које није банка не укључи у годишњу ревизију финансијских извештаја на консолидованој основи;
- једно решење о одбацивању захтева за давање претходне сагласности банци за стицање сопствених акција;
- једно решење о давању сагласности банци за стицање подређеног друштва као зависног подређеног друштва;
- једно решење о давању сагласности банци за смањење вредности елемената основног акцијског капитала;
- једно решење о давању претходне сагласности банци да укључи инструмент основног акцијског капитала у обрачун тог капитала ради његовог повећања;
- једно решење о давању претходне сагласности банци за превремену отплату субординиране обавезе банке;
- обрађена су 382 обавештења банака о поверавању активности трећим лицима.

III.2.2. Сектор осигурања

Сектор осигурања знатно утиче на развој економије сваке земље и важан је чинилац стабилности финансијског система. Према показатељима развијености као што су однос укупне премије и БДП-а и премије по становнику, тржиште осигурања у Србији мање је развијено него у земљама чланицама ЕУ. Учешће премије у БДП-у у 2019. исто је као и у 2018. години и износило је 2,0%, док је премија по становнику²⁴ износила 147 долара, што је за 9 долара више него претходне године.²⁵

Учешће билансне суме сектора осигурања у укупној билансној суми финансијског сектора под надзором Народне банке Србије (банке, даваоци финансијског лизинга, друштва за (ре)осигурање и добровољни пензијски фондови)²⁶ износило је 6,6%, што је незнатно ниже²⁷ него претходне године, када је износило 6,7%.

На крају 2019. године, у Републици Србији је пословало 20 друштава за (ре)осигурање, што је исти број као и претходне године. Притом, пословима

²⁴ Податак о броју становника је последњи расположив податак – стање на дан 1. јануара 2019.

²⁵ Поређења ради, према подацима *Swiss Re* за 2018. годину, објављеним у јулу 2019, учешће премије у БДП-у за земље чланице ЕУ износило је 7,3%, а у групи земаља у развоју 3,2%. Премија по становнику за земље чланице ЕУ износила је 2.655 долара, а у групи земаља у развоју 169 долара.

²⁶ Осим платних институција и институција електронског новца.

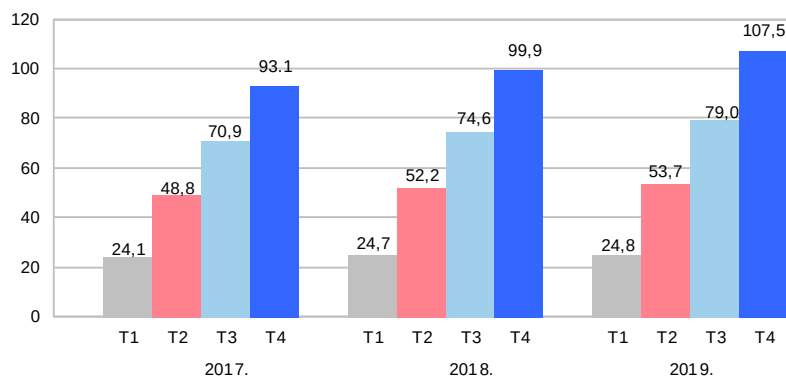
²⁷ Овакво кретање је последица решавања једне велике имовинске штете из 2018.

осигурања бавило се 16 друштава, а пословима реосигурања четири друштва. Од друштава која се баве пословима осигурања, искључиво животним осигурањем бавило се њих четири, док се искључиво неживотним осигурањем, односно и животним и неживотним осигурањем бавило по шест друштава. Посматрано према власничкој структури капитала, 15 друштава је било у већинском страном власништву.

У продајној мрежи, поред друштава за (ре)осигурање, учествовало је и: 17 банака, седам давалаца финансијског лизинга и јавни поштански оператор, који су добили сагласност за обављање послова заступања у осигурању, 95 правних лица (друштава за посредовање у осигурању и друштава за заступање у осигурању), 80 заступника у осигурању (физичких лица – предузетника) и 4.696 активних овлашћених лица за обављање послова заступања, односно послова посредовања у осигурању.

Друштва за осигурање су у 2019. години остварила укупну премију у висини од 107,5 млрд динара, што је за 7,5% више него у 2018. години. У структури премије, учешће неживотних осигурања износило је 76,7%, а животних 23,3%. Притом, премија животних осигурања порасла је за 5,4% у односу на 2018. годину.

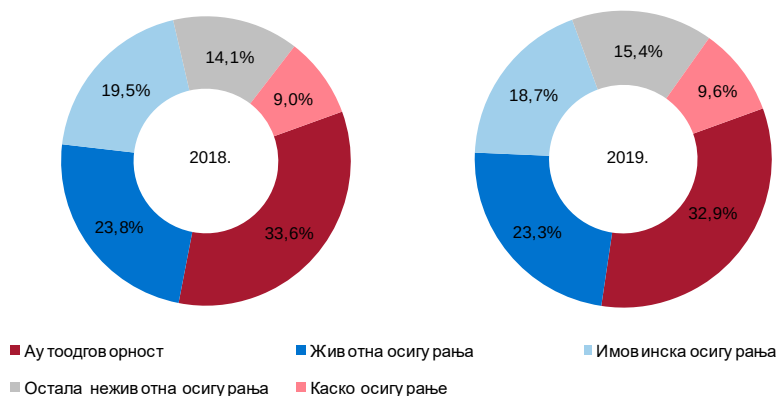
Графикон III.2.2.1. **Кретање укупне премије кумулативно по тромесечјима**
(у млрд RSD)

Извор: НБС.

Посматрано према врсти осигурања, највеће учешће у укупној премији у 2019. години имало је, као и раније, осигурање од аутоодговорности (32,9%), затим следе животна осигурања (23,3%), имовинска осигурања (18,7%) и осигурање моторних возила – каско (9,6%).

Графикон III.2.2.2. Укупна премија према врстама осигурања

Извор: НБС.

Билансна сума друштава за (ре)осигурање на крају 2019. године износила је 299,7 млрд динара и била је за 7,4% већа него годину дана раније. Највећи део aktive друштава за (ре)осигурање на крају 2019. односио се на: дужничке ХоВ расположиве за продају (47,5%), дужничке ХоВ с фиксним приносом (10,5%), техничке резерве које падају на терет саосигураваача, реосигураваача и ретроцесионара (9,3%), готовину и краткорочне депозите (7,6%), потраживања (7,2%) и некретнине, постројења и опрему (7,1%).

Највећи део пасиве друштава за (ре)осигурање чиниле су техничке резерве (67,7%), као и капитал (23,9%). Притом, капитал је у 2019. години повећан за 16,7% (на 71,8 млрд динара), а техничке резерве за 2,8% (на 202,9 млрд динара).²⁸ Највеће учешће у техничким резервама имала је математичка резерва, која је у 2019. години порасла 7,5%.

Концентрација на тржишту, мерена *HHI*, у 2019. години благо је повећана у поређењу с претходном годином, али је остала умерена и износила 1.322.²⁹

Показатељи пословања

Основни показатељ адекватности капитала – ПАК,³⁰ као показатељ капиталног покрића изложености ризицима, код друштава која су се претежно бавила неживотним осигурањима у 2019. години износио је 217,6%, а код друштава која су се претежно бавила животним осигурањима 265,5%.

²⁸ Благо раст техничких резерви последица је поређења са 2018. годином, кад је резервисана велика имовинска штета, а која је на дан 31. децембра 2019. године великим делом (59%) решена.

²⁹ *HHI* је израчунат на бази билансних сума друштава за осигурање.

³⁰ Однос расположиве и захтеване маргине солвентности.

Комбиновани рацио у самопридржају,³¹ као показатељ политике цена и њене адекватности, односно довољности премија за измирење обавеза по основу уговора о неживотном осигурању и адекватности преноса ризика у реосигурање и саосигурање, у 2019. години био је задовољавајући (84,2%) и бољи него у 2018. години (87,9%). То се може објаснити нешто већим растом меродавне премије у самопридржају од збира раста меродавних штета и пада трошкова спровођења осигурања у самопридржају.³²

Бенефит рацио,³³ као показатељ адекватности премије животних осигурања, у 2019. години износио је 85,5%, што представља раст у односу на претходну годину, када је износио 83,7%. То је резултат већег раста збира решених штета и промене техничких резерви у самопридржају³⁴ од раста меродавне премије у самопридржају.

Резултат пословања

Сектор осигурања је у 2019. години остварио позитиван нето резултат, који је пре опорезивања износио 12,7 млрд динара, а после опорезивања³⁵ – 11,6 млрд динара. Укупни приходи друштава за (ре)осигурање износили су 183,0 млрд динара и у односу на претходну годину били су већи за 10,8%. Највеће учешће у приходима имали су приходи од техничких премија (49,4%), други пословни (функционални) приходи (25,5%) и приходи од премије намењени покрићу трошкова спровођења осигурања (13,4%). Укупни расходи друштава за (ре)осигурање у 2019. години износили су 170,3 млрд динара и били су за 9,4% већи него у 2018. години. Највеће учешће у расходима имали су остали пословни (функционални) расходи (40,2%), накнаде штета и уговорених сума (34,8%) и трошкови прибаве (14,2%), при чему су се остали пословни (функционални) расходи смањили за 4,8 п.п., трошкови прибаве за 1,1 п.п., док су се накнаде штета и уговорених сума повећале за 6,5 п.п.

³¹ Однос збира меродавних штета и трошкова спровођења осигурања у самопридржају према меродавној премији у самопридржају.

³² Трошкови спровођења осигурања у самопридржају смањени су за 2,6%.

³³ Однос збира решених штета и промене техничких резерви у самопридржају према меродавној премији у самопридржају. Приликом тумачења потребно је уважити дугорочни карактер животних осигурања и значајан утицај промене техничких резерви на овај показатељ.

³⁴ Забележен је пад промене техничких резерви за 7,8%, уз истовремени раст решених штета за 18,6%.

³⁵ Обухвата само пореске расходе које су друштва за (ре)осигурање исказала до момента достављања података Народној банци Србије.

Резултати надзорних активности

Током 2019. године контролне активности (непосредне контроле) код друштава за (ре)осигурање и других субјеката надзора обављане су у складу с планираним активностима. **Сprovedено је укупно 11 поступака непосредних контрола субјеката надзора у области делатности осигурања**, од чега је седам поступака спроведено искључиво у делу пруденцијалног надзора друштава за осигурање и једна контрола је спроведена искључиво у сегменту тржишног понашања, по један поступак је обухватио истовремено пруденцијални надзор и надзор тржишног понашања, односно истовремено пруденцијални надзор и надзор у делу спречавања прања новца и финансирања тероризма у друштвима за осигурање, као и један поступак контроле пословне банке која има сагласност за обављање послова заступања у осигурању. Такође, извршена је и једна ванредна контрола друштва за осигурање у делу пруденцијалног надзора, као и једна посредна контрола заступника у осигурању.

По основу контрола спроведених у 2018. и 2019. години, а у којима су утврђене незаконитости и неправилности у пословању друштава за осигурање и других субјеката надзора, донето је шест³⁶ решења с корективним мерама надзора и изречено је шест новчаних казни, при чему су у два случаја изречене новчане казне и друштвима за осигурање и председницима извршних одбора ових друштава (и по *Закону о осигурању* и по *Закону о обавезном осигурању у саобраћају*). Истовремено, обустављено је седам контрола након спроведених мера надзора, као и оне у којима нису констатоване незаконитости и неправилности у пословању субјеката надзора.

Непосредне контроле – Контроле спроведене у 2019. години код *друштава за осигурање* у сегменту пруденцијалног надзора биле су циљане и односиле су се пре свега на тржиште осигурања од аутоодговорности, чиме је први пут непосредном контролом обухваћено пословање свих друштава за осигурање, која су током целе 2018. године пословала на овом најзначајнијем сегменту тржишта осигурања. У овим контролама утврђено је да друштва за осигурање користе средства намењена за измирење обавеза по основу уговора о осигурању за „покриће” трошкова спровођења осигурања, као и да у одређеном броју случајева то чине на начин да обезбеђују погодности лицима која су у складу с прописима о безбедности саобраћаја на путевима овлашћена за вршење техничког прегледа возила. Утврђени су и недостаци у систему интерних контрола, пре свега у делу обезбеђивања довољности премије осигурања, начина расподеле трошкова спровођења осигурања на врсте осигурања и у делу извештавања Народне банке Србије.

У сегменту надзора тржишног понашања друштава утврђене су неправилности у погледу: начина информисања и уговарања колективног

³⁶ Два решења су донета почетком 2020.

осигурања пензионера; начина сачињавања обавештења о предуговорним информацијама који није у складу с прописаним обавезама; неадекватног поступања по одштетним захтевима који се односе на животно осигурање; уговарања нефер одредбе услова осигурања којом се утврђује могућност наплате премије осигурања која није доспела; неадекватног поступања по приговорима, као и пропуштања да се спроведу мере ради отклањања, односно ограничавања и превенције настанка узрока приговора. Пропусти код заступника у осигурању утврђени су у делу извештавања Народне банке Србије, док је код контролисане банке извршена контрола спровођења налога Народне банке Србије издатих у претходном периоду.

Непосредном контролом успостављања система управљања ризиком од *прања новца и финансирања тероризма* нису утврђени пропусти који би за последицу имали доношење корективних мера надзора.

Посредни надзор – Континуирано су се обављали послови посредног надзора и у делу пруденцијалног надзора, и у делу надзора тржишног понашања и управљања ризиком спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Активности посредног *пруденцијалног надзора* подразумевале су континуирано праћење пословања друштава за (ре)осигурање и с *финансијско-економског* аспекта и са *актуарског* аспекта, као и предузимање активности на разјашњењу достављених података и информација, односно отклањању уочених неправилности. Посебно су спроведене активности посредног пруденцијалног надзора, и то: (1) праћење ризика путем супервизорских матрица ризика друштава за (ре)осигурање, (2) анализа тромесечних мишљења овлашћеног актуара, мишљења овлашћеног актуара о финансијским извештајима и годишњим извештајима о пословању друштава, мишљења овлашћеног актуара на извештаје о спровођењу политике саосигурања и реосигурања, пријем и анализа достављених интерних аката друштава за (ре)осигурање, (3) пријем и анализа достављених годишњих, тромесечних и месечних података друштава за осигурање и састављање одговарајућих извештаја, (4) пријем и анализа ванредних тромесечних података о великим штетама и информација о очекиваним исплатама осигуравача, односно наплатама реосигуравача од ретроцесионара накнада штета које превазилазе одређене новчане износе, као и (5) сачињавање тромесечних извештаја о стању сектора осигурања.

Такође, извршене су оцене захтева друштава за (ре)осигурање за добијање претходних сагласности Народне банке Србије (избор ревизора финансијских извештаја друштава за (ре)осигурање, избор чланова извршног одбора друштава за (ре)осигурање, стицање квалификованог учешћа у друштву за осигурање, трајно пребацивање капитала и припадајуће имовине из групе неживотних осигурања у групу животних осигурања), односно дата је оцена утицаја наведених догађаја на очекивано финансијско пословање друштава за (ре)осигурање.

У оквиру вршења посредног надзора над *тржишним понашањем* друштава за осигурање, поред спровођења редовних активности праћења ризика тржишног понашања, унапређен је начин праћења ризика и вршења анализа увођењем и применом још једног актуелног алата – алата пословне интелигенције (*Business Intelligence Tools*), који заједно са алатом уведеним 2016. године омогућава брзу (у реалном времену) и целовиту анализу и оцену показатеља значајних за надзор тржишног понашања. На тај начин је постављен основ за даље унапређење ових активности, као и започињање активности постепеног увођења електронског извештавања других субјеката надзора и увођења дигитализације у свакодневно пословање.

У делу вршења редовних активности тржишног надзора, настављено је са анализом квалитативних и квантитативних показатеља, на основу чега су препознати проблематични аспекти пословања друштава за осигурање и других субјеката надзора. Утврђено је више различитих ризика неадекватног тржишног понашања, и то посебно у погледу начина сачињавања обавештења о предуговорним информацијама који није у складу с прописаним обавезама, као и неадекватно информисање корисника услуга осигурања приликом уговарања колективног осигурања; затим начина обрачуна повраћаја премије осигурања приликом раскида уговора о осигурању као повезаног уговора са уговором о кредиту; начина обрачуна тоталне штете; начина поступања по одштетним захтевима; непредузимање или неблаговремено предузимање активности на отклањању или смањењу узрока настанка приговора и др.

Ризици који су препознати као најзначајнији са аспекта заштите права и интереса корисника услуга осигурања обухваћени су планираним контролним активностима како би се благовремено проверило поступање друштава за осигурање и других субјеката надзора и обезбедила потребна заштита права и интереса корисника услуга осигурања, као и сигурност и стабилност тржишта осигурања.

Поред тога, спроведене су и редовне активности у погледу анализа годишњих извештаја за 2018. годину, које су други субјекти надзора који обављају послове заступања и посредовања у осигурању (друштва за посредовање/заступање у осигурању, заступници – предузетници, банке, даваоци финансијског лизинга, јавни поштански оператер) доставили Народној банци Србије и на основу анализе тих извештаја, послато је девет писама упозорења због неиспуњења прописаних услова за обављање послова заступања у осигурању, а отворен је и један поступак посредне контроле.

Када је реч о надзору који се односи на активности *спречавања прања новца и финансирања тероризма*, спроведен је посредни надзор друштава за осигурање која обављају послове животних осигурања, као и друштава за посредовање у осигурању када обављају послове посредовања у животним осигурањима, у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, с циљем индиректног сагледавања успостављеног система за откривање и спречавање

прања новца и финансирања тероризма, анализе примене прописа који уређују ову област, као и сагледавања ризичности пословања друштава за осигурање ради планирања непосредних контрола за наредну годину.

Стицање звања и усавршавање у делатности осигурања

Народна банка Србије је у два редовна и једном ванредном испитном року организовала стручне испите за стицање звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању, као и један стручни испит за стицање звања овлашћеног актуара.

На основу коначних резултата о положеним испитима, лицима је издато укупно 266 решења о стицању звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању, а једно лице је стекло звање овлашћеног актуара.

У 2019. години редовно су се спроводиле активности које се тичу надзора професионалног континуираног усавршавања овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, као и овлашћених актуара.

Регулаторна активност и послови европских интеграција

Народна банка Србије континуирано прати прописе ЕУ из области осигурања и усклађује домаће прописе с тим прописима ради адекватне припреме Републике Србије за улазак у ЕУ, водећи рачуна о стабилности тржишта осигурања и о заштити права и интереса корисника услуге осигурања. У току су стручне редактуре превода *Директиве Солвентност 2, Делегиране уредбе Комисије (ЕУ) 2015/35*, као допуне *Директиве Солвентност 2, Директиве о дистрибуцији осигурања* и др., као део поступка превода правне тековине ЕУ у Републици Србији, а који ће олакшати даље усклађивање прописа из области осигурања.

У складу са динамиком дефинисаном *Стратегијом за имплементацију Солвентности II у Републици Србији*, у току 2019. године настављене су активности у вези с проценом спремности друштава за (ре)осигурање да одговоре регулаторним захтевима прописаним у *Солвентности II*, путем спровођења *Друге квантитативне студије утицаја у Републици Србији (QIS 2)*. Отпочете су и активности у вези са израдом прелиминарне радне верзије нацрта прописа неопходних за успостављање новог регулаторног оквира за обављање послова осигурања и реосигурања.

Започет је рад у оквиру радне групе за израду новог Закона о обавезном осигурању у саобраћају ради даљег усклађивања с релевантном правном тековином ЕУ у овој области, коју је Министарство финансија формирало у 2019. години, а у чијем саставу су и представници Народне банке Србије.

Ради даљег усклађивања домаћег законодавства с *Директивом Солвентност II* и *Директивом о дистрибуцији осигурања*, ефикаснијег спровођења надзора, као и унапређења и ефикасније примене регулаторног оквира осигурања од одговорности због употребе моторних возила, **успешно су реализоване активности планиране IPA пројектом „Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије у процесу приступања ЕУ”**. Остварени су планирани резултати овог пројекта, и то: усклађивање пословне праксе, изградња и јачање институционалне сарадње, као и ефикасно усклађивање регулативе у области надзора над обављањем делатности осигурања с релевантним *acquis*-ем и примена те регулативе, што ће допринети повећању ефикасности и сигурности целог финансијског система и побољшању заштите корисника услуга осигурања. Најважнији аспект овог пројекта била је и међусобна размена искустава у области надзора осигурања и давање препорука за унапређење регулаторног оквира Народне банке Србије, али и супервизијске праксе ради боље заштите корисника услуга осигурања.

Током 2019. године донет је *План имплементације Директиве о дистрибуцији осигурања у Републици Србији*. Такође, ради што обухватније анализе пословања друштава за (ре)осигурање и тржишта осигурања у целини, као и правовременог уочавања и управљања ризиком осигурања у пословању појединих друштава за (ре)осигурање, а извештавањем о великим штетама, сачињена је и усвојена *Одлука о измени и допунама Одлуке о извештавању друштва за осигурање/реосигурање*, с пратећим прилозима. Сагласно наведеној одлуци, спроведене су измене/допуне *Упутства за електронско достављање података друштва за осигурање/реосигурање Народној банци Србије*.

III.2.3. Добровољни пензијски фондови

На крају 2019. године, на тржишту добровољних пензијских фондова пословала су четири друштва, која су управљала имовином седам добровољних пензијских фондова. Имовина свих фондова води се на рачунима код једне кастоди банке. Услуге посредовања приликом закључења уговора о чланству у добровољним пензијским фондовима пружало је пет банака посредника и једно друштво за осигурање посредник, а услуге информисања о чланству у тим фондовима 639 агената продаје (од укупно 859 лица којима је Народна банка Србије издала дозволу за обављање ових послова), које су ангажовали друштва за управљање добровољним пензијским фондовима (у даљем тексту: друштва за управљање), банке посредника и друштва за осигурање посредника. За потребе обављања куповине и продаје ХоВ, друштва за управљање сарађивала су са 11 брокерских кућа.

Тржиште је и даље високо концентрисано – на крају 2019. године **ННІ** је износио **2.759 поена**. Учешће нето имовине највећег фонда у нето имовини сектора износило је око 40%, а учешће четири највећа фонда око 94%.

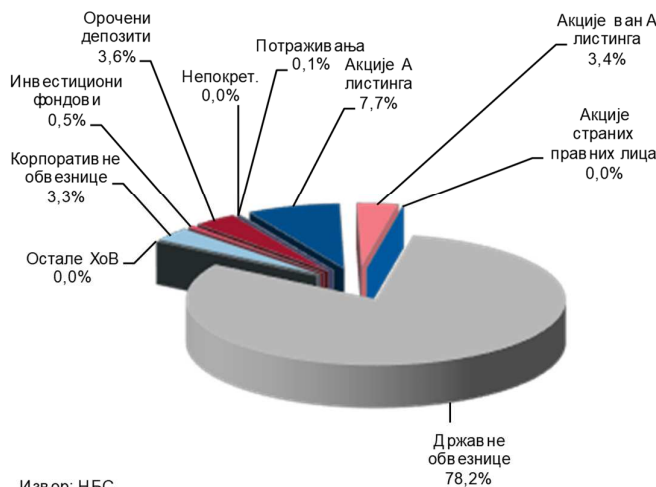
Билансна сума добровољних пензијских фондова у 2019. години наставила је да расте. На крају 2019. године, **нето имовина фондова достигла је 45,2 млрд динара и била је већа за око 12,6% него на крају претходне године**. Током 2019. године, на индивидуалне рачуне чланова укупно је уплаћено 3,9 млрд динара, док су чланови по основу исплата повукли 1,7 млрд динара. **Добит од улагања коју су остварили фондови у току године износила је 2,9 млрд динара**.

Број корисника услуга добровољних пензијских фондова на крају 2019. године износио је 201.587, што чини око 2,9% укупног броја становника, односно 9,4% укупног броја запослених.

Основни принципи улагања сваког фонда дефинисани су инвестиционом политиком. Инвестициона политика је документ којим се фонд представља члановима и којим се, између осталог, утврђују циљеви улагања имовине фонда и ограничења, с обзиром на ризике улагања. У зависности од тога, сваки фонд дефинише структуру својих улагања, па тако неки фондови улажу средства само у евроинструменте, а други претежно у динарске инструменте. Сви фондови углавном улажу у државне дужничке ХоВ.

Ако се има у виду различита структура улагања, разликују се и приноси које фондови остварују. Они су се у 2019. години кретали у распону од 0,41% до 9,07%. Просечан принос на нивоу сектора у 2019. години, мерен приносом индекса *FONDex*, који приказује кретање вредности инвестиционих јединица свих добровољних пензијских фондова, износио је 7,1%.

Графикон III.2.3.1. Структура имовине добровољних пензијских фондова
(на дан 31. 12. 2019. године)

Извор: НБС.

Улагања добровољних пензијских фондова била су, као и у претходном периоду, одређена околностима на финансијском тржишту, па је тако на крају 2019. године највећи део имовине фондова био уложен у државне обвезнице (78,2%). Средства по виђењу чинила су 3,2%, акције – 11,1%, орочени депозити – 3,6%, корпоративне обвезнице – 3,3%, а улагање у инвестиционе јединице отворених инвестиционих фондова – 0,5% имовине фондова.

На крају 2019. године, највећи део државних дужничких инструмената у имовини фондова био је рочности од две године до пет година. Прецизније, 6,0% тих инструмената имало је рок доспећа до годину дана, 7,2% од једне до две године, 61,6% од две до пет година, 20,9% од пет до десет година, а 4,3% имало је рок доспећа дужи од десет година. Просечна рочност средстава уложених у државне ХоВ, пондерисана њиховим уделом у укупним улагањима у те ХоВ, износила је 3,9 година.

Посматрано према валутној структури, на крају 2019. године 87,3% имовине фондова чинила је динарска имовина, а остатак од 12,7% била је имовина у иностраној валути (еврима).

Појава нових финансијских инструмената, нарочито дугорочних динарских, веома је важна за добровољне пензијске фондове, јер би им се на тај начин омогућило ефикасније управљање средствима и ризицима, односно већа распрострањеност улагања, у складу са инвестиционом политиком.

Регулаторна активност

Покренута је иницијатива за закључење Анекса Меморандума о разумевању између Агенције за надзор осигурања Републике Словеније и Народне банке Србије о сарадњи у области надзора осигурања. Предмет анекса је проширење сарадње с надзора у области осигурања на надзор друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, с нагласком на размени информација које се односе на борбу против прања новца и финансирања тероризма, а све ради испуњења препоруке бр. 40 *FATF*. Овај анекс закључен је почетком јануара 2020. године.

Континуирани надзор

Током 2019. године, Народна банка Србије је континуирано надзирала добровољне пензијске фондове путем посредне и непосредне контроле и спроводила поступке лиценцирања.

У П1 2019. године, у оквиру континуираног посредног надзора, анализирани су редовни годишњи упитници о активностима у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, које су доставила сва друштва за управљање.

У Т1 2019. спроведена су два поступка посредне контроле пословања једног друштва за управљање и једне кастоди банке. С тим у вези, друштву за управљање и кастоди банци изречене су мере писмене опомене. Крајем 2019. године, поменути контролни поступци обустављени су након што је утврђено да се поступило по изреченим мерама.

У Т3 израђено је решење којим се једном друштву за управљање изричу мере надзора на основу извршене циљане непосредне контроле, као и решење о новчаној казни. У Т4 отпочео је један поступак циљане непосредне контроле. У 2019. години обустављена су три поступка непосредне контроле друштава за управљање након што је утврђено да су поступили по изреченим налозима, те да су преостале само мање значајне неправилности.

Током 2019. године, издато је једно решење о давању сагласности на избор за члана управе друштва за управљање, као и три решења о давању сагласности на поновни избор. Једно друштво за управљање повукло је захтев за давање сагласности на избор члана управе друштва за управљање, након чега је израђено решење о обустави поступка. Поред тога, издато је и седам решења о давању сагласности на проспекат и скраћени проспекат добровољних пензијских фондова.

Народна банка Србије је у два редовна испитна рока организовала стручни испит за издавање дозвола физичким лицима за обављање послова информисања о чланству у добровољном пензијском фонду и на основу поднетих захтева издала је 77 дозвола онима који су положили испит.

Потенцијал за развој пензијских фондова

Систем добровољних пензијских фондова, као део пензијског система, постепено се развија дуже од једне деценије. Ако се узме у обзир да имовина добровољних пензијских фондова стално расте, даљи развој овог сегмента финансијских услуга могао би допринети развоју домаћег тржишта капитала. Исто тако, врло је важно јачање домаћих (динарских и дугорочних) извора финансирања, а томе може допринети управо развој домаћих институционалних инвеститора, попут пензијских фондова.

Ако се има у виду да учешће корисника услуга пензијских фондова у укупном броју становника износи око 2,9% и да је тек сваки десети запослени члан неког пензијског фонда, као и чињеницу да су друштва за управљање дефинисала минимални износ доприноса на нивоу који омогућава уплате износа које не би у већој мери притискале буџет чланова, може се закључити да постоји значајан потенцијал за даљи развој добровољних пензијских фондова.

На јасну потребу за постојањем и развијањем приватних пензијских фондова указује и однос између броја запослених и броја пензионера, као и демографска структура у Републици Србији. Потреба за одржањем животног стандарда и обезбеђење додатне сигурности у старости све је израженија, с обзиром на то да

је животни век људи дужи. Посебне изазове за даљи развој система представљају материјално стање чланова и потенцијалних чланова добровољних пензијских фондова, као и недовољна информисаност становништва о постојању и начину функционисања приватних пензијских фондова.

Један од подстицаја за развој добровољних пензијских фондова у Републици Србији јесу пореске олакшице. Њима се уплате запослених и послодаваца до одређеног износа ослобађају плаћања пореза на доходак грађана, односно доприноса за обавезно социјално осигурање, што представља додатни вид стимулације за запослене и послодавце да један део личних издвајања усмере ка штедњи у добровољним пензијским фондовима. У 2019. години неопорезиви износ доприноса износио је 5.872 динара. Пореске олакшице постоје и у фази исплате акумулираних средстава из добровољних пензијских фондова – повлачење средстава не сматра се основом за остваривање капиталног добитка.

Наставак развоја овог дела финансијских услуга може бити стимулисан и већом информисаношћу и едукацијом становништва о предностима такве штедње, као и корацима које треба предузети како би се обезбедили додатни приходи у будућности. Народна банка Србије је у оквиру својих филијала формирала информативне пунктове с циљем да се грађанима широм земље учине доступнијим информације о финансијским производима који се нуде на финансијском тржишту.

III.2.4. Финансијски лизинг

Учесници на тржишту

На крају 2019. године, дозволу Народне банке Србије за обављање послова финансијског лизинга имало је 17 давалаца финансијског лизинга. У сектору финансијског лизинга радило је укупно 349 запослених.

Највећи број давалаца финансијског лизинга (њих 13) у власништву је банака, чланица банкарских група или других финансијских институција, седам давалаца финансијског лизинга налази се у потпуном или већинском власништву страних правних лица, док је десет давалаца финансијског лизинга у већинском власништву домаћих лица, од чега осам у власништву домаћих банака са страним капиталом.

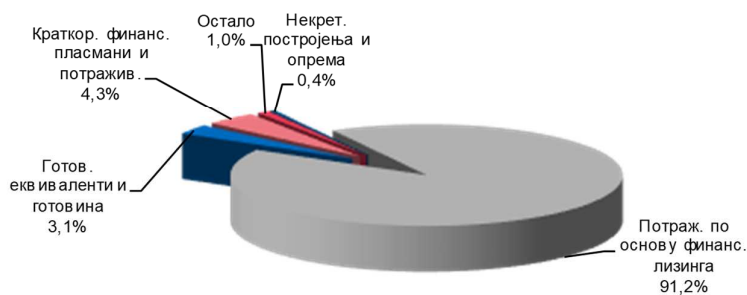
Биланс стања

Укупна билансна актива свих давалаца финансијског лизинга на крају 2019. износила је 102,9 млрд динара, што је за 18,7% више него на крају 2018. године. У структури укупне билансне активе давалаца финансијског лизинга, највећи део односио се на потраживања по основу финансијског лизинга (91,2%).

Учешће позиције готовине и готовинских еквивалената у укупној билансној активи износило је 3,1%, док је учешће краткорочних финансијских средстава и потраживања износило 4,3%.

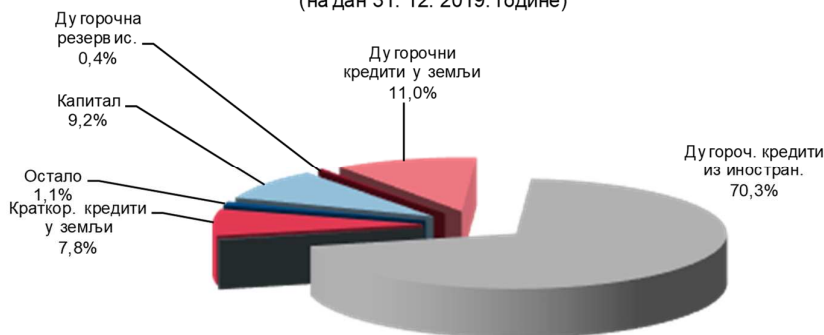
Даваоци финансијског лизинга највећи део својих активности финансирају путем дугорочног задуживања у иностранству, тако да се на крају 2019. године највећи део укупне билансне пасиве односио на дугорочне кредите из иностранства (70,3%), док је учешће дугорочних и краткорочних кредита у земљи износило 11,0% и 7,8%, респективно. Учешће капитала у укупној билансној пасиви износило је 9,2%.

Графикон III.2.4.1. Структура aktive
давалаца финансијског лизинга
(на дан 31. 12. 2019. године)

Извор: НБС.

Графикон III.2.4.2. Структура пасиве
давалаца финансијског лизинга
(на дан 31. 12. 2019. године)

Извор: НБС.

Тржишно учешће

Тржиште финансијског лизинга спада у категорију тржишта са умереном конкуренцијом, на шта указује *HHI*, који је током 2019. године смањен за 9,7

поена, на 1.249,8 поена. Учешће највећег даваоца финансијског лизинга у укупној билансној активи износи 18,3% и незнатно је смањено у односу на 2018. годину (18,6%).

Структура пласмана

Највећи део пласмана по основу финансијског лизинга одобрен је привредним друштвима која не припадају финансијском сектору (83,5%), док су предузетници у укупним пласманима учествовали са 5,9%, физичка лица са 3,9%, јавна предузећа са 2,5%, а пољопривредници са 2,2%.

На крају 2019. структуру пласмана према предмету лизинга карактерисало је високо учешће финансирања теретних возила, минибуса и аутобуса, које је износило 39,9% (41,2% у 2018. години). Учешће финансирања путничких возила повећало се са 35,1% у 2018. на 36,5% у 2019. години.

У секторској структури пласмана по основу финансијског лизинга, највеће учешће имали су сектори саобраћаја, складиштења, информисања и комуникација (27,7%), а следе остале делатности (22,0%), сектор трговине (15,9%), као и прерађивачка индустрија са секторима рударства и снабдевања водом (14,0%).

Биланс успеха

Укупан резултат пре опорезивања на нивоу тржишта финансијског лизинга у 2019. години износио је 1,0 млрд динара. У односу на крај 2018. године, укупни приходи и добици су се смањили за 14,5%, а укупни расходи и губици за 2,5%.

Најзначајнија категорија прихода давалаца финансијског лизинга били су приходи од камата по основу финансијског лизинга, са учешћем од 67,7% у укупним приходима, а затим приходи по основу посла лизинга, са учешћем од 19,8% у укупним приходима. Приходи по основу обезвређења имовине учествовали су са 1,1% у укупним приходима.

У структури расхода, највеће учешће имали су трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи (32,3%), затим остали трошкови пословања (26,3%), као и расходи камата по основу лизинга (23,0%).

Посредни надзор над пословањем давалаца финансијског лизинга

На основу података из тромесечних извештаја достављених у току 2019. године, извршен је посредни надзор над пословањем давалаца финансијског лизинга. Притом нису утврђена поступања која имају обележја неправилности и

незаконитости због којих се даваоцима финансијског лизинга могу изрећи законом прописане мере.

Непосредни надзор над пословањем давалаца финансијског лизинга

У току 2019. године, започет је поступак непосредног надзора над пословањем једног даваоца финансијског лизинга. Поводом других двају поступака непосредног надзора, даваоцима финансијског лизинга изречене су мере прописане *Законом о финансијском лизингу*, а један поступак надзора је обустављен због отклоњених незаконитости и неправилности у пословању.

Активности у вези с нормативном функцијом

Народна банка Србије је у току 2019. године израдила и усвојила *Методологију за лиценцирање давалаца финансијског лизинга*. Израђено је више мишљења у вези с применом прописа којима се уређује финансијски лизинг.

Послови у вези са издавањем дозвола и давањем сагласности

Народна банка Србије је у току 2019. године донела:

- 27 решења којима је дата сагласност на именовање чланова управног и извршног одбора давалаца финансијског лизинга;
- два решења којим је дата сагласност за стицање власништва над уделима даваоца финансијског лизинга које власнику тих удела омогућава 10% и више управљачких права;
- једно решење којим се обуставља поступак по захтеву за давање сагласности иностраном правном лицу за стицање власништва над уделима даваоца финансијског лизинга које власнику тих удела омогућава 10% и више управљачких права.

Донето је једно решење којим се обуставља поступак непосредног надзора код једног даваоца финансијског лизинга. Донета су и два решења о упућивању писмене опомене даваоцима финансијског лизинга.

III.2.5. Супервизија информационих система финансијских институција

Ради благовременог деловања, Народна банка Србије континуирано прати начин на који финансијске институције управљају ризиком информационог

система (насталим коришћењем информационо-комуникационих технологија) и процењује ризик информационог система у финансијским институцијама, како би се постигао већи ниво безбедности и стабилности рада тих институција.

Ризик информационог система за све финансијске институције процењује се кроз следеће области: (а) управљање, ризик и ревизија информационог система, (б) развој и одржавање информационог система, (в) безбедност информационог система, (г) управљање континуитетом пословања и (д) активности поверене трећим лицима. Приликом процене ризика узима се у обзир величина, односно значај финансијске институције. На основу резултата анализе ризика из 2019. године и поређења с резултатима из претходних година, припремљен је план непосредних контрола за 2020. годину.

У складу с регулаторним захтевима, у поступању по захтевима за давање дозволе за рад финансијској институцији, Народна банка Србије је имала активну улогу у процењивању адекватности информационих система у складу с природом, обимом и сложеностју пословања поједине институције. Посебна пажња је усмерена ка поверавању активности у вези са информационим системом трећим лицима и обавештењима о новим технологијама и процени ризика у области пружања електронских услуга. С тим у вези, током 2019. године обрађено је 397 достављених предмета. Такође, током 2019. године доношењем *Одлуке о условима и начину утврђивања и провере идентитета физичког лица коришћењем средстава електронске комуникације*,³⁷ Народна банка Србије је извршила више процена адекватности техничких и информационо-комуникационих услова за безбедно спровођење поступка видео-идентификације физичких лица.

Током 2019. године, Народна банка Србије је активно пратила активности финансијских институција у вези с преласком података на нови систем главних пословних апликација ради очувања стабилности финансијског сектора и заштите корисника финансијских услуга. Поред тога, у више наврата је надзирала, усмеравала и саветовала финансијске институције код којих се догодио инцидент који је угрозио и нарушио пословање, како би обезбедила стабилно функционисање финансијског сектора и заштитила средства и податке корисника финансијских услуга.

Народна банка Србије је донела *Одлуку о изменама и допунама Одлуке о минималним стандардима управљања информационим системом финансијске институције*.³⁸ Изменама ове одлуке постављени су нови стандарди и створени су услови за подизање нивоа информационе безбедности у финансијским институцијама. У погледу праћења информационе безбедности, Народна банка Србије је прописала начин, динамику и врсту информација које финансијске институције достављају у случају реализације безбедносних инцидената.

³⁷ „Службени гласник РС”, бр. 15/2019.

³⁸ „Службени гласник РС”, бр. 88/2019.

III.2.6. Активности у области спречавања прања новца и финансирања тероризма

У области спречавања прања новца и финансирања тероризма, Народна банка Србије има двоструку улогу – као регулатор и као супервизор.

Регулаторна улога

Функција Народне банке Србије као регулатора у овој области огледа се у изради и учешћу у изради појединих секторских закона и подзаконских аката који, између осталог, имају за циљ смањивање могућности прања новца и финансирања тероризма кроз финансијске институције чије пословање контролише Народна банка Србије, у складу са *Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма*.³⁹

Имајући у виду да се у Републици Србији већ дуги низ година континуирано спроводи борба против прања новца и финансирања тероризма, при чему се интензивно прате и дешавања на међународном плану и примењују најбоља регулаторна решења, током 2019. године **Народна банка Србије је активно учествовала у доношењу Закона о изменама и допунама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, који се примењује од 1. јануара 2020. године**, а чиме је додатно усаглашавано домаће законодавство с међународним стандардима из ове области, а пре свега с прописима и стандардима ЕУ, препорукама *FATF*⁴⁰ и *Директивом (ЕУ) 2018/843* Европског парламента и Савета о спречавању коришћења финансијског система ЕУ у сврхе прања новца и финансирања тероризма од 30. маја 2018. године (тзв. *Пета директива о спречавању прања новца и финансирања тероризма*).

Такође, током 2019. године, ради даљег унапређења система за спречавање прања новца и финансирања тероризма у односу на унутрашње контроле и финансијске групе, донета је *Одлука о изменама и допунама Одлуке о Смерницама за примену одредаба Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма за обвезнике над којима Народна банка Србије врши надзор*,⁴¹ чиме су одредбе наведене одлуке у потпуности усклађене с препоруком бр. 18 *FATF*. То је званично потврђено на пленарном заседању Манивала (Комитет Савета Европе у области спречавања прања новца и финансирања тероризма) у децембру 2019. године, на којем је, управо захваљујући овом пропису Народне

³⁹ „Службени гласник РС”, бр. 113/2017 и 91/2019. Обвезницима које Народна банка Србије надзире сматрају се банке, овлашћени мењачи и привредни субјекти који мењачке послове обављају на основу посебног закона којима се уређује њихова делатност, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, даваоци финансијског лизинга, друштва за осигурање и др.

⁴⁰ *Financial Action Task Force*.

⁴¹ „Службени гласник РС”, бр. 57/2019.

банке Србије, Република Србија добила највишу оцену у погледу усклађености с препоруком бр. 18 FATF („потпуно усклађен”).

Народна банка Србије је 2019. године усвојила и *Одлуку о условима и начину утврђивања и провере идентитета физичког лица коришћењем средстава електронске комуникације*,⁴² којом се уређују услови и начин утврђивања и провере идентитета странке која је физичко лице и законског заступника те странке коришћењем средстава електронске комуникације и без обавезног физичког присуства лица које се идентификује код обвезника. Том одлуком је омогућено да се идентитет странке утврђује у поступку тзв. видео-идентификације, чиме се у потпуности прате трендови у примени савремених технологија код успостављања пословног односа и пружања финансијских услуга.

Поред свега наведеног, Народна банка Србије је од 1. јануара 2019. године, сходно члану 24. *Закона о изменама и допунама Закона о девизном пословању*,⁴³ од Министарства финансија (Пореске управе) преузела послове издавања и одузимања овлашћења за обављање мењачких послова и послове контроле девизног пословања резидената и нерезидената и мењачких послова, што укључује и преузимање надлежности надзора над применом прописа о спречавању прања новца и финансирања тероризма код обављања мењачких послова.

Улога супервизора

Осим у процесу издавања дозвола за рад, улога Народне банке Србије као супервизора огледа се и у поступку надзора, односно праћења да ли се прописи континуирано испуњавају. Супервизија се односи и на процену адекватности система за спречавање прања новца и финансирања тероризма, како би се спречило да се обављање тих активности одвија у финансијским институцијама. Ако се утврде слабости у начину спровођења мера спречавања прања новца и финансирања тероризма, Народна банка Србије предузима корективне мере, односно санкције у складу с прописима.

Посредна контрола

Ради даљег јачања стабилности финансијског сектора и унапређења функције супервизије у складу с развојем и растом активности субјеката надзора, као и усклађивања с прописима ЕУ, међународним стандардима из ове области и принципима најбоље праксе, Народна банка Србије континуирано унапређује процес супервизорске процене ризика од прања новца и финансирања тероризма.

⁴² „Службени гласник РС”, бр. 15/2019.

⁴³ „Службени гласник РС”, бр. 30/2018.

Извори података који се користе за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма код обвезника које Народна банка Србије надзире јесу унутрашња акта у вези са управљањем ризиком од прања новца и финансирања тероризма, налази спроведених непосредних контрола и других супервизорских процена, подаци и информације које се добијају од Управе за спречавање прања новца, подаци из упитника који је сачињен ради прикупљања квантитативних и квалитативних података и информација, информације које се добијају од надлежних тужилаштва и судова, резултати извршене националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији, као и остали подаци и информације којима супервизор располаже.

Кључни резултат супервизорске процене ризика од прања новца и финансирања тероризма јесте формирање супервизорског мишљења о изложености финансијских институција овом ризику.

Поред контрола предвиђених планом непосредних контрола за 2019. годину, континуирано су се спроводиле и посредне контроле управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма код обвезника које Народна банка Србије надзире.

Узимајући у обзир све наведено, Народна банка Србије је израдила планове непосредних контрола субјеката које надзире у области спречавања прања новца и финансирања тероризма за 2020. годину.

Непосредна контрола

У току 2019. године, извршене су 163 непосредне контроле субјеката које Народна банка Србије надзире у области спречавања прања новца и финансирања тероризма. Народна банка Србије је у вези с тим предузела низ мера – упућивала је писмене опомене, доносила је решења о налозима и мерама, изрицала новчане казне и подносила пријаве за привредни преступ и за покретање прекршајног поступка према овлашћеним мењачима.

Народна банка Србије као члан Координационог тела за спречавање прања новца и финансирања тероризма

Народна банка Србије је активно учествовала у изради *Смерница за утврђивање стварног власника и смерница за евидентирање стварног власника регистрованог субјекта у Централној евиденцији*, које је 8. јануара 2019. године донео директор Управе за спречавање прања новца, а намењене су обвезницима *Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма*, којима се дају упутства за утврђивање и проверу идентитета стварног власника странке.

Такође, у сарадњи с другим државним органима, Народна банка Србије је активно учествовала и у изради *Смерница за успостављање јединствене методологије израде извештаја и једнообразног праћења предмета прања новца*

и предмета финансирања тероризма, које је 3. маја 2019. године усвојила Влада Републике Србије, а којима се уређује ефикасније праћење предмета прања новца и финансирања тероризма и прописују потребни подаци за анализу ефикасности и делотворности система за спречавање прања новца и финансирања тероризма.

У току 2019. године започело се са активностима на изради *Стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. године* и *Акционог плана за спровођење Стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. године*, у чијој изради је, као члан Координационог тела за спречавање прања новца и финансирања тероризма, активно учествовала и Народна банка Србије, а чије усвајање се очекује почетком 2020. године.

Заједно са Управом за спречавање прања новца и представницима других државних институција, а у оквиру пројекта „Подршка ЕУ спречавању прања новца у Републици Србији”, Народна банка Србије је током 2019. године учествовала у бројним представљањима Националне процене ризика и Акционог плана, као и представљањима „Типологија прања новца и типологија финансирања тероризма у финансијском сектору”, и обвезницима које у складу са *Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма* надзире Народна банка Србије, тако и представницима апарата принуде, а све ради указивања на значај адекватног препознавања, процене и разумевања ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Сарадња с међународним организацијама (Комитет Савета Европе Манивал и Заједничка група за Европу и Евроазију – ICRG)

Народна банка Србије активно учествује у раду Комитета Савета Европе Манивал, који окупља стручњаке за процену усклађености прописа држава чланица са свим релевантним међународним стандардима за борбу против прања новца и финансирања тероризма у области правне праксе, финансијског система и унутрашњих послова, узајамном евалуацијом равноправних чланова. Циљ Комитета Манивал јесте да све државе чланице имају делотворне системе за борбу против прања новца и финансирања тероризма и да буду усклађене с релевантним стандардима у тој области, пре свега с препорукама Радне групе за финансијску акцију *FATF*, као и са одређеним међународним конвенцијама. Извештаји Манивала садрже препоруке за унапређење делотворности система мера и радњи за борбу против прања новца и финансирања тероризма у појединачним државама, као и капацитета за сарадњу на међународном нивоу.

Народна банка Србије активно учествује у извештавању Комитета Манивал и Заједничке групе за Европу и Евроазију *ICRG*⁴⁴ у оквиру *FATF* о предузетим активностима и учињеном напретку у области спречавања прања новца и

⁴⁴ *International Cooperation Review Group.*

финансирања тероризма из делокруга своје надлежности, као и на пленарним заседањима Комитета Манивал и *FATF*.

С тим у вези, Народна банка Србије је активно учествовала у припреми одговора и њиховој аргументацији на састанку с представницима Заједничке групе за Европу и Евроазију *ICRG*, одржаном у Паризу у фебруару 2019. године, на коме се званично разматрао напредак Републике Србије у области спречавања прања новца и финансирања тероризма. Након усвајања извештаја *FATF* у јуну 2019. године, на интернет страници посебно је истакнут напредак Републике Србије у областима у чијем спровођењу је учествовала и Народна банка Србије, а које се односе на: ажурирање националне процене ризика ради бољег разумевања кључних ризика; спровођење надзора заснованог на процени ризика; примену спровођења мера која се односе на познавање и праћење странке, политички изложених лица и електронских трансфера у складу са стандардима *FATF*; успостављање ефикасног механизма за осигурање правовременог приступа информацијама о стварном власнику правног лица, као и оквир који осигурава да су такве информације тачне и актуелне, итд. **Поменуто је резултирало уклањањем Републике Србије с *FATF* листе земаља са стратешким недостацима у области прања новца.**

На 59. пленарном заседању Комитета Манивал, одржаном у децембру 2019. године, на којем је активно учествовала и Народна банка Србије, усвојен је *Трећи извештај о појачаном праћењу Републике Србије у вези с прањем новца и финансирањем тероризма у нашој земљи*, на основу којег је закључено да су повећане оцене усклађености с међународним стандардима у тој области за три препоруке *FATF*: 6 (Циљане финансијске санкције за тероризам и финансирање тероризма), 8 (Непрофитне организације) и 18 (Интерне контроле и пословне јединице и подређена друштва са седиштем у иностраној држави).

У току 2019. године, спроведене су и активности у вези са закључењем *Анекса Меморандума о разумевању између Агенције за надзор осигурања Републике Словеније и Народне банке Србије о сарадњи у области надзора осигурања*. Предмет анекса је проширење сарадње на надзор друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, с нагласком на размени информација које се односе на борбу против прања новца и финансирања тероризма, а све ради испуњења препоруке бр. 40 *FATF*. Поменути анекс закључен је почетком јануара 2020. године.

Поред наведеног, Народна банка Србије је активно учествовала у припреми материјала за посету ММФ-а (*Progress on AML/CFT*) и давању сугестија на Предлог закључка којим се усваја Програм за унапређење позиције Републике Србије на ранг-листи Светске банке о условима пословања (*Doing Business List*) за период 2019–2020, с пратећим Акционим планом.

III.3. Функција реструктурирања банака

Правни оквир

У условима светске финансијске кризе, али и у посткризном периоду, постојећи механизми су се на глобалном нивоу показали недовољним за решавање проблема с којима су се суочиле банке са озбиљним потешкоћама у свом пословању. Они нису омогућавали довољно брзу и ефикасну интервенцију надлежних тела, нити су у потребној мери обезбеђивали услове за одржавање критичних функција банке, а тиме ни очување финансијске стабилности система као целине. Због свега тога, на међународном и локалном нивоу додатно је појачана свест о неопходности постојања јасно дефинисаних правила и механизма по којима ће се поступати у кризним ситуацијама. На нивоу ЕУ, то је резултирало доношењем *Директиве о утврђивању оквира за опоравак и реструктурирање кредитних институција и инвестиционих друштава*⁴⁵ у мају 2014, која је почела да се примењује 1. јануара 2015. године.

Следећи стратешко опредељење Републике Србије које се односи на процес придруживања ЕУ, Народна банка Србије је израдила *Закон о изменама и допунама Закона о банкама*, који је почео да се примењује 1. априла 2015. године. Измене и допуне тог закона биле су саставни део измене сета финансијских закона (*Закон о Народној банци Србије, Закон о банкама, Закон о осигурању депозита, Закон о Агенцији за осигурање депозита и Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање*). Њиховим изменама правни оквир из области реструктурирања банака усклађен је с Директивом ЕУ, као и регулаторним тенденцијама на међународном нивоу.

Народној банци Србије је том приликом додељена нова функција – функција тела надлежног за реструктурирање банака.

Циљеви поступка реструктурирања су:

- остваривање континуитета у обављању критичних функција банке;
- избегавање знатног негативног утицаја на стабилност финансијског система;
- заштита буџетских и других јавних средстава;
- заштита депонената и инвеститора;
- заштита новчаних средстава и друге имовине клијената.

Основни циљ реструктурирања банака јесте да се употреба буџетских и других јавних средстава сведе на најмању могућу меру, ради очувања финансијске стабилности. Да би се то постигло, предвиђено је да губитке банке која не може да настави с редовним пословањем снесе, на првом месту, њени акционари и

⁴⁵ Directive 2014/59/EU on establishing a framework for recovery and resolution of credit institutions and investment firms.

повериоци, уз поштовање прописаних ограничења и заштитних механизма (они не могу претрпети веће губитке од оних губитака које би претрпели у случају спровођења стечајног поступка над банком).

Активности

Народна банка Србије је, у складу с роковима утврђеним *Законом о банкама*, крајем 2015. и почетком 2016. године израдила прве **планове реструктурирања за све банке које послују на територији Републике Србије, а почетком 2017. године и за све банкарске групе које контролише на консолидованој основи.**

У складу са обавезом да ажурира планове реструктурирања најмање једном годишње, као и у случају промене правне или организационе структуре банке, промена у њеном пословању или њеног финансијског положаја, када ове промене имају материјални значај за примену плана реструктурирања, као и у случају других промена које утичу на садржину тог плана и могућност његове примене, Народна банка Србије је већ три пута ажурирала планове реструктурирања за банке и два пута за банкарске групе.

Приликом израде и ажурирања планова реструктурирања, процењивана је критичност пословних функција банке, сагледаване су кључне пословне активности и процењена је могућност реструктурирања сваке појединачне банке и банкарске групе коју Народна банка Србије контролише на консолидованој основи. Том приликом нису уочене препреке за реструктурирање чије би отклањање налагало издавање посебног решења. С друге стране, појединим банкама је указано на потребу обезбеђења континуитета оперативног пословања у делу поверених активности, као и на потребу унапређења система за управљање ризицима информационог система, а у контексту процеса планирања потенцијалног реструктурирања.

Крајем 2019. године, започет је четврти круг редовног годишњег ажурирања планова реструктурирања банака и банкарских група, који је окончан почетком 2020. године.

У складу са одредбама *Закона о банкама*, саставни део плана реструктурирања јесте и **минимални захтев за капиталом и подобним обавезама**, с роком у коме је банка дужна да достигне прописани ниво тог захтева. Уз прве планове реструктурирања донета су и решења којима су утврђени посебни минимални захтеви за капиталом и подобним обавезама за сваку појединачну банку. Приликом ажурирања планова реструктурирања банака, Народна банка Србије је, полазећи од процене могућности реструктурирања, преиспитала претходно утврђене минималне захтеве за капиталом и подобним обавезама и утврдила нове.

У складу са Одлуком о минималном захтеву за капиталом и подобним обавезама банке⁴⁶ и решењима Народне банке Србије, све банке су биле дужне да се са стањем на дан 30. јуна 2019. године ускладе у потпуности са утврђеним минималним захтевима за капиталом и подобним обавезама. За потребе праћења усклађености са утврђеним минималним захтевом за капиталом и подобним обавезама, као и ради израде и ажурирања планова реструктурирања, банке и највиша матична друштва банкарских група које Народна банка Србије контролише на консолидованој основи достављају два пута годишње извештаје прописане Одлуком о информацијама и подацима које банка, односно највише матично друштво банкарске групе доставља за потребе израде и ажурирања плана реструктурирања банке и банкарске групе.⁴⁷ Након контрола достављених извештаја и њихове анализе, закључено је да су за оба извештајна пресека за која су анализирани подаци банака у току 2019. године (31. децембра 2018. и 30. јуна 2019. године) све банке имале капитал и подобне обавезе у мери која обезбеђује усклађеност са утврђеним посебним захтевима, док је код једне банке у међувремену дошло до статусних промена – спајања с припајањем, што је узето у обзир приликом утврђивања новог захтева.

Народна банка Србије је у новембру 2019. године потписала *Анекс Споразума о сарадњи са Агенцијом за осигурање депозита*, ради унапређења сарадње и размене података и информација између двеју институција, између осталог, и у области реструктурирања банака.

Поред наведеног, Народна банка Србије остварује успешну сарадњу са страним регулаторним телима надлежним за реструктурирање, попут Јединственог одбора за реструктурирање (*Single Resolution Board*) – регулаторног тела надлежног за реструктурирање финансијских институција Банкарске уније у оквиру ЕУ и Централне банке Мађарске, с којима редовно размењује информације у области реструктурирања банака и учествује у раду колегијума за реструктурирање која та регулаторна тела организују.

⁴⁶ „Службени гласник РС”, бр. 30/2015 и 78/2017.

⁴⁷ „Службени гласник РС”, бр. 78/2015, 78/2017 и 46/2018.

III.4. Стабилност финансијског система

III.4.1. Функција финансијске стабилности

Поред основног циља – одржавања стабилности цена, Народној банци Србије законом је поверена и функција очувања и јачања стабилности финансијског система.

У оквиру своје надлежности, Народна банка Србије утврђује и спроводи мере и активности ради очувања и јачања стабилности финансијског система. Поред својих мера, Народна банка Србије може да предложи и другим институцијама предузимање одређених мера усмерених на очување и јачање финансијске стабилности. Регулаторне и друге препоруке и мере Народне банке Србије у овој области, као и детаљна анализа стања финансијске стабилности и потенцијалних ризика, објављују се у *Годишњем извештају Народне банке Србије о стабилности финансијског система*, који се у складу са *Законом о Народној банци Србије*, доставља Народној скупштини.

Народна банка Србије је 2015. године објавила консултативни документ *Макропруденцијални оквир*, којим се ближе уређују циљеви, инструменти и процес доношења мера макропруденцијалне политике, а да се притом не доводи у питање остваривање основног циља Народне банке Србије – одржавање стабилности цена.

У погледу очувања финансијске стабилности, као одговор на светску финансијску кризу 2007/2008. године, усвојен је на међународном плану регулаторни стандард Базел III. Ради имплементације овог стандарда у Републици Србији, Извршни одбор Народне банке Србије 2016. године усвојио је регулаторни пакет којим се он преноси у домаћу регулативу. Саставни део овог регулаторног пакета јесте и *Одлука о адекватности капитала банке*, којом су у банкарску регулативу уведени заштитни слојеви капитала, најважнији инструменти макропруденцијалне политике. Поред заштитних слојева капитала, уведени су и нови ликвидносни захтеви, у складу са стандардом Базел III, као што је показатељ покрића ликвидном активом. Заштитни слојеви капитала представљају додатни основни акцијски капитал, који су банке у обавези да одржавају изнад прописаног регулаторног минимума, а ради ограничавања системских ризика у финансијском систему. Заштитни слојеви капитала примењују се од 30. јуна 2017. и обухватају заштитни слој за очување капитала, контрациклични заштитни слој капитала, заштитни слој за глобалне системски значајне банке, заштитни слој за системски значајне банке и заштитни слој капитала за структурни системски ризик.

Заштитни слој за очување капитала представља обавезу банке да одржава додатни основни акцијски капитал у прописаној висини од 2,5% ризичне активе. **Контрациклични заштитни слој капитала** представља додатни основни

акцијски капитал који се уводи у узлазној фази финансијског циклуса и може се кретати у висини од 0% до 2,5% ризичне активе банке. Народна банка Србије на тромесечном нивоу утврђује стопу контрацикличног заштитног слоја капитала, узимајући у обзир одступање учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда, као и додатне опционе показатеље који осликавају карактеристике домаћег финансијског система, а односе се на тржиште непокретности, екстерну позицију земље и кретања у банкарском сектору. *Одлуком о стопи контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију* из јуна 2017. утврђена је стопа овог заштитног слоја од 0%. Она је задржана на истом нивоу у претходне три године.

Заштитни слој капитала за системски значајне банке, које су као такве препознате у Републици Србији, утврђује се на основу најмање једног од следећих критеријума – величина банке, значај за економију Републике Србије, значај прекограничних активности банке, повезаност банке с финансијским системом, замењивост банке у финансијском систему и сложеност пословања банке. Препознате системски значајне банке обавезне су да одржавају додатни основни акцијски капитал у висини од 0% до 2% ризичне активе. Листа системски значајних банака објављује се на интернет страници Народне банке Србије, а *Одлука о утврђивању листе системски значајних банака* и пратеће стопе заштитног слоја капитала преиспитују се најмање једном годишње.

Примена заштитног слоја капитала за глобалне системски значајне банке у Републици Србији одложена је до дана приступања Републике Србије ЕУ.

Заштитни слој капитала за структурни системски ризик утврђен је у јуну 2017. године, са изменама од 11. јануара 2018. године, ради ограничења системског ризика евроизације, као и подстицања банака да смање степен евроизације. С обзиром на то да евроизација представља кључни структурни системски ризик, утврђено је да су све банке са седиштем у Републици Србији код којих је учешће девизно и девизно индексираних пласмана становништва и привреде у укупним пласманима становништва и привреде изнад 10% дужне да одржавају заштитни слој капитала за структурни системски ризик у висини од 3% девизних и девизно индексираних пласмана привреди и становништву у Србији. Народна банка Србије преиспитује обавезу одржавања заштитног слоја капитала за структурни системски ризик најмање сваке две године.

Имајући у виду да је у претходном периоду од доношења *Стратегије о динаризацији финансијског система* 2012. године, обезбеђена макроекономска и финансијска стабилност, Влада Републике Србије и Народна банка Србије су у децембру 2018. потписале нови *Меморандум о стратегији динаризације финансијског система Србије*. Будући да је динаризација постепен и дугорочан процес, Влада Републике Србије и Народна банка Србије су, полазећи од резултата до сада предузетих радњи, дефинисале додатне мере и активности ради промовисања веће употребе динара и смањења девизног ризика у финансијском систему.

Поред тога, крајем 2019. године, ради подстицања динарског кредитирања привреде, Народна банка Србије је усвојила прописе којима су се увела нова правила за банке како би се подржали динарски пласмани микропредузећима, малим и средњим предузећима, предузетницима и пољопривредницима. На овај начин Народна банка Србије наставља да активно подржава динаризацију финансијског система Републике Србије, истовремено умањујући потенцијалне ризике по стабилност финансијског система који могу проистећи из ризика евроизације.

Ради спречавања настанка нових *NPL*, у децембру 2018. Влада Републике Србије је усвојила *Програм за решавање проблематичних кредита за период 2018–2020. године*. Програм обухвата три подручја активности: 1. решавање *NPL* државних финансијских поверилаца, 2. унапређење примене стечајног оквира и 3. превенцију настанка нових *NPL*.

Поред тога, како би се спречио настанак нових *NPL*, Народна банка Србије је усвојила пакет прописа који се односе на кредите становништву (с применом од јануара 2019), услед све чешћег ненаменског необезбеђеног кредитирања становништва с роковима који нису у складу с ризиком ове врсте производа и кредитном способношћу сваког појединачног дужника. Као део овог пакета, уведен је нови показатељ ризика концентрације којим се на нивоу сваке банке примарно обухвата затечен портфолио готовинских, потрошачких и осталих кредита (који нису стамбени кредити ни минуси по текућем рачуну) уговорене рочности осам и више година који су одобравани или ће бити одобрени пре почетка примене пакета прописа. Такође, прописан је лимит степена кредитне задужености од 60% (*Debt-Service-to-Income – DSTI*), чије прекорачење проузроковано одобравањем било ког кредита физичком лицу након ступања на снагу нових одредаба обавезује банку да потраживања од тог дужника засебно приказује приликом извештавања Народне банке Србије о квалитету своје активе.

Народна банка Србије је усвајањем овог пакета прописа имала за циљ да се предупреди ризици по финансијску стабилност тиме што ће се деловати на одређени сегмент прекомерног кредитирања становништва, не нарушавајући тренд раста укупне кредитне активности.

Имајући у виду важност предузимања превентивних мера како би се спречио развој системских ризика, Народна банка Србије је у 2019. години објавила неке од могућих мера⁴⁸ у вези са:

- **решавањем питања *NPL*:**
 - израда планова од стране банака за смањење учешћа *NPL*, који треба да садрже следеће елементе: квантитативно утврђен циљ у погледу учешћа *NPL* у укупним кредитима, временски оквир за остварење овог циља, начине смањења учешћа *NPL* и изворе финансирања примене плана;

⁴⁸ Детаљан преглед мера дат је у *Годишњем извештају о стабилности финансијског система за 2018. годину*.

- промоција оквира споразумног финансијског реструктурирања;
- симулација ануитетних планова на ризик каматне стопе и ризик девизног курса приликом упознавања клијената банака са условима кредита, како би клијенти били боље упознати с ризицима које преузимају;
- **ограничењем ризика евроизације:**
 - разматрање увођења различитих осигураних сума и премија осигурања за девизне и динарске депозите;
- **ограничавањем потенцијалног ризика прекограничног раздуживања домаћих банака:**
 - јачање домаћих динарских извора финансирања.

III.4.2. Оцена стабилности финансијског система

Ризици из међународног окружења

Услед слабије производне и трговинске активности, глобална привреда у 2019. години забележила је најспорији раст од светске економске кризе. На успоравање раста утицале су геополитичке тензије, неизвесност у трговинским односима, нарочито на релацији између САД и Кине, као и природне непогоде. Међународна финансијска и робна тржишта била су под утицајем протекционистичких мера и неизвесности у погледу трговинских политика водећих светских економија. Глобални привредни раст, у условима ниских инфлаторних притисака, подржале су експанзивне монетарне политике водећих централних банака.

Према извештају ММФ-а из јануара 2020,⁴⁹ процењује се да је стопа глобалног привредног раста у 2019. износила 2,9%. Крајем 2019. било је назнака опоравка светске трговине и производне активности, што је подржано најавом постизања прве фазе трговинског споразума између САД и Кине, као и ефектима ублажавања монетарне политике водећих централних банака, али и смањењем вероватноће да ће доћи до Брежита без договора. Иако се крајем 2019. појавио вирус корона, у том тренутку нису се могле наслутити размере пандемије и ефекти по глобални привредни раст, који су се испојили током Т1 2020. у Кини и током Т2 у Европи и остатку света.

Процењује се да је стопа раста БДП-а зоне евра у 2019. износила 1,2%, што је испод стопе раста из 2018. (1,9%). Успоравање раста зоне евра првенствено је била последица смањеног обима глобалне трговине у условима примене протекционистичких мера. С обзиром на позитивне трендове на тржишту рада, стопа незапослености зоне евра у децембру 2019. износила је 7,3%, што је испод стопе на крају 2018. (7,9%). Кад је реч о појединачно најважнијим трговинским партнерима Србије унутар зоне евра, привреда Немачке је, према подацима

⁴⁹ IMF WEO, јануар 2020.

Евростата, у 2019. успорила раст на 0,6% (са 1,5% у 2018), што је првенствено последица слабљења активности у извозно оријентисаним секторима. Слабљење привредног раста забележила је и Италија, на 0,3% у 2019. (са 0,8% у 2018), доминантно услед пада активности у производном сектору. Услед пандемије вируса корона од почетка 2020, смањена је понуда у условима прекинутих ланаца производње и снабдевања, смањења тражње услед примене мера друштвеног дистанцирања, пада запослености и зарада, као и поопштравања услова на међународном финансијском тржишту и одлива капитала из земаља у успону. Према проценама међународних институција, таква кретања ће за последицу имати рецесију светске привреде у 2020. (према оцени ММФ-а из априла, стопа глобалног привредног раста износиће $-3,0\%$). Према оцени ММФ-а, снажно ће бити погођена зона евра, с којом остварујемо снажне трговинске и финансијске везе, али би требало да предузете монетарне и фискалне мере ублаже ефекат пандемије.

У 2019. инфлација у зони евра у просеку је износила 1,1% м.г., што је испод просека из 2018. године (1,8% м.г.) и даље се налазила испод циља од „испод, али близу 2%”. Најнижа стопа инфлације остварена је у октобру (0,7% м.г.) услед пада цене енергената и то представља најнижи ниво у претходне скоро три године. Базна инфлација (инфлација по искључењу цена хране, енергије, алкохола и цигарета) била је током године релативно стабилна и у децембру 2019. износила је 1,3% м.г. На крају 2019. индекси примарних производа били су на вишем нивоу него на крају 2018. Цена нафте на светском тржишту била је волатилна током 2019. Почетком 2019. она је расла, пре свега услед смањења производње у земљама чланицама *OPEC*-а, као и пада производње у Венецуели и Ирану услед санкција САД. Након што је у мају достигла 74 долара по барелу, цена нафте је падала под утицајем лошијих изгледа глобалног привредног раста и рекордно високе производње у САД, на 57 долара по барелу у августу. Услед напада на нафтна постројења у Саудијској Арабији, цена нафте је средином септембра скочила на близу 70 долара по барелу, али како се показало да је ефекат на смањење производње по том основу био краткотрајан, забринутост за глобални привредни раст и последично лошији изгледи тражње за нафтом поново су преовладали. Током Т4 цена нафте на светском тржишту поново је расла као последица геополитичких тензија на Блиском истоку, најаве смањења производње чланица *OPEC*-а и других земаља извозница нафте, као и постизања прве фазе договора у трговинским политикама САД и Кине. Крајем године цена нафте је износила 66,4 долара по барелу, што је за 25% више него крајем 2018. године.

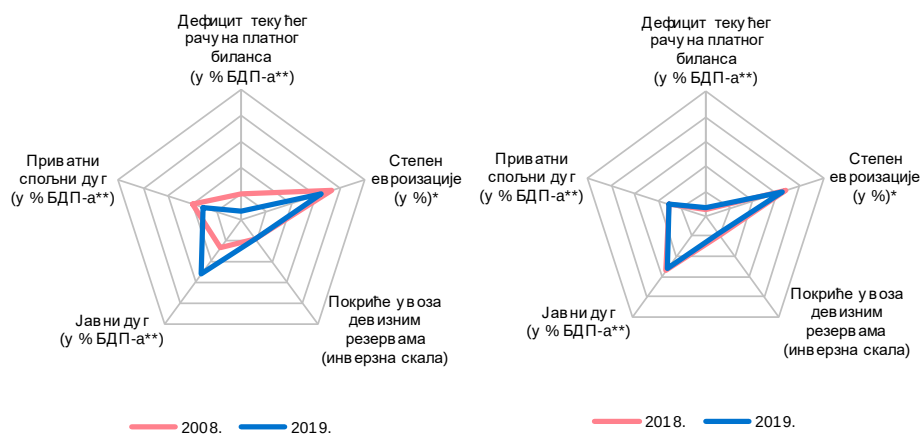
На састанку у септембру 2019. године, ЕЦБ је снизила стопу на депозитне олакшице за 10 б.п., на $-0,50\%$, док су референтна каматна стопа (0,00%) и стопа на кредитне олакшице (0,25%) током године биле непромењене. У јуну 2019. ЕЦБ је одлучила да покрене трећи програм дугорочног циљаног рефинансирања (*targeted longer-term refinancing operations – TLTRO III*). Такође, на састанку у септембру 2019. донета је одлука о поновном покретању програма нето куповина

активе (*asset purchase programme – APP*) у вредности од 20 млрд евра месечно од 1. новембра. ЕЦБ је од 2. октобра званично почела са објављивањем нове референтне краткорочне каматне стопе (*€STR*).

На састанку у марту 2020. године ЕЦБ није мењала стопе (референтна каматна стопа 0,00%, стопа на депозитне олакшице –0,50% и стопа на кредитне олакшице 0,25%), али је донела низ стимулативних мера које треба да обезбеде ликвидност и повољније услове финансирања становништва, предузећа и банака, у условима ширења вируса корона. На мартовском састанку донета је одлука о повећаном обиму нето куповине aktive приватног сектора од 120 млрд евра до краја године како би се обезбедила финансијска подршка реалном сектору у условима растуће неизвесности. На ванредном састанку, који је одржан 18. марта, ЕЦБ је одлучила да покрене нови програм куповине обвезница (*Pandemic Emergency Purchase Program – PEPP*) у износу од 750 млрд евра. Програм се односи на куповину обвезница јавног и приватног сектора из постојећих програма куповине aktive, а додатно ће бити укључени и комерцијални записи који задовољавају критеријуме кредитног рејтинга. Програм ће се примењивати док ЕЦБ не процени да је фаза кризе изазвана вирусом корона завршена, а најкраће до краја 2020. године.

Неизвесност у погледу наставка привредног раста и ниски инфлаторни притисци утицали су на то да ФЕД у 2019. три пута снизи циљани распон референтне каматне стопе (у јулу, септембру и октобру) за по 0,25 п.п., тако да је на крају 2019. циљани распон износио 1,5–1,75%. Поред смањења референтне стопе у јулу (први пут од 2008. године), ФЕД је донео одлуку да од августа обустави процес нормализације биланса стања (његово смањење), два месеца раније него што је било планирано. У септембру 2019, како би ублажио притиске на новчаном тржишту и одржао стопу у циљаном распону, ФЕД је убризгао

Графикон III.4.2.1. Кључни макроекономски ризици

* Учешће девизних и девизно индексираних депозита у укупним депозитима привреде и становништва.

** БДП је у склађен са методологијом ESA 2010.

Извор: НБС.

додатну ликвидност путем репо операција, први пут након десет година. На првом ванредном састанку у 2020, 3. марта, ФЕД је додатно снизио референтну каматну стопу за 50 б.п., на распон од 1,00–1,25%. У саопштењу, ФЕД је навео да вирус корона представља ризик по економију САД, иако су њени фундаменти и даље снажни, као и да ФЕД наставља да пажљиво прати развој догађаја око вируса корона и њихове импликације на економске изгледе, те да је спреман да употреби мере које има на располагању како би подржао економију САД. На другом ванредном састанку, 15. марта, ФЕД је додатно снизио референтну каматну стопу за 100 б.п., на распон од 0,00–0,25%, у условима очекиваних негативних утицаја ширења вируса корона на глобалну економску активност, као и већ реализованих негативних импликација на глобалне финансијске услове. ФЕД је такође донео одлуку да поново отпочне са спровођењем програма квантитативних олакшица, најављујући прво куповину државних ХоВ у вредности од најмање 500 млрд долара (*treasury securities*), као и куповину хипотекарних ХоВ (*mortgage-backed securities*) у износу од 200 млрд долара, а затим програм квантитативног попуштања који није ограничен ни временски, ни по обиму куповине.

Домаће макроекономско окружење

Домаћи макроекономски услови остали су повољни и у 2019. години. Инфлација и инфлаторни притисци остали су ниски и у условима снажног привредног раста и повољних трендова на тржишту рада, које карактерише раст зарада, запослености и пад стопе незапослености. Настављен је раст кредитне активности и поред релативно високе базе из 2018. године, која је вођена растом кредита и привреди и становништву. Буџет државе на консолидованом нивоу у 2019. години био је у незнатном дефициту, док је републички буџет трећу годину заредом био у суфициту. Дефицит текућег рачуна од 3,2 млрд евра пету годину заредом био је у потпуности покривен нето приливом СДИ, који је у 2019. достигао око 3,6 млрд евра. У децембру 2019. године, рејтинг агенција **Standard & Poor's** повећала је кредитни рејтинг Србије с **BB** на **BB+**, тако да је он сада на један корак до инвестиционог рејтинга. Пре тога, у септембру 2019. године, рејтинг агенција *Fitch Ratings* повећала је кредитни рејтинг Србије за дугорочно задуживање у домаћој и иностраној валути са **BB** на **BB+**, који је потом потврђен и у марту 2020. Тиме је Република Србија, чувајући стабилност и трансформишући своју економију, први пут дошла на корак од добијања инвестиционог рејтинга, карактеристичног за економије које одликује висока сигурност улагања. Према оцени рејтинг агенција, повећање кредитног рејтинга Србије резултат је очувања ценовне стабилности и фискалне дисциплине, континуираног јачања банкарског сектора и унапређења пословне климе.

Ако се конкретно пореде показатељи рањивости финансијског система⁵⁰ у 2019. у односу на 2018. годину, на пад рањивости и јачање отпорности финансијског система указује додатно смањење учешћа јавног дуга централног нивоа власти у БДП-у (за 1,7 п.п., на 52% БДП-а), као и валутног ризика. Поред тога, повећан је степен динаријације и депозита и пласмана банака. У односу на претходну годину, степен евроизације, мерен учешћем девизно и девизно индексираних депозита у укупним депозитима, смањен је (са 67,8% на 64,9% крајем 2019). С друге стране, повећано је учешће приватног спољног дуга у БДП-у (са 30,9% на 31,7%), али је смањено учешће укупног спољног дуга у БДП-у (са 62,2% на 61,9%), које се налази у границама одрживости. Учешће дефицита текућег рачуна у БДП-у износило је 6,9%, што представља повећање у односу на ниво из 2018. године и узроковано је увозом за потребе инвестиционог циклуса. Већој отпорности домаће економије на екстерне ризике доприноси и раст девизних резерви земље на рекордан ниво и повећана покривеност увоза робе и услуга девизним резервама (5,7 месеци).

Оцена стабилности финансијског система

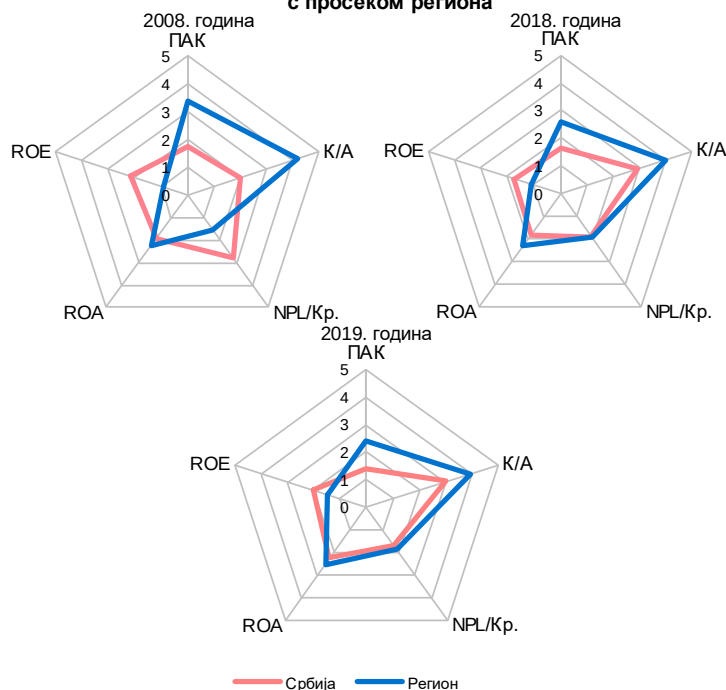
Стабилност финансијског система огледа се у стабилности банкарског система, будући да је финансијски систем банкоцентричан, односно да банке чине око 90% финансијског система Србије. **Банкарски систем је стабилан захваљујући његовој високој солвентности, ликвидности и профитабилности**, као и бољем квалитету пласмана услед значајног смањења нивоа *NPL*. Кредитна активност наставила је да расте и подржава привредни раст Србије.

За оцену финансијске стабилности користи се више показатеља и анализа, од којих се издвајају: (а) поређење изабраних показатеља финансијског здравља, (б) индекс финансијског стреса и композитни показатељ системског стреса и (в) излагање финансијског система јаким шокovima у стрес-тестовима и оцена системске компоненте ризика мрежним моделирањем.

Поређењем изабраних показатеља финансијског здравља оцењено је финансијско здравље банкарског сектора Србије у односу на земље региона. **Показатељи финансијског здравља указују на то да је капитализованост банкарског сектора у Србији виша од просека региона, захваљујући пруденцијалној регулативи Народне банке Србије.** У току 2019. године, банкарски сектор Србије позитивно је пословао, с приносом на активу изнад просека региона. Учешће *NPL* у укупним кредитима на крају 2019. било је испод

⁵⁰ Као основни показатељи рањивости финансијског система у Републици Србији коришћени су промена дефицита текућег рачуна платног биланса, приватног спољног дуга, јавног дуга, степена евроизације и адекватности девизних резерви (мерено инверзном вредношћу броја месеци покрића увоза бруто девизним резервама). Повећање удаљености од центра графикана за сваки показатељ указује на пораст ризика.

Графикон III.4.2.2. Финансијска стабилност банкарског сектора Србије у поређењу с просеком региона

Напомене:

- 1) Приказане су стандардизоване вредности основних индикатора финансијске стабилности: ПАК - показатељ адекватности капитала (регулаторни капитал у односу на ризичну активу); К/А - билансни капитал у односу на билансну активу; NPL/Кр. - однос проблематичних бруто кредита према укупним бруто кредитима; Рез./NPL - резерве за процене губитке у односу на бруто проблематичне кредите; ROA - принос на активу; ROE - принос на капитал.
- 2) Већа удаљеност од центра мреже указује на већи ризик.
- 3) Регион обухвата земље централне и источне Европе: БиХ, Бугарску, Мађарску, Северну Македонију, Пољску, Румунију, Турску и Хрватску. Индикатори који се односе на регион су непондерисани просеци расположивих података за наведене земље.

Извор: НБС и ММФ: GFSR.

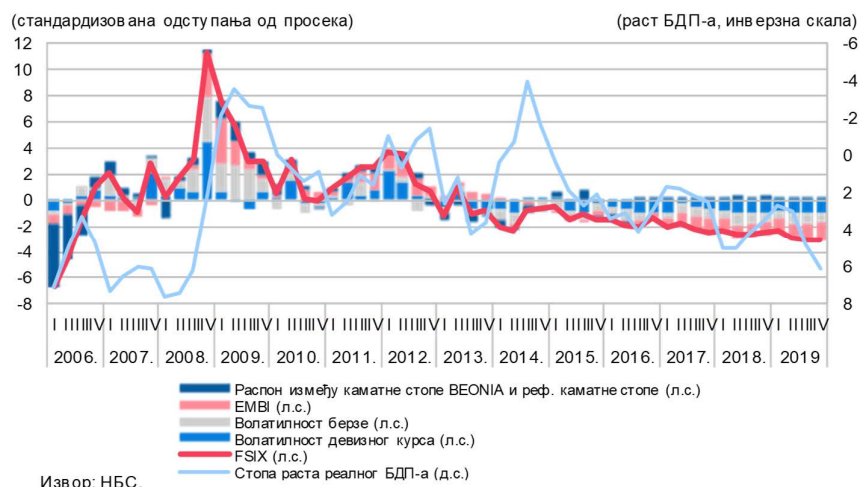
просека региона и износило је 4,1%, што је најнижа вредност од 2008. године, тј. од када се прате ови подаци.

Индекс финансијског стреса (FSIX) јесте композитни показатељ финансијског здравља чији је циљ да препозна епизоде повишеног финансијског стреса и њихово трајање. Позитивне вредности показатеља указују на изнадпросечан, а негативне на исподпросечан ниво финансијског стреса. Негативне вредности овог показатеља током 2019. године указују на нижи ниво финансијског стреса у готово свим посматраним сегментима, па се финансијско здравље може позитивно оценити.

Ради утврђивања кризних периода, као и оцене нивоа системског стреса финансијског система Републике Србије, развијена је методологија на основу које је конструисан композитни показатељ системског стреса,⁵¹ који користе Европски

⁵¹ За више о показатељу системског стреса погледати *Годишњи извештај о стабилности финансијског система у 2015.*

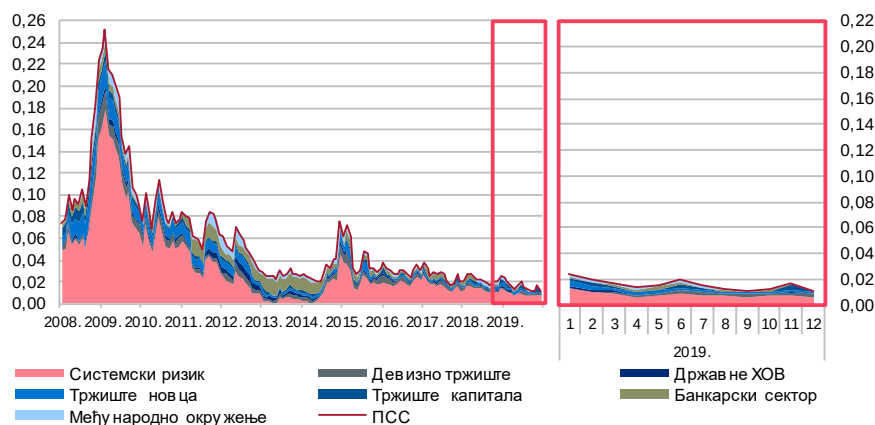
Графикон III.4.2.3. Индекс финансијског стреса (FSIX) и раст БДП-а

одбор за системски ризик⁵² и ЕЦБ⁵³ за анализу акумулације ризика у различитим сегментима финансијског система и оцену нивоа укупног системског стреса.

Овај показатељ пружа доносиоцима одлука значајне и правовремене информације о кретањима на финансијским тржиштима, односно о појави нестабилности у финансијском систему и могућим импликацијама по финансијску и макроекономску стабилност. Такође, овај показатељ омогућава идентификацију сигнала раног упозорења који даје правовремену информацију о могућем наступању системске кризе. Показатељ системског стреса обухвата 25 показатеља који сагледавају ниво финансијског стреса у шест најважнијих сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних

Графикон III 4.2.4. Кретање Показатеља системског стреса

⁵² <https://www.esrb.europa.eu/pub/rd/html/index.en.html>.

⁵³ <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1426.pdf?6d36165d0aa9ae601070927f3ab799fc>.

ХоВ, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење.

У току 2019. године, показатељ системског стреса нашао се на историјском минимуму, што значи да 2019. одликује низак ризик. То показује да су мере монетарне, микропруденцијалне и макропруденцијалне политике Народне банке Србије допринеле смањењу нивоа системског ризика и јачању стабилности финансијског система Републике Србије.

Макропруденцијални стрес-тестови Народне банке Србије, који се спроводе тромесечном динамиком, указују на високу отпорност банкарског сектора, чак и на најснажније шокове. При најнеповољнијем макроекономском сценарију (који претпоставља високу депрецијацију динара и пад реалних зарада), банкарски сектор Републике Србије, као целина, остао би адекватно капитализован. Чак и у условима претпостављеног изузетно високог одлива депозита, домаћи банкарски сектор остао би ликвидан. Поред тога, како би се оценила системска компонента ризика у банкарском систему користи се мрежно моделирање, засновано на међубанкарским пласманима. Мрежни модел даје оцену глобалне ефикасности и густине повезаности банкарског сектора који указују на капацитет мреже у смислу преношења шокова и могуће путеве преношења шока кроз систем. Такође, мрежном структуром оцењује се системски утицај сектора привреде на позиције капитала банкарског сектора, у условима повећања вероватноће неизмирења обавеза. Резултати мрежног моделирања показују да не постоји значајна системска компонента ризика у банкарском сектору Србије, као резултат међубанкарске повезаности и веза с реалним сектором.

IV. ОСТАЛЕ ФУНКЦИЈЕ И АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

IV.1. Управљање девизним резервама

Стање и промена девизних резерви у 2019.

Бруто и нето девизне резерве Народне банке Србије на крају децембра 2019. биле су на највишем нивоу крајем године откад се на овај начин прате подаци (од 2000. године). Бруто девизне резерве Народне банке Србије су на дан 31. децембра 2019. године износиле 13.378,5 млн евра и биле су веће за 2.116,7 млн евра него на крају 2018. године. Овај ниво девизних резерви обезбедио је покривеност новчане масе М1 од 174% и око шест месеци увоза робе и услуга,

Графикон IV.1.1. Покривеност увоза девизним резервама

Извор: НБС.

што је готово двоструко више од стандарда којим се утврђује адекватан ниво девизних резерви.

У току 2019. године, на ниво девизних резерви највише је утицао девизни прилив по основу интервенција Народне банке Србије на МДТ-у у нето износу од 2.680,0 млн евра.⁵⁴

По основу емисије еврообвезница Републике Србије на међународном финансијском тржишту, у јуну (1,0 млрд евра) и новембру (550,0 млн евра – реотварање емисије из јуна), остварен је прилив у износу од 1.541,7 млн евра, који је искоришћен за превремени откуп државних обвезница емитованих у доларима на међународном финансијском тржишту 2011. и 2013. године по вишим каматним стопама.

Девизни прилив од продаје ХоВ Републике Србије на домаћем финансијском тржишту остварен је у износу од 653,7 млн евра.

Девизни прилив по основу коришћења кредита за Републику Србију остварен је у износу од 671,5 млн евра, и то:

- од **Групације Светске банке** у износу од 257,7 млн евра, намењен за развојне политике у области јавних расхода (Други програмски зајам), унапређење земљишне администрације и услуга електронске управе, обнову путева, програм модернизације јавне управе, пројекат развоја здравства, пружање подршке финансијским институцијама, санацију штете од поплава, унапређење конкурентности и запошљавања, унапређење ефикасности и одрживости инфраструктуре, изградњу Коридора 10, пројекат инклузивног и предшколског образовања и васпитања, за развојне политике у области управљања ризицима од елементарних непогода;

- од **Фонда за развој Абу Дабија** (178,4 млн евра) за подршку буџета Републике Србије;

- од **ЕИБ-а** (124,3 млн евра) за развој малих и средњих предузећа, за општу и регионалну инфраструктуру, за унапређење објеката правосудних органа, за развој речне транспортне инфраструктуре и за обилазницу око Београда;

- од **Банке за развој Савета Европе – СЕВ** (99,2 млн евра) за инвестиције у научну инфраструктуру, изградњу и опремање затворских установа, опремање студентских домова и обуку наставног особља, отклањање штета насталих као последица земљотреса у Краљеву и унапређење инфраструктуре у области здравства;

- од **EBRD-а** (11,9 млн евра) за унапређење београдског јавног превоза и саобраћајне инфраструктуре у Београду и у Крагујевцу.

⁵⁴ Реализација трансакција по основу интервенција Народне банке Србије на МДТ-у исказује се на дан извршења, а не на дан трговања.

Девизни приливи остварени су и по основу донација, у износу од 255,4 млн евра, као и платног промета с Косовом и Метохијом, у износу од 150,3 млн евра, према *Закону о привременом обављању одређених послова платног промета на територији СРЈ*, по коме су банке обавезне да девизни прилив који резиденти остваре у пословању с Косовом и Метохијом продају Народној банци Србије.⁵⁵

У току 2019. године, по основу делимичног откупа еврообвезница емитованих у доларима на међународном финансијском тржишту које доспевају 2020. и 2021. године, који је извршен ради превремене отплате скупљег дуга, реализован је одлив у укупном износу од 1.577,6 млн евра. На име измиривања обавеза према иностраним кредиторима (главнице и камата), реализован је одлив у износу од 1.221,9 млн евра. По основу доспелих ХоВ Републике Србије у еврима на домаћем тржишту, из девизних резерви исплаћено је 837,2 млн евра. Банке су по основу девизне обавезне резерве повукле средства у нето износу од 191,0 млн евра. Применом *Закона о регулисању јавног дуга Републике Србије*, по основу неисплаћене девизне штедне грађана издвојено је 7,2 млн евра.

Нето девизне резерве Народне банке Србије су 31. децембра 2019. године износиле 11.441 млн евра и биле су веће за 2.587 млн евра него на крају 2018. године.

Структура и профитабилност девизних резерви

Посматрано по структури, девизне резерве Народне банке Србије су на дан 31. децембра 2019. године чиниле: иностране ХоВ (55,5%), девизна средства на рачунима у иностранству (21,5%), ефективни страни новац (12,5%), злато у трезору Народне банке Србије и на рачуну у иностранству (10,0%) и *SDR* код ММФ-а (0,5%).

Валутну структуру девизних резерви Народне банке Србије (без злата) на дан 31. децембра 2019. године чинили су: евро – 63,0%, амерички долар – 32,4%, британска фунта и канадски долар – по 1,7% и *SDR* и друге валуте – по 0,6%.

Највећи део девизних резерви, у износу од 7.429,7 млн евра, инвестиран је у ХоВ у еврима, америчким доларима, британским фунтама и канадским доларима. Од тога, у дугорочне ХоВ инвестирано је 57,5%, а у краткорочне ХоВ 42,5%.

У оквиру дугорочних ХоВ, средства су била уложена у: државне ХоВ САД, Канаде, Велике Британије, Немачке, Француске, Холандије, Белгије, Финске и Словачке рока доспећа од једне до десет година, потом ХоВ јавног сектора (*Supranational, Subnational, Agencies, Sovereign*), укључујући и ХоВ с променљивом каматном стопом (*Floating Rate Notes – FRN*), као и ХоВ с квалитетним средством обезбеђења (*covered bonds*).

⁵⁵ „Службени лист СРЈ”, бр. 9/01.

У оквиру краткорочних ХоВ, средства су била уложена у следеће класе активе: државне дисконтне ХоВ САД (*T-bills*) рока доспећа до једне године, државне купонске ХоВ САД, Канаде, Велике Британије, Француске, Немачке, Аустрије, Холандије и Словачке рока доспећа до једне године (укључујући и државне *FRN*), ХоВ јавног сектора (*Supranational, Subnational, Agencies* и *Sovereign*), као и ХоВ с квалитетним средством обезбеђења (*covered bonds*).

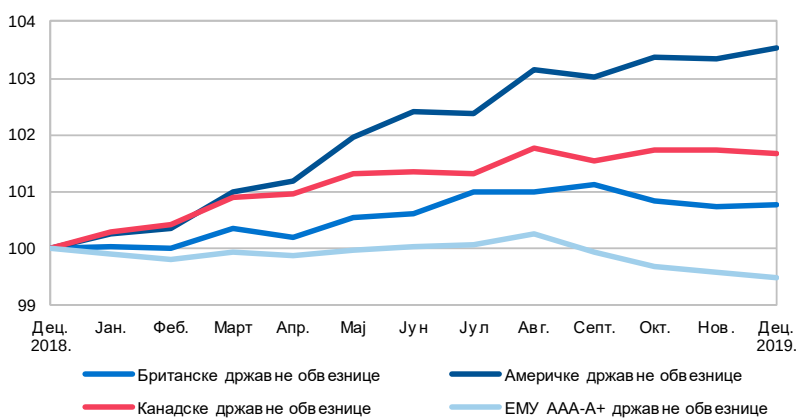
Део девизних резерви, у износу од 2.869,7 млн евра, налазио се на текућим рачунима у иностранству и пласиран је на ороченим депозитима. Од тог износа, 65,0% уложено је код централних банака (ФЕД, Бундесбанка, Банка Канаде, Аустријска народна банка, Централна банка Луксембурга и Банка резерви Аустралије) и међународних финансијских организација (*BIS*), а 35,0% код првокласних иностраних комерцијалних банака комбинованог (композитног) кредитног рејтинга ААА (на рок до шест месеци), односно иностраних комерцијалних банака комбинованог кредитног рејтинга минимално АА– (на рок до три месеца), као и на текућим рачунима код пословних банака-кореспондената у иностранству.

Народна банка Србије је и у 2019. години остварила приход по основу пласмана у иностране ХоВ и камата на девизна средства, и то у нето износу од 89,0 млн евра.

Управљање ризицима

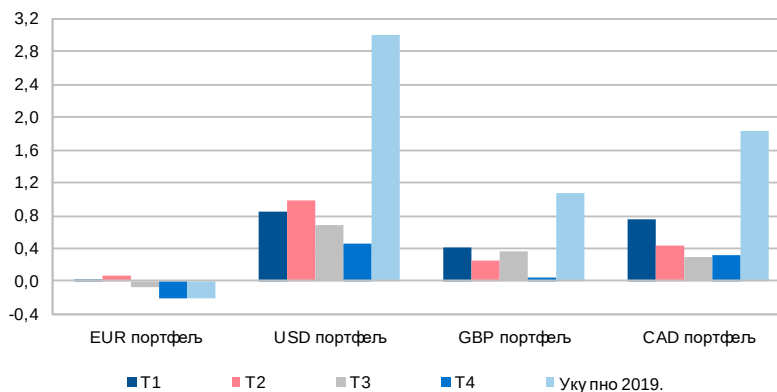
Народна банка Србије је и у 2019. години остала доследна опредељењу одржавања ризика свог портфеља на веома ниском нивоу, што је омогућило очување високог нивоа сигурности и ликвидности.

Графикон IV.1.2 Индекс приноса државних обвезница у оригиналној валути (дец. 2018 = 100)

Извор: НБС.

Графикон IV.1.3. Принос портфеља у оригиналној валути
(по тромесечјима, у %)

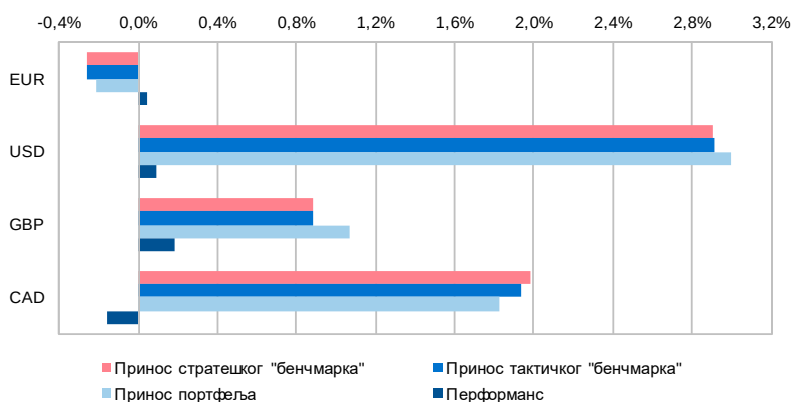

Извор: НБС.

Током 2019. године, смањене су стопе приноса већине обвезница у портфељу Народне банке Србије, односно америчких, британских и канадских државних обвезница, као и европских државних обвезница на рочностима до једне године. Код америчких државних обвезница забележена је инверзија нагиба криве приноса, пошто су стопе приноса на краћим рочностима биле веће од оних на дужим рочностима, али се до краја године нагиб криве приноса нормализовао. Највећи принос у оригиналним валутама било је могуће остварити улагањем у америчке и канадске државне обвезнице.

У таквим околностима, Народна банка Србије је, пре свега због опрезног приступа у инвестирању и ниске дурације свог портфеља, која се током 2019. године кретала око вредности од 1 до 1,5, остварила позитиван принос у портфељима у америчким доларима, британским фунтама и канадским доларима, док је портфељ у еврима имао негативан принос. Највећи принос, од 3,0%, остварен је у портфељу у америчким доларима, затим следе портфељ у канадским доларима са 1,82% и портфељ у британским фунтама са 1,07%, док је принос

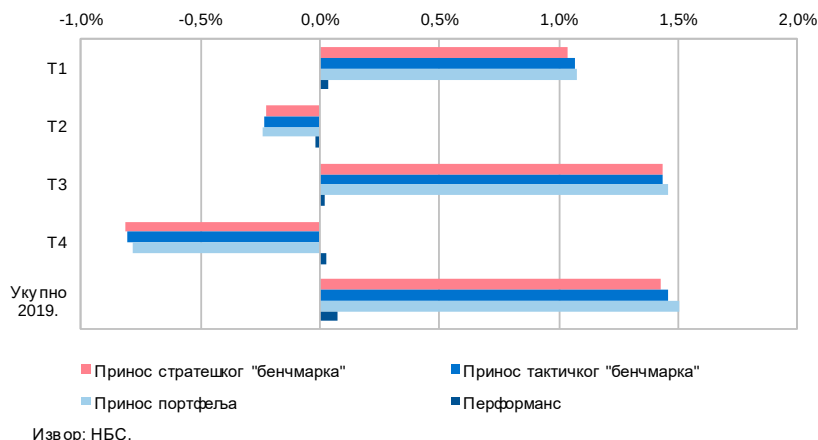
Графикон IV.1.4. Принос портфеља и "бенчмарка"
у оригиналној валути у 2019. години

Извор: НБС.

портфелја у еврима износио $-0,21\%$. При томе, портфелји Народне банке Србије у еврима, америчким доларима и британским фунтама забележили су више, а портфелј у канадским доларима незнатно нижи принос од упоредних референтних вредности (*benchmark*).

Графикон IV.1.5. Укупан принос портфелја и "бенчмарка" прерачунат у динаре, по тромесечјима

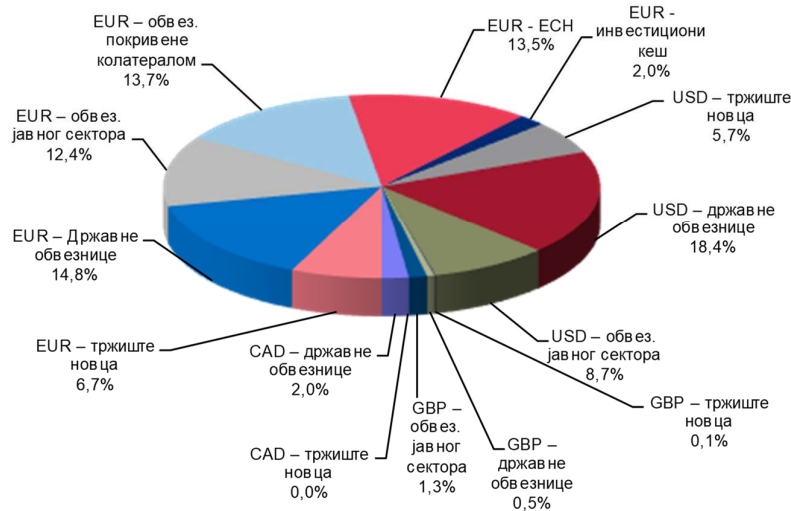

У портфелјима у америчким доларима, британским фунтама и канадским доларима у сва четири тромесечја остварени су позитивни резултати, а најбољи у T2 код портфелја у америчким доларима и у T1 код портфелја у британским фунтама и канадским доларима. У европском портфелју позитивни приноси остварени су само у T1 и T2. Америчко тржиште су обележила смањења каматних стопа од стране ФЕД-а, до којих је дошло у три наврата током године, тако да је циљани распон каматне стопе (*federal funds rate*) смањен за укупно 75 б.п., односно на распон од 1,50% до 1,75%. Банка Енглеске и Банка Канаде нису мењале каматне стопе и оне су износиле 0,75% и 1,75%, респективно. Паралелно с тим, ЕЦБ је у септембру 2019. снизила каматну стопу на ниво од $-0,50\%$ и донела одлуку о обнављању куповине обвезница у износу од 20 млрд евра месечно, почев од 1. новембра. Успоравање глобалне економске активности започето у П2 2018. године настављено је током 2019, превасходно услед интензивирања трговинских и геополитичких тензија, као и дешавања у вези с Брегзитом.

Евро је депрецирао према америчком долару за 2,23%, према британској фунти за 6,24% и према канадском долару за 7,14%. Превасходно услед јачања америчког долара према евр и оствареног позитивног приноса портфелја у америчким доларима, принос укупног инвестиционог портфелја био је позитиван и износио је 2,03%, прерачунато у евре. Приноси у оригиналним валутама и чињеница да је динар благо апрецирао према евр, а депрецирао према америчком долару, имали су за резултат позитиван принос укупног портфелја прерачунат у динаре, и то у износу од 1,51%.

Структура инвестиционог портфеља по врстама активе, као и валутна структура, била је у складу са *Стратешким смерницама за управљање девизним резервама Народне банке Србије*.

Графикон IV.1.6. Структура инвестиционог портфеља
на дан 31. 12. 2019. године

Извор: НБС.

Током 2019. године, Народна банка Србије је инвестирала у високоликвидне обвезнице с ниским тржишним и кредитним ризиком. **Валутни ризик је неутрализован у великој мери усаглашавањем валутне структуре девизних резерви и спољног дуга земље, а каматни ризик одржавањем ниске дурације портфеља.** О томе сведочи и низак *Value-at-Risk (VaR)*, којим се процењује вредност тржишног ризика за дати ниво поверења, рачунат по појединачним портфељима и различитим методама обрачуна.

Табела IV.1.1. Вредност изложена ризику (*VaR*) на дан 31. децембра 2019.
(степен вероватноће – 95%, посматрани период – један дан)

	EUR портфељ	USD портфељ	GBP портфељ	CAD портфељ
Параметарски <i>VaR</i>	0,02%	0,08%	0,05%	0,04%
Историјски <i>VaR</i>	0,02%	0,09%	0,06%	0,04%
Монте Карло <i>VaR</i>	0,02%	0,08%	0,05%	0,04%

Извор: НБС.

Вредности теста стреса (*Stress testing*) показују за колико би се процената смањила тржишна вредност портфеља Народне банке Србије у случају наглог и неочекиваног повећања тржишних стопа приноса за 1,00 п.п.

Табела IV.1.2. Стрес-тест на дан 31. децембра 2019.
(посматрани период – један дан)

Сценарио	Промена тржишне вредности			
	EUR портфељ	USD портфељ	GBP портфељ	CAD портфељ
Раст тржишних каматних стопа за 100 б.п.	-0,98%	-1,38%	-1,16%	-0,96%

Извор: НБС.

Ради управљања кредитним ризиком, Народна банка Србије је одредила високе критеријуме за инвестирање у банке чији је минимални композитни рејтинг **АА-**. Према рејтинг агенцијама *Standard & Poor's*, *Moody's* и *Fitch*, за државне ХоВ и издаваоце дозвољен је минимални комбиновани кредитни рејтинг **А-**, за ХоВ у портфељу које нису у пуној гаранцији државе (обвезнице јавног сектора) одређен је минимални комбиновани кредитни рејтинг од **А+**, док је за обвезнице покривене средствима обезбеђења дозвољен минимални комбиновани кредитни рејтинг од **АА**. Током 2019. године, рејтинг агенција *Standard & Poor's* повећала је кредитни рејтинг *Council of Europe Development Bank* са **АА+** на **ААА**, данске државне агенције *KommuneKredit* са **АА+** на **ААА**, покрајине *North Rhine-Westphalia* и с њом повезаних ентитета са **АА-** на **АА**, као и Републике Ирске са **А+** на **АА-**. Агенција *Fitch* повећала је дугорочни рејтинг *Bank Nederlandse Gemeenten* са **АА+** на **ААА**, док је *Moody's* повећао кредитни рејтинг Чешке Републике са **А1** на **Аа3**. Кредитни рејтинг осталих издавалаца и обвезница дозвољених у портфељу Народне банке Србије остао је на истом нивоу као и у 2018. години, и то по свим рејтинг агенцијама.

Поред финансијских показатеља из биланса банака, праћени су и други показатељи кредитног ризика, као што је петогодишњи CDS^{56} спред за банку.

Сви остали показатељи: варијабилност вишка приноса (*tracking error*), ограничења структуре и дурације портфеља, као и кредитни лимити, током 2019. били су у прописаним оквирима, дефинисаним *Стратешким смерницама за управљање девизним резервама Народне банке Србије*.

IV.2. Емисија новца и управљање токовима готовине

IV.2.1. Издавање новчаница и готовог новца

У Републици Србији, у току 2019. године у оптицају је била серија новца издања Народне банке Србије од 2003. и даље – новчанице у апоенима од 10, 20, 50, 100, 200, 500, 1000, 2000 и 5000 динара и ковани новац у апоенима од 1, 2, 5, 10 и 20 динара.

⁵⁶ CDS спред (*Credit Default Swap*) представља тржишни показатељ ризика, у којем је укалкулисана имплицитна вероватноћа банкрота издаваоца према оцени тржишта.

Табела IV.2.1.1. Преглед апоенске структуре новчаница у оптицају

Врста апоена	31. децембар 2018.		31. децембар 2019.	
	У млн RSD	У %	У млн RSD	У %
5000 динара	16.326	9,0	20.927	10,1
2000 динара	97.218	53,9	103.474	50,0
1000 динара	48.046	26,7	63.060	30,5
500 динара	10.099	5,6	10.379	5,0
200 динара	3.690	2,0	3.918	1,9
100 динара	2.269	1,2	2.418	1,2
50 динара	1.236	0,7	1.310	0,6
20 динара	807	0,5	887	0,4
10 динара	623	0,4	679	0,3
Укупно:	180.314	100,0	207.052	100,0

Извор: НБС.

На дан 31. децембра 2019. године, у оптицају је био (изван трезора Народне банке Србије, благајни банака и Министарства финансија – Управе за трезор) готов новац у износу од 209,6 млрд динара (новчанице и ковани новац), што је за 16,8% више него на крају 2018. године.

Од укупног стања готовог новца у оптицају, на новчанице се односило 98,8%, а на ковани новац 1,2%. У односу на крај 2018. године, учешће новчаница и кованог новца остало је на истом релативном нивоу.

На крају 2019. године, у оптицају је било 322 млн комада новчаница, што је за 33,4 млн комада (11,6%) више него на крају 2018. године.

У структури новчаница по номиналном износу, повећано је учешће новчаница апоена од 5000 динара за 1,1% и апоена од 1000 динара за 3,8% у односу на претходну годину, док је у истом периоду смањено учешће новчаница апоена од 2000 динара за 3,9%, апоена од 500 динара за 0,6%, апоена од 200, 50, 20 и 10 динара за по 0,1%. Учешће новчаница апоена од 100 динара остало је на истом нивоу као и 2018. године.

Новчанице апоена од 500, 1000, 2000 и 5000 динара, 2019. године, у готовинском платном промету у номиналном износу учествовале су са 95,6%, што је незнатно повећање (0,4%) у односу на крај 2018. године.

На крају 2019. године, у оптицају је било 833,0 млн комада кованог новца, што је за 8,7% више него на крају 2018. године. У структури кованог новца највеће је учешће апоена од 5 динара (43,1%), апоена од 20 динара (16,7%), апоена од 2 динара (16,6%), затим апоена од 1 динара (14,4%) и апоена од 10 динара (9,2%).

Ради задовољавања потреба готовинског платног промета и замене новчаница неподобних за оптицај, у 2019. години планирана је израда додатне количине новчаница од 141,0 млн комада, и то апоена од 1000, 500, 100, 50 и 20 динара. Израда новчаница свих апоена реализована је у целости.

Предлогом програма израде и издавања новчаница, кованог новца, пригодног кованог новца, нумизматичког новца и меничних бланкета за 2019. годину, планирана је додатна израда кованог новца у количини од 85,0 млн комада, апоена од 1, 2 и 5 динара. У потпуности је реализована израда кованог новца од 2 и 5 динара, а планирана израда кованог новца од 1 динара реализована је у Т1 2020. године. Израђено је 85,2 млн комада, што је за 0,2 млн комада преко плана, услед вишка испоручених рондела. Наведена одступања у изради новчаница и кованог новца у границама су дозвољеног.

Током 2019. године, у поступку **експертизе новца** примљеног под сумњом да је фалсификован откривено је 3.890 комада фалсификованих новчаница готовог новца, што је за 36 комада више него 2018. године, при чему је, због већег удела апоена више вредности, номинални износ повећан за 16%. У структури откривених фалсификата новчаница готовог новца, доминантно учешће имају фалсификоване новчанице од 1000, 2000 и 500 динара, које заједно чине 98,6% укупног броја фалсификата новчаница готовог новца.

Табела IV.2.1.2. **Преглед фалсификованих новчаница готовог новца**
(у комадима)

Апоен	5000	2000	1000	500	200	100	50	Укупно
Комада	31	1.239	1.870	728	3	15	4	3.890
Учешће у %	0,8	31,8	48,1	18,7	0,1	0,4	0,1	100

Извор: НБС.

Посматрано вредносно, у структури откривених фалсификата новчаница готовог новца, највећи је удео новчаница од 2000 и 1000 динара. Процентуално изражено, та два апоена заједно чине 89,3% свих фалсификата готовог новца.

Табела IV.2.1.3. **Преглед фалсификованих новчаница готовог новца**
(у хиљадама динара)

Апоен	5000	2000	1000	500	200	100	50	Укупно
Износ	155	2.478	1.870	364	0,6	1,5	0,2	4.869,3
Учешће у %	3,2	50,9	38,4	7,5	0	0	0	100

Извор: НБС.

Однос откривених фалсификованих новчаница готовог новца и готовог новца у оптицају указује на то да је на милион комада оригиналних новчаница у оптицају откривено 9,5 комада фалсификованих новчаница готовог новца, а номинално посматрано – на милијарду динара у оптицају откривено је 18.513 динара фалсификованог новца.

Највећи број откривених фалсификата био је израђен на комерцијалном папиру, коришћењем инк-џет штампача, ласерских штампача или апарата за фото-копирање у боји новије генерације. Применом такве технике израде (копирање), њихов квалитет је лош, те се квалификују као фалсификати лоше и осредње израде. Поред фалсификата апоена 1000 динара, који је био израђен на заштићеном папиру с кончићима, који под ултравиолетним светлом флуоресцирају и који спада у фалсификате добре израде, регистрован је и нови тип фалсификата апоена 2000 динара, на којем је први пут имитирана оптички променљива боја, која даје прилично уверљив утисак. Међу откривеним фалсификатима није било фалсификата израђених штампарским техникама (дубока, висока и равна штампа), који у највећем броју случајева припадају категорији успешније израђених фалсификата и које је теже разликовати од оригинала (фалсификати веома добре израде и опасни фалсификати).

Нумизматички новац

На основу *Оквирног споразума о сарадњи* између Народне банке Србије и компаније *Mish International Monetary Inc* из фебруара 2018. године, у вези са израдом нумизматичког новца с ликом Николе Тесле и појединачних уговора за 2018. и 2019. годину који произлазе из тог споразума, у 2019. години реализована је израда по 250 комада нумизматичког новца с ликом Николе Тесле (50%) издања 2018. и 2019. године за потребе нумизматичког тржишта у Републици Србији. Преостала количина од по 250 комада биће израђена у 2020. години.

Управљање токовима готовине

У 2019. години, банкама је **испоручено** укупно 607,4 млн комада новчаница и кованог новца у номиналном износу од 496,3 млрд динара. То је у односу на 2018. годину за 9,3% већа количина и за 9,0% већи номинални износ новчаница и кованог новца.

Путем уплата банака **примљено** је укупно 482,9 млн комада новчаница и кованог новца у номиналном износу од 462,8 млрд динара. У односу на 2018. годину, примљена је за 8,2% већа количина, а за 9,4% већи номинални износ новчаница и кованог новца.

Код кованог новца, као и ранијих година, приметна је знатна неравнотежа између уплата и исплата, и по количини, и по номиналном износу. Таква неравнотежа узроковала је да се потребе готовинског платног промета за кованим новцем задовољавају додатном израдом кованог новца, као и ранијих година.

У бројачницама Народне банке Србије **обрађено** је укупно 455,2 млн комада новчаница, у номиналном износу од 477,9 млрд динара, што је за 24,5 млн комада мање обрађених новчаница него 2018. године. Од укупно обрађених новчаница,

80% новчаница издвојено је као подобно за оптицај. У номиналном износу, то је 86%, или 386,2 млрд динара подобних за оптицај. Коефицијент обрта новца у оптицају у 2019. години (количина обрађених новчаница у односу на количину новчаница у оптицају) био је 1,1.

Уништено је 91,5 млн комада новчаница неподобних за оптицај, у номиналном износу од 61,3 млрд динара. Индекс обнове оптицаја (количина уништених новчаница у односу на количину новчаница у оптицају) износио је 30,9. Такође, уништено је око 370 хиљада комада макулатурних новчаница апоена од 20 и 50 динара.

IV.2.2. Активности филијала Народне банке Србије

Пословање филијала Народне банке Србије у 2019. години односило се на извршавање трезорских и благајничких послова који су проистекли из послова управљања токовима готовине, као и на едукацију корисника финансијских услуга о финансијским производима и услугама институција чије пословање надзире Народна банка Србије.

Филијала у Београду

Филијала у Београду је у 2019. години, у процесу управљања токовима готовине и другим вредностима, обављала послове пријема и предаје готовог новца, ефективног страног новца и јединствених меничних бланкета банкама, послове пријема ефективног страног новца од државних органа, послове продаје пригодног кованог новца и послове са оставама.

Табела IV.2.2.1. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Београду
(у RSD)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2019.	Индекс 2019/2018.
	У 2018.	У 2019.		
Уплате готовог новца	258.004.787.785	281.650.888.000	281.650.888.000	109,2
Исплате готовог новца	259.444.100.730	293.453.271.000	293.453.271.000	113,1
Уплате ЕСН од банака	30.207.445*	60.454.310*	7.108.991.585**	200,1
Уплате ЕСН од државних органа	1.150.780*	821.508*	96.603.409**	71,4
Исплате ЕСН банкама	56.834.409*	77.486.339*	9.111.835.604**	136,3
УКУПНО			591.421.589.598	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. децембра 2019.

Извор: НБС.

Укупне уплате и укупне исплате готовог новца банкама у 2019. биле су више него 2018. године, и то: уплате за 9,2%, а исплате за 13,1%. У номиналном износу

уплате и исплате ефективног страног новца банкама, у односу на 2018. годину, такође су се увећале, и то: уплате за 100%, а исплате за 36,3%.

Од државних органа у 2019. примљена је 821 хиљада евра, што је за 28,6% мање него претходне године.

У 2019. години, Филијала у Београду обрадила је 375,8 млн комада новчаница, односно 384,2 млрд динара, као и ефективни страни новац примљен на читавој територији Републике Србије, тј. 3,4 млн комада новчаница, у противвредности од 302,5 млн евра.

У поступку обраде поништено је и уништено 69,7 млн комада новчаница, укупне вредности 53,1 млрд динара, или 18,6% укупног броја обрађених новчаница.

На експертизу, под сумњом на фалсификат, као и на проверу степена оштећења, односно проверу упозоравајуће боје, послато је 11.268 комада новчаница готовог новца. Такође, на експертизу под сумњом на фалсификат послато је 278 комада новчаница ефективног страног новца.

Поред тога, Филијала је банкама комисионарима предала 2 млн комада меничних бланкета у износу од 100,3 млн динара, имала је шест трансакција продаје пригодног кованог новца у износу од 25.035,0 динара, примила је 51 оставу и издала 20 остава.

С обзиром на то да располаже базом података сачуваном у електронској форми, која садржи копије извода и налога с рачуна републичких органа, правних лица и радњи, Филијала у Београду је у овом периоду обрадила 56 захтева за издавање извода – налога за плаћање и извештаја о променама и стању рачуна, а коју је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања и издала 27 обавештења о плаћању, на име пронађених података.

Филијала у Новом Саду

У Филијали у Новом Саду, у 2019. години остварено је 3.646 трансакција уплата и исплата готовог новца с банкама и Управом за трезор и 136 трансакција уплата и исплата ефективног страног новца с банкама, царинским, судским и другим државним органима, у укупној вредности од 121,9 млрд динара. Сав ефективни страни новац примљен од царинских, судских и других државних органа обрађен је приликом пријема на благајнама Филијале. У посматраном периоду, у Филијали је у оквиру трезорског пословања евидентиран пријем шест и издавање две затворене остава.

Поред наведених послова, Филијала је, у оквиру благајничког пословања, банкама комисионарима предала 439 хиљада меничних бланкета, у номиналном износу од 21,9 млн динара. Такође, физичким лицима у 24 трансакције продато је 91 паковање пригодног кованог новца и вакуумираних паковања кованог новца

Табела IV.2.2.2. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Новом Саду

(у RSD)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2019.	Индекс 2019/2018.
	У 2018.	У 2019.		
Уплате готовог новца	58.396.370.000	64.700.894.500	64.700.894.500	110,8
Исплате готовог новца	64.828.954.000	54.974.555.000	54.974.555.000	84,8
Уплате ЕСН од банака	4.912.030*	11.968.370*	1.407.394.140**	243,7
Уплате ЕСН од државних органа	474.352*	1.231.298*	144.791.779**	259,6
Исплате ЕСН банкама	1.850.000*	5.996.242*	705.114.886**	324,1
УКУПНО			121.932.750.305	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31.12. 2019.

Извор: НБС.

издања Народне банке Југославије и Народне банке Србије, у укупном износу од 286 хиљада динара. На благајнама Филијале примљена су 652 комада новчаница готовог и ефективног страног новца под сумњом да су фалсификоване, обојене или да не испуњавају услов за замену, које су прослеђене на експертизу.

Током посматраног периода, предмет обраде готовог новца био је сав новац примљен од банака и Управе за трезор на благајнама Филијале у Новом Саду, али и новац који је уплаћен на благајнама других филијала у систему Народне банке Србије. Укупно је обрађено 75,8 млрд динара, односно 93,7 млн комада новчаница. У поступку обраде поништено је 6,7 млн комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 1,7 млрд динара, а уништено је 5,5 млн комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 3,7 млрд динара. Приликом обраде готовог новца, издвојено је 20 комада новчаница које су послате на експертизу под сумњом на фалсификат. У поступку обраде издвојена су 164 комада ваноптицајног кованог новца и четири ваноптицајне новчанице којима је истекао рок замене.

У току 2019. године, Филијала у Новом Саду обрадила је 69 захтева за издавање преписа извештаја о променама на рачунима које је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћање.

Филијала у Нишу

У току 2019. године, Филијала у Нишу остварила је обим пословања у делу управљања токовима готовине пријемом и предајом готовог и ефективног страног новца комитентима (банке, државни органи) у укупној вредности од 118,3 млрд динара.

У 1.263 трансакције, укупне уплате готовог новца од пословних банака и Управе за трезор у 2019. години износиле су 48,5 млрд динара, што је за 3,76% више него 2018. године, док су укупне исплате у 1.568 трансакција износиле 67,7 млрд динара, што је за 13,0% више него 2018. године.

Табела IV.2.2.3. **Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Нишу**
(у RSD)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2019.	Индекс 2019/2018.
	У 2018.	У 2019.		
Уплате готовог новца	46.804.819.000	48.564.114.500	48.564.114.500	103,76
Исплате готовог новца	59.923.760.500	67.744.028.000	67.744.028.000	113,05
Уплате ЕСН од банака	14.841.850*	6.409.924*	753.760.911**	43,19
Уплате ЕСН од државних органа	2.312.583*	2.161.806*	254.212.821**	93,48
Исплате ЕСН банкама	6.309.823*	8.439.527*	992.427.611**	133,75
УКУПНО			118.308.543.843	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. децембра 2019.

Извор: НБС.

Уплате ефективног страног новца од пословних банака износиле су 6,4 млн евра и биле су за 56,8% мање него претходне године, док су исплате ефективног страног новца износиле 8,4 млн евра и биле су за 33,7% више него 2018. године.

Од државних органа примљен је укупно 2,1 млн евра, тј. 6,5% мање него претходне године.

У 2019. години, Филијала у Нишу обрадила је 4,6 млн комада новчаница, у номиналном износу од 5,4 млрд динара.

На благајнама Филијале у Нишу примљено је 358 комада новчаница готовог новца и девет комада новчаница ефективног страног новца под сумњом на фалсификат и оне су прослеђене на експертизу.

Поред наведених послова, Филијала је предала 288 хиљада меничних бланкета банкама комисионарима, у номиналном износу од 14,4 млн динара.

Физичким лицима продат је пригодни ковани новац издања Народне банке Србије у трима трансакцијама, у укупном износу од 47,6 хиљада динара.

С обзиром на то да Филијала у Нишу располаже делимичном базом података у електронском облику, у вези с налозима из извештаја о стању и променама на жиро рачунима које је до краја 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања, у току 2019. године обрађена су 23 захтева и издато је девет преписа налога из извештаја.

Филијала у Крагујевцу

У 2019. години, Филијала у Крагујевцу имала је 3.490 трансакција уплата и исплата готовог новца с банкама и Управом за трезор, 118 уплата и исплата ефективног страног новца с банкама, царинским, судским и другим државним органима, 1.806 трансакција продаје и откупа ефективног страног новца с физичким лицима и остварила је пословање у укупној вредности од 108,6 млрд динара, што је за 18,54% више него 2018. године.

Поред наведених послова, Филијала у Крагујевцу предала је 321 хиљаду меничних бланкета банкама комисионарима у номиналном износу од 16,05 млн динара. Филијала је продала пригодни ковани новац у укупном износу од 117,5 хиљада динара. На благајнама Филијале примљена су 272 комада новчаница готовог и ефективног страног новца под сумњом да су фалсификоване, обојене или да не испуњавају услов за замену, које су прослеђене на даљу експертизу. У 2019. години, Филијала у Крагујевцу обрадила је 13,78 млн комада новчаница, у номиналном износу од 23,5 млрд динара и поништила 899.000 комада новчаница.

Табела IV.2.2.4. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Крагујевцу

(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2019.	Индекс 2019/2018.
	У 2018.	У 2019.		
Уплате готовог новца	40.061.669.500	48.578.480.000	48.578.480.000	121,26
Исплате готовог новца	51.621.151.500	57.394.578.000	57.394.578.000	111,18
Уплате ЕСН од банака	19.243.363*	14.954.574*	1.758.550.229**	77,71
Исплате ЕСН банкама	6.280.521*	7.446.708*	875.679.245**	118,57
Уплате ЕСН од државних органа	63.750*	47.388*	5.572.488**	74,33
Откуп ЕСН од физичких лица	119.206*	97.156*	11.452.313***	81,50
Продаја ЕСН физичким лицима	63.661*	55.415*	6.530.924***	87,05
УКУПНО			108.630.843.199	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. 12. 2019.

*** У динарској противвредности обрачунатој по дневном средњем курсу.

Извор: НБС.

У 2019. години, Филијала у Крагујевцу обрадила је и три захтева за издавање преписа налога и извештаја о променама на рачунима (које је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања).

Филијала у Ужицу

Банке су у 2019. години на шалтерима Филијале уплатиле 19,1 млрд динара готовог новца и поднеле захтев за исплату готовог новца у износу од 22,5 млрд динара. Уплате готовог новца у 2019. години биле су мање за 2,4% него 2018. године, а исплате готовог новца биле су веће за 17,4%. Филијала је од државних органа у 2019. години примила 23.650 евра, што је 671,9% више него у 2018. години.

Банкама комисионарима предата је 201 хиљада меничних бланкета, у износу од 10,1 млрд динара, што је за 5,6% мање него у 2018. години. У 2019. години, од банака су примљене 163 новчанице готовог новца и ефективног страног новца под сумњом да су фалсификат/обојене и оне су прослеђене на експертизу. Такође, у

2019. години остварена је продаја нумизматичког новца у укупном износу од 28,6 хиљада динара.

Табела IV.2.2.5. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Ужицу
(у RSD)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2019.	Индекс 2019/2018.
	У 2018.	У 2019.		
Уплате готовог новца банака	19.585.870.500	19.122.870.500	19.122.870.500	97,6
Исплате готовог новца банкама	19.192.126.000	22.532.482.000	22.532.482.000	117,4
Уплате ЕСН од банака	202.728*	457.205*	53.764.016**	225,5
Исплате ЕСН банкама	1.445.529*	983.055*	115.600.190**	68,0
Уплате ЕСН од државних органа	3.520*	23.650*	2.781.070**	671,9
УКУПНО			41.827.497.776	

* У еврима.

** У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. 12. 2019.

Извор: НБС.

Током посматраног периода, предмет обраде готовог новца био је сав новац примљен од банака и Управе за трезор на благајнама Филијале у Ужицу, али и новац који је уплаћен на благајнама других филијала у систему Народне банке Србије. Укупно је обрађено 37,3 млн комада новчаница, у номиналном износу од 25,5 млрд динара. У поступку обраде поништено је 8,7 млн комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 2,2 млрд динара, и уништено 476.880 комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 506,2 млн динара. Приликом обраде издвојено је 39 комада новчаница, које су послате на експертизу под сумњом да су фалсификоване. У поступку обраде издвојено је 26 комада ваноптицајних новчаница којима је истекао рок замене.

У току 2019. године, Филијала у Ужицу обрадила је осам захтева који се односе на издавање преписа налога за плаћање и извештаја о променама на рачунима (које је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања).

IV.3. Платни систем

Народна банка Србије као оператор платног система

Народна банка Србије је оператор следећих платних система: *RTGS* платног система Народне банке Србије, *IPS* платног система Народне банке Србије (*IPS* НБС систем), Клиринг платног система Народне банке Србије, *DinaCard* клиринг система, као и система међубанкарског и међународног клиринга у девизама.

У *RTGS* платном систему Народне банке Србије, почетком године био је 31 учесник – 27 банака, Министарство финансија – Управа за трезор, Централни

регистар, депо и клиринг ХоВ, Удружење банака Србије и Народна банка Србије. Због статусне промене припајања двеју банака, на крају 2019. године у систему је било 30 учесника, од којих су 26 банке.

Народна банка Србије је од 22. октобра 2018. године оператор IPS НБС система. На крају 2019. године, у IPS НБС систему било је 28 учесника – 26 банака, Народна банка Србије и Министарство финансија – Управа за трезор.

На крају 2019. године, у *DinaCard* клиринг систему учествовале су 23 банке и осам процесорских кућа. У систему поравнања за домаћи промет по платним картицама на крају 2019. године у картичном систему *Visa* учествовало је 16, а у систему *MasterCard* 17 пословних банака.

У систему међубанкарског и међународног клиринга у девизама на крају 2019. било је 20 учесника, и то: 13 банака из Републике Србије, Народна банка Србије и шест банака из Босне и Херцеговине.

Расположивост RTGS платног система Народне банке Србије, Клиринг платног система Народне банке Србије и централног свича у *DinaCard* систему у 2019. години износила је 100%.

RTGS платни систем Народне банке Србије

RTGS платни систем Народне банке Србије систем је за поравнање међубанкарских плаћања у реалном времену по бруто принципу.

Посредством RTGS платног система Народне банке Србије у 2019. години реализовано је укупно 186,0 млн плаћања, укупне вредности 67.401,8 млрд динара.

Табела IV.3.1.1. **Вредност промета и број плаћања у RTGS систему**

(промет у млрд RSD, број плаћања у млн)

2019.	Број радних дана	Број плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	20	12,9	4.165,5	208,3
Фебруар	19	14,2	4.279,4	225,2
Март	21	15,5	4.403,7	209,7
Април	20	16,1	4.675,3	233,8
Мај	21	16,2	4.462,2	212,5
Јун	20	14,9	4.847,0	242,4
Јул	23	16,3	6.157,2	267,7
Август	22	15,2	6.528,2	296,7
Септембар	21	15,2	6.152,9	293,0
Октобар	23	16,6	7.264,6	315,9
Новембар	20	15,7	6.489,4	324,5
Децембар	22	17,2	7.976,4	362,6
Укупно	252	186,0	67.401,8	
			Месечни просек: 5.616,8	Дневни просек: 267,5

Извор: НБС.

Клиринг платни систем Народне банке Србије

Клиринг платни систем Народне банке Србије систем је за размену и обраду појединачних налога за плаћање или група налога за плаћање учесника у платном систему, који се реализују по принципу мултилатералног нетирања.

Табела IV.3.1.2. **Вредност промета и број плаћања у клиринг систему**
(промет у млрд RSD, број плаћања у млн)

2019.	Број радних дана	Број плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	20	3,8	34,3	1,7
Фебруар	19	4,2	36,8	1,9
Март	21	4,0	39,5	1,9
Април	20	3,6	34,0	1,7
Мај	21	4,1	35,7	1,7
Јун	20	3,7	33,2	1,7
Јул	23	3,9	38,3	1,7
Август	22	4,1	36,6	1,7
Септембар	21	3,9	35,8	1,7
Октобар	23	4,0	38,9	1,7
Новембар	20	3,9	36,9	1,8
Децембар	22	3,8	41,3	1,9
Укупно	252	46,9	441,3	
			Месечни просек: 36,8	Дневни просек: 1,8

Извор: НБС.

У 2019. години, у Клиринг платном систему Народне банке Србије реализовано је 46,9 млн плаћања, укупне вредности 441,3 млрд динара.

IPS НБС систем

IPS НБС систем је платни систем у ком се извршавају појединачни инстант трансфери одобрења у износу до 300.000,00 динара. Систем ради у режиму 24/7/365, што обезбеђује реализацију плаћања током целог дана, сваког дана у години. Плаћања у систему се реализују скоро тренутно, а средства су расположива примаоцу плаћања за неколико секунди.

IPS НБС систем користи се за пренос новчаних средстава у динарима између учесника у том систему ради извршавања инстант плаћања.

Инфраструктура IPS НБС система омогућава инстант плаћања коришћењем стандардних начина плаћања (нпр. путем електронског/мобилног банкарства или на шалтеру пружалаца платних услуга), затим инстант плаћања на продајном месту трговца, као и додатне услуге за учеснике – преузимања података о рачуну односно фактури на захтев платиоца (*Bill Presentment – BP*) и услугу централне адресне шеме (*Central Addressing Scheme – CAS*), тј. извршавање инстант плаћања на регистровани псеудоним корисника платних услуга, као што је нпр. број мобилног телефона.

Табела IV.3.1.3. **Вредност промета и број плаћања у IPS НБС систему**
(промет у млн RSD, број плаћања у хиљадама)

2019.	Број радних дана	Број плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	31	355,0	4.776,0	154,1
Фебруар	28	397,1	5.293,7	189,1
Март	31	415,7	5.880,9	189,7
Април	30	451,5	6.774,4	225,8
Мај	31	499,5	7.193,3	232,0
Јун	30	471,3	6.869,0	229,0
Јул	31	483,6	8.031,4	259,1
Август	31	499,0	7.311,9	235,9
Септембар	30	505,5	7.390,9	246,4
Октобар	31	642,4	8.441,3	272,3
Новембар	30	736,7	8.821,1	394,0
Децембар	31	1.501,7	13.856,9	447,0
Укупно	365	6.958,9	90.640,9	
			Месечни просек: 7.553,4	Дневни просек: 248,3

Извор: НБС.

У П2 2019. године, иницирана су и прва инстант плаћања на продајним местима у пилот-продукцији, коју су банке спроводиле у ограниченим условима, тј. код ограниченог броја корисника, и то коришћењем *IPS QR* кода за иницирање плаћања. Када је реч о коришћењу *IPS QR* кода на продајним местима за потребе инстант плаћања, постоје два начина за иницирање ових плаћања: модел презентовања платиоца у којем купац у мобилној апликацији банке чији је корисник генерише *IPS QR* код и затим га прикаже трговцу, који треба да га скенира (путем бар-код читача интегрисаног с фискалном касом или мобилним уређајем на којем је инсталирана апликација за прихватање инстант плаћања), и модел презентовања трговца у којем трговац у апликацији за прихватање инстант плаћања инсталираној на мобилном уређају генерише *IPS QR* код и приказује га купцу, који га потом скенира својим мобилним телефоном. Народна банка Србије је прописала спецификацију *IPS QR* кода, којом су уређени начини употребе и садржина овог кода, која ће се користити за инстант плаћања на продајним местима трговаца, али и коју примаоци плаћања (велики издаваоци рачуна) могу користити на штампаним рачунима/фактурама које издају својим корисницима.

У складу с правилима рада, учесници у *IPS* НБС систему могу бити Народна банка Србије, банка са седиштем у Републици Србији која има дозволу за рад Народне банке Србије, у складу са законом којим се уређују банке, Министарство финансија – Управа за трезор, платна институција са седиштем у Републици Србији која има дозволу Народне банке Србије за пружање платних услуга као платна институција, у складу са законом којим се уређују платне услуге, институција електронског новца са седиштем у Републици Србији која има дозволу Народне банке Србије за издавање електронског новца, у складу са законом којим се уређују платне услуге, јавни поштански оператор са седиштем у Републици Србији, основан у складу са законом којим се уређују поштанске услуге.

Посредством *IPS* НБС система у 2019. години реализовано је 6.958,9 хиљада плаћања, укупне вредности 90.640,9 млн динара. Просечан дневни број плаћања у 2019. години износио је 19.065, док је просечна дневна вредност трансакција износила 248,3 млн динара. **Просечно време извршења трансакција у *IPS* НБС систему у 2019. години износило је 1,1 секунду.**

Накнада за извршавање налога за пренос у *IPS* НБС систему, коју Народна банка Србије као оператор платног система наплаћује учесницима у том систему, иста је као накнада за плаћања мале новчане вредности у *RTGS* НБС и Клиринг НБС систему, и износи 4 динара по налогу.

Накнада за извршавање налога за пренос по основу захтева за плаћање на продајном месту за износ до 600 динара износи 1 динар, а накнада за налоге по основу захтева за плаћање на продајном месту за износ преко 600 динара – 2 динара. Ове накнаде се наплаћују прихватиоцу – пружаоцу платне услуге трговца.

Међубанкарска накнада утврђена је правилима рада *IPS* НБС система и износи 0,2% вредности извршеног инстант плаћања на продајном месту и плаћа је прихватилац издаваоцу платног инструмента за инстант плаћања.

Систем међубанкарског и међународног клиринга у девизама

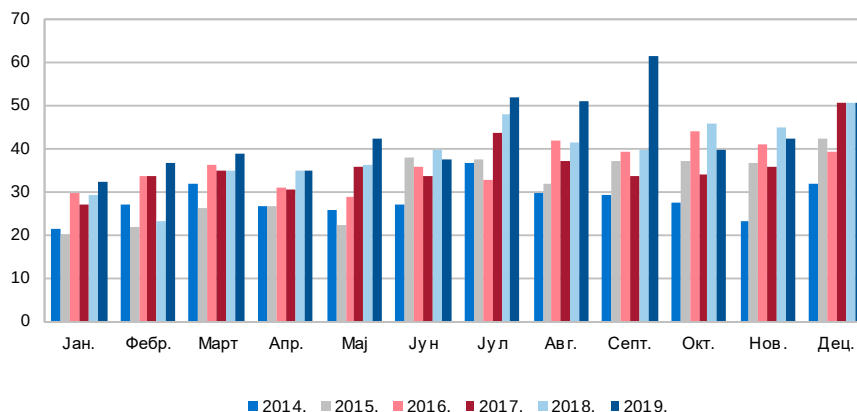
Систем међубанкарског и међународног клиринга у девизама платни је систем у којем се извршавају плаћања у еврима између банака у Републици Србији, као и с банкама из Босне и Херцеговине. Трансакције плаћања између банака у Републици Србији и банака у Босни и Херцеговини обављају се по принципу мултилатералног нетирања.

Табела IV.3.1.4. **Вредност промета и број плаћања у међународном клирингу**
(промет у млн EUR, број плаћања у хиљадама)

2019.	Број радних дана	Број плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	20	3,5	32,2	1,6
Фебруар	19	3,7	36,4	1,9
Март	21	4,4	38,9	1,9
Април	20	4,7	35,0	1,7
Мај	21	5,0	42,0	2,0
Јун	20	4,6	37,4	1,9
Јул	23	5,6	51,7	2,2
Август	22	4,1	51,0	2,3
Септембар	21	4,4	61,4	2,9
Октобар	23	5,2	39,8	1,7
Новембар	20	4,6	42,0	2,1
Децембар	22	5,2	50,3	2,4
Укупно	252	55,0	518,0	
			Месечни просек: 43,2	Дневни просек: 2,1

Извор: НБС.

У току 2019, у овом систему реализована су 54.973 плаћања, чија је укупна вредност 518,0 млн евра.

Графикон IV.3.1.1. Вредност промета у међународном клирингу
(у млн EUR)

Извор: НБС.

Систем националне платне картице – DinaCard

У 2019. години, у систему националне платне картице остварено је **70,3 млн трансакција**, што је за 59% више него претходне године, а остварени промет износи 246,6 млрд динара, уз раст од 87% у односу на претходну годину. Од тога, 72% трансакција и 32% промета остварено је на продајним местима (плаћање робе и услуга), док преостали део представљају трансакције подизања готовине. Од укупног броја трансакција и промета, 33% трансакција и 65% промета представљају међубанкарске трансакције. **На крају 2019. године, на тржишту је било 3,4 млн платних картица DinaCard.**

Интензивном сарадњом с банкама и процесорима у DinaCard систему, током 2019. године целокупна прихватна мрежа оспособљена је за прихватање националне картице с чипом. У П1 обављена је сертификација једног дела издавалаца, а прва банка која је већ средином 2019. кренула са издавањем DinaCard картице с чипом јесте Банка Поштанска штедионица. У Т4 интензивирана је сертификација банака издавалаца, с обзиром на то да је у систему DinaCard уведена обавеза да почев од 1. марта 2020. године свака новоиздата национална картица буде картица с чипом.

Током 2019. године, настављена је сарадња с кинеским националним картичним системом *UnionPay International*, која за циљ има омогућавање прихватања картица UnionPay у Републици Србији и издавање заједничке картице DinaCard-UnionPay, која би се прихватала и у земљи и на глобалној мрежи UnionPay. Народна банка Србије постала је члан система *UnionPay International*, а завршен је и комплетан развој на страни и Народне банке Србије и система *Payment Gateway* (који обезбеђује везу између двају картичних система и конвертује поруке), који омогућава прихватање картица *UnionPay International* на DinaCard прихватној мрежи у Србији. Паралелно с развојем на страни Народне

банке Србије и система *Payment Gateway* одвијали су се тестирање и сертификација учесника у систему (пословних банака) за прихватање картица *UnionPay* на банкоматима и *POS* терминалима, као и сертификација терминала.

У оквиру сарадње с компанијом *Discover Financial Services (DFS)*, у 2019. години проширен је уговор о прихватању *DinaCard-DFS* картица у иностранству потписивањем анекса тог уговора, чиме је успостављена могућност за плаћање националном картицом на глобалним (интернационалним) интернет сајтовима. Наредни корак јесте техничка имплементација наведеног сервиса, уз примену најсавременијих сигурносних система за плаћање картицама на интернету (тзв. *ProtectBuy* систем). Током 2019. године, обављене су и прве трансакције продукционим *DinaCard-DFS* картицама с чипом у иностранству, чиме је завршена сертификација интернационалног профила *DinaCard* картица с чипом.

У току 2019. године обављене су припреме за прелазак на нову опрему и најновију верзију постојећег апликативног решења *FIS Cortex* за *DinaCard* свич, што је подразумевало инсталацију опреме, системског софтвера и пратећих сервиса (*HP-UX*, *Oracle*, *Web Logic*, *Tuxedo*, мрежна конфигурација сервера и мрежне опреме), а завршена је и набавка услуге инсталације и конфигурације нове верзије апликације *FIS Cortex DinaCard* свича.

Нова услуга која је у 2018. години уведена за кориснике *DinaCard PostCard* картице – одложено плаћање на рате без камате – у 2019. години показала је одличне резултате, изузетно су је прихватили сами корисници, па број трансакција и промета константно расте. Такође, *Комерцијална банка АД Београд* својим корисницима дебитне картице омогућила је бескаमतно плаћање на више једнаких месечних рата. Исто тако, мрежа домаћих продајних места на интернету која прихватају националну картицу расла је током године, па је **на крају 2019. године картицом *DinaCard* било могуће платити у више од 270 домаћих интернет продавница**. У току протекле године реализован је специјални кобренд програм банке *Unicredit* у сарадњи с Тржним центром *BIG* у Новом Саду и Тржним центром *BIG* у Београду.

Нормативна активност

Марта 2019. године почела је примена одредаба *Закона о изменама и допунама Закона о платним услугама*.⁵⁷ Најзначајнија новина овог закона односи се на стандардизацију терминологије у области платних услуга, која је учињена како би корисници платних услуга могли на што једноставнији и бржи начин да се упознају са значењем најзначајнијих платних услуга, накнадама за те услуге и упоредним прегледом тих накнада.

С почетком примене *Закона о изменама и допунама Закона о платним услугама* у нашој земљи омогућен је поједностављен поступак за промену платног

⁵⁷ „Службени гласник РС”, бр. 44/2018.

рачуна – корисник који жели да промени платни рачун може само да се обрати новом пружаоцу платних услуга и преда му овлашћење за промену платног рачуна. По пријему овлашћења за промену платног рачуна, пружалац платних услуга дужан је да, у сарадњи с претходним пружаоцем платних услуга, у законом утврђеним роковима размени све потребне информације како би кориснику омогућио коришћење новог платног рачуна и услуга повезаних с тим рачуном.

Законом о изменама и допунама Закона о платним услугама први пут у нашем законодавству уређен је појам платног рачуна са основним услугама. Платни рачун са основним услугама обухвата услуге које омогућавају уплате и исплате готовог новца на платни рачун, односно с платног рачуна, и услуге преноса новчаних средстава с платног рачуна, односно на платни рачун, директним задужењем, коришћењем платне картице (укључујући плаћања путем интернета) и трансфером одобрења, укључујући трајни налог (на одговарајућим уређајима, шалтерима банака и коришћењем интернета). Наведеним законом свим корисницима платних услуга – потрошачима који имају законит боравак у Републици Србији и који немају отворен платни рачун са услугама које су предвиђене платним рачуном са основним услугама загарантовано је право на тај рачун, тј. банке су дужне да тим корисницима на њихов захтев отворе платни рачун са основним услугама. Ово решење је донето с намером да се гарантовањем права на платни рачун са основним услугама додатно подстакне финансијска инклузија. Коришћење платног рачуна и савремених платних услуга (које су обухваћене платним рачуном са основним услугама) стварају се услови да корисници извршавају плаћања уз ниже трошкове и мање ризике и услови за већи удео безготовинских плаћања, што последично утиче на смањење сиве економије и смањење ризика од прања новца.

Марта 2019. почела је и примена подзаконских аката које је Народна банка Србије донела ради спровођења *Закона о изменама и допунама Закона о платним услугама*, и то:

- *Одлука о утврђивању листе репрезентативних услуга повезаних с платним рачуном*, на којој се налази 14 најзначајнијих платних услуга за потрошаче и 18 платних услуга за правна лица и предузетнике. Ова листа обавезна је за све пружаоце платних услуга и мора бити лако доступна корисницима. Пружалац платних услуга дужан је да користи изразе и дефиниције утврђене у овој листи при оглашавању и уговарању ових услуга с корисником;

- *Одлука о утврђивању прегледа услуга и накнада повезаних с платним рачуном*, којом се утврђује садржај и форма прегледа услуга и накнада повезаних с платним рачуном на обрасцу који је утврдила Народна банка Србије и који садржи списак услуга с поменуте листе репрезентативних услуга које пружалац платних услуга има у понуди и податке о појединачној накнади за сваку такву услугу;

– Одлука о утврђивању изгледа и садржаја извештаја о наплаћеним накнадама, којом се утврђују изглед и садржај извештаја о наплаћеним накнадама за услуге повезане с платним рачуном које је пружалац платних услуга пружио кориснику платних услуга у току календарске године и који је дужан да доставља кориснику на обрасцу који је утврдила Народна банка Србије. На овај начин, корисник платних услуга имаће увид у годишњи, збирни износ наплаћених накнада по појединачним услугама и збирно за све услуге, што ће му омогућити да стекне слику о томе колико новца годишње укупно издваја за плаћање појединачних различитих накнада за услуге повезане с платним рачуном;

– Одлука о садржини и начину достављања и објављивања података о накнадама које пружаоци платних услуга наплаћују корисницима платних услуга, у складу с којом пружаоци платних услуга достављају Народној банци Србије податке о накнадама које наплаћују корисницима платних услуга, ради објављивања упоредивих података на интернет презентацији Народне банке Србије.

На основу Закона о изменама и допунама Закона о платним услугама и Одлуке о садржини и начину достављања и објављивања података о накнадама које пружаоци платних услуга наплаћују корисницима платних услуга, **Народна банка Србије је на својој интернет презентацији објавила преглед накнада пружалаца платних услуга повезаних с платним рачунима** (доступан на следећем линку: <https://ppu.nbs.rs/WebSite/>). У том прегледу дати су упоредиви подаци о накнадама које пружаоци платних услуга наплаћују корисницима платних услуга, тј. подаци о накнадама за услуге наведене у листи репрезентативних услуга повезаних с платним рачуном и подаци о накнадама за услугу уплате готовог новца на туђи платни рачун (као што је нпр. уплата готовог новца за редовне месечне рачуне за комуналне услуге на шалтеру пружаоца платних услуга). **На овај начин корисницима је омогућено да на брз и једноставан начин упореде понуде различитих пружалаца платних услуга и накнаде које они наплаћују за исте платне услуге**, што ће им омогућити да користе услуге оног пружаоца платних услуга који ће на најбољи, тј. најефикаснији и најекономичнији начин задовољити интересе и потребе корисника.

Новембра 2019. године Народна банка Србије упутила је јавни позив стартап компанијама које су основане у Републици Србији и/или које послују у Републици Србији да се јаве Народној банци Србије ради успостављања регистра стартап компанија. Успостављањем регистра стартап компанија Народна банка Србије је још једном истакла подршку нашим привредним субјектима, домаћим стартап компанијама и развоју иновативних технологија, и то тако што ће Народна банка Србије на једном месту прикупити информације о стартап компанијама у нашој земљи које буду желеле да се њихови подаци на овај начин учине доступним заинтересованим лицима. Претрагом будућег регистра, потенцијални корисници услуга стартап компанија, инвеститори, истраживачи и други моћи ће лако и

једноставно да нађу податке о стартап компанијама у нашој земљи, а биће олакшане и даље активности институција које буду желеле да сарађују с њима. Након објављивања јавног позива, крајем 2019. године почело је прикупљање података о стартап компанијама у нашој земљи, на основу којих је планирано да се у току 2020. године успостави регистар стартап компанија који ће бити јавно доступан свим заинтересованим лицима.

Поред наведеног, у 2019. години су, ради унапређења регулаторног оквира који се односи на пословање платних институција, институција електронског новца и јавног поштанског оператора, поред усвајања нових и ажурирања постојећих процедура које се тичу обављања поступака непосредног надзора над пословањем наведених субјеката надзора, усвојена су нова и допуњена и измењена претходна подзаконска акта, и то:

– Одлука о стандардима стабилног и сигурног пословања у делу пружања платних услуга преко заступника,⁵⁸ којом се утврђују стандарди стабилног и сигурног пословања субјеката надзора у делу њиховог пословања који се односи на пружање платних услуга преко заступника и примена система унутрашњих контрола у том делу пословања;

– Одлука о изменама и допунама Одлуке о спровођењу одредаба Закона о платним услугама⁵⁹ које се односе на давање дозвола и сагласности Народне банке Србије;

– Одлука о допунама Одлуке о системима управљања и унутрашњих контрола платних институција и институција електронског новца и о заштити новчаних средстава корисника платних услуга и ималаца електронског новца;⁶⁰

– Одлука о изменама и допунама Одлуке о садржини регистара платних институција и институција електронског новца, као и о ближим условима и начину вођења тих регистара.⁶¹

Надгледање платног система

У обављању функције надгледања, Народна банка Србије је у 2019. години наставила са спровођењем активности које су биле усмерене на праћење текућег пословања платних система и оператора тих система, као и анализу података и информација које оператори достављају, у складу с прописима, ради адекватног откривања потенцијалних ризика и координације активности са операторима ради успешног управљања тим системима.

Анализом достављених извештаја утврђена је висока поузданост коју су сви платни системи остварили у 2019. години, у границама дефинисаним правилима

⁵⁸ „Службени гласник РС”, бр. 57/2019.

⁵⁹ „Службени гласник РС”, бр. 15/2019.

⁶⁰ „Службени гласник РС”, бр. 65/2019.

⁶¹ „Службени гласник РС”, бр. 15/2019.

рада тих система. Такође, у платним системима у којима се обавља нетирање на основу налога за пренос, у 2019. години није било случаја неизмирења новчане обавезе по основу нето позиције учесника, у моменту када се то од њих очекује.

Будући да функција надгледања обухвата и надгледање сигурности и ефикасности употребе платних инструмената чијим се коришћењем иницирају трансакције које се извршавају у платним система ако је употреба тих инструмената уређена посебним правилима – посебна пажња у 2019. години била је усмерена на надгледање увођења инстант плаћања на продајним местима трговаца, односно спровођење утврђених стандарда у вези са сигурношћу и ефикасношћу овог платног инструмента. У складу с правилима рада *IPS* НБС платног система, оцењивана је спремност банака да у оквиру *IPS* НБС платног система омогуће извршавање инстант трансфера одобрења, и то издавањем, односно прихватањем платног инструмента чијом се употребом на продајном месту трговца може издати захтев за плаћање на продајном месту, што је у оквиру функције надгледања посебно праћено из угла сигурности и ефикасности употребе новог платног инструмента за све субјекте на тржишту.

С тим у вези, Народна банка Србије је у специјализованој лабораторији (*IPS TestLab*) обављала активности надгледања и провере сигурности и ефикасности техничко-технолошких решења банака које издају платни инструмент за инстант плаћања на продајном месту (апликације банака за мобилно банкарство с новим функционалностима које омогућавају ова плаћања). Такође, тестирана су и решења банака за прихватање инстант плаћања на продајним местима трговаца путем којих се иницирају трансакције које се извршавају у *IPS* НБС платном систему. На основу резултата тестирања спроведених у *IPS TestLab*-у оцењивана је спремност учесника – банака за пружање ове услуге својим корисницима платних услуга. С обзиром на комплексност целокупног пројекта имплементације инстант плаћања на продајним местима, у пилот-продукцијама организованим током 2019. године праћен је начин извршавања и време трајања трансакција, те се на тај начин сагледавао квалитет корисничког искуства. Омогућавање инстант плаћања на продајним местима представља другу фазу пројекта увођења инстант плаћања у Републици Србији.

Свеобухватним праћењем реализације пројекта имплементације инстант плаћања на нашем тржишту путем функције надгледања, обезбеђено је поштовање принципа конзистентности у примени захтева и стандарда у домену надгледања платних система и на платне системе чији је оператор Народна банка Србије.

У 2019. години, поступак надзора над пословањем платних система додатно је разрађен и прецизиран припремом свеобухватних докумената:

- *Приручника за спровођење надзора над пословањем платних система;*
- *Кључних претпоставки и контролних активности, које представљају саставни део Приручника;*
- *Методологије за предузимање мера.*

Приручник за спровођење надзора представља својеврсни оквир за обављање послова надзора, припремљен у складу с прописима који се примењују на платне системе, међународно признатим стандардима за инфраструктуру финансијског тржишта (*PFMI*), као и специфичностима платних система, њиховим карактеристикама и значајем на тржишту Републике Србије.

Захтеви утврђени у кључним претпоставкама и контролним активностима сразмерни су специфичним врстама ризика и изложеностима платног система тим ризицима, и то и оператора платног система и његових учесника. Важно је не само то да је пословање оператора у делу који се односи на управљање радом платног система, укључујући и обављање послова у том систему, усклађено са законом којим се уређују платне услуге и прописима донетим на основу тог закона већ и да начин на који оператор послује пружа уверење надзорном органу да се с ризиком поступа на одговарајући начин и да ће тако бити и у будућности.

Објективни критеријуми, дефинисани методологијом за предузимање мера, неопходни су за оцену испуњености кључних претпоставки, као и дефинисање предлога за предузимање мера услед евентуалних недостатака или неправилности утврђених у току поступка посредног/непосредног надзора.

Платне институције и институције електронског новца

У току 2019. године настављен је развој тржишта платних услуга који се, између осталог, огледа и у повећању броја доступних сервиса за пријем и слање међународних новчаних дознака, те је, поред већ постојећих сервиса (*Western Union*, *MoneyGram* и *Ria Money Transfer*), грађанима Републике Србије доступан и међународни трансфер новца *Unistream*. Платне услуге извршавања новчане дознаке, поред платних институција, пружа и јавни поштански оператор у своје име и за свој рачун у сарадњи с компанијом *MoneyGram Payment Systems*, путем система *MoneyGram*, који је у овој години отпочео и упис привредних субјеката као својих заступника у регистар који води Народна банка Србије.

Закључно са 31. децембром 2019. године, на територији Републике Србије пословало је 13 платних институција и две институције електронског новца. Од наведеног броја, 11 платних институција пружале су платне услуге и преко мреже од укупно 2.998 заступника (наспрам 2.263 заступника у 2018. години), док је институција електронског новца, која платне услуге пружа и на локацијама својих заступника, електронски новац наставила да дистрибуира преко разгранате мреже дистрибутера. У 11 платних институција, као и код обе институције електронског новца, већински власници капитала јесу резиденти Републике Србије, тј. домаћа правна и физичка лица и Република Србија као већински власник акцијског капитала.

Током 2019. године Народна банка Србије је донела једно решење о давању дозволе за издавање електронског новца, једно решење о давању дозволе за

пружање платних услуга, једно решење о давању допуне дозволе за пружање платних услуга, као и једно решење о одузимању дозволе за пружање платних услуга платној институцији која је дописом обавестила Народну банку Србије да није отпочела, као и да не намерава да отпочне с пружањем платних услуга за које је добила дозволу, већ да ће отпочети поступак ликвидације. Поред тога, проверавана је документација и испуњеност прописаних услова у вези с променом власничке структуре, односно лица с квалификованим учешћем у капиталу платних институција, као и у вези с променом члана органа управљања, односно лица које ће непосредно руководити пословима пружања платних услуга.

Посредна и непосредна провера пружања платних услуга

Током 2019. године Народна банка Србије је, на основу *Закона о платним услугама и Одлуке о ближим условима и начину вршења надзора над платним институцијама, институцијама електронског новца и јавним поштанским оператором*, донела два решења о непосредном надзору ради провере усклађености пословања платних институција и институција електронског новца с регулативом. Такође, донето је једно решење о изрицању налога за отклањање неправилности утврђених у поступку непосредног надзора и један закључак о обустављању поступка надзора над пословањем платне институције којим је проверавано поступање по раније донетом решењу о изрицању налога и мера за отклањање утврђених неправилности. Поред тога, спроведена су два свеобухватна поступка непосредног надзора код платних институција као пружалаца платних услуга, док су се активности посредног надзора над пружаоцима платних услуга и издаваоцем електронског новца спроводиле у складу са одредбама *Одлуке о капиталу и адекватности капитала платних институција и институција електронског новца*, као и других релевантних подзаконских прописа Народне банке Србије.

У току посматране године, настављено је и спровођење активности надзора на основу *Закона о платним услугама* у вези с неовлашћеним пружањем платних услуга, те је, с тим у вези, сачињен и достављен физичким лицима један записник о провери пружања платних услуга без дозволе Народне банке Србије и 13 решења о изрицању новчане казне и забране обављања послова платних услуга.

IV.4. Остале активности

IV.4.1. Економске анализе и статистика

Главни циљ **економских анализа** у Народној банци Србије јесте пружање аналитичке подршке Извршном одбору и Савету гувернера при доношењу одлука из њихових домена. Поред тога, циљ је и унапређење екстерне комуникације са стручном и широм јавношћу, тржишним учесницима, међународним институцијама, рејтинг агенцијама и сл. Економске анализе и истраживања у 2019. години биле су пре свега усмерени на области које су од кључног значаја за обављање законом дефинисаних активности Народне банке Србије, тј. очување ценовне и финансијске стабилности. Поред тога, анализе и пројекције Народне банке Србије пружиле су увид у многа важна питања и изазове за монетарну и економску политику. Ове пројекције редовно су разматране и о њима је дискутовано с ММФ-ом, Европском комисијом, ЕЦБ-ом и другим међународним институцијама.

Приликом доношења одлука о монетарној политици у 2019. години, Извршни одбор је полазио од анализа домаћих макроекономских кретања и пројекција инфлације, економске активности, платнобилансних и монетарних кретања за наредни период, уз уважавање фактора из међународног окружења.

У области праћења и анализе инфлације, пажња је била усмерена на укупну инфлацију и на различите показатеље базне инфлације који су посебно релевантни за монетарну политику. Посебна пажња била је посвећена анализи волатилних компонената инфлације, попут цена хране и нафтних деривата, које су определиле и динамику укупне инфлације у 2019. Такође, редовно је оцењиван карактер монетарних услова. Средњорочне пројекције инфлације израђиване су у тромесечној динамици, уз анализу главних ризика њиховог остварења и утицаја на монетарну политику. Краткорочне пројекције инфлације израђиване су на месечном нивоу, уз анализу фактора који су довели до одступања од средњорочних пројекција. За потребе пројекције инфлације коришћене су експертске процене, као и економетријски модели развијани током претходних година. Нарочита пажња била је посвећена укључивању нових модела за краткорочну пројекцију различитих показатеља базне инфлације, коришћењем методологије *BVAR (Bayesian VAR)*.

У домену реалног сектора, нагласак је био на анализама и пројекцијама раста и структуре раста БДП-а на годишњем и тромесечном нивоу, с производне и расходне стране. Поред реалног раста, важан елемент реалног сектора биле су и анализе и пројекције дефлатора и номиналног БДП-а. Слично као и код инфлације, за потребе пројекције коришћене су експертске процене и економетријски модели, при чему је постепено у употребу уведен и нови модел за краткорочну пројекцију БДП-а применом методологије *DFM (Dynamic Factor Model)*. У домену тржишта

рада праћени су и анализирани сви расположиви показатељи, уз посвећивање посебне пажње њиховом утицају на инфлацију са стране тражње (зараде и запосленост) и трошковну компоненту инфлације (продуктивност и јединични трошкови рада). Поред тога, показатељи с тржишта рада коришћени су и у оцени потенцијалног раста БДП-а применом метода укупне факторске продуктивности.

Када је реч о анализи платнобилансних кретања, рађене су анализе и пројекције компонената текућег и финансијског рачуна. У оквиру текућег рачуна, посебна пажња посвећена је спољнотрговинским кретањима, односно динамици, структури и факторима раста извоза и увоза робе и услуга и односима размене, уз посебан осврт на ефекте специфичних фактора који су током 2019. утицали на спољнотрговинска кретања, попут увођења квота на извоз челика у ЕУ и такса на пласман робе и услуга на Косово и Метохију. У оквиру финансијског рачуна, нагласак је стављен на СДИ и портфолио инвестиције и факторе који одређују њихову динамику. Ради што прецизнијег сагледавања фактора који опредељују кретање текућег дефицита, рађене су анализе и пројекције биланса штедње и инвестиција приватног сектора и државе. Такође, анализирана је међународна инвестициона позиција земље и процењивана екстерна одрживост, која је показала да ће се учешће спољног дуга у средњем року смањивати и под претпоставком различитих сценарија и евентуалних макроекономских шокова, као и да је текући дефицит испод нивоа који је потребан за наставак смањења учешћа спољног дуга у БДП-у. Ти резултати потврђени су и у ревизијама аранжмана с ММФ-ом и од стране рејтинг агенција приликом оцене кредитног ризика земље.

У области фискалних кретања, континуирано су се пратила извршења републичког и консолидованог буџета, јавног дуга и монетарног ефекта фискалне политике, а оцењиван је и утицај фискалних кретања на остале макроекономске показатеље. Фискални подаци укључени су и у модел за краткорочну пројекцију БДП-а, а користе се и за процену извора личне потрошње у процесу експертске пројекције БДП-а. Поред тога, праћена су кретања на тржишту новца, кредита и капитала, анализирана је ликвидност банкарског сектора и израђиване су годишње пројекције кредита и депозита.

Током године редовно су праћена и анализирана међународна економска кретања, а посебна пажња била је посвећена показатељима из области цена, економске активности, тржишта рада, платног биланса, фискалних кретања и одлука водећих централних банака. Такође, пажња је посвећена анализи кретања на робним тржиштима, пре свега нафте, основних метала и житарица, које знатно утичу на кретање инфлације и економске и спољнотрговинске токове у Србији. Нагласак у анализама био је на зони евра, највећим економијама зоне евра, на земљама региона, као и водећим светским економијама (САД, Кини).

Анализе и пројекције макроекономских кретања представљене су јавности на тромесечном нивоу у *Извештају о инфлацији*, који представља најважније средство информисања јавности о дешавањима у економији која опредељују одлуке Извршног одбора и активности централне банке. *Извештај о инфлацији*

садржи детаљне информације о садашњој и очекиваној инфлацији, анализу макроекономских кретања која је детерминишу, објашњење разлога за доношење конкретних одлука Извршног одбора, као и оцену ефикасности монетарне политике која је спровођена у протеклом тромесечју. Саставни део тог извештаја јесу и пројекције инфлације и БДП-а за осам наредних тромесечја, приказ претпоставки на којима се ова пројекција заснива, као и анализа главних ризика у остваривању циљане инфлације.

Поред тога, *Извештај о инфлацији* садржи и осврте на различите актуелне теме, а у 2019. години анализирани су: остварење пројекција инфлације и БДП-а које су израђиване током године, трендови на домаћем тржишту рада, укупна факторска продуктивност и њен допринос расту БДП-а, трендови и изгледи раста потрошње домаћинстава у наредном периоду, динамика биланса штедње и инвестиција, платнобилансна кретања и економске перспективе Србије из угла прилива иностраног капитала, раст и структура извоза Србије упркос успоравању глобалне тражње, позиција Србије на светском тржишту услуга, кретања на тржишту пољопривредних и прехрамбених производа у Србији, усклађеност економског и кредитног циклуса Србије и зоне евра и др.

С обзиром на то да се 2019. године навршило десет година циљања инфлације, као монетарне стратегије Народне банке Србије, припремљена је и објављена анализа остварених резултата у постизању и одржавању ниске и стабилне инфлације и усидравању инфлационих очекивања, уз оцену адекватности монетарне политике у посматраном периоду.

Ради јачања транспарентности у вођењу монетарне политике и ефикасне комуникације с јавношћу, настављено је са изградом и објављивањем *Извештаја о резултатима анкете о инфлационим очекивањима*, у редовној месечној динамици. Такође, Народна банка Србије је наставила праксу спровођења анкете о кредитној активности банака, која је главни извор података који се тичу услова, стандарда и тражње на кредитном тржишту. Резултати анкете су, као и до сада, објављивани тромесечно у оквиру *Извештаја о резултатима анкете о кредитној активности банака*. У истој динамици настављено је и објављивање извештаја *Трендови у кредитној активности*, који пружа детаљнији увид у кретања на кредитном тржишту, услове задуживања привреде и становништва и оцену понуде и тражње за кредитима.

У контексту спровођења монетарне стратегије циљања инфлације, израђен је *Програм монетарне политике за 2020. годину*, који је усвојен на децембарској седници Извршног одбора Народне банке Србије. Такође, утврђена је средњорочна циљана стопа инфлације до 2022. године на нивоу $3 \pm 1,5\%$, чему је претходила анализа волатилности инфлације и њених компонената у Србији, као и анализа достигнутог степена ценовне конвергенције Србије према ЕУ.

Настављене су активности на унапређењу модела за средњорочне пројекције Народне банке Србије – рађена је редовна ревизија структуре модела и оцене

параметара модела, разматрана је могућност укључивања нових променљивих, како би се добила прецизнија пројекција инфлације, тј. повећала поузданост модела. Настављено је и са унапређењем модела за прогнозе криве приноса за водеће централне банке базиране на Нелсон–Сигел–Свенсоновом моделу, које се као један од елемената користи у доношењу одлука о пласману девизних резерви.

У сарадњи са Економским факултетом из Београда, настављена је и организација истраживачких семинара, на којима су до сада учествовали водећи светски стручњаци са универзитета у Европи и САД, као и из других централних банака и међународних институција. Истраживачки семинари овог типа од великог су значаја за подизање стандарда економских истраживања и развој економске науке у Србији, а њихов квалитет чини Народну банку Србије препознатљивом у европским размерама.

Статистички послови Народне банке Србије

Народна банка Србије обавља послове **званичне статистике**, у складу са одредбама *Закона о званичној статистици* и чланом 68. *Закона о Народној банци Србије*, као и петогодишњим статистичким програмом и годишњим плановима. Подаци се прикупљају, контролишу, обрађују и објављују за различите статистичке области (монетарна, финансијска и платнобилансна статистика и статистика међународне инвестиционе позиције). Поменуте статистике користе се у Народној банци Србије за извештаје и анализе, а користе их и државне институције, учесници на домаћем и иностраним финансијским тржиштима, домаће и међународне финансијске институције, научни институти, медији и шира јавност.

Током 2019. Народна банка Србије је сарађивала с другим државним институцијама у процесу координације статистичких активности, припреми *Плана званичне статистике за 2020. годину*, *Програму званичне статистике 2021–2025*, као и прилагођавању статистичким стандардима и захтевима ЕУ.

У оквиру монетарне статистике, настављене су активности у вези с даљим усаглашавањем с прописима ЕЦБ-а у тој области. Такође, ради наставка праксе транспарентног информисања јавности припреман је и прилагођаван информациони систем ради детаљнијег приказа података из ове области.

У оквиру статистичког стандарда *e-GDDS*, у сарадњи с Републичким заводом за статистику настављено је редовно ажурирање националне странице сумарних макроекономских и финансијских података (*National Summary Data Page – NSDP*) за Републику Србију.

Током 2019. године, у области статистике државних финансија настављене су развојне активности. Како би подржала ове активности и дефинисала размену података и одговорност појединачних институција, Народна банка Србије је, с Републичким заводом за статистику и Министарством финансија, 30. септембра

2019. године, закључила *Споразум о сарадњи у области статистике националних рачуна сектора државе и с њом повезаних статистика*. Настављен је рад на унапређењу квалитета извештаја о процедури у случају прекомерног дефицита сектора државе (*EDP*), који се, у сарадњи с Републичким заводом за статистику, доставља Евростату два пута годишње (у априлу и октобру). Поред тога, настављено је редовно тромесечно достављање података Светској банци и ММФ-у о тромесечном стању дуга јавног сектора, што је започето у децембру 2018. године.

Народна банка Србије је учествовала и у пројекту којим руководи Републички завод за статистику, а односи се на обрачун показатеља *Циљева одрживог развоја Уједињених нација (Sustainable Development Goals – SDG's)*, и том приликом је обезбедила податке и метаподатке из своје надлежности.

Током 2019. окончан је *IPA 2015*. пројекат „Извори података неопходни за израчунавање показатеља за процедуру у случају макроекономских неравнотежа”, чији је координатор био Републички завод за статистику, а у којем је учествовала и Народна банка Србије. У оквиру овог пројекта, Народна банка Србије је припремила методологије и податке за 13 показатеља из области монетарне, финансијске и платнобилансне статистике и статистике државних финансија.

Од новембра 2016. године, Народна банка Србије редовно доставља податке ЕЦБ-у у области статистике каматних стопа банака. Подаци се достављају месечно, у складу с прописаним календаром и у потпуној су сагласности с прописима ЕЦБ-а у тој области.

У области статистике платног биланса, Евростату су у прописаном року (месечно, тромесечно и годишње) достављени извештаји о платном билансу и међународној инвестиционој позицији, међународној трговини услугама и СДИ. Према извештају Економског и финансијског комитета ЕУ о напретку у остваривању акционог плана у области економске, монетарне и финансијске статистике за 2020. годину, достављени подаци платног биланса, међународне инвестиционе позиције и међународне трговине услугама за 2019. годину, њихов обухват и начин достављања оцењени су као високоусклађени с прописима ЕУ у области статистике.

У октобру 2019, Народна банка Србије је, у сарадњи с Републичким заводом за статистику, успешно завршила *IPA* пројекат „Спољна трговина услугама”, чији се резултати највише огледају у унапређењу методологије обрачуна трошкова транспорта и осигурања у спољној трговини робом. Нови метод обрачуна Народна банка Србије је применила у подацима платнобилансне статистике за 2018. и 2019. годину.

IV.4.2. Међународна сарадња

Односи с међународним институцијама и Европском унијом

Током 2019. године настављена је сарадња с међународним финансијским институцијама, пре свега с ММФ-ом, Светском банком, *EBRD*-ом, ЕИБ-ом и *BIS*-ом.

Сарадња с ММФ-ом реализовала се и путем другог и трећег разматрања спровођења економског програма подржаног Инструментом за координацију политике (*Policy Cordination Instrument – PCI*). Овај нови облик сарадње ММФ је Републици Србији одобрио у јулу 2018. године. Он има саветодавни карактер, не предвиђа коришћење финансијских средстава и траје 30 месеци.

Република Србија је постала члан Азијске инфраструктурне инвестиционе банке, а Народна банка Србије обавља улогу депозитара наше земље у овој банци.

Настављене су и редовне активности Народне банке Србије у процесу приступања Републике Србије ЕУ и током 2019. остварен је значајан напредак. Отварањем преговарачких поглавља 9 – *Финансијске услуге* и 4 – *Слободно кретање капитала*, отворена су сва преговарачка поглавља за која је Народна банка Србије руководећа или другонадлежна институција у процесу преговора са ЕУ (преговарачко поглавље 17 – *Економска и монетарна политика* отворено је у децембру 2018). Народна банка Србије наставила је и да учествује у раду тела формираних за праћење спровођења *Споразума о стабилизацији и придруживању*, као и у Годишњем министарском дијалогу о економској политици између ЕУ и Западног Балкана и Турске, где има важну улогу. И ове године, Народна банка Србије је наставила да израђује важне прилоге за *Програм економских реформи* и да учествује у спровођењу *Националног програма за усвајање правних тековина ЕУ*, стратешким документима које Република Србија припрема у процесу европских интеграција.

Током 2019. године **настављена је успешна реализација IPA пројекта** „Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије у процесу европских интеграција”, а Народна банка Србије учествује и у реализацији регионалног пројекта за јачање капацитета централних банака земаља Западног Балкана у оквиру интеграција у ЕСЦБ-у.

Међународни монетарни фонд

Ради оцене оствареног напретка у спровођењу економског програма Републике Србије, који је подржан Инструментом за координацију политике, **мисија ММФ-а боравила је у Београду од 29. јануара до 5. фебруара**. Том приликом, мисија ММФ-а оценила је да су резултати економског програма

снажни, да је забележен најбржи привредни раст у последњој деценији, уз ниску и стабилну инфлацију, у доњој половини циљаног распона. Истакнуто је да су фискални резултати одлични и у складу с циљевима програма, уз наставак побољшања на тржишту рада, које карактерише динамичан раст запослености и смањење стопе незапослености.

У оквиру другог разматрања спровођења економског програма мисија ММФ-а боравила је у Београду од 9. до 21. маја. Том приликом разматрана су најновија макроекономска кретања и испуњење квантитативних и реформских циљева програма. Поред тога, разговарано је и о кључним елементима програма макроекономских и структурних реформи за наредни период. Истовремено, обављене су и консултације по члану IV *Статута ММФ-а*.

Одбор извршних директора ММФ-а донео је 17. јула одлуку о успешном завршетку другог разматрања резултата економског програма Србије подржаног Инструментом за координацију политике. Одлука је донета без одржавања формалног састанка Одбора, што је могућност која се користи када се процени да формална дискусија није потребна, с обзиром на добро спровођење мера економске политике и добре макроекономске резултате. Истовремено, закључене су консултације по члану IV *Статута ММФ-а* с нашим земљом, уз оцену да је макроекономска стабилност додатно ојачана у периоду од консултација по члану IV из 2017. Наглашено је да је привредни раст, који је у 2018. убрзан на 4,4%, највиши у последњих десет година. Фискална дисциплина се усталила – од почетка 2017. буџет опште државе је у суфициту, а учешће јавног дуга у БДП-у ниже је за око 15 п.п. Незапосленост наставља да се смањује, а запосленост да континуирано расте. Инфлација је очувана на ниском нивоу. Финансијски сектор је стабилан, уз пад учешћа *NPL* банака у укупним кредитима на рекордно низак ниво. Спроведене су важне реформе ради модернизације Пореске управе. **ММФ је посебно истакао значајан напредак у отклањању недостатака у области борбе против прања новца и финансирања тероризма.**

Истовремено, Одбор извршних директора поздравио је снажне макроекономске резултате подржане Инструментом за координацију политике. Оценио је да је привредни раст снажан, да се јавни дуг смањује, да запосленост расте, да је финансијски сектор здрав, а инфлација ниска. Истакнут је значај снажних мера и одлучног спровођења структурних реформи за очување макроекономске и финансијске стабилности, суочавање са интерним и екстерним изазовима, подстицање привредног раста и приближавање дохотка нивоима ЕУ. Наглашен је значај очувања снажне фискалне позиције и даљег смањења нивоа јавног дуга, уз спровођење мера за подстицање привредног раста. Ублажавање монетарне политике у режиму циљања инфлације доприносило је расту економске активности, а инфлација је очувана под контролом. Истакнут је значај спровођења реформи финансијских институција у државном власништву. Похваљен је напредак у решавању *NPL*, уз оцену да би сада требало да нагласак буде на успешном окончању приватизације највеће државне банке. Такође, поздрављен је

напредак у унапређењу тржишта капитала. Констатован је и значајан напредак у отклањању недостатака у борби против прања новца и финансирања тероризма, што је резултирало уклањањем Србије с тзв. сиве листе *FATF*.

Ради трећег полугодишњег разматрања спровођења економског програма, мисија ММФ-а боравила је у Београду од 3. до 15. октобра. И том приликом, размотрена су актуелна фискална, монетарна и укупна макроекономска кретања, као и реализација утврђених квантитативних и реформских циљева економског програма. Мисија је оценила да су економски резултати Србије веома добри, уз пад незапослености на рекордно ниске нивое. У свом саопштењу, мисија је истакла да очекује да ће реални раст БДП-а у 2019. износити 3,5% (што је премашено) и још јачи раст у 2020. години, захваљујући снажној домаћој тражњи. Инфлација је очувана на ниском нивоу и очекује се да ће се и у 2020. кретати у доњој половини циљаног коридора. Карактер монетарне политике је одговарајући с обзиром на ниске инфлаторне притиске. Добри фискални резултати настављени су у прва три тромесечја 2019. године. Општи ниво државе забележио је суфицит у периоду од јануара до августа, јавни дуг наставио је да пада, док су приноси на државне обвезнице достигли рекордно ниске нивое.

Одбор извршних директора ММФ-а донео је 19. децембра одлуку о успешном завршетку трећег разматрања резултата економског програма Србије, подржаног Инструментом за координацију политике. И децембарска одлука је донета без одржавања формалног састанка Одбора, с обзиром на добро спровођење мера економске политике и добре макроекономске резултате.

Одбор је оценио да Република Србија наставља успешно да спроводи дефинисани економски програм, уз добре домаће факторе раста, ниску инфлацију, здрав финансијски систем, спровођење структурних реформи и даље смањење учешћа јавног дуга у БДП-у. Наглашено је да је раст подржан свим компонентама – потрошњом, јавним улагањима, извозом и рекордно високим приливима СДИ. Констатовано је да се програм спроводи по плану и да су квантитативни циљеви за крај септембра 2019. године испуњени. Истакнуто је и то да је инфлација у Србији очувана на ниском нивоу и да наставља да се креће унутар доње половине инфлационог коридора Народне банке Србије. Одбор је оценио да Народна банка Србије наставља да води адекватну монетарну политику – у условима ниских инфлаторних притисака, референтну каматну стопу од јула снизила је три пута. Такође, Одбор је оценио и да је финансијски систем Србије здрав, о чему сведоче сви показатељи, док ће важна подршка средњорочном расту бити развој тржишта капитала и наставак динаризације. Настављају се и добри фискални резултати, уз додатно смањење учешћа јавног дуга и напредак на плану реформе пореске управе и јачање оквира за управљање јавним инвестицијама. ММФ је поздравио даље поправљање услова на тржишту рада, уз раст зарада и пад незапослености. Одбор оцењује и да носиоци економске политике у Србији остају посвећени спровођењу структурних реформи и у 2020. години, а ради повећања потенцијалног привредног раста Србије и даљег раста инвестиција.

Делегација Републике Србије, коју је предводила др Јоргованка Табаковић, гувернер Народне банке Србије и гувернер Србије у ММФ-у, учествовала је на редовном Пролећном заседању ММФ-а и Групације Светске банке од 12. до 14. априла у Вашингтону, као и на Годишњој скупштини ММФ-а и Групације Светске банке, која је одржана од 14. до 20. октобра у Вашингтону. Главне теме разматрања на Годишњој скупштини односиле су се на кретања и изгледе светске привреде, кретања на међународним финансијским тржиштима и кључне изазове економске политике.

Заменик генералног директора ММФ-а Тао Џанг посетио је Србију 21. новембра. У разговору с високим представницима ММФ-а, гувернер др Јоргованка Табаковић указала је на то да је, руководећи се основним циљем – ниском и стабилном инфлацијом, Народна банка Србије у условима ниских инфлаторних притисака наставила да води адекватну монетарну политику. На тај начин, настављена је подршка динамичном расту кредитне активности, који се посебно убрзава у сектору привреде, дајући тиме подстицај за раст приватних инвестиција, које су важан фактор раста у Србији последњих година. Г. Џанг је оценио и да су ниска инфлација и стабилан финансијски сектор значајна подршка здравим јавним финансијама. Такође, сложио се с констатацијом гувернера Народне банке Србије да је током седам година Србија направила потпуни заокрет у вођењу економије и истакао да је ММФ сведок успеха који Србија постиже, као и да централна банка ужива поверење и има велики утицај на економију Србије.

Светска банка

Сарадња са Светском банком током 2019. године спроводи се у оквиру актуелног програма ове банке за Републику Србију *Стратешки оквир за партнерство за период 2016–2020. (Country Partnership Framework – CPF)*. У оквиру овог програма, Међународна банка за обнову и развој, која представља афилијацију Светске банке, током 2019. године одобрила је Републици Србији финансирање пет пројеката, у укупном износу од 198,9 млн евра.

Од марта 2002. до краја 2019, Светска банка је Републици Србији укупно одобрила финансијска средства за програмске и пројектне зајмове у износу од 2,93 млрд евра, од чега је искоришћено 2,46 млрд евра.

У децембру 2019. представници Светске банке представили су извештај о Србији под називом *Нова агенда за привредни раст Србије – стварање нове будућности*, који се односи на нови, амбициозни програм реформи Републике Србије.

У сарадњи са Светском банком, у оквиру Програма за дознаке и плаћања, Народна банка Србије припремила је радни документ *Национална стратегија за плаћања мале вредности за период 2019–2024*, који је 31. децембра 2019. објављен на интернет страници Народне банке Србије. С обзиром на значајне резултате које је Народна банка Србије постигла у

претходном периоду на развоју иновативних платних услуга и подстицању конкуренције на тржишту платних услуга, овај документ је израђен у складу с међународним стандардима и најбољом праксом, уз подршку Швајцарског државног секретаријата за економске послове (*State Secretariat for Economic Affairs – SECO*). Стратегија, која је резултат праћења најновијих трендова и настојања да се потребе савременог човека за плаћањима мале вредности задовољавају у оквиру модерног, сигурног и ефикасног националног платног система, додатно препознаје значај тих плаћања, при чему се посебно истичу принципи на којима плаћања мале вредности треба да почивају и функционишу. Његова израда је само једна у низу активности Народне банке Србије којом се дефинишу стратешке смернице које ће допринети одржавању и даљем развоју савременог и инклузивног тржишта малих плаћања у Србији, а које ће бити подржано сигурном и ефикасном инфраструктуром за плаћање.

Послови који проистичу из функције Народне банке Србије као депозитара код других међународних финансијских организација

Закључком Владе од 7. маја 2019. усвојен је *Нацрт инструмента о приступању Републике Србије Азијској инфраструктурној инвестиционој банци*, којим је предвиђено да се плаћање прве рате обавезе по основу уплатних акција у износу од 200 хиљада америчких долара измири из средстава која су обезбеђена *Законом о буџету Републике Србије за 2019*. Обавеза по овом основу измирена је 15. августа 2019, а Народна банка Србије је обавила послове који се односе на улогу депозитара Републике Србије у овој банци.

Азијска инфраструктурна инвестициона банка основана је на иницијативу Народне Републике Кине 2015, као регионална финансијска институција, с тим да јој је приступио и велики број чланица изван азијско-пацифичког региона, тако да она има знатно шири међународни карактер. Ова банка почела је с радом 2016, а сврха јој је да подстиче одржив економски развој инвестирањем у инфраструктуру, као и да развија сарадњу и партнерство међу земљама чланицама. Блиско сарађује с мултилатералним и билатералним развојним институцијама и има потписане споразуме о сарадњи и заједничком финансирању пројеката са Светском банком, *EBRD*-ом, ЕИБ-ом и Азијском развојном банком.

Европска унија

Током 2019, Народна банка Србије је наставила да активно учествује у процесу приступања Републике Србије ЕУ, а најзначајнија активност односила се на припрему за отварање, као и на само отварање преговора у преговарачким поглављима 9 – *Финансијске услуге*, којим Народна банка Србије руководи (27. јуна, у Бриселу), и 4 – *Слободно кретање капитала*, за које је Народна банка Србије другонадлежна (10. децембра, у Бриселу). Државе чланице ЕУ оцениле су

да је Република Србија достигла задовољавајући ниво усклађености с правним тековинама ЕУ у наведеним областима и да је у довољној мери припремљена за отпочињање преговора.

Напредак у процесу европских интеграција Европска комисија потврдила је и у *Годишњем извештају о напретку Републике Србије за 2018 (Progress Report)*, који је објављен 29. маја, у оквиру тзв. пакета проширења. У погледу испуњености економских критеријума за чланство у ЕУ, оцењено је да је Република Србија остварила напредак и да је умерено припремљена у погледу развоја функционалне тржишне економије. Што се тиче надлежности Народне банке Србије, закључено је да је опрезним вођењем монетарне политике подржана економска активност. У делу извештаја који се односи на оцене испуњености критеријума способности преузимања обавеза из чланства у ЕУ, за области у којима је Народна банка Србије првонадлежна или другонадлежна институција, **оцењено је да је највећи напредак остварен у поглављу 4 – Слободно кретање капитала, а посебно у потпоглављу Спречавање прања новца и финансирања тероризма.** Такође, истакнуто је да је доношењем *Закона о међубанкарским накнадама и посебним правилима пословања код платних трансакција на основу платних картица (потпоглавље Платни систем)* обезбеђено даље усаглашавање с правним тековинама ЕУ, као и смањење нивоа међубанкарских накнада. Поред тога, препознат је и значај увођења система за инстант плаћања Народне банке Србије. **Даљи напредак констатован је и у поглављу 9 – Финансијске услуге,** а посебно је истакнуто успешно спровођење стандарда Базел III.

У склопу припреме *Годишњег извештаја о напретку Републике Србије за 2019*, Народна банка Србије је почетком децембра Европској комисији доставила одговоре на питања која се односе на преговарачке области у којима учествује, као и на питања у вези са економским критеријумима за чланство у ЕУ.

Народна банка Србије је и током 2019. наставила да учествује у телима формираним за праћење спровођења *Споразума о стабилизацији и придруживању*. Током шестог састанка Пододбора за унутрашње тржиште и заштиту конкуренције, 4. јуна у Бриселу, са аспекта надлежности Народне банке Србије, разматрана су питања из области банкарства, осигурања, заштите корисника финансијских услуга и политике конкуренције. Током састанка, представници Европске комисије закључили су да су остварени резултати у банкарском сектору Републике Србије импресивни, нарочито у вези са увођењем стандарда Базел III у домаћи регулаторни оквир за банке и смањењем нивоа *NPL*. Што се тиче напретка у области осигурања, представници Европске комисије похвалили су јачање административних капацитета Народне банке Србије реализацијом пројеката финансираних из фондова ЕУ. Истакнуто је и да активности Народне банке Србије у области заштите корисника финансијских услуга представљају знатан допринос унапређењу заштите права потрошача у Републици Србији.

На шестом састанку Пододбора за економска и финансијска питања и статистику, 24. октобра у Београду, теме из надлежности Народне банке Србије биле су економски развој и изгледи у Републици Србији, стање у вези са спровођењем мера и обавеза из поглавља 17 – *Економска и монетарна политика*, финансијски надзор, кретање капитала и либерализација и статистика. Током састанка, представници Европске комисије истакли су позитивне макроекономске резултате Републике Србије, као и значај отварања преговарачких поглавља 9 – *Финансијске услуге*, 17 – *Економска и монетарна политика* и 18 – *Статистика*. Такође, похваљено је испуњење једног од мерила за затварање поглавља 32 – *Финансијски надзор*, које је у надлежности Народне банке Србије. Мерило се односило на усклађивање законодавства Републике Србије с правном тековином ЕУ у области провере аутентичности новчаница и кованица евра, као и на унапређивање административних капацитета у Сектору за послове с готовином, у оквиру којег је центар за техничку анализу.

Након састанака свих седам пододбора у 2019, у Бриселу је 6. новембра одржан шести састанак Одбора за спровођење *Споразума о стабилизацији и придруживању*, као кључног оперативног тела за надгледање спровођења и тумачења овог споразума. Представници Народне банке Србије учествовали су у дискусији у вези са економским критеријумима (слободно кретање капитала) и унутрашњим тржиштем и конкуренцијом (*Закон о међубанкарским накнадама и посебним правилима пословања код платних трансакција на основу платних картица*).

Гувернер Народне банке Србије др Јоргованка Табаковић учествовала је на Годишњем министарском дијалогу о економској политици између ЕУ и Западног Балкана и Турске, који је одржан 17. маја у Бриселу, у оквиру Савета за економска и финансијска питања ЕУ. Годишњем министарском дијалогу претходили су састанци у организацији Економског и финансијског комитета, уз активно учешће представника Народне банке Србије. На састанку су усвојени *Заједнички закључци*, с појединачним препорукама за Западни Балкан и Турску. Закључци су формулисани на основу *Процене Програма економских реформи за 2019–2021*, која је објављена 11. априла, а узет је у обзир и степен испуњености препорука које су дефинисане у оквиру економског дијалога 2018. године. Оцењено је да је Народна банка Србије водила адекватну монетарну политику у складу с постизањем циљане стопе инфлације, као и да је банкарски сектор добро капитализован и ликвидан. Истакнут је остварен успех у погледу знатног смањења учешћа *NPL* у укупним кредитима.

Усвајање *Заједничких закључака* истовремено је означило почетак новог, шестог циклуса израде *Програма економских реформи*, и то за период 2020–2022. године. Као и током претходних циклуса, Народна банка Србије је знатно допринела у припреми наведеног документа, и то у изради поглавља *Макроекономски оквир* и у дијагностици стања по областима ради формулисања структурних реформи.

Током 2019, Народна банка Србије је наставила и да редовно спроводи мере и активности планиране *Националним програмом за усвајање правних тековина ЕУ*, ради успостављања или јачања институционалних структура и административних капацитета релевантних за преношење и примену правних тековина ЕУ.

Током 2019. године, настављена је реализација *IPA* пројекта „Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије у процесу европских интеграција”. Спроведене су пројектне активности у оквиру следећих области пословања Народне банке Србије: финансијска стабилност, управљање девизним резервама, либерализација кретања капитала, економске анализе и истраживања, рачуноводство и финансијско извештавање, осигурање и добровољни пензијски фондови, заштита корисника финансијских услуга, информационе технологије и подршка процесу приступања ЕУ.

У децембру 2017. године Европска комисија одобрила је овај пројекат Народне банке Србије који се финансира из претприступних фондова ЕУ *IPA 2014* и не подразумева кофинансирање Народне банке Србије. Твининг партнер Народне банке Србије у овом пројекту јесте Конзорцијум централних банака Немачке, Румуније и Хрватске, уз могућност учешћа стручњака из других централних банака чланица ЕСЦБ-а. За обављање финансијских, организационих и кадровских послова током реализације пројекта Конзорцијум централних банака ангажовао је *GIZ*.

Реализација *IPA* пројекта у трајању од 18 месеци отпочела је 10. септембра 2018. године.

Народна банка Србије учествује и у двогодишњем регионалном пројекту „Програм за јачање капацитета централних банака Западног Балкана у оквиру интеграција у Европски систем централних банака”, у организацији Бундесбанке и Европске комисије. Овај пројекат покренут је 26. марта 2019, а предвиђено је да траје до марта 2021. Крајњи корисници програма су централне банке и банкарска супервизорска тела кандидата и потенцијалних кандидата за приступање ЕУ. За овај регионални програм ЕУ је издвојила 2 млн евра из свог Инструмента за претприступну помоћ (*Instrument for Pre-Accession Assistance II – IPA II*). Циљ програма је даље јачање капацитета институција унапређењем инструмената за анализу и спровођење мера, као и преношење најбољих међународних и европских стандарда у националне праксе. У оквиру програма, Бундесбанка, поред ЕЦБ-а, сарађује с централним банкама Белгије, Бугарске, Чешке, Грчке, Шпаније, Француске, Хрватске, Италије, Литваније, Мађарске, Холандије, Аустрије, Пољске, Португалије, Румуније, Словеније, Словачке, Ирске и Луксембурга.

Од почетка спровођења пројекта, представници Народне банке Србије учествовали су на 11 семинара, и то у области банкарске супервизије, финансијске стабилности, заштите корисника и финансијске инклузије, опоравка и

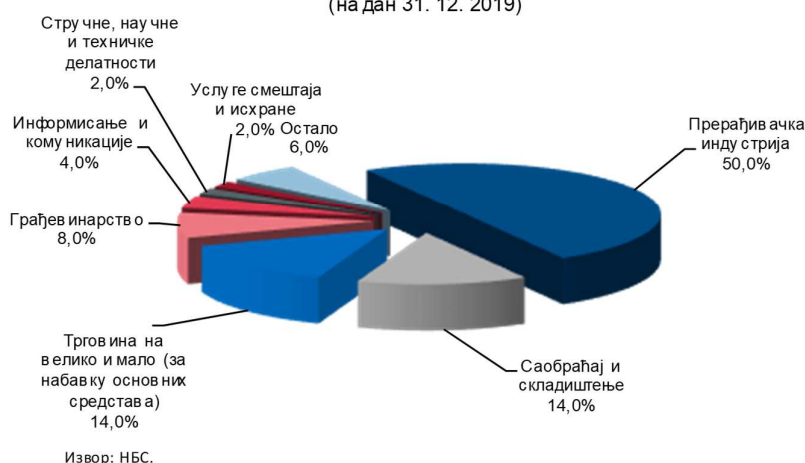
реструктурирања, монетарне политике, платних система, статистике, европских интеграција и рачуноводства.

Фонд револвинг кредита Републике Србије

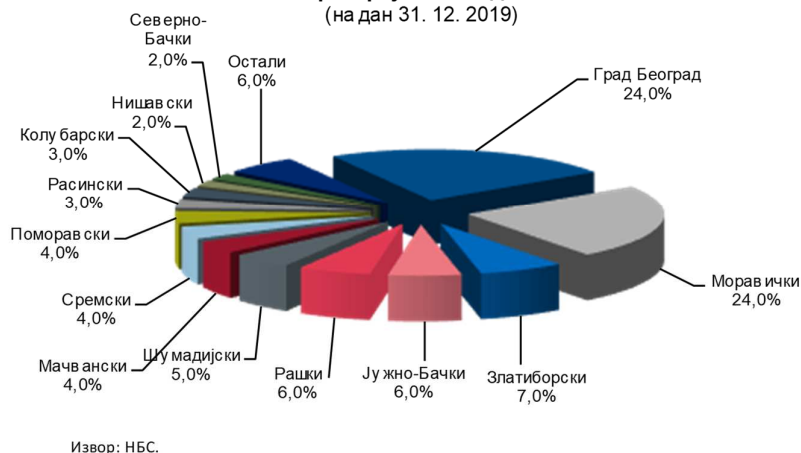
Средства Фонда револвинг кредита Републике Србије (иницијално донација ЕУ) коришћена су и током 2019. године за финансирање малих и средњих предузећа и предузетника. До сада је преко девет посредничких банака реализовано 1.215 кредита, у укупном износу од 122,7 млн евра, и планирано отварање 3.198 радних места.

Током 2019. године, Народна банка Србије, као агент Републике Србије, обавила је контролу наменског коришћења средстава десет кредита из Фонда револвинг кредита у два посредничким банкама и једног кредита код крајњег корисника. **Констатовано је да су средства Фонда наменски искоришћена.**

Графикон IV.4.2.1. Фонд револвинг кредита РС -
класификација делатности
(на дан 31. 12. 2019)

Графикон IV.4.2.2. Фонд револвинг кредита РС -
територијална подела
(на дан 31. 12. 2019)

Табела IV.4.2.1. Фонд револвинг кредита РС – преглед контроле наменског коришћења средстава у 2019.

Врста контроле	Број посредничких банака	Број кредита
Контрола наменског коришћења средстава у посредничким банкама	2	10
Контрола наменског коришћења средстава код крајњих корисника	1	1

Извор: НБС.

Европска банка за обнову и развој

Европска банка за обнову и развој (*EBRD*) пружа подршку Републици Србији од 2001. године, а закључно са 31. децембром 2019. одобрена су финансијска средства у виду кредита у износу од 5,23 млрд евра. Од тога је искоришћено 4,63 млрд евра, у оквиру више од 200 пројеката. Значајна средства одобрена су за инфраструктурне пројекте, за подршку финансијским институцијама, као и за подстицај привредне активности и пројекте у сектору енергетике.

Сарадња са *EBRD*-ом спроводи се у оквиру *Стратегије за Републику Србију за период 2018–2023*, која је усвојена фебруара 2018. године. Стратегија је дефинисана у складу са основним реформским циљевима Владе Републике Србије који се односе на процес придруживања ЕУ, макроекономску стабилност, смањење нивоа јавног дуга, јачање финансијског сектора, укључујући динаризацију, убрзање процеса приватизације и реструктурирања предузећа у државном власништву, унапређење пословног окружења, развој предузетништва, као и јачање иновација и дигитализације.

Приоритети *EBRD*-а за Републику Србију у оквиру нове Стратегије су следећи: 1) јачање конкурентности и управљања повећањем капацитета приватних предузећа и реформом одређених државних и јавних предузећа; 2) повећање степена интегрисаности побољшањем саобраћајне мреже, пружањем подршке регионалном економском повезивању и унапређењем повезаности у енергетском сектору; 3) подршка зеленој економији јачањем енергетске ефикасности, повећањем обновљивих извора енергије и промовисањем одрживих метода.

У новембру *EBRD* је објавила свој редовни годишњи *Извештај о транзицији (EBRD Transition Report 2019–20: Better Governance, Better Economies)*, у коме је истакнуто да је Србија остварила динамичан привредни раст, да је забележен буџетски суфицит, као и да су инфлаторни притисци ниски. **Србија је у погледу унапређења квалитета економских институција, на основу калкулација *EBRD*-а, наведена међу земљама које су оствариле највећи напредак у смањивању јаза ка најразвијенијим тржишним економијама.** Што се тиче самих показатеља, од шест области у којима се мери напредак у транзицији ка тржишним економијама, Србија је забележила побољшање резултата у четири области (конкурентност, управљање, инклузија и отпорност), док је у преостале

две области (прелаз на зелену економију и интеграција) задржала прошлогодишњи ниво.

Банка за међународна поравнања

Народна банка Србије је чланица *BIS*-а и учествује у капиталу ове најстарије међународне финансијске институције са 2.920 акција. Представници Народне банке Србије учествују у раду редовне годишње скупштине и различитих комитета ове институције, чији је основни циљ да допринесе обезбеђењу монетарне и финансијске стабилности, као и унапређењу међународне сарадње централних банака у тим областима.

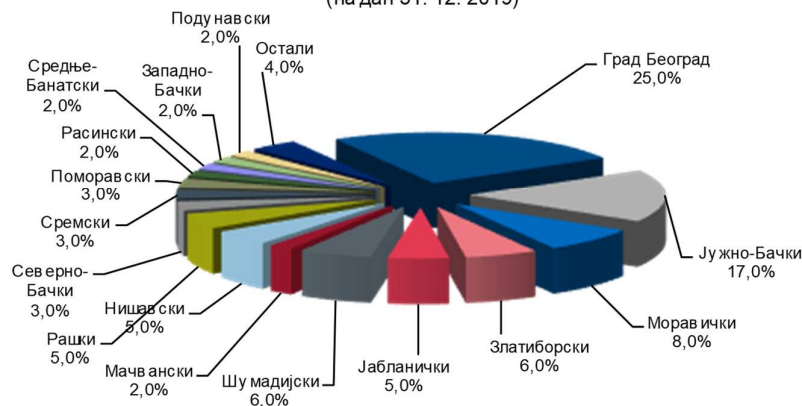
Народна банка Србије је активан члан Мреже за унапређење управљања централним банкама у оквиру *BIS*-а, која има за циљ да се унапреди размена релевантних информација између 60 централних банака чланица ове институције.

Европска инвестициона банка

Од 2001. до краја 2019. године, ЕИБ је обезбедила финансијску подршку јавном и приватном сектору Републике Србије у износу од 5,12 млрд евра, од чега је искоришћено 4,37 млрд евра. Приоритетна област је инфраструктура, а значајна подршка ЕИБ-а дата је развоју малих и средњих предузећа, чиме ова институција доприноси привредном расту и стварању нових радних места.

Ради реализације друге транше петог Апекс зајма за мала и средња предузећа и друге приоритете III/V од 150 млн евра, током 2019. године ЕИБ-у су послата на одобрење 54 нова пројекта, у износу од 48,3 млн евра. До краја 2019. године, укупно је одобрено финансирање 143 пројекта, у износу од 128,9 млн евра,

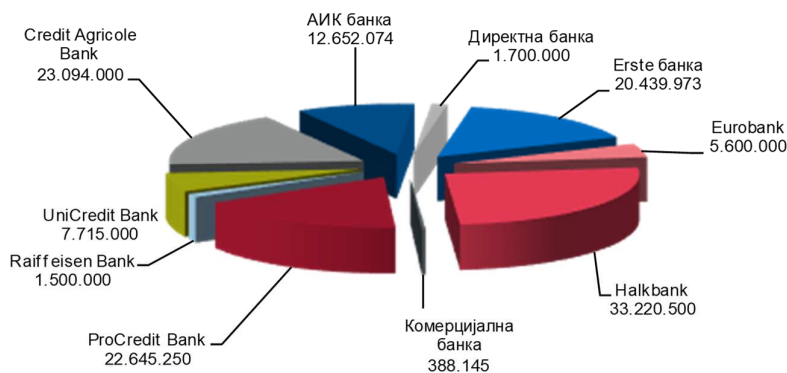
Графикон IV.4.2.3. Реализација Апекс зајма IIIБ -
територијална подела
(на дан 31. 12. 2019)

Извор: НБС.

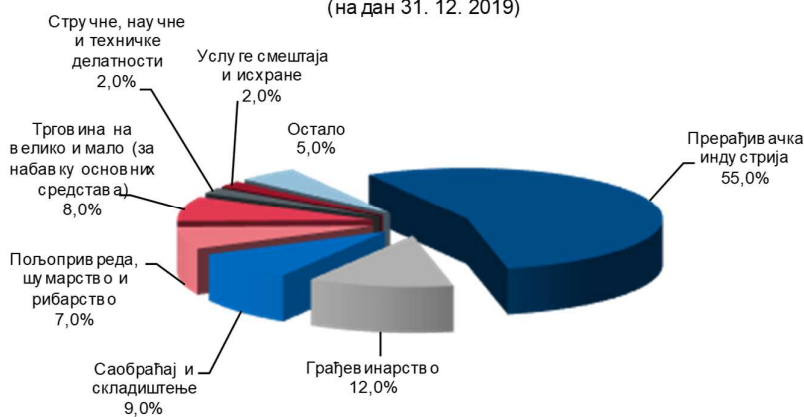
повучено је деветнаест транши, у укупном износу од 128,9 млн евра, и планирано отварање 1.344 радна места. Током 2019. године, Народна банка Србије спровела је контролу наменског коришћења средстава 16 кредита из Апекс зајмова ЕИБ-а у девет посредничких банака и два кредита код крајњих корисника. Констатовано је да су средства ових зајмова наменски искоришћена.

Графикон IV.4.2.4. Реализација Апекс зајма III В по банкама -
реализовано 128.954.942 евра
(на дан 31. 12. 2019)

Извор: НБС.

Графикон IV.4.2.5. Реализација Апекс зајма III В -
класификација делатности
(на дан 31. 12. 2019)

Извор: НБС.

Табела IV.4.2.2. Апекс зајмови ЕИБ-а – преглед контроле наменског коришћења средстава у 2019.

Врста контроле	Број посредничких банака	Број кредита
Контрола наменског коришћења средстава у посредничким банкама	9	14
Контрола наменског коришћења средстава код крајњих корисника	2	2

Извор: НБС.

Односи с Париским клубом поверилаца

У оквиру Париског клуба поверилаца, настављене су активности у вези са закључењем новог билатералног споразума с Руском Федерацијом.

Народна банка Србије, као агент државе за сервисирање дуга, успешно је реализовала активности на извршавању обавеза према Париском клубу поверилаца.

Билатерална финансијска сарадња

Представници Народне банке Србије учествовали су у раду 8. заседања Мешовите комисије за економску сарадњу са Словачком Републиком, 29. маја 2019, и 12. заседања Мешовитог комитета за економску сарадњу с Чешком Републиком, 2. и 3. децембра 2019. За те потребе припремљене су информације из надлежности Народне банке Србије.

У оквиру званичне посете премијера Словачке Републике Петера Пелегринија Републици Србији, 30. маја 2019, потписан је Споразум између Владе Републике Србије и Владе Словачке Републике о регулисању дуга Републике Србије из периода клириншког начина плаћања према поменутој држави. Представници Народне банке Србије учествовали су од почетка у преговорима о регулисању поменутог дуга, као и у усаглашавању текста Споразума. Овим Споразумом Република Србија се обавезала да ће у року од 45 дана од дана његовог ступања на снагу исплатити дуг Словачкој Републици од 7,21 млн америчких долара, што финансијски гледано представља 70% умањења у односу на иницијално утврђени дуг од 24,73 млн америчких долара. Значај овог споразума огледа се у чињеници да ће, уз претходно закључене међудржавне споразуме с Чешком Републиком и компанијом *Rondex*, Република Србија у потпуности измирити свој дуг из периода клириншког начина плаћања у промету робе и услуга између бивших СФРЈ и ЧСФР, који је више од 25 година оптерећивао односе двеју земаља, што представља значајан корак за унапређење билатералне сарадње у свим областима од заједничког интереса.

Крајем 2019. године, Народна банка Србије и Државна развојна корпорација „ВЕБ.РФ” закључиле су *Аранжман о техничком поступку вођења рачуна и салдирања*, за спровођење Споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о одобрењу државног извозног кредита Влади Републике Србије у износу до 172,5 млн евра. Кредит је одобрен за финансирање 75% вредности сваког уговора за испоруку робе, извођење радова и пружање услуга за пројектовање и изградњу електротехничке инфраструктуре на деловима железничке инфраструктуре Стара Пазова – Нови Сад и Ваљево – Врбница – државна граница с Црном Гором, као и за изградњу интегрисаног диспечерског центра за контролу железничког саобраћаја на територији Републике Србије.

Спроведене су активности на спровођењу *Уговора о зајму за кредит за повлашћеног купца за пројекат изградње аутопута Е-763, деонице Прељина–Пожега*, закљученог 25. априла 2019. године између Владе Републике Србије и *The Export-Import Bank of China*, у износу до 445 млн америчких долара.

Реализоване су и активности на спровођењу *Уговора о зајму за кредит за повлашћеног купца за пројекат модернизације и реконструкције мађарско-српске железничке везе на територији Републике Србије, за деоницу Нови Сад – Суботица – државна граница (Келебија)*, закљученог 25. априла 2019. године између Владе Републике Србије и *The Export-Import Bank of China*, у износу до 988,4 млн америчких долара.

За потребе састанака и сусрета представника државних органа Републике Србије с представницима централних банака и државних органа других држава, Народна банка Србије је припремила бројне информације које се односе на различите аспекте сарадње с тим државама (финансијско-банкарска сарадња Републике Србије с појединачним земљама, прегледи реализоване робне размене по годинама и др.).

У оквиру финансијске сарадње с међународним финансијским институцијама (Међународна банка за обнову и развој, Међународно удружење за развој – *IDA*, *EBRD*, ЕИБ, *CEB*, ЕЦБ, Немачка развојна банка – *KfW*), Европском заједницом, специјализованим финансијским компанијама (*Eurofima*), као и страним комерцијалним банкама, Народна банка Србије је по пословима имплементације зајмова међународних финансијских институција, у својству агента зајмопримца (Република Србија), иницирала израду неопходних докумената за праћење и отплату ових зајмова.

Зајам Немачке развојне банке од 100 млн евра за финансирање пољопривреде, енергетске ефикасности, обновљивих извора енергије и општинске инфраструктуре мањег обима у потпуности је отплаћен 30. децембра 2019. године.

IV.4.3. Девизни послови и кредитни односи са иностранством

Девизни послови са иностранством

Током 2019. године, Народна банка Србије је, на основу *Одлуке о условима под којима и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству*, донела 786 решења којима се резидентима одобрава да држе девизе код банака у иностранству, и то: 546 решења по основу финансирања извођења инвестиционих радова у иностранству у износу од 47,8 млн евра, 234 решења за плаћање текућих трошкова представништва/огранка у иностранству и услуга у међународном робном и путничком промету у износу од 7,9 млн евра, два решења за истраживачке радове у иностранству у износу од 1,1 млн евра, једно решење за коришћење страног финансијског кредита који је намењен за плаћања

у иностранству у износу од 3 млн евра, као и по једно решење за наплату по основу повраћаја пореза оствареног у иностранству, за полагање гарантног депозита и за наплату по судском решењу у иностранству, у укупној вредности од 0,9 млн евра.

Такође, у току одлучивања по захтевима за држање девиза на рачуну код банака у иностранству, у посматраном периоду констатовано је да постоји основана сумња да је 26 привредних друштава држало девизе код иностране банке без одобрења Народне банке Србије, супротно члану 27. ставу 2. *Закона о девизном пословању*, и с тим у вези покренута је процедура за непосредну контролу девизног пословања тих правних лица.

У истом периоду, по захтевима правних и физичких лица, припремљено је 136 мишљења у вези с применом прописа из области девизног пословања.

Контрола девизног пословања

Током 2019. године, покренут је поступак **непосредне контроле** девизног пословања код 127 резидената (124 привредна друштава и три физичка лица) ради провере и утврђивања законитости и правилности обављања девизних послова субјекта контроле у складу с прописима којима се уређује девизно пословање. У 83 записника о непосредној контроли девизног пословања констатована је једна или више повреда прописа (повреде су у вези с пребијањем дуговања и потраживања по основу кредитних послова са иностранством, преносом потраживања која су настала по основу нереализованог спољнотрговинског промета, извештавањем Народне банке Србије о кредитним пословима са иностранством, држањем девиза на рачуну код банке у иностранству, обављање платног промета са иностранством по текућим и капиталним пословима, наплата у Републици Србији у ефективном страном новцу и у девизама, преко страног пружаоца платних услуга, задужењем платних картица корисника услуга у Републици Србији путем иностраног клиринга и поравнања у инострану валуту и извештавање о пословању са иностранством). У осам записника нису констатоване неправилности, док је израда записника за 36 поступака непосредне контроле била у току. У току спровођења поступака непосредне контроле девизног пословања, Народна банка Србије активно сарађује с Министарством унутрашњих послова – Управом криминалистичке полиције, Службом за борбу против организованог криминала, Тужилашвом за организовани криминал, Републичким јавним тужилашвом и Управом за спречавање прања новца Министарства финансија. На међународном нивоу, остварена је сарадња с немачком Савезном агенцијом за финансијски надзор (*BaFin*) у погледу размене релевантних информација неопходних за спровођење поступака непосредне контроле девизног пословања привредних друштава и физичких лица.

Извршено је 467 **посредних контрола** девизног пословања ради провере и утврђивања законитости и правилности у вези са извештавањем о кредитним

пословима са иностранством. С тим у вези, сачињена су 183 записника, у којима је констатована повреда *Закона о девизном пословању*, и 284 службене белешке, у којима је, након прикупљања, анализе, праћења и проверавања достављених података и извештаја, као и документације из база којима Народна банка Србије располаже, констатовано да су субјекти контроле извештавали Народну банку Србије у складу с прописима.

Контрола мењачких послова

Покренут је поступак **непосредне контроле** мењачког пословања код 178 овлашћених мењача. Субјекти контроле одабрани су према критеријумима процене ризика (локација, број контрола у претходном периоду, мењачи који су тек отпочели рад, коришћење софтвера Народне банке Србије/банке, укупан промет, висина трансакција и сл.), примљеним обавештењима од стране МУП-а, Управе за спречавање прања новца, тржишне инспекције и на основу пријава физичких лица. Сачињено је 148 записника о извршеној непосредној контроли мењачког пословања, и то 115 записника из свеобухватне контроле мењачких послова и 33 записника из циљане контроле мењачких послова. С тим у вези, у 64 записника констатоване су неправилности у вези са обављањем мењачких послова, док у 84 записника нису констатоване неправилности. Започета је израда 30 записника о извршеној непосредној контроли мењачког пословања.

Извршена је 171 **посредна контрола** испуњености обавеза овлашћеног мењача у поступку одузимања овлашћења, о чему је сачињен 51 записник с констатованим неправилностима и 120 службених бележака.

Издавање и одузимање овлашћења и издавање сертификата за обављање мењачких послова

На дан 31. децембра 2019. године, укупан број овлашћених мењача износио је 2.625, који су мењачке послове обављали на 3.697 мењачких места.

У 2019. години, на захтев привредних субјеката, донета су 274 решења о издавању овлашћења за обављање мењачких послова и 171 решење о одузимању овлашћења за обављање мењачких послова. Укупан износ наплаћене накнаде у вези са издавањем односно одузимањем овлашћења износи 3.809.420 динара.

На основу *Одлуке о поступку и условима за стицање сертификата за обављање мењачких послова, јединственом програму обуке за обављање мењачких послова и условима које морају да испуњавају предавачи који врше ту обуку*, од марта до децембра 2019. године, у Народној банци Србије организовано је девет обука за кандидате који су се пријавили за стицање сертификата за обављање мењачких послова. Комисија за проверу знања стеченог на обуци за обављање мењачких послова, која је образована 26. фебруара 2019. године, у наведеном периоду заседала је девет пута и том приликом обавила контролу

тестова 930 кандидата који су приступили провери знања. Будући да је ова комисија констатовала да су сви кандидати стекли више од минималног броја бодова који су потребни за стицање сертификата, Народна банка Србије издала је 930 сертификата о завршеној обуци за обављање мењачких послова. Укупан износ наплаћене накнаде за похађање обуке и издавање сертификата је 9.969.600 динара.

Поступци пред надлежним правосудним органима и жалбе на одлуке прекршајних судова и примена девизних прописа

У току 2019. године, надлежним прекршајним судовима поднето је 159 захтева за покретање прекршајног поступка, и то 95 захтева за утврђене неправилности у контроли девизног пословања и 64 захтева за утврђене неправилности у контроли мењачких послова.

Надлежним јавним тужилаштвима поднете су три кривичне пријаве, и то једна због повреде члана 358. става 1. *Кривичног законика* (због основане сумње да је законски заступник субјекта контроле довео у заблуду Народну банку Србије достављањем нетачних података о резидентности зајмодавца), а две због повреде члана 57. *Закона о девизном пословању* (због основане сумње да су резиденти без овлашћења надлежног органа обављали купопродају ефективног страног новца с физичким лицима).

Такође, поднета је једна пријава за привредни преступ која се односи на повреду *Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма* (није именовано овлашћено лице и заменик овлашћеног лица за вршење радњи и мера у вези са спречавањем и откривањем прања новца и финансирања тероризма).

Уложено је 345 жалби на примљених 380 одлука прекршајних судова, од којих су 92 жалбе усвојене, а 96 жалби је одбијено. Седам поднетих жалби је одбачено, а 150 поступака и даље је у току. Највећи број жалби поднет је због битне повреде прекршајног поступка и због неадекватне одлуке о прекршајној санкцији. Поднете жалбе нису одбачене због пропуста у раду подносиоца жалбе, већ због пропуста у раду поступајућег првостепеног суда, који је погрешно рачунао рок за улагање жалбе. На таква решења уложене су жалбе другостепеном суду.

Народна банка Србије упутила је и дописе Републичком јавном тужилаштву и Министарству правде у погледу заузимања јединственог става када је казнена политика у оквиру прекршајних поступака и поступака за привредни преступ у питању. Поред овога, упућено је и преко 50 дописа основним тужилаштвима и привредним судовима ради добијања повратних информација о току предмета који се воде код ових органа против привредних субјеката и физичких лица у вези с повредом девизних прописа.

Током 2019. године, успостављена је и активна сарадња Народне банке Србије с Јавнобележничком комором Србије и Комором јавних извршитеља Србије у погледу примене девизних прописа приликом овере уговора и других докумената и спровођења поступака извршења, с посебном пажњом усмереном на

документацију и предмете код којих су као стране у поступку присутни нерезиденти.

Налози за извршење правоснажних судских пресуда

На основу правоснажних и извршних пресуда, дати су налози за извршење 98 судских одлука по основу привремено одузетих девиза, које су Министарство унутрашњих послова и Управа царина привремено одузели од физичких лица, и то: 96 налога за извршење заштитне мере одузимања предмета прекршаја – девизних средстава, на основу којих је, у складу с чланом 66. *Закона о девизном пословању*, у буџет уплаћено 2.119.354,00 евра у динарској противвредности и 33 налога за повраћај привремено одузетих девизних средстава, на основу којих је физичким лицима враћено 684.765,00 евра.

Послови документарне контроле и платног промета са иностранством

Током 2019. године, у оквиру редовних активности обављени су послови документарне контроле и платног промета са иностранством за потребе буџетских корисника, који се у складу са законом воде код Народне банке Србије.

Поред тога, у потпуности су спроведене и друге активности у вези са обезбеђењем покрића за извршење налога за плаћање према иностранству за буџетске кориснике, као и за потребе Народне банке Србије, а које се односе на наплату и плаћања по основу иностраних кредита, преносе по основу рока доспећа финансијских инструмената и државних записа Републике Србије у инострану валуту, по основу девизне обавезне резерве банака и трансакција Централног регистра, депоа и клиринга ХоВ, откупа девизних средстава од банака сагласно посебним законима којима се уређује обављање привременог платног промета са АП Косовом и Метохијом и по основу донација.

Такође, спроведене су и активности на реализацији документарних акредитива за потребе увоза робе, као и плаћања услуга за буџетске кориснике. С тим у вези, у току 2019. године отворени су акредитиви у укупном износу од 246,32 млн евра, и извршене исплате у укупном износу од 90,61 млн евра и 0,6 млн британских фунти.

У складу с банкарским аранжманом између Народне банке Србије и *Vneshneconombank* из маја 2013. године, који је потписан на основу споразума закљученог јануара 2013. године између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о одобрењу државног извозног кредита у износу од 800 млн долара Влади Републике Србије, а по основу отворених акредитива, извршене су исплате у укупном износу од 123,91 млн долара.

Поред наведеног, спроведене су активности у складу с *Протоколом о начину и условима за вођење банковних рачуна отворених код Народне банке Србије за сврху управљања програмима претприступне помоћи ЕУ за период 2014–2020,*

закљученим с Министарством финансија 7. априла 2017. године и на захтев тог министарства у току 2019. године отворено је 40 нових наменских девизних рачуна за реализацију различитих пројеката.

Наведени послови које Народна банка Србије обавља за Републику Србију у складу са законом обављени су благовремено, уз примену домаћих прописа, као и међународних банкарских стандарда и праксе.

Кредитни послови са иностранством

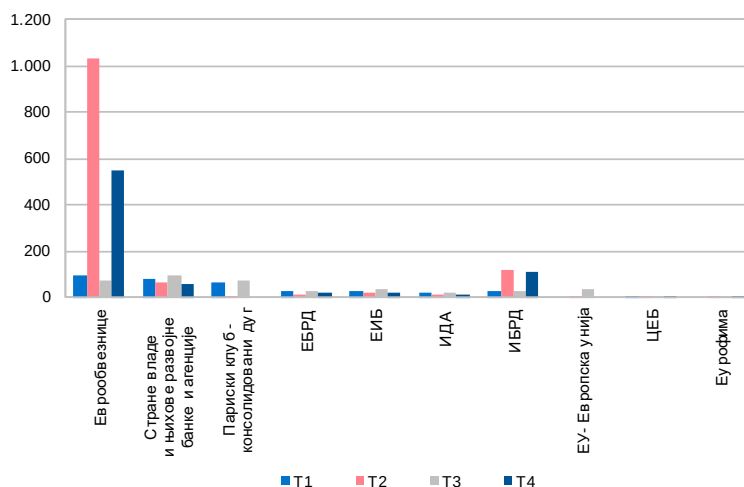
У 2019. години оверено је 830 **кредитних задужења** домаћих лица у иностранству у износу од 4,71 млрд евра, уз просечну каматну стопу од 1,91% и просечан рок отплате од четири године и месец дана. Од укупно уговореног износа, задужења предузећа чине 3,64 млрд евра, од чега је 2,36 млрд евра намењено за конверзију у динаре, 616,41 млн евра за увоз робе и услуга, док се остатак од 781,6 млн евра односи на остале намене. Задужења банака износила су 647,08 млн евра. Посматрано по делатностима, највеће учешће су имали дужници из финансијског сектора и делатности осигурања (32,08%), а следе прерађивачка индустрија (22,21%) и саобраћај и складиштење (15,3%).

У 2019. години оверена су 173 **кредитна одобрења** домаћих лица ка иностранству у износу од 259,51 млн евра, уз просечну каматну стопу од 2,8% и просечан рок наплате од три године и пет месеци. Предузећа су нерезидентима одобрила 138,05 млн евра, док су банке одобриле 121,46 млн евра. Највеће је учешће кредитора из финансијске делатности и делатности осигурања (51,79%), док се на кредиторе из делатности трговине на велико и мало односи 23,5% укупних кредитних одобрења.

На крају 2019. године, укупне обавезе настале као последица доцњи по спољнотрговинским пословима по којима није окончана реализација у року дужем од годину дана износили су 441,7 млн евра, од чега се на неплаћени увоз робе и услуга односи 332,4 млн евра, док се на наплаћене авансе по којима није извршен извоз односи 109,3 млн евра.

На крају 2019. године, укупна потраживања настала као последица доцњи по спољнотрговинским пословима по којима није окончана реализација у року дужем

Графикон IV.4.3.1. Плаћене кредитне обавезе Републике Србије према иностранству, по којима је НБС агент, у 2019. години- по кредиторима и тромесечјима (у млрд EUR)

Извор: НБС

од годину дана износила су 415,0 млн евра, од чега се на ненаплаћени извоз робе и услуга односи износ од 293,6 млн евра, док се на плаћене авансе по којима није извршен увоз односи 121,4 млн евра.

Током 2019. године, израђено је 28 мишљења у вези с применом прописа из области кредитних послова са иностранством.

По захтевима за покретање прекршајног поступка које је Народна банка Србије поднела због кршења прописа о кредитним пословима са иностранством, у 2019. години донете су две осуђујуће пресуде Прекршајног суда у Београду у поступку који је вођен против пословних банака и одговорних лица у тим банкама и једна осуђујућа пресуда Прекршајног суда у Београду у поступку против правног лица и одговорног лица у том правном лицу. Поред тога, донета је и једна пресуда Прекршајног апелационог суда којом је потврђена осуђујућа пресуда Прекршајног суда у Београду против једне банке и одговорног лица у тој банци. У 2019. години израђена су три изјашњења на захтев Прекршајног суда у Београду поводом одбране окривљених банака и одговорних лица у њима.

Извршавање кредитних обавеза Републике Србије према иностранству по којима је Народна банка Србије агент

У 2019. години, благовремено су сервисиране обавезе по свим страним кредитима и зајмовима по којима је Република Србија дужник или гарант, а Народна банка Србије агент, као и обавезе по кредитима по којима је Народна банка Србије дужник. Посредством Народне банке Србије, као агента Републике Србије, у 2019. години укупно је отплаћено 2,74 млрд евра, од чега 2,28 млрд евра главнице и 453,49 млн евра камате и осталих трошкова. По основу трошкова

ангажовања, на неискоришћена средства по одобренным кредитима плаћено је око 6,06 млн евра.

Током 2019. године, искоришћено је 450,17 млн евра кредита које су одобриле међународне финансијске организације (*EBRD*, Светска банка, ЕИБ и *CEB*), као и Фонд за развој Абу Дабија.

У погледу отплаћених обавеза по кредитима и зајмовима по којима је Република Србија дужник или гарант, а Народна банка Србије агент, 10. јуна 2019. године у целости је отплаћен дуг у износу од 9,80 млн америчких долара према Чешкој Републици и 3,27 млн америчких долара према фирми *Rondex*, на коју је Чешка Република пренела 25% свог дела првобитног потраживања бивше ЧСФР од бивше СФРЈ. На тај начин Република Србија је у целости отплатила дуг из клириншког периода плаћања према наведеним повериоцима.

Поред наведеног, 27. јуна 2019. године по основу делимичне превремене отплате еврообвезница, које су емитоване на иностраном финансијском тржишту а које доспевају 2020. године (III емисија) и 2021. године (I емисија), плаћене су обавезе у износу од 1,03 млрд евра, од чега је главница 968,99 млн евра, а припадајућа камата и трошкови 62,00 млн евра.

Према редовном плану отплате, 12. јула 2019. године плаћене су обавезе по основу последње рате главнице у износу од 33,33 млн евра и камате од 1,13 млн евра по зајму који је ЕУ одобрила Републици Србији у износу од 200 млн евра за подршку економској стабилизацији, чиме је зајам отплаћен у целости.

У складу са Закључком Владе Републике Србије⁶² од 18. јула 2019. године, 20. августа 2019. године превремено је отплаћен део зајма који је ЕИБ одобрила за финансирање *Пројекта хитне санације саобраћаја*, а који се односио на Аеродром „Никола Тесла” у укупном износу од 5,02 млн евра.

По основу III емисије еврообвезница емитованих на иностраном финансијском тржишту, које доспевају 2020. године, 13. новембра 2019. године извршена је друга делимична превремена отплата, и то дела главнице у износу од 535,33 млн евра и припадајуће камате од 11,70 млн евра.

У 2019. години укупно је плаћено 5,86 млн евра по основу трошкова на неискоришћени износ одобренних кредита.

IV.4.4. Законодавно-правни послови

Текућа законодавна делатност

У 2019. години, Народна банка Србије је учествовала у припреми следећих нацрта и предлога закона, односно давала је мишљења о њима: *Нацрт закона о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима*, *Нацрт*

⁶² СП 05 Број 00-265/2019.

закона о буџету Републике Србије за 2020. годину, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије за 2019. годину, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о буџетском систему, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о јавном дугу, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о тржишту капитала, Нацрт закона о ревизији, Нацрт закона о рачуноводству, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о Централној евиденцији стварних власника, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о осигурању депозита, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о Агенцији за осигурање депозита, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о осигурању, Нацрт закона о обавезном осигурању у саобраћају, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о извршењу и обезбеђењу, Нацрт закона о јавним набавкама, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о порезу на добит правних лица, Нацрт закона о изменама и допунама закона о пореском поступку и пореској администрацији, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о информационој безбедности, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о регулисању јавног дуга Републике Србије по основу неисплаћене девизне штедње грађана положене код банака чије је седиште на територији Републике Србије и њиховим филијалама на територијама бивших република СФРЈ, Нацрт закона о алтернативним инвестиционим фондовима, Нацрт закона о отвореним инвестиционим фондовима с јавном понудом, Нацрт закона о архивској грађи и архивској делатности, Нацрт закона о робним берзама, Нацрт закона о контроли предмета од драгоцених метала, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, Нацрт закона о заштити потрошача, Нацрт закона о трговини, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о електронској трговини, Нацрт закона о услугама, Нацрт закона о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Чешке Републике о регулисању дуга Републике Србије према Чешкој Републици, Нацрт закона о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Словачке Републике о регулисању дуга Републике Србије према Словачкој Републици, Нацрт закона о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о одобрењу државног извозног кредита Републици Србији, Нацрт закона о потврђивању Додатног протокола 6 о трговини услугама Споразума о измени и приступању Споразуму о слободној трговини у централној Европи, Нацрт закона о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Rondex Finance, Inc. о регулисању неизмиреног дуга Републике Србије према Rondex Finance, Inc. из периода клириншког начина плаћања, Нацрт закона о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Француске о активностима Француске агенције за развој и институције PROPARCO у Србији, Нацрт закона о потврђивању Акта о оснивању Азијске инфраструктурне инвестиционе банке, Нацрт закона о

потврђивању Протокола из 1978. године уз Конвенцију о уговору за међународни превоз робе друмом (CMR), Нацрт закона о изменама и допунама Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Нацрт закона о родној равноправности, Нацрт закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о путним исправама и Нацрт закона о јединственом регистру административних поступака.

Народна банка Србије је у 2019. години донела 44 подзаконска акта, објављена у „Службеном гласнику РС”, и то 38 одлука и шест упутстава. Поменутим актима обухваћене су следеће функције и послови Народне банке Србије:

– **послови из области монетарне политике** (утврђивање Програма монетарне политике за 2020. годину, утврђивање каматних стопа које Народна банка Србије примењује у поступку спровођења монетарне политике, врсте девиза и ефективног страног новца које се купују и продају на девизном тржишту, обавезна резерва банака код Народне банке Србије, спровођење Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, достављање података банака ради праћења одређених монетарних кретања, услови и начин одобравања кредита за одржавање дневне ликвидности банака на основу залоге ХоВ, спровођење Одлуке о условима и начину одобравања кредита за одржавање дневне ликвидности банака на основу залоге хартија од вредности, услови и начин одобравања краткорочних кредита за ликвидност банака на основу залоге ХоВ, спровођење Одлуке о условима и начину одобравања банака краткорочних кредита за ликвидност на основу залоге хартија од вредности, достављање података банака о стању динарских штедних улога становништва, достављање података банака Народној банци Србије ради праћења девизне штедне положене код банака);

– **послови платног система** (општа правила за извршавање инстант трансфера одобрења, облик, садржина и начин коришћења образаца платних налога за извршење платних трансакција у динарима, ближи услови и начин отварања, вођења и гашења текућих рачуна);

– **контрола пословања банака** (управљање ризицима банке, адекватност капитала банке, класификација билансне активе и ванбилансних ставки банке);

– **послови надзора над платним институцијама и институцијама електронског новца** (спровођење одредаба Закона о платним услугама које се односе на давање дозвола и сагласности Народне банке Србије, стандарди стабилног и сигурног пословања у делу пружања платних услуга преко заступника, системи управљања и унутрашњих контрола платних институција и институција електронског новца и заштита новчаних средстава корисника платних услуга и ималаца електронског новца, садржина регистара платних институција и институција електронског новца и ближи услови и начин вођења тих регистара);

- **послови надзора над обављањем делатности осигурања** (извештавање друштва за осигурање/реосигурање);
- **заштита корисника финансијских услуга** (поступак по приговору и притужби корисника финансијских услуга, поступак по приговору и притужби правног лица, ближи услови оглашавања финансијских услуга);
- **послови издавања новца и управљања токовима готовине** (издавање и основна обележја нумизматичког новца с ликом Николе Тесле, извештавање о обради и промету новчаница и кованог новца који гласе на еврo);
- **послови рачуноводства** (Контни оквир и садржина рачуна у Контном оквиру за банке, прикупљање, обрада и достављање података о стању и структури рачуна из Контног оквира, извештавање банака, извештавање о адекватности капитала банке);
- **послови супервизије информационих система финансијских институција** (минимални стандарди управљања информационим системом финансијске институције);
- **послови статистике** (достављање података Народној банци Србије о каматним стопама на кредите и депозите банака);
- **послови надзора над применом прописа из области спречавања прања новца и финансирања тероризма код финансијских институција које надзире** (смернице за примену одредаба *Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма*, услови и начин утврђивања и провере идентитета физичког лица коришћењем средстава електронске комуникације);
- **јединствена тарифа** по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге.

Заступање пред судовима

У току 2019. године, пред Управним судом водила су се 23 управна спора, од којих је пет правоснажно окончано. Пред привредним судовима водило се 17 парничних и девет извршних предмета, од којих је пет правоснажно окончано, 56 поступака стечаја, три поступка ликвидације и шест поступака за привредне преступе. Пред судовима опште надлежности у току су била 42 парнична, 10 ванпарничних, осам извршних и три кривична поступка, од којих је 10 правоснажно окончано. Пред прекршајним судовима водило се 19 поступака. Пред страним судовима водило се пет парничних и један стечајни поступак.

Активности у вези са усклађеношћу пословања

У току 2019. године, у Народној банци Србије донето је 28 унутрашњих општих аката из области радних односа, канцеларијског пословања, набавки, заштите поверљивих података и безбедности информација, унутрашње

организације и систематизације, рачуноводства и финансија, пословника и осталог.

У претходном периоду настављено је са обављањем послова који се односе на испитивање усклађености пословања у појединим сегментима пословања Народне банке Србије ради утврђивања ризика усклађености и формулисања мера за смањење тих ризика.

Спроведене су потребне активности у вези с редовним годишњим извештавањем организационих јединица о препознатим и процењеним ризицима усклађености пословања.

Континуирано су предузимане активности усмерене на унапређење етичких и професионалних стандарда понашања запослених, као и активности усмерене на испуњавање обавеза које за Народну банку Србије произлазе из *Закона о Агенцији за борбу против корупције*.

Активности у вези с применом Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја

У току 2019. године, Народној банци Србије поднето је 59 захтева за приступ информацијама од јавног значаја, од чега су 52 захтева усвојена или делимично усвојена, шест захтева је одбијено и један захтев је одбачен.

Подносиоци највећег броја тих захтева били су грађани (30), затим медији (10), невладине организације и друга удружења грађана (4) и остали (15). У вези с поменутим захтевима, изјављено је девет жалби, од чега три због одбијања захтева, једна због непоступања по захтеву, а пет из осталих разлога.

Народна банка Србије је, у складу с чланом 43. *Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја*, поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности доставила годишњи извештај о радњама и мерама предузетим током 2019. године ради примене тог закона.

IV.4.5. Принудна наплата

Послови принудне наплате обављају се у Народној банци Србије на основу члана 57. *Закона о платном промету* од 2003. године.

У 2019. години, од организационих јединица пореских управа, царине, судова, јавних извршитеља и осталих надлежних органа примљено је, контролисано и евидентирано 462.476 основа за принудну наплату, што је за 1,8% више него претходне године. Уједно, доносиоцима је враћено 31.766 решења због неисправности, што је за 10,9% мање него претходне године.

Нешто више од три четвртине примљених основа за принудну наплату (75,1%) чине решења примљена од привредних, основних, прекршајних судова и јавних

извршитеља. Посматрано према врсти примљених судских решења, знатан број примљених решења је о одлагању извршења решења и обустави извршења (укупно 20.625). Међу решењима примљеним од републичке пореске управе велики број чине решења која се односе на забрану располагања средствима на рачуну, због одузимања пореског идентификационог броја (ПИБ) пореском обвезнику (укупно 10.607).

Осим по наведеним решењима, Народна банка Србије поступа и по решењима судова о отварању, обустави и закључењу стечајног поступка над дужницима. У 2019. години, примљено је 496 решења о отварању стечаја, 357 решења о закључењу поступка стечаја, 31 решење о обустави поступка стечаја, као и 51 решење о обустави стечајног поступка због продаје стечајног дужника. Поред тога, примљено је и 79 решења о отварању претходног стечајног поступка с мерама обезбеђења, као и 34 решења о усвајању унапред припремљеног плана реорганизације.

Сагласно одредбама *Закона о привредним друштвима*, Народна банка Србије је у 2019. години доставила Агенцији за привредне регистре 6.862 иницијативе за брисање из регистра предузетника који су блокирани дуже од две године.

Сходно одредбама Закона о платним услугама, од октобра 2015. године Народна банка Србије води Јединствени регистар рачуна физичких лица – потрошача. На основу 17.681 примљеног захтева од овлашћених лица и органа у 2019. години, Народна банка Србије је доставила податке о рачунима за 19.135 физичких лица. Број примљених захтева је смањен за 41,5% у односу на претходну годину, што је резултат потписаног *Протокола о електронској размени података из Јединственог регистра рачуна* између Министарства правде и Народне банке Србије, чиме је правосудним органима омогућено преузимање података о бројевима рачуна физичких лица – потрошача путем Правосудног информационог система.

У 2019. инициран је и одржан већи број састанака с државним органима ради решавања конкретних проблема поступања Народне банке Србије по њиховим налозима, као и разматрања могућности и начина за електронску размену података. Такође, окончано је потписивање протокола о електронској размени података с Министарством правде. Народна банка Србије се ангажовала и на успостављању контаката с другим надлежним регистарским органима ради добијања, повезивања и ажурирања података о привредним субјектима за чију су регистрацију они надлежни.

IV.4.6. Послови администрирања јавног дуга

Народна банка Србије у име и за рачун Републике Србије обавља послове администрирања јавног дуга по основу старе девизне штедње, девизних депозита

положених код *Дафимент банке а.д. Београд* и *Банке приватне привреде Црне Горе д.д. Подгорица – Југоскандик*, као и зајма за привредни развој.

У 2019. години, настављене су континуиране исплате доспелих обвезница серија А2002–2016 емитованих по основу старе девизне штедње. Исплате су вршене из средстава буџета пренетих на посебне рачуне код Народне банке Србије отворене за те намене. За ове исплате, Народна банка Србије је авансно преносила средства по захтевима банака, дневно пратила извештаје о конверзији штедње у обвезнице и исплатама обвезница, односно књиговодствено евидентирала промене јавног дуга у ванбилансним евиденцијама.

У периоду од 26. августа 2002. до 31. децембра 2019. године, девизна штедња је конвертована у обвезнице у укупном износу од 3.719,4 млн евра (од тога у 2019. години 1,6 млн евра). Исплаћене су обвезнице серија А2002–А2016 (у роковима и пре рокова доспећа) у номиналном износу од 3.653,4 млн евра. За исплате доспелих обвезница у износу од 7,7 млн евра, у 2019. години из буџета је обезбеђено 1,5 млн евра и 679,5 млн динара. Настављено је и с праћењем исплата обвезница Републике Србије емитованих по основу зајма за привредни развој Србије.

У 2019. години, обављани су и стручни и административно-технички послови за потребе Комисије за издавање потврда на основу којих се утврђује право на исплату доспелих обавеза депонентима *Дафимент банке а.д. Београд* у ликвидацији и грађанима који су девизна средства положили на основу *Уговора о пословно-техничкој сарадњи са Југоскандиком д.д. Београд код Банке приватне привреде Црне Горе д.д. Подгорица*, односно по захтевима/рекламацијама депонената припремани су подаци/обрачуни и расположива документација за разматрање од стране наведене комисије и на прописани начин спровођени донети закључци те комисије. Такође, свакодневно је комуницирано с грађанима из Републике Србије, бивших република СФРЈ, као и из иностранства, о могућности остваривања права по основу старе девизне штедње коју су положили код банака са седиштем у Републици Србији и њиховим филијалама у бившим републикама СФРЈ.

IV.4.7. Комуникација с јавношћу

Народна банка Србије информисе јавност о свом пословању интензивном сарадњом с медијима, објављивањем информација на званичној интернет страници и њеним поддоменима, као и на друштвеним мрежама.

Одговорно, конзистентно и правовремено информисање шире јавности о активностима централне банке реализује се путем саопштења за јавност, одговора на новинарска питања, интервјуа, телевизијских и радијских гостовања, конференција за новинаре и објављивања информација на друштвеним мрежама. Током 2019. објављено је 345 саопштења за јавност и дато је 299 одговора на

новинарска питања. Организовано је 77 изјава и десет интервјуа за штампане и електронске медије, као и 23 телевизијска и радијска наступа гувернера, вицегувернера и других запослених у Народној банци Србије. На званичном налогу на Твитеру у протеклој години објављено је 1.577 твитова, док су на Фејсбуку објављена 1.353 поста.

Организоване су четири презентације *Извештаја о инфлацији* за стручну јавност и медије, презентација *Извештаја о стабилности финансијског система за 2018. годину*, као и снимање почетка пленарног састанка с мисијом ММФ-а током њихова три боравка у Србији. Обезбеђена је медијска подршка потписивању *Протокола о сарадњи Народне банке Србије и Владе Србије ради даљег унапређења дигитализације у Републици Србији*, као и потписивању меморандума о наставку сарадње између Народне банке Србије и девет факултета из Србије и успостављању сарадње са шест факултета из Републике Српске. Такође, медијска подршка је обезбеђена културним, хуманитарним и осталим друштвено одговорним активностима које спроводи Народна банка Србије.

Путем своје интернет странице, редовним публикацијама, статистичким прилозима и саопштењима за јавност, Народна банка Србије је у 2019. транспарентно извештавала јавност о инструментима и мерама које је предузимала ради очувања и јачања финансијске стабилности, као и инструментима и мерама спровођења монетарне и девизне политике. Представљене су и активности у области надзора финансијских институција, као и надзора над пружаоцима платних услуга и институцијама електронског новца. На интернет страници уживо су преношене конференције за новинаре на којима су представљени извештаји о инфлацији. Објављено је око 900 вести на српском и 550 вести на енглеском језику. Објављени су *Годишњи извештај о пословању и резултатима рада*, *Годишњи извештај о стабилности финансијског система*, *Годишњи извештај о монетарној политици за 2018. годину*, као и *Полугодишњи извештај о монетарној политици за 2019. годину*, месечна издања *Статистичког билтена*, тромесечни извештаји о банкарском сектору, надзору финансијског лизинга, пословима надзора над обављањем делатности осигурања и надзора друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, као и о активностима у области заштите корисника финансијских услуга. Тромесечно су објављивани *Извештај о динаризаацији финансијског система* и *Извештај о инфлацији*. Јавности су били доступни и извештаји *Трендови у кредитној активности*, *Извештај о откривеним фалсификованим новчаницама*, *Извештај о резултатима анкете о кредитној активности банака у тромесечној динамици* извештавања, *Извештај о инфлационим очекивањима у месечној динамици*. Штампани и електронски садржаји који се публикују за јавност припремају се на српском и енглеском језику.

Све информације о домаћој платној картици *DinaCard*, подаци о систему *DinaCard*, као и списак свих акцептаната, били су доступни јавности преко поддомена www.dinacard.nbs.rs.

На својим осталим поддоменима – *Твој новац* и *Центар за посетиоце*, Народна банка Србије обавештавала је јавност о активностима на пољу заштите и едукације корисника финансијских услуга, изложбено-културним дешавањима и едукативним програмима за ученике основних и средњих школа и студенте.

У току 2019. године, на почетној страници интернет презентације Народне банке Србије постављен је формулар путем кога сва заинтересована лица могу поставити питање из било које области из надлежности Народне банке Србије. Поред тога, постављен је и формулар путем кога је могуће уложити примедбу, односно притужбу на пословање даваоца финансијских услуга.

Изложбене поставке, едукативне програме и културно-образовне садржаје Народне банке Србије за јавност у току 2019. године испратило је 14.667 посетилаца. Народна банка Србије посебну пажњу поклања финансијској едукацији деце и омладине. Програми финансијске едукације усмерени су на развијање свести младих о значају новца, његовој улози, вредностима и предностима управљања финансијским производима. У сарадњи с васпитно-образовним институцијама, Народна банка Србије је организовала радионице, предавања и турнире у едукативним играма широм Србије. Такође, учествовала је у „Светској недељи новца”, „Тржници идеја” и „Светској недељи штедње”.

Своја врата Народна банка Србије отворила је за најширу јавност у оквиру манифестације „Дан отворених врата”, као и културних манифестација „Међународни дан франкофоније”, „Дани Београда”, „Музеји за 10” и „Дани европске баштине”. У холу зграде на Славији, у току 2019. године организовано је 15 изложбених и културних догађаја. Поводом обележавања 135 година од почетка рада Народне банке Србије, отворена је изложба „Избор из збирке дела ликовне уметности – 135 година Народне банке Србије”. Такође, на позив Народног музеја у Крагујевцу, Народна банка Србије је приредила две изложбе у овом граду: „Слике времена и догађаја на српском новцу – новац Кнежевине и Краљевине Србије” и „Српски новац од 13. до 21. века”.

IV.4.8. Заштита корисника финансијских услуга

У току 2019. године, Народна банка Србије је наставила да активно помаже корисницима финансијских услуга у остваривању заштите њихових права поступањем по притужбама, односно приговорима, спровођењем поступака посредовања у решавању спорних односа, као и едукацијом и информисањем корисника финансијских услуга. Поред тога, Народна банка Србије је изрицала мере и/или новчане казне банкама у случајевима када је утврђено да банка није

поступала у складу с појединим одредбама закона којима се уређује област заштите корисника финансијских услуга.

Поступање по притужбама/приговорима

Током 2019. године, примљено је 1.976 притужби, односно приговора корисника финансијских услуга. Од тог броја притужби, односно приговора, 53,8% односило се на поступање друштава за осигурање, 46% на поступање банака, 0,2% на поступање платних институција, 0,1% на поступање друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, док на поступање осталих давалаца финансијских услуга није било притужби.

Током 2019. године, примљена су 1.064 приговора корисника на поступање друштава за осигурање, а највећи број тих приговора односио се на аутоодговорност (34,2%) и осигурање од последица несрећног случаја (25,3%).

Табела IV.4.8.1. Број притужби/приговора по даваоцима финансијских услуга у 2019.

Даваоци финансијских услуга	Укупно	У %
Банке	908	46,0
Друштва за осигурање	1.064	53,8
Друштва за управљање ДПФ	1	0,1
Платне институције	3	0,2
Даваоци финансијског лизинга	0	0,0
Остало	0	0,0
Укупно	1.976	100,0

Извор: НБС.

У 2019. години, примљено је 908 притужби на поступање банака, од чега се највећи број односио на кредите (42,6%), платне рачуне/услуге (31,6%) и платне картице (20,9%).

Такође, у посматраном периоду, у вези са заштитом корисника финансијских услуга, Народној банци Србије обратило се 1.465 корисника, којима је одговорено на једно или више питања у вези с финансијским услугама и њиховим правима по основу коришћења тих услуга. Највећи број питања (93%) односио се на рад банака, и то у вези с кредитима.

Изрицање мера ради отклањања неправилности

Поступајући по притужбама корисника финансијских услуга у 2019. години, Народна банка Србије донела је решења којима је наложено отклањање утврђених неправилности и/или изречена новчана казна банкама (21 решење), укључујући и једно решење којим је утврђено да је одређена банка уговарала неправичне

уговорене одредбе и којим је забрањена примена тих одредаба, као и будуће уговарање тих одредаба.

Поред тога, Народна банка Србије спровела је два поступка непосредне контроле и шест поступака посредне контроле банака у области заштите корисника (у поступцима у којима су утврђене неправилности изречене су мере у складу са *Законом о банкама*), као и три поступка посредне контроле у области оглашавања финансијских услуга (у поступцима у којима су утврђене неправилности изречене су новчане казне у складу са *Законом о заштити корисника финансијских услуга*).

Регулаторна активност

У току 2019. године, Народна банка Србија донела је нове одлуке, и то *Одлуку о поступку по приговору и притужби корисника финансијских услуга* и *Одлуку о поступку по приговору и притужби правног лица*. Циљ доношења ових одлука јесте унапређење постојеће регулативе како би се, поред осталог, постигла боља информисаност корисника о поступку заштите њихових права, једноставније подношење приговора већом доступношћу могућих канала за њихово подношење, једноставније подношење притужбе, као и већа ефикасност поступка по притужби пред Народном банком Србије. На основу ових одлука, донето је ново *Упутство о електронском достављању Народној банци Србије података о приговорима корисника којим се ближе уређују подаци о приговорима корисника*, које је давалац финансијских услуга дужан да евидентира ради сачињавања и достављања тромесечног извештаја Народној банци Србије.

Такође, донета је и *Одлука о ближим условима оглашавања финансијских услуга*, којом се први пут прописују услови оглашавања финансијских услуга, и то општи и посебни услови овог оглашавања, обавезе и одговорности даваоца финансијских услуга у вези са огласном поруком, као и друга питања која се односе на ово оглашавање. Одредбе ове одлуке сходно се примењују и на оглашавање којим се непосредно промовише давалац финансијских услуга и/или његово целокупно пословање, а не појединачне финансијске услуге које пружа.

Посредовања

У 2019. години, поднет је 271 предлог за посредовање, а стране у поступку посредовања прихватиле су 77 предлога.

У посматраном периоду, започето је 77 поступака, од чега се на друштва за осигурање односило 67,5%, а на банке 32,5%.

Табела IV.4.8.2. Број посредовања у 2019.

Даваоци финансијских услуга	У току	Споразуми	Обуставе	Одустанци	Укупно	У %
Банке	5	5	15	0	25	32,5
Друштва за осигурање	12	18	19	3	52	67,5
Даваоци лизинга	0	0	0	0	0	0,0
Друштва за управљање ДПФ	0	0	0	0	0	0,0
Укупно	17	23	34	3	77	100,0

Извор: НБС.

Информисање корисника финансијских услуга

У 2019. години, одговорено је на преко 60 медијских захтева, и то на питања штампаних и електронских медија, као и давањем фоно-изјава.

У том периоду, у Информативном центру Народне банке Србије примљена су 13.923 позива и имејлова корисника.

Финансијска едукација грађана

У периоду од јануара до децембра 2019. године, одржана је 81 едукативна трибина у 39 места широм Србије, којима је присуствовало око 3.200 корисника – грађана, студената и предузетника. На одржаним трибинама, посетиоцима су представљене финансијске услуге на 175 презентација/радионица.

У посматраном периоду, регионалним канцеларијама за финансијску едукацију обратило се 1.277 корисника. Највећи број питања која су корисници постављали односио се на банкарске услуге (42,4%).

IV.4.9. Друштвена одговорност

Негујући филантропску традицију, Народна банка Србије је и током 2019. године организовала бројне хуманитарне активности у седишту и филијалама, и различитим видовима деловања пружала помоћ онима којима је она најпотребнија. Запослени су се активно укључили у хуманитарне и волонтерске активности ради прикупљања новца, хране и одеће, пружајући несебичну помоћ социјално угроженим категоријама становништва, деци са сметњама у развоју, деци без родитељског старања и старијим особама. Захваљујући сарадњи с хуманитарним организацијама, центрима, удружењима и школама за децу са сметњама у развоју, хуманитарне и волонтерске активности које организује Народна банка Србије све су успешније. Укупна новчана вредност хуманитарних активности запослених у Народној банци Србије у 2019. години износила је 362.500 динара.

У хуманитарним акцијама прикупљања хране под називом „Хуманошћу против глади“, које је Народна банка Србије организовала у Београду и Крагујевцу, прикупљено је и подељено око 600 килограма основних животних намирница најугроженијим категоријама становништва. У акцији под називом „Живимо без насиља“, која је реализована у Филијали у Нишу, прикупљена су новчана средства за набавку веш-машине за Сигурну кућу у овом граду. Филијала у Ужицу била је домаћин хуманитарне акције „Удружимо се и учинимо добро дело“, у којој су запослени донирали столице за терасу Дома за одрасла и старија лица – Забучје.

Пред новогодишње и ускршње празнике, у седишту и Филијали у Новом Саду организоване су хуманитарне изложбе радова деце, омладине и старијих особа са сметњама у развоју ради прикупљања средстава за реализацију програма који подстичу њихов развој. У традиционалној хуманитарној акцији „Пакетић за непознатог друга“, која је организована у сарадњи с хуманитарном организацијом „Мали велики људи“, запослени су донирали 194 новогодишња пакетића и 95 пакета играчака и очуване гардеробе деци и омладини са сметњама у развоју из Дневног боравака „Невен“ из Панчева и Дома „Ветерник“ из Новог Сада, као и деци корисника Народне кухиње Српске православне цркве у Београду.

У акцији прикупљања половне гардеробе, постељине, пешкира и шоља за кориснике Геронтолошког центра „Бежанијска коса“ из Београда прикупљено је 65 пакета. Корисницима Црвеног крста у Кули донирано је 30 пакета одеће, обуће и школског прибора.

У сарадњи с београдским Центром за дневни боравак и смештај деце и омладине ометене у развоју, Народна банка Србије је реализовала стваралачку радионицу за децу запослених, у којој су малишани имали прилику да науче основе вајарства, направе предмете од глине и осликају их. Такође, за децу запослених организован је и креативан дан под називом „Откриј своје могућности и таленте – уживај“. Том приликом деца из Школе за основно и средње образовање „Милан Петровић“ из Новог Сада извела су представу „Мали Принц“.

Волонтери Народне банке Србије успешно су реализовали акцију уређења Основне школе „Олга Петров“ у насељу Товилиште у Падинској Скели. Такође, запослени у седишту Народне банке Србије и Филијали у Новом Саду учествовали су у волонтерској акцији уређења Школе за основно и средње образовање „Милан Петровић“ из Новог Сада под називом „Разменимо доброту“.

У еколошко-хуманитарној акцији прикупљања пластичних чепова „Чеп за хендикеп“, запослени су током 2019. године сакупили 1.500 килограма чепова и тиме обезбедили средства за набавку два трицикла, који особе с хендикепом користе као помоћно средство при ходању.

Додељивање донација утврђено је Одлуком о образовању комисије за разматрање захтева за доделу донација и хуманитарне помоћи и о утврђивању услова, начина и критеријума за доделу донација и хуманитарне помоћи. На

основу те одлуке, новчана средства за донације и хуманитарну помоћ, односно основна средства, нематеријална улагања и инвентар који су трајно стављени ван употребе, у складу са актом о утврђивању критеријума техничке и технолошке дотрајалости средстава у Народној банци Србије, као и ситни инвентар, потрошни материјал и залихе, који су подобни за донирање, могу се одобрити, односно донирати правним лицима, јединицама локалне самоуправе, образовним и културним установама и установама социјалне и здравствене заштите, као и непрофитним организацијама, односно удружењима, хуманитарним организацијама и другим установама. У току 2019. године, Народна банка Србије је на име донација финансијских средстава дала 2.497.810,00 динара. Такође, донирана су и остала средства (расходовани намештај). Учествовање у активностима заштите националног и културног идентитета настављено је у 2019. години донацијом плакета за Задужбину „Доситеј Обрадовић”.

Народна банка Србије је и у 2019. години наставила да се одговорно понаша према друштвеној заједници и заштити животне средине. Са отпадом који настаје у процесу рада на текућем и инвестиционом одржавању објеката и опреме поступа се у складу са *Законом о управљању отпадом*. Са овлашћеним предузећима закључени су уговори о пружању услуга прикупљања, транспорта и третмана отпада више индексних бројева. Разврстани отпад се правилно и привремено складишти у наменску амбалажу, а затим предаје овлашћеним предузећима на крајње збрињавање. Редовно се воде евиденције о насталом и предатом отпаду и спроводе мере за његово смањење.

Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, као одговорни привредни субјекат, већ годинама успешно реализује и спроводи мере заштите животне средине, које су све захтевније услед усаглашавања законодавства из те области с прописима ЕУ.

Правилним сакупљањем, разврставањем и коначним збрињавањем неопасног отпада у 2019. години остварен је приход од 2.081.157,00 динара, а потрошено је 2.200.000,00 динара на збрињавање опасног отпада.

Сагласно законској регулативи редовно се спроводи мониторинг емисије загађујућих материја у воду, ваздух и земљиште. Резултати ових мерења потврђују да се сви производни процеси у Заводу за израду новчаница и кованог новца – Топчидер спроводе у складу с постављеним законским стандардима заштите животне средине.

У Заводу за израду новчаница и кованог новца започета је процедура за увођење природног гаса као новог енергента, чиме ће се омогућити еколошка производња топлотне енергије. Једна од тренутних активности Завода која се односи на повећање енергетске ефикасности јесте замена постојеће расвете ЛЕД светлима, а на основу пројекта адаптације расвете.

IV.5. Управљање

IV.5.1. Управљање људским ресурсима

Организационе промене и број запослених у 2019. години

Изменама и допунама *Правилника о унутрашњој организацији Народне банке Србије* у 2019. години извршене су следеће измене:

– У основној организационој јединици Сектору за девизне послове и кредитне односе са иностранством утврђена је нова ужа организациона јединица Одељење за контролу девизног пословања и контролу мењачких послова с два одсека – Одсек за контролу девизног пословања и Одсек за контролу мењачких послова. У оквиру Одсека за контролу девизног пословања утврђене су две групе – Група за посредну контролу девизног пословања и Група за непосредну контролу девизног пословања, док су у Одсеку за контролу мењачких послова утврђене три групе – Група за контролу мењачких послова Нови Сад, Група за контролу мењачких послова Ниш и Група за контролу мењачких послова Крагујевац. Наведене измене извршене су у складу са *Законом о изменама и допунама Закона о девизном пословању*,⁶³ који је ступио на снагу 28. априла 2018. године и којим је утврђено да ће од 1. јануара 2019. године Народна банка Србије преузети послове издавања и одузимања овлашћења за обављање мењачких послова и послове контроле девизног пословања резидената и нерезидената и мењачких послова;

– У основној организационој јединици Сектору за економска истраживања и статистику у оквиру Одељења за монетарну и финансијску статистику укинута је ужа организациона јединица Група за статистику финансијских рачуна. Такође, у оквиру Сектора за економска истраживања и статистику утврђена је нова ужа организациона јединица – Одељење за статистику финансијских рачуна;

– У основној организационој јединици Центру за извештавање и анализу ужа организациона јединица Одељење за истраживање и анализу финансијског сектора променила је назив у Одељење за истраживање и анализу пословања банака и давалаца финансијског лизинга и утврђена је нова ужа организациона јединица Одељење за истраживање и анализу пословања друштава за осигурање и добровољних пензијских фондова;

– У основној организационој јединици Сектору за контролу пословања банака у оквиру Одељења за правна питања укинута је ужа организациона јединица Одсек за корективне и принудне мере;

– У основној организационој јединици Сектору за надзор над обављањем делатности осигурања уже организационе јединице промениле су назив, и то:

⁶³ „Службени гласник РС”, бр. 30/2018.

Одељење за посредни надзор над пословањем друштава за осигурање и других субјеката у Одељење за пруденцијални надзор; Одсек за посредни надзор над другим субјектима у делатности осигурања у Одсек за развој пруденцијалног надзора; Одељење за непосредну контролу пословања друштава за осигурање и других субјеката у Одељење за надзор тржишног понашања, у оквиру кога је утврђена нова ужа организациона јединица – Одсек за надзор над другим субјектима у делатности осигурања. У оквиру Одељења за правна питања организациона јединица Одсек за унапређење прописа и сарадњу са Европском унијом променила је назив у Одсек за развој регулативе, а поред тога, у оквиру наведеног одељења утврђена је и ужа организациона јединица – Група за спровођење стручних испита за стицање звања у делатности осигурања и добровољних пензијских фондова. Такође, у оквиру Сектора за надзор над обављањем делатности осигурања укинута је организациона јединица Одељење за актуарске послове и статистику;

– Основна организациона јединица Сектор за заштиту и едукацију корисника финансијских услуга променила је назив у Сектор за заштиту корисника финансијских услуга, уз измену организационе структуре, и то: организациона јединица Одељење за заштиту корисника финансијских услуга променила је назив у Одељење за заштиту корисника, у оквиру кога су утврђене нове уже организационе јединице – Одсек за поступање по притужбама корисника и Одсек за регулативу и контролу примене прописа у области заштите корисника. Такође, у оквиру Сектора за заштиту корисника финансијских услуга утврђена је нова ужа организациона јединица – Одсек за заштиту корисника услуга осигурања и добровољних пензијских фондова, док је уместо организационе јединице Одсек

Табела IV.5.1.1. Упоредни преглед броја запослених

Организациони део	31. децембар 2018.			31. децембар 2019.			Промена (у %)
	Неодређено време	Одређено време	Укупно	Неодређено време	Одређено време	Укупно	
1	2	3	4 (2+3)	5	6	7 (5+6)	8
Основне организационе јединице	1.390	84	1.474	1.425	104	1.529	3,60
Филијала у Београду	89	3	92	89	1	90	-2,22
Филијала у Новом Саду	101	5	106	100	6	106	-
Филијала у Нишу	38	-	38	37	1	38	-
Филијала у Крагујевцу	40	9	49	41	6	47	-4,26
Филијала у Ужицу	42	3	45	44	-	44	-2,27
ЗИН	542	2	544	534	2	536	-1,49
Укупно у НБС:	2.242	106	2.348	2.270	120	2.390	1,76

Извор: НБС.

за едукацију корисника финансијских услуга, утврђена организациона јединица – Група за едукацију корисника.

Квалификациона и старосна структура запослених

Када је у питању квалификациона структура запослених, на дан 31. децембра 2019. године, у Народној банци Србије највећи проценат запослених је са средњим образовањем (44%) и високим образовањем II степена (39,12%), а најнижи проценат с високим образовањем III степена (0,92%).

Табела IV.5.1.2. Број запослених по квалификационој структури

31. децембар 2019.						
Организациони део	Високо образовање			Средње образовање	Основно образовање	Укупно
	III степен	II степен	I степен			
Основне организационе јединице	19	729	194	426	57	1.425
Филијала у Београду	2	10	13	64	-	89
Филијала у Новом Саду	-	17	11	68	4	100
Филијала у Нишу	-	13	4	19	1	37
Филијала у Крагујевцу	-	10	6	24	1	41
Филијала у Ужицу	-	9	6	26	3	44
Завод	-	100	65	349	20	534
Укупно у НБС:	21	888	299	976	86	2.270

Извор: НБС.

У погледу полне структуре, и даље је већи број запослених женског пола (56,65%) у односу на запослене мушког пола (43,35%).

Табела IV.5.1.3. Полна структура запослених по организационим јединицама

31. децембар 2019.				
Организациони део	Мушкарци		Жене	
	Бр. зап.	У %	Бр. зап.	У %
Основне организационе јединице	559	39,23	866	60,77
Филијала у Београду	26	29,21	63	70,79
Филијала у Новом Саду	36	36,00	64	64,00
Филијала у Нишу	17	45,95	20	54,05
Филијала у Крагујевцу	18	43,90	23	56,10
Филијала у Ужицу	14	31,82	30	68,18
ЗИН	314	58,80	220	41,20
Укупно у НБС:	984	43,35	1.286	56,65

Извор: НБС.

Као и у претходних неколико година, у погледу старосне структуре, две најзаступљеније категорије запослених у 2019. години јесу запослени старости између 50 и 60 година (36,74%) и између 40 и 50 година (29,78%). Просечна старост запослених је 48,98 година.

Табела IV.5.1.4. Старосна структура запослених

Организациони део	31. децембар 2019.							Просек година старости
	До 20	20 до 30	30 до 40	40 до 50	50 до 60	Преко 60	Укупно	
Основне организационе јединице	-	78	263	460	481	143	1.425	47,93
Филијала у Београду	-	3	8	12	45	21	89	53,53
Филијала у Новом Саду	-	3	13	19	48	17	100	51,25
Филијала у Нишу	-	-	5	8	16	8	37	52,24
Филијала у Крагујевцу	-	1	4	12	16	8	41	52,59
Филијала у Ужицу	-	6	5	12	12	9	44	47,89
ЗИН	-	10	83	153	216	72	534	50,18
Укупно у НБС:	-	101	381	676	834	278	2.270	48,98
у %	-	4,45	16,78	29,78	36,74	12,25	100,00	

Извор: НБС.

Образовање, стручно оспособљавање и усавршавање запослених у Народној банци Србије

Како би Народна банка Србије успешно обавила функције поверене *Законом о Народној банци Србије* и другим прописима, надлежна организациона јединица за управљање људским ресурсима стара се о континуираној обуци и професионалном развоју запослених, што уједно представља један од стратешких приоритета институције. Народна банка Србије активно подржава концепт доживотног учења и препознаје да је то један од кључних фактора у развоју каријере сваког запосленог, с тим да се јачањем стручних капацитета запослених потврђује и висока репутација институције. У том смислу, запосленима се омогућава похађање студија на високообразовним институцијама, обука за стицање различитих професионалних звања, сертификата и лиценци, као и учешће на семинарима, курсевима, радионицама, саветовањима, конференцијама и другим сличним облицима усавршавања у земљи и иностранству, укључујући и студијске посете централним банкама других земаља.

Уз праћење савремених тенденција у управљању организационим знањем, запосленима је током 2019. године омогућено стицање нових знања и вештина, подизање нивоа стручности, те трансфер експертизе међу запосленима.

IV.5.1.5. **Образовање, стручно оспособљавање и усавршавање запослених**

2019. година	
Вид образовања, стручног оспособљавања и усавршавања	Број запослених
Образовање	
Студије првог степена – основне академске и основне струковне студије	3
Студије другог степена – мастер академске и мастер струковне студије	8
Студије трећег степена – докторске академске студије	1
Стручно оспособљавање	52
Усавршавање	
Семинари, радионице, саветовања и конференције у земљи	91
Семинари, радионице, саветовања, студијске посете и конференције у иностранству	194
Онлајн обуке на стручне теме	19
Летња пракса	
Пракса студената универзитета из земље и иностранства у периоду јул–август	36

Извор: НБС.

У погледу семинара, конференција, специјализованих курсева и радионица које су запослени похађали у земљи и иностранству на различите теме из области централног банкарства, садржаји ових видова усавршавања прилагођени су актуелним и будућим изазовима с којима се суочава централна банка у обављању функција поверених законом. Предавачи су стручњаци централних банака, ММФ-а, BIS-а, ЕЦБ-а, Светске банке, Европске комисије, националних агенција за надзор финансијских услуга и сл.

Народна банка Србије је у периоду јул–август организовала летњу праксу за 36 студената завршних година факултета у земљи и иностранству. Овим је пружена прилика студентима да стекну радно искуство и теоријска знања стечена на факултетима употпуне практичним увидима.

IV.5.2. **Интерна ревизија и управљање ризицима**

Регулаторни оквир за рад интерне ревизије у Народној банци Србије успостављен је *Законом о Народној банци Србије, Статутом Народне банке Србије* и унутрашњим општим актима којима се ближе уређују послови интерне ревизије и начин њиховог обављања.

Послови интерне ревизије обављају се у складу с годишњим планом, који усваја Савет гувернера. О резултатима обављене интерне ревизије извештавају се руководиоци основне организационе јединице, гувернер и руководство Народне банке Србије надлежно за послове који су били предмет ангажовања. Поред тога, о извршеним активностима у области интерне ревизије тромесечно се извештава Савет гувернера преко Одбора за ревизију.

У току 2019. године обављено је десет ревизија. Предмети ревизија обухватили су следеће пословне процесе: спровођење пописа имовине и обавеза, управљање девизним резервама, надзор над пословањем платних система, израду курсних листа, ресторанско пословање у Народној банци Србије, израду планова

за реструктурирање банака, праћење показатеља финансијске стабилности, одржавање регистра пословних партнера и рачуноводствено-финансијског софтвера, супервизију информационих система у финансијским институцијама.

У процесима који су били предмет ревизије у 2019. години нису идентификовани налази високог ризика, а с руководством основних организационих јединица које су надлежне за примену препорука усаглашено је 40 препорука. У току 2019. године, проверен је статус примене 110 препорука из претходних година, при чему је утврђено да је 101 препорука примењена.

Поред тога, у 2019. години донет је нови *Правилник о интерној ревизији Народне банке Србије*, који је у потпуности усклађен с важећим међународним стандардима за професионалну праксу интерне ревизије.

IV.5.3. Информационо-комуникационе технологије

У домену апликативног развоја, Народна банка Србије је у 2019. години реализовала нова и допунила постојећа апликативна решења за подршку пословних процеса, у складу са законском регулативом. Пословни сектори су поднели 371 захтев за измену и допуну апликација, а реализовано је 367 захтева поднетих у току и пре 2019. Такође, настављено је с радом на даљем унапређењу ИКТ инфраструктуре и примарних *data* центара и локације за опоравак пословања од катастрофе за кључне пословне процесе Народне банке Србије. Посебна пажња посвећена је вишеслојној заштити информационог система Народне банке Србије. Поред тога, софтверске компоненте инфраструктурних система редовно су ажуриране, чиме се постигао виши ниво безбедности, а добијене су и нове функционалности. За поједине ИКТ системе инсталиране су новије верзије, као што су системи за размену електронске поште, управљање базама података и остали.

У току 2019. године реализовано је десет апликативних, инфраструктурних и мултидисциплинарних ИКТ пројеката за потребе Народне банке Србије и екстерних корисника.

Помоћу јединственог система за бележење захтева корисника (апликација *Service Desk*) упућених телефонским позивом или мејлом, техничка подршка је регистровала и извршила 3.169 једноставнијих захтева, 7.428 сложенијих захтева и 2.013 инцидената интерних корисника, као и екстерних корисника у вези са активацијом, коришћењем и одржавањем софтвера за обављање мењачких послова. Реализоване су 2.442 накнаде за активацију, коришћење и одржавање десктоп и мрежне верзије софтвера за мењачке послове.

V. ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ

V.1. Финансијски положај и резултат Народне банке Србије

По својој функцији, Народна банка Србије није профитна институција, већ институција која мора да обезбеди остваривање законом постављених циљева обезбеђења ценовне и финансијске стабилности на одржив начин, уз што мање трошкове за све економске субјекте. Због тога се и **успешност Народне банке Србије, као и свих других централних банака у свету, не цени према томе какав је финансијски резултат остварен у једној години, већ колико је успешна у остваривању својих законом дефинисаних циљева и обезбеђењу повољних услова пословања и инвестирања.**

У извештају о финансијском положају Народне банке Србије на дан 31. децембра 2019. године (*Биланс стања*) исказана је актива – имовина Републике Србије, коју, ради остварења циљева и обављања својих функција, користи Народна банка Србије, и пасива – укупне обавезе и капитал Народне банке Србије, у укупном износу од 1.712,0 млрд динара.

У структури активе, највећи део укупних средстава, 91,9%, односи се на девизне резерве којима управља Народна банка Србије. Девизне резерве су, у зависности од облика у коме се налазе, приказане на следећим билансним позицијама: готовина и текући рачуни код банака (326,9 млрд динара), депозити код банака (207,6 млрд динара), злато (157,2 млрд динара), ХоВ (873,7 млрд динара) и средства у *SDR* (8,1 млрд динара), док се остатак на позицијама готовина и текући рачуни код банака (12,6 млрд динара) и ХоВ (11,1 млрд динара) односи на динарска средства. Поред средстава која чине девизне резерве, у активи биланса стања налази се и чланска квота Републике Србије у ММФ-у исказана као пласман изражен у *SDR*, као и вредност некретнина, постројења, опреме, инвестиционих некретнина, нематеријалних улагања и осталих средстава које Народна банка Србије користи у свом пословању.

Табела V.1.1. **Биланс стања**
(у хиљадама RSD)

	31. децембар 2019.	31. децембар 2018.
АКТИВА		
Готовина и текући рачуни код банака	339.485.874	336.376.900
Злато и остали племенити метали	158.084.189	87.752.490
Депозити	207.598.412	145.221.006
Потраживања по основу деривата	5.259	43.481
ХоВ	884.779.127	783.908.048
Кредити и пласмани	982.245	1.011.133
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	96.333.002	95.504.052
Нематеријална улагања	154.306	155.940
Некретнине, постројења и опрема	19.125.957	18.848.674
Инвестиционе некретнине	407.692	407.692
Остала средства	5.079.908	4.897.678
УКУПНО АКТИВА	1.712.035.971	1.474.127.094
ПАСИВА		
Обавезе		
Обавезе по основу деривата	4.809	39.851
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	651.514.126	583.320.898
Депозити и остале обавезе према држави и другим депонентима	397.401.344	284.237.166
Обавезе према ММФ-у	96.448.924	95.594.200
Резервисања	1.713.081	1.294.195
Текуће пореске обавезе	533.905	426.343
Готов новац у оптицају	209.567.662	182.611.179
Остале обавезе	2.037.178	2.110.458
Укупно обавезе	1.359.221.029	1.149.634.290
Капитал		
Државни капитал	178.253.299	171.128.873
Резерве	137.331.122	122.782.727
Добитак	37.230.521	30.581.204
Укупно капитал	352.814.942	324.492.804
УКУПНО ПАСИВА	1.712.035.971	1.474.127.094

Извор: НБС.

У 2019. години, укупна актива Народне банке Србије увећана је за 16,1%, тј. за 237,9 млрд динара, у односу на 2018. годину. У пасиви су исказане обавезе Народне банке Србије у износу од 1.359,2 млрд динара и капитал у износу од 352,8

млрд динара. Обавезе Народне банке Србије на дан 31. децембра 2019. односе се пре свега на:

- обавезе према банкама и другим финансијским организацијама, које су пре свега настале по основу спровођења монетарне политике (утврђивања обавезне резерве банака и спровођења операција на отвореном тржишту) у износу од 651,5 млрд динара, што је за 11,7% више него претходне године;
- обавезе према држави и другим депонентима по основу трансакционих и осталих депозита у динарима и страној валути у износу од 397,4 млрд динара, што је за 39,8% више него претходне године;
- обавезе према ММФ-у у износу од 96,4 млрд динара, што је за 0,9% више него 2018. године;
- обавезе према трансакторима за готов новац у оптицају у износу од 209,6 млрд динара, што је за 14,8% више него претходне године.

У Билансу успеха Народне банке Србије за 2019. годину исказан је добитак у износу од 37,2 млрд динара. Најзначајнији приходи и расходи које је Народна банка Србије остварила у 2019. години, обављањем функција утврђених *Законом о Народној банци Србије*, јесу приходи и расходи по основу камата. Приходи од камата износили су 13,8 млрд динара, а расходи 4,8 млрд динара. Остварен нето приход по основу камата у 2019. износио је 9,0 млрд динара, што је за 1,8 млрд динара више него у 2018. години.

Народна банка Србије остварила је и приходе по основу накнада и провизија у укупном износу од 5,3 млрд динара, што се највећим делом односи на накнаде и провизије предвиђене *Одлуком о јединственој тарифи по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге*. По основу извршене процене очекиваних кредитних губитака остварени су и приходи од умањења обезвређења финансијских средстава у износу од 0,1 млрд динара, док је по основу обрачуна курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле остварен нето приход у износу од 24,6 млрд динара. Од укупног износа осталих пословних прихода Народне банке Србије, који износе 6,6 млрд динара, на приходе из оперативног пословања Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер односи се 6,2 млрд динара.

Народна банка Србије забележила је у 2019. години нето губитак по основу престанка признавања финансијских средстава која се вреднују по фер вредности кроз остали резултат у износу од 1,6 млрд динара. Други пословни расходи које је Народна банка Србије имала у свом пословању су: трошкови зарада, накнаде зарада и остали лични расходи (4,8 млрд динара), трошкови амортизације (1,0 млрд динара) и остали пословни расходи (4,3 млрд динара), које највећим делом чине трошкови производње Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер.

Табела V.1.2. **Биланс успеха**
(у хиљадама RSD, за период од 1. јануара до 31. децембра)

	2019.	2018.
Приходи од камата	13.819.737	12.047.314
Расходи камата	(4.791.022)	(4.853.928)
Нето приход по основу камата	9.028.715	7.193.386
Приходи од накнада и провизија	5.278.587	5.346.190
Расходи накнада и провизија	(399.376)	(561.999)
Нето приход по основу накнада и провизија	4.879.211	4.784.191
Нето добитак/(губитак) по основу финансијских инструмената који се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха	238.803	10.049
Нето губитак по основу престанка признавања финансијских средстава која се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	(1.648.710)	(870.199)
Нето приход/(расход) од курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле	24.557.536	17.398.639
Нето приход по основу умањења обезвређења/(расход) по основу обезвређења финансијских средстава	107.047	2.290.574
Остали пословни приходи	6.640.257	6.579.407
Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	(4.836.290)	(4.248.873)
Трошкови амортизације	(1.041.398)	(1.728.201)
Остали приходи	4.114.586	4.973.278
Остали расходи	(4.275.331)	(5.316.602)
ДОБИТАК/(ГУБИТАК) ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	37.764.426	31.065.649
Порез на добитак	(533.905)	(426.343)
ДОБИТАК/(ГУБИТАК) НАКОН ОПОРЕЗИВАЊА	37.230.521	30.639.306

Извор: НБС.

V.2. Рачуноводствени принципи и стандарди

Рачуноводствени принципи и стандарди које Народна банка Србије примењује у припремању, презентацији и обелодањивању финансијских извештаја дефинисани су рачуноводственом политиком Народне банке Србије, која је у складу с међународним рачуноводственим стандардима и међународним стандардима финансијског извештавања.

Циљ рачуноводствене политике Народне банке Србије јесте да финансијски извештаји објективно и поштено прикажу имовински положај, успешност пословања и промену финансијског положаја Народне банке Србије. Рачуноводствена политика односи се на процењивање средстава, обавеза и капитала, као и на утврђивање резултата пословања и исказивање ових позиција у финансијским извештајима.

Рачуноводствена политика примењена приликом признавања, вредновања и приказивања најзначајнијих позиција биланса стања и биланса успеха за 2019. годину дата је у наставку.

Приходи и расходи по основу камата

Приходи и расходи по основу камата, укључујући затезну камату, остале приходе и остале расходе у вези с каматоносном активом, односно каматоносном пасивом, обрачунати су по начелу узрочности прихода и расхода. Приходи и расходи камата по основу финансијског средства или финансијске обавезе израчунавају се применом ефективне каматне стопе на бруто књиговодствену вредност средства или амортизовану вредност обавезе. Приходи камата по основу финансијског средства чија је вредност кредитно умањена (*ниво 3 обезвређења*), израчунавају се применом ефективне каматне стопе на амортизовану вредност финансијског средства, тј. на кориговану вредност за износ извршених умањења вредности.

Приходи и расходи по основу накнада и провизија

Приходи и расходи по основу накнада и провизија признају се у периоду када су остварени.

Прерачунавање средстава и обавеза у иностраној валути

Пословне промене настале у страним валутама чији се курсеви објављују на званичној курсној листи Народне банке Србије прерачунате су у динаре применом званичног средњег курса који важи на дан трансакције, док се за валуте чији се курсеви не објављују на званичној курсној листи Народне банке Србије прерачун врши применом одговарајућег унакрсног курса Народне банке Србије који важи на дан трансакције.

Монетарна средства и обавезе у иностраној валути на дан биланса стања прерачунати су у динаре по званичном средњем курсу динара који је важио на тај дан (за стране валуте чији се курс објављује на званичној курсној листи Народне банке Србије), односно по одговарајућем курсу Народне банке Србије (за стране валуте чији се курс не објављује на овој листи).

Позитивне или негативне курсне разлике настале приликом прерачуна пословних трансакција у иностраној валути и приликом прерачуна монетарних позиција биланса стања исказаних у иностраној валути евидентиране су у корист или на терет биланса успеха, као приходи/расходи по основу курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле.

Финансијски инструменти

Класификација финансијских средстава и обавеза

Народна банка Србије класификује своја финансијска средства у следеће категорије:

- финансијска средства по амортизованој вредности,
- финансијска средства по фер вредности кроз остали резултат и
- финансијска средства по фер вредности кроз биланс успеха.

Класификација зависи од пословног модела у оквиру ког се држе финансијска средства и карактеристика новчаних токова који настају у вези с тим средствима. Руководство утврђује класификацију средстава и обавеза приликом почетног признавања, а евентуалне накнадне рекласификације врше се само у случају промене пословног модела у оквиру ког се држе и у том случају рекласификација је обавезна. Финансијске обавезе се класификују као финансијске обавезе које се вреднују по амортизованој вредности и финансијске обавезе које се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха.

Вредновање финансијских средстава и обавеза

Финансијска средства се, при почетном признавању, исказују по фер вредности, у складу с *МСФИ 9*. Фер вредност финансијских средстава представља цену која би се наплатила за њихову продају у редовној трансакцији. Финансијска средства се, након почетног признавања, вреднују у зависности од категорије у коју су класификована, и то:

- по амортизованој вредности,
- по фер вредности кроз остали резултат и
- по фер вредности кроз биланс успеха.

Финансијске обавезе се, при почетном признавању, исказују по фер вредности, у складу с *МСФИ 9*, а при накнадном вредновању исказују се по амортизованој вредности, осим финансијских обавеза које се држе ради трговања и финансијских обавеза које се одлуком гувернера или лица које он овласти одреде да се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха.

Модификација финансијских инструмената

Модификација финансијских инструмената јесте измена утврђених (уговорених, прописаних или на други начин у складу с прописима установљених) новчаних токова финансијског средства, настала реуговарањем или на други начин. Ако се при модификацији финансијских инструмената процени да се

новчани токови нису значајно изменили, наставља се с признавањем тог финансијског инструмента по модификованој вредности, а разлика између књиговодствене и модификоване вредности исказује се у билансу успеха. Ако се при модификацији финансијског инструмента процени да су новчани токови знатно измењени, престаје се с признавањем тог финансијског инструмента и признаје се ново финансијско средство.

Обезвређење финансијских средстава

Вредност финансијских средстава (исказивање исправке вредности, односно резервације за умањење вредности) умањује се за износ очекиваних кредитних губитака финансијских средстава која се вреднују по амортизованој вредности, финансијских средстава по фер вредности кроз остали резултат и осталих потраживања у складу са захтевима *МСФИ 9*.

Очекивани кредитни губици финансијских средстава процењују се за појединачно финансијско средство или за групу финансијских средстава са истим карактеристикама, при чему се узимају у обзир све релевантне и доступне квантитативне и квалитативне информације, и то оне које се односе на прошла, садашња и будућа догађања.

Финансијска средства сврставају се у ниво обезвређења 1 ако је процењено да имају низак кредитни ризик или ако кредитни ризик није значајно повећан у односу на ризик који је постојао на датум почетног признавања тих финансијских средстава. За ова финансијска средства утврђује се износ дванаестомесечних очекиваних кредитних губитака.

Финансијска средства сврставају се у ниво обезвређења 2 ако је процењено да је кредитни ризик значајно повећан у односу на ризик који је постојао на датум почетног признавања и за ова финансијска средства утврђује се износ очекиваних кредитних губитака током читавог века трајања финансијског средства.

Финансијска средства сврставају се у ниво обезвређења 3 ако је процењено да је кредитни ризик значајно повећан, тако да се може сматрати да је вредност тих финансијских средстава кредитно умањена, и за ова финансијска средства утврђује се износ очекиваних кредитних губитака током читавог века трајања финансијског средства.

Финансијска средства чија је вредност кредитно умањена при стицању, обавезно се сврставају у *ниво обезвређења 3* и остају у том нивоу током читавог века трајања.

Престанак признавања

Финансијско средство или део финансијског средства престаје да се признаје кад престане право на све или одређене новчане токове по основу тог финансијског средства или кад се пренесу финансијска средства или део

финансијског средства. Признавање финансијске обавезе или дела те обавезе престаје када је финансијска обавеза у целини или делимично престала или застарела. Разлика између књиговодствене вредности финансијског средства и обавезе или дела финансијског средства и обавезе чије признавање престаје, одређене на датум престанка признавања, и примљене накнаде (ако постоји) исказује се у билансу успеха.

V.3. Изложеност и управљање ризицима

Основни финансијски ризици с којима се Народна банка Србије суочава у свакодневном пословању су:

- **кредитни ризик,**
- **ризик ликвидности,**
- **каматни ризик и**
- **девизни ризик.**

С обзиром на то да Народна банка Србије за основни циљ има одржавање стабилности цена и очување финансијске стабилности, њен оквир за управљање финансијским ризицима разликује се у односу на друге, комерцијалне финансијске институције. Већина финансијских ризика везаних за пословање Народне банке Србије настаје по основу управљања девизним резервама и операција на финансијском тржишту.

Девизним резервама се управља на основу *Стратешких смерница за управљање девизним резервама*, које утврђује Извршни одбор Народне банке Србије. Смерницама се дефинишу критеријуми за пласирање девизних резерви, циљеви коришћења девизних резерви, глобални оквири за пласмане и др. На основу тих смерница, Инвестициони комитет Народне банке Србије припрема предлог *Тактичких смерница за управљање девизним резервама* и доставља их на усвајање Извршном одбору.

Кредитни ризик

Кредитни ризик се односи на ризик неизмирења обавеза, тј. могућност да се средства неће правовремено и/или у потпуности вратити или да се неће наплатити планираном/уговореном динамиком. Основна изложеност Народне банке Србије кредитном ризику настаје пре свега по основу управљања девизним резервама. При пласирању девизних резерви Народна банка Србије се руководи начелима ликвидности и сигурности. Кредитни ризик портфолија Народне банке Србије анализира се и мери у складу са општеприхваћеним методама, укључујући захтеве за минимални кредитни рејтинг.

Табела V.3.1. Концентрација кредитног ризика финансијских средстава по земљама и регионима

(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2019)

	Србија	Европа	Америка и Канада	Остало	Укупно
Готовина и текући рачуни код банака	12.597.902	129.898.187	143.991	80.623	142.720.703
Депозити	31.511	164.046.666	43.520.235	-	207.598.412
ХоВ	-	540.190.376	237.165.665	96.325.018	873.681.059
Кредити и пласмани	982.245	-	-	-	982.245
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	-	-	8.117.937	-	8.117.937
Остала средства	1.081.431	757	1.187	-	1.083.375
Укупно					
31. 12. 2019.	14.693.089	834.135.986	288.949.015	96.405.641	1.234.183.731
Укупно					
31. 12. 2018.	20.342.911	774.495.827	213.990.865	78.270.033	1.087.099.636

Извор: НБС.

Према рејтинг агенцијама *Standard & Poor's*, *Moody's* и *Fitch*, ХоВ у које се улаже морају имати минимални комбиновани кредитни рејтинг од А– за државне, А+ за обвезнице јавног сектора и АА за обвезнице покривене средствима обезбеђења. Поред тога, пословне банке код којих Народна банка Србије пласира депозите, ако нису покривени колатералом, морају имати минимални комбиновани кредитни рејтинг АА–. За сваку банку одређује се индивидуални кредитни лимит на основу кредитног рејтинга банке, искуства у раду с тим банкама и анализе њиховог пословања. Индивидуални кредитни лимити одређују се у Листи издавалаца ХоВ и банака код којих је дозвољено пласирати средства девизних резерви Народне банке Србије, коју усваја Извршни одбор. Пласмани код централних банака и међународних финансијских институција нису ограничени. Изузетак од претходних ставова чине средства на редовним текућим рачунима Народне банке Србије код банака које немају наведени рејтинг, а користе се за потребе обављања платног промета са иностранством.

Ризик ликвидности

Ризик ликвидности се односи на (не)могућност одржавања уредности у плаћању и наплаћивању према уговореним роковима. Као део стратегије управљања ризиком ликвидности, Народна банка Србије поседује портфолио ликвидне активе, као што су средства на рачунима код иностраних банака и обвезнице које су емитовале најразвијеније земље, међународне финансијске институције, федералне јединице најразвијенијих земаља и финансијске институције с подршком тих земаља, као и обвезнице издате на основу првокласног средства обезбеђења, а у складу са смерницама за управљање девизним резервама.

Табела V.3.2. Изложеност ризику ликвидности
(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2019)

	До једног месеца	Од 1 до 3 месеца	Од 3 месеца до 1 године	Од 1 до 5 година	Преко 5 година	Без рока	Укупно
Готовина и текући рачуни код банака	339.485.874	-	-	-	-	-	339.485.874
Депозити	105.772.596	75.685.900	25.870.416	-	-	269.500	207.598.412
Потраживања по основу деривата	-	-	-	-	-	5.259	5.259
ХоВ	27.367.431	80.089.709	264.252.518	500.275.388	1.819.294	10.974.787	884.779.127
Кредити и пласмани	7.604	-	227	604	443.357	530.453	982.245
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	8.117.937	-	-	-	-	88.215.065	96.333.002
Остала средства	376.013	117.000	-	-	-	590.362	1.083.375
	481.127.455	155.892.609	290.123.161	500.275.992	2.262.651	100.585.426	1.530.267.294
Обавезе по основу деривата	-	-	-	-	-	4.809	4.809
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	424.517.179	-	-	1.485.616	-	225.511.331	651.514.126
Депозити и друге обавезе према држави и другим депонентима	289.316.877	14.164.011	-	-	-	93.920.456	397.401.344
Обавезе према ММФ-у	10.688	-	-	-	-	96.438.236	96.448.924
Готов новац у оптицају	-	-	-	-	-	209.567.662	209.567.662
Остале обавезе	1.167.567	-	-	-	-	619.258	1.786.825
	715.012.311	14.164.011	-	1.485.616	-	626.061.752	1.356.723.690
Рочна неусклађеност на дан 31. 12. 2019.	-233.884.856	141.728.598	290.123.161	498.790.376	2.262.651	-525.476.326	173.543.604
Кумулативна неусклађеност на дан 31. 12. 2019.	-233.884.856	-92.156.258	197.966.903	696.757.279	699.019.930	173.543.604	-
Рочна неусклађеност на дан 31. 12. 2018.	-133.192.010	109.942.033	299.440.296	414.099.836	490.618	-475.863.642	214.917.131
Кумулативна неусклађеност на дан 31. 12. 2018.	-133.192.010	-23.249.977	276.190.319	690.290.155	690.780.773	214.917.131	-

Извор: НБС.

Каматни ризик

Народна банка Србије утврђује референтну каматну стопу и каматне стопе по којима, у поступку спровођења монетарне политике, наплаћује камату на кредите и друге пласмане (и на друга потраживања), и по којима плаћа камату на средства банака код Народне банке Србије како би постигла своје законом дефинисане циљеве – ценовну и финансијску стабилност и пружала подршку економској политици Владе Републике Србије, не доводећи у питање своје законом дефинисане циљеве. Поред тога, држава и државне институције држе своје депозите у динарима и страној валути код Народне банке Србије.

Међутим, каматоносна актива, углавном у иностранству, изложена је знатним ризицима по основу промена тржишних каматних стопа. То све може да утиче на промену финансијске позиције, те стога Народна банка Србије правилима пласирања, пре свега девизних резерви, тежи да ограничи евентуалне губитке по основу тржишних ризика.

Табела V.3.3. **Изложеност ризику од промене каматних стопа**
(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2019)

	Каматоносне позиције	Некаматоносне позиције	Укупно
Финансијска средства			
Готовина и текући рачуни код банака	129.940.720	209.545.154	339.485.874
Депозити	207.351.504	246.908	207.598.412
Потраживања по основу деривата	-	5.259	5.259
ХоВ	884.779.127	-	884.779.127
Кредити и пласмани	518.260	463.985	982.245
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	8.117.937	88.215.065	96.333.002
Остала средства	-	1.083.375	1.083.375
	1.230.707.548	299.559.746	1.530.267.294
Финансијске обавезе			
Обавезе по основу деривата	-	4.809	4.809
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	358.371.849	293.142.277	651.514.126
Депозити и остале обавезе према држави и другим депонентима	46.834.568	350.566.776	397.401.344
Обавезе према ММФ-у	8.221.189	88.227.735	96.448.924
Готов новац у оптицају	-	209.567.662	209.567.662
Остале обавезе	-	1.786.825	1.786.825
	413.427.606	943.296.084	1.356.723.690
Нето изложеност на дан			
31. 12. 2019.	817.279.942	-643.736.338	173.543.604
31. 12. 2018.	616.113.923	-401.344.070	214.769.853

Извор: НБС.

Девизни ризик

Народна банка Србије је изложена девизном ризику због промена у девизним курсевима. Претежни део активе и пасиве биланса стања Народне банке Србије изражен је у иностранској валути, што омогућава Народној банци Србије да, у случају потребе, одговори захтевима у погледу одржања екстерне ликвидности земље и ублажи краткорочне осцилације курса динара.

Да би ризике на средњи рок свела на најмању могућу меру, Народна банка Србије настоји да валутну структуру активе усклади са очекиваним девизним обавезама. У кратком року то може да доведе до позитивних и негативних курсних разлика, које се евидентирају у билансу успеха.

Табела V.3.4. **Изложеност девизном ризику финансијских средстава и обавеза**
(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2019)

	EUR	USD	SDR	Остале валуте	Укупно стране валуте	RSD	Укупно
Финансијска средства							
Готовина и текући рачуни код банака	314.517.751	4.009.565	-	8.360.614	326.887.930	12.597.944	339.485.874
Депозити	81.738.397	124.225.966	-	1.616.330	207.580.693	17.719	207.598.412
Потраживања по основу деривата	-	-	-	-	-	5.259	5.259
ХоВ	496.563.312	330.459.227	11.097.434	46.659.154	884.779.127	-	884.779.127
Кредити и пласмани	-	-	-	-	-	982.245	982.245
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	-	-	96.333.002	-	96.333.002	-	96.333.002
Остала средства	26.480	539.024	-	849	566.353	517.022	1.083.375
	892.845.940	459.233.782	107.430.436	56.636.947	1.516.147.105	14.120.189	1.530.267.294
Финансијске обавезе							
Обавезе по основу деривата	-	-	-	-	-	4.809	4.809
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	225.312.003	1.026.068	-	6.169	226.344.240	425.169.886	651.514.126
Депозити и друге обавезе према држави и другим депонентима	120.538.123	21.891.568	-	605.066	143.034.757	254.366.587	397.401.344
Обавезе према ММФ-у	-	-	96.448.924	-	96.448.924	-	96.448.924
Готов новац у оптицају	-	-	-	-	-	209.567.662	209.567.662
Остале обавезе	549.299	111.236	-	44.146	704.681	1.082.144	1.786.825
	346.399.425	23.028.872	96.448.924	655.381	466.532.602	890.191.088	1.356.723.690
Нето изложеност на дан:							
31. 12. 2019.	546.446.515	436.204.910	10.981.512	55.981.566	1.049.614.503	-876.070.899	173.543.604
31. 12. 2018.	412.332.066	392.419.148	10.227.492	49.622.732	864.601.438	-649.684.306	214.917.132

Извор: НБС.

V.4. Извештај независног ревизора

KPMG d.o.o. Beograd
Kraljice Natalije 11
11000 Beograd
Srbija

Tel.: +381 (0)11 20 50 500
Fax: +381 (0)11 20 50 550
www.kpmg.com/rs

Izveštaj nezavisnog revizora

Savetu guvernera Narodne banke Srbije

Mišljenje

Izvršili smo reviziju priloženih finansijskih izveštaja Narodne banke Srbije (u daljem tekstu: „Banka”), koji se sastoje od:

— bilansa stanja na dan 31. decembra 2019. godine,

i za period od 1. januara do 31. decembra 2019. godine:

- bilansa uspeha;
- izveštaja o ostalom rezultatu;
- izveštaja o promenama na kapitalu;
- izveštaja o tokovima gotovine;

kao i

- napomena, koje sadrže pregled osnovnih računovodstvenih politika i ostala obelodanjivanja („finansijski izveštaji”).

Po našem mišljenju, priloženi finansijski izveštaji Banke istinito i objektivno prikazuju finansijski položaj Banke na dan 31. decembra 2019. godine i rezultat njenog poslovanja i tokove gotovine za godinu koja se završava na taj dan, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (“MSFI”).

Оснoв за мишљење

Reviziju smo izvršili u skladu sa Zakonom o reviziji Republike Srbije i standardima revizije primenljivim u Republici Srbiji. Naša odgovornost u skladu sa tim standardima je detaljnije opisana u delu izveštaja *Odgovornost revizora za reviziju finansijskih izveštaja*. Mi smo nezavisni u odnosu na Banku u skladu sa Kodeksom etike za profesionalne računovođe Odbora za međunarodne etičke standarde za računovođe (uključujući Međunarodne

standarde nezavisnosti) (IESBA Kodeks) zajedno sa etičkim zahtevima koji su relevantni za našu reviziju finansijskih izveštaja u Republici Srbiji, i ispunili smo naše druge etičke odgovornosti u skladu sa ovim zahtevima i IESBA Kodeksom. Smatramo da su revizorski dokazi koje smo pribavili dovoljni i odgovarajući i da pružaju osnov za izražavanje našeg mišljenja.

Odgovornost rukovodstva i lica zaduženih za upravljanje za finansijske izveštaje

Rukovodstvo je odgovorno za sastavljanje i istinito i objektivno prikazivanje finansijskih izveštaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja, kao i za uspostavljanje takvih internih kontrola za koje rukovodstvo smatra da su relevantne za pripremu finansijskih izveštaja koji ne sadrže materijalno značajne greške, nastale bilo zbog pronevere ili zbog grešaka u radu.

Prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja, rukovodstvo je odgovorno da proceni

sposobnost Banke da nastavi poslovanje u skladu sa načelom stalnosti poslovanja, i da obelodani, ako je to primenljivo, pitanja koja se odnose na stalnost poslovanja i korišćene pretpostavke stalnosti poslovanja kao računovodstvene osnove.

Lica zadužena za upravljanje su odgovorna za nadzor procesa finansijskog izveštavanja u Banci.

Odgovornost revizora za reviziju finansijskih izveštaja

Naš cilj jeste da steknemo razumni nivo uveravanja da li finansijski izveštaji uzeti u celini, ne sadrže materijalno značajne greške, nastale bilo zbog pronevere ili zbog grešaka u radu, i da izdamo izveštaj revizora koji sadrži naše mišljenje. Razuman nivo uveravanja je visok stepen uveravanja, ali ne predstavlja garanciju da će revizija obavljena u skladu sa Zakonom o reviziji Republike Srbije i standardima revizije primenljivim u Republici Srbiji uvek otkriti materijalno značajnu grešku ako ona postoji. Greške mogu nastati zbog pronevere ili greške u radu i smatraju se materijalno značajnim ako se razumno može očekivati da bi one, pojedinačno ili zbirno, mogle uticati na ekonomske odluke korisnika donete na osnovu ovih finansijskih izveštaja.

Kao sastavni deo revizije u skladu sa Zakonom o reviziji Republike Srbije i standardima revizije primenljivim u Republici Srbiji, mi primenjujemo profesionalno prosuđivanje i održavamo profesionalni skepticizam u toku obavljanja revizije. Mi takođe:

- Identifikujemo i procenjujemo rizike od materijalno značajnih grešaka u finansijskim izveštajima, nastale bilo zbog pronevere ili zbog grešaka u radu, kreiramo i sprovodimo revizorske procedure kao odgovor na te rizike, i pribavljamo dovoljne

i odgovarajuće revizorske dokaze koji pružaju osnov za izražavanje našeg mišljenja. Rizik da neće biti otkrivene materijalno značajne greške nastale zbog pronevere je veći od onog koji se odnosi na greške u radu, budući da pronevera može uključiti udruživanje, falsifikovanje, namerne propuste, lažno prikazivanje, ili izbegavanje internih kontrola.

- Stičemo razumevanje o internim kontrolama koje su relevantne za reviziju sa ciljem kreiranja revizorskih procedura koje su odgovarajuće za date okolnosti, ali ne i u cilju izražavanja mišljenja o efektivnosti internih kontrola Banke.
- Ocenjujemo primerenost primenjenih računovodstvenih politika i razumnost računovodstvenih procena i povezanih obelodanjivanja koje je izvršilo rukovodstvo.
- Donosimo zaključke o opravdanosti primene načela stalnosti poslovanja kao primenjene računovodstvene osnove od strane rukovodstva i, na osnovu prikupljenih revizorskih dokaza, o tome da li postoji materijalna neizvesnost u pogledu događaja ili okolnosti koji mogu značajno dovesti u pitanje sposobnost Banke da posluje u skladu sa načelom stalnosti

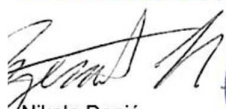

poslovanja. Ako zaključimo da postoji materijalna neizvesnost, dužni smo da u našem izveštaju revizora skrenemo pažnju na relevantna obelodanjivanja u finansijskim izveštajima ili, ako takva obelodanjivanja nisu adekvatna, da modifikujemo naše mišljenje. Naši zaključci su zasnovani na revizorskim dokazima prikupljenim do datuma izveštaja revizora. Međutim, budući događaji ili okolnosti mogu uticati da Banka prestane da posluje u skladu sa načelom stalnosti poslovanja.

- Ocenjujemo opštu prezentaciju, strukturu i sadržaj finansijskih izveštaja, uključujući i obelodanjivanja, i da li finansijski izveštaji prikazuju osnovne poslovne promene i događaje na način kojim je postignuto njihovo objektivno prikazivanje.

Saopštavamo licima zaduženim za upravljanje, između ostalog, pitanja u vezi sa planiranim obimom i dinamikom revizije i značajnim revizorskim nalazima, uključujući i bilo koje značajne nedostatke u internim kontrolama koje smo identifikovali u toku naše revizije.

KPMG d.o.o. Beograd

Nikola Đenić
Ovlašćeni revizor

Beograd, 20. mart 2020. godine

V.5. Годишњи финансијски извештаји⁶⁴

Биланс стања

БИЛАНС СТАЊА

На дан 31. децембра 2019. године

У хиљадама динара	Напомена	31. децембар 2019.	31. децембар 2018.
АКТИВА			
Готовина и текући рачуни код банака	16, 3.4	339.485.874	336.376.900
Злато и остали племенити метали	17, 3.5	158.084.189	87.752.490
Депозити	18, 3.3	207.598.412	145.221.006
Потраживања по основу деривата	3.3	5.259	43.481
Хартије од вредности	19, 3.3	884.779.127	783.908.048
Кредити и пласмани	20, 3.3	982.245	1.011.133
Чланска квота у Међународном монетарном фонду и средства у специјалним правима вучења	21, 3.3	96.333.002	95.504.052
Нематеријална имовина	22, 3.7	154.306	155.940
Некретнине, постројења и опрема	22, 3.7	19.125.957	18.848.674
Инвестиционе некретнине	22, 3.7	407.692	407.692
Остала средства	23	5.079.908	4.897.678
УКУПНО АКТИВА		1.712.035.971	1.474.127.094
ПАСИВА			
Обавезе			
Обавезе по основу деривата	3.3	4.809	39.851
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	24	651.514.126	583.320.898
Депозити и остале обавезе према држави и другим депонентима	25	397.401.344	284.237.166
Обавезе према Међународном монетарном Фонду	26, 3.3	96.448.924	95.594.200
Резервисања	27, 3.11	1.713.081	1.294.195
Текуће пореске обавезе	28, 3.9	533.905	426.343
Новац у оптицају	29	209.567.662	182.611.179
Остале обавезе	30	2.037.178	2.110.458
Укупно обавезе		1.359.221.029	1.149.634.290
Капитал			
Државни капитал		178.253.299	171.128.873
Резерве		137.331.122	122.782.727
Нераспоређени добитак		37.230.521	30.581.204
Укупно капитал	31	352.814.942	324.492.804
УКУПНО ПАСИВА		1.712.035.971	1.474.127.094

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

Др Јоргованка Табаковић
Гувернер

Г.бр. 4457
20.3.2020.

⁶⁴ Финансијски извештаји за 2019. с напоменама, које чине њихов саставни део, достављају се Народној скупштини до 30. јуна 2020. и објављују на интернет презентацији Народне банке Србије.

Биланс успеха

БИЛАНС УСПЕХА

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2019. године

У хиљадама динара	Напомена	2019.	2018.
Приходи од камата		13.819.737	12.047.314
Расходи камата		(4.791.022)	(4.853.928)
Нето приход по основу камата	4, 3.1	9.028.715	7.193.386
Приходи од накнада и провизија		5.278.587	5.346.190
Расходи накнада и провизија		(399.376)	(561.999)
Нето приход по основу накнада и провизија	5, 3.1	4.879.211	4.784.191
Нето добитак по основу финансијских инструмената који се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха	6	238.803	10.049
Нето губитак по основу престанка признавања финансијских средстава која се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	7	(1.648.710)	(870.199)
Нето приход од курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле	8, 3.2	24.557.536	17.398.639
Нето приход по основу умањења обезвређења финансијских средстава	9, 3.3, 32	107.047	2.290.574
Остали пословни приходи	10	6.640.257	6.579.407
Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	11, 3.10	(4.836.290)	(4.248.873)
Трошкови амортизације	12, 3.7	(1.041.398)	(1.728.201)
Остали приходи	13	4.114.586	4.973.278
Остали расходи	14	(4.275.331)	(5.316.602)
ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА		37.764.426	31.065.649
Порез на добит	28, 3.9	(533.905)	(426.343)
ДОБИТАК НАКОН ОПОРЕЗИВАЊА	31	37.230.521	30.639.306

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

Др Јоргованка Табаковић
Гувернер

Г. бр. 4457
20.3.2020.

Извештај о укупном резултату

ИЗВЕШТАЈ О ОСТАЛОМ РЕЗУЛТАТУ

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2019. године

У хиљадама динара	2019.	2018.
Добитак периода	37.230.521	30.639.306
Компоненте осталог резултата које не могу бити рекласификоване у добитак или губитак:		
Повећање/(смањење) ревалоризационих резерви по основу нематеријалне имовине и основних средстава	8.559	(1.761.865)
Позитивни ефекти промене вредности власничких инструмената који се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	778.612	387.718
Актуарски губици	(245.197)	(19.183)
Компоненте осталог резултата које могу бити рекласификоване у добитак или губитак:		
Негативни ефекти промене вредности дужничких инструмената који се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	(181.890)	(3.031.156)
Укупан остали резултат периода	360.084	(4.424.486)
УКУПАН РЕЗУЛТАТ ПЕРИОДА	37.590.605	26.214.820

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Овај финансијски извештај су одобрени од стране Гувернера:

 Др Јоргованка Табаковић
Др Јоргованка Табаковић
Гувернер
Београд

1.6P. 4457
20.3.2020.

Извештај о променама на капиталу

ИЗВЕШТАЈ О ПРОМЕНАМА НА КАПИТАЛУ
У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2019. године

У хиљадама динара	Државни капитал	Посебне резерве	Ревалоризационе резерве	Резерве по основу фер вредности	Актуарски добитак/ губитак	Нерасподелени добитак/ губитак	Укупно
Стање на дан 1. јануара 2018. године	171.128.873	187.857.209	15.665.734	6.737.581	68.688	(83.145.636)	298.312.449
Прва примена МСФИ 9	-	-	-	23.637	-	(77.958)	(54.321)
Кориговано стање на почетку године	171.128.873	187.857.209	15.665.734	6.761.218	68.688	(83.223.594)	298.258.128
Покриће губитка из претходне године (напомена 31)	-	(83.145.636)	-	-	-	83.145.636	-
Смањење ревалоризационих резерви по основу нематеријалне имовине и основних средстава	-	-	(1.761.865)	-	-	19.856	(1.742.009)
Повећање резерви по основу фер вредности власничких ХоВ	-	-	-	387.718	-	-	387.718
Актуарски губитак	-	-	-	-	(19.183)	-	(19.183)
Смањење резерви по основу фер вредности дужничких ХоВ	-	-	-	(3.031.156)	-	-	(3.031.156)
Нето добитак текуће године	-	-	-	-	-	30.639.306	30.639.306
Стање на дан 31. децембра 2018. године	171.128.873	104.711.573	13.903.869	4.117.780	49.505	30.581.204	324.492.804
Стање на дан 1. јануара 2019. године	171.128.873	104.711.573	13.903.869	4.117.780	49.505	30.581.204	324.492.804
Расподела добити из претходне године (напомена 31)	7.124.426	14.188.311	-	-	-	(30.581.204)	(9.268.467)
Повећање ревалоризационих резерви по основу нематеријалне имовине и основних средстава	-	-	8.559	-	-	-	8.559
Повећање резерви по основу фер вредности власничких ХоВ	-	-	-	778.612	-	-	778.612
Актуарски губитак	-	-	-	-	(245.197)	-	(245.197)
Смањење резерви по основу фер вредности дужничких ХоВ	-	-	-	(181.890)	-	-	(181.890)
Нето добитак текуће године	-	-	-	-	-	37.230.521	37.230.521
Стање на дан 31. децембра 2019. године	178.253.299	118.899.884	13.912.428	4.714.502	(195.692)	37.230.521	352.814.942

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ова финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

 Др Јоргованка Ђубаковић
 Гувернер
 20.3.2020.

Извештај о токовима готовине

ИЗВЕШТАЈ О ТОКОВИМА ГОТОВИНЕ

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2019. године

У хиљадама динара

	2019	2018
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ		
Приливи од камата	14.372.474	12.040.188
Приливи од накнада	5.363.829	3.773.309
Приливи по основу продаје производа и услуга – ЗИН	7.483.851	6.729.912
Приливи од осталих пословних активности	3.723.447	5.891.639
Приливи од дивиденди и учешћа у добитку	103.539	98.867
<i>Приливи готовине из пословних активности</i>	<i>31.047.140</i>	<i>28.533.915</i>
Одливи по основу камата	(6.540.126)	(6.558.840)
Одливи по основу накнада	(503.196)	(561.999)
Одливи по основу трошкова пословања	(10.678.589)	(16.494.237)
<i>Одливи готовине из пословних активности</i>	<i>(17.721.911)</i>	<i>(23.615.076)</i>
Нето прилив по основу узетих депозита	162.535.160	136.258.926
Нето (одлив)/прилив кредита и пласмана	(63.154.978)	19.658.233
Нето (одлив) по основу хартија од вредности и осталих финансијских средстава која нису намењена инвестирању	(104.492.117)	(47.962.165)
<i>Нето прилив по основу пласмана и узетих депозита</i>	<i>8.213.294</i>	<i>112.873.833</i>
Плаћени порез на добит	(426.343)	(454.479)
Исплата распоређеног резултата – пренос буџету Републике Србије	(9.268.467)	-
Нето одлив готовине из пословних активности	(1.481.516)	112.419.354
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ИНВЕСТИРАЊА		
Приливи од продаје нематеријалне имовине и основних средстава	203	-
Одливи за куповину нематеријалне имовине и основних средстава	(1.251.591)	(1.346.369)
Нето одлив готовине из активности инвестирања	(1.251.388)	(1.346.369)
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ФИНАНСИРАЊА		
Нето (одлив)/прилив по основу узетих краткорочних кредита	(954.373)	304.330
Нето (одлив)/прилив готовине из активности финансирања	(954.373)	304.330
Нето (смањење)/повећање готовине	(3.687.277)	111.377.315
Готовина и готовински еквиваленти на почетку периода	344.451.334	218.126.161
Курсне разлике, нето	6.839.754	14.947.858
ГОТОВИНА И ГОТОВИНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА КРАЈУ ПЕРИОДА (напомена 2h)	347.603.811	344.451.334

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Овај финансијски извештај су одобрени од стране Гувернера:

Др Јоргованка Табаковић

Г.БР. 4457

20.3.2020.

V.6. Пословање Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер

Резултат пословања у 2019. години

Укупни приходи остварени у Заводу за израду новчаница и кованог новца – Топчидер у 2019. години износе 7.620,9 млн динара и већи су за 6,9% него 2018. године. Укупни расходи мањи су за 17,2% и износе 4.046,3 млн динара. **Финансијски резултат пословања износи 3.574,6 млн динара, што је 59,8% више него претходне године, а уједно и највише у последњих тридесет година рада Завода.**

Табела V.6.1. Укупни приходи и расходи Завода
(у млн RSD)

	2018.	2019.	Индекс 2019/2018.
Укупни приходи Завода	7.126,4	7.620,9	106,9
Приходи из оперативног пословања	6.838,1	7.545,7	110,3
Производи за НБС	953,0	1.283,9	134,7
Производи за домаће тржиште	5.259,2	6.244,2	118,7
Производи за извоз	625,9	17,6	2,8
Остали (финансијски) приходи:	288,3	75,3	26,1
Укупни расходи Завода	4.889,0	4.046,3	82,8
Степен покривености укупних расхода приходима	145,8	188,3	-

Извор: НБС.

Стратешким заокретом у пословању, Завод остварује значајан напредак у пословању, посебно у последњих пет година. Тако је у 2019. години достигнут историјски максимум који прелази 3,5 млрд динара. Посебну вредност оваквог резултата поткрепљује и чињеница да су цене производа у последњих пет година биле апсолутно стабилне, те да буџет грађана није утицао на раст профита Завода. Такође, добро управљање, сагледавање и процена оправданости трошкова имало је за резултат њихову оптимизацију, па је проценат учешћа укупних расхода у оствареним приходима задржан на стабилном нивоу.

У 2019. години Завод је остварио позитиван финансијски резултат (у износу од 2.290,7 млн динара) и без прихода од интерне реализације производа за Народну банку Србије, који су, ради сагледавања свеобухватног пословања Завода, део интерног извештајног сегмента, притом не изузимајући трошкове њихове израде (производња новчаница и оптицајног кованог новца, извештаја, каталога, плаката, визиткарти, интерних платних картица и др.).

Континуирано праћење кретања залиха и стандарда потрошње репроматеријала резултирало је значајним уштедама у набавкама, као и њиховим краткорочним конвертовањем у други, ликвиднији облик обртних средстава

(потраживања или готовину). Самим тим, рација ефикасности пословања и профитабилности (просечан обрт залиха, бруто профитна маржа и принос на активу) превазилазе просек ових показатеља за привредна друштва у Србији.

Структура прихода

Највећи приход (6.244,2 млн динара) Завод је остварио на домаћем тржишту, што представља 81,9% укупних прихода, док су приходи од извозних послова износили 17,6 млн динара, или 0,2% укупно остварених прихода. У структури оперативних прихода на домаћем и иностраном тржишту доминирају приходи од израде и персонализације платних картица, као и приходи од заштићених производа.

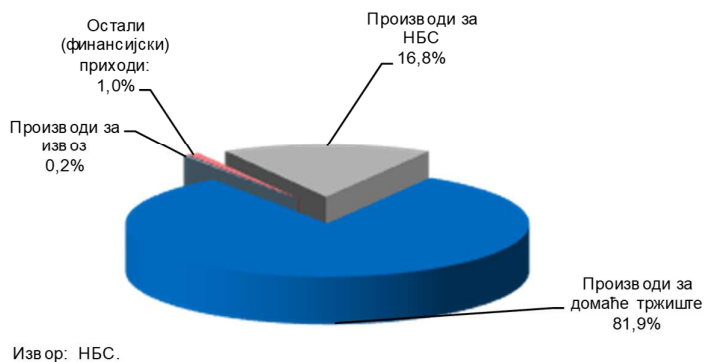
Интерни приходи, тј. приходи од производа за Народну банку Србије, износили су 1.283,9 млн динара, или 16,8% укупно остварених прихода, и знатно су већи него претходне године, што је резултат плана и програма израде и издавања новчаница и кованог новца Народне банке Србије. Проценат наплате потраживања био је изузетно висок. Ненаплаћена потраживања ван валуте представљају мање од 0,2% укупно фактурисане вредности у 2019. години.

Табела V.6.2. Структура укупних прихода
(у млн RSD)

	2018.	2019.	Индекс 2018/2018.
Укупни приходи Завода	7.126,4	7.620,9	106,9
Приходи из оперативног пословања	6.838,1	7.545,7	110,3
Производи за НБС	953,0	1.283,9	134,7
Новчанице	660,4	1.019,1	154,3
Оптицајни ковани новац	273,1	254,3	93,1
Пригодни ковани новац	-	-	-
Остали производи и услуге за НБС	19,5	10,5	53,9
Домаће тржиште и извоз	5.885,1	6.261,8	106,4
Услуге припреме	1,7	5,4	319,3
Новчанице и други производи	608,4	2,4	0,4
Оптицајни и пригодни ковани новац	5,6	4,5	80,9
Остали ковани производи и услуге	668,1	610,9	91,4
Вредносни производи	1.003,0	974,7	97,2
Заштићени производи	1.437,1	2.665,4	185,5
Књиге, публикације и промотивни материјал	9,0	7,1	79,4
Остали производи	791,9	801,5	101,2
Персонализација	1.360,3	1.189,8	87,5
Остали (финансијски) приходи	288,3	75,3	26,1

Извор: НБС.

Графикон V.6.1. Структура укупних прихода ЗИН-а у 2019. години

Структура расхода

У структури укупних расхода, највеће је учешће расхода из оперативног пословања, и то: трошкова основног материјала и енергије (47%), бруто зарада и осталих личних расхода (25,5%) и амортизације (11,7%).

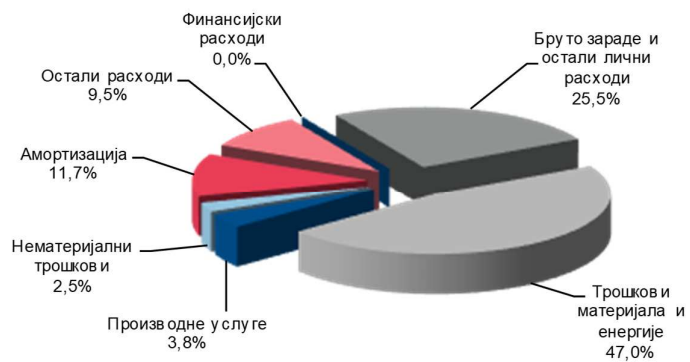
Учешће наведених расхода у укупним приходима било је стабилно током 2019. и смањено је у односу на претходне године.

Табела V.6.3. Структура укупних расхода
(у млн RSD)

	2018.	2019.	Индекс 2019/2018.
Укупни расходи	4.889,0	4.046,3	82,8
Финансијски расходи	0,6	0,9	148,0
Бруто зараде и остали лични расходи	1.005,6	1.033,2	102,7
Трошкови материјала и енергије	2.334,5	1.901,4	81,4
Производне услуге	122,8	154,2	125,5
Нематеријални трошкови	95,6	102,5	107,3
Амортизација	998,9	471,7	47,2
Остали расходи	331,0	382,5	115,5

Извор: НБС.

Графикон V.6.2. Структура укупних расхода ЗИН-а
у 2019. години

Извор: НБС.

VI. ПРЕДУЗЕТЕ МЕРЕ У 2020. И ПЛАНОВИ ЗА НАРЕДНИ ПЕРИОД

Примењујући стратегију циљања инфлације, Народна банка Србије ће и у наредном периоду спроводити доследну и предвидиву монетарну политику, конзистентну с постизањем ниске и стабилне инфлације.

Народна банка Србије планира своје активности у складу са законом дефинисаним циљевима, чијем ће испуњењу бити посвећена и у наредном периоду. Седму годину заредом очувана је ниска и стабилна инфлација, што ће и даље бити најзначајнији циљ Народне банке Србије. Кључне принципе даљег спровођења монетарне политике, Народна банка Србије утврдила је *Програмом монетарне политике у 2020. години*.⁶⁵

Одлуке о монетарној политици зависеће од процене утицаја домаћих фактора и фактора из међународног окружења на кретање инфлације у Србији. **Кључни изазови ће и даље долазити из међународног окружења, будући да се тренутно читав свет суочава с драматичним променама изазваним пандемијом вируса корона.** У питању је глобални шок без преседана, који је довео до потреса на међународном финансијском тржишту, бегом у сигурну активу, поремећајима на већини робних тржишта, пре свега тржишту нафте, и застојима/прекидима у глобалним производним ланцима, што је за последицу имало оштар пад економске активности и раст незапослености. Централне банке већине земаља реаговале су ублажавањем монетарних политика, конвенционалним и неконвенционалним мерама, а владе обимним фискалним пакетима, често без преседана у новијој историји, како би се пад умањео и привреда што брже опоравила након пандемије.

Успоравање екстерне тражње и поремећаји у ланцима снабдевања на глобалном нивоу због ширења вируса у први мах нису знатније погодили Србију. Домаћа макроекономска кретања у прва два месеца 2020. године наставила су тренд раста из претходне године, а поједини показатељи економске активности

⁶⁵ „Службени гласник РС”, бр. 88/2019.

бележили су раст и изнад наших очекивања. Међутим, убрзано ширење вируса корона у Европи и мере здравствене заштите, које је било неминовно предузети од средине марта, за последицу су имали застој, а у појединим услужним секторима и потпун прекид активности. Србија је, као и већина других европских земаља, највећи удар кризе осетила у Т2 2020, при чему су највише погођени саобраћај, туризам и угоститељство. Притом, **Србија је ову глобалну кризу дочекала у знатно бољој макроекономској позицији, а предузете су и снажне монетарне и фискалне мере како би се негативни ефекти кризе ублажили и подстакао привредни раст.** Најпре је у марту Народна банка Србије смањила референтну каматну стопу за 50 б.п. (на 1,75%), а затим и у априлу и јуну за по додатних 25 б.п. (на 1,25%), што је њен најнижи ниво. Ради пружања подршке домаћем финансијском систему и укупним економским токовима, у координацији с мерама Владе Републике Србије, Народна банка Србије је банкарском сектору обезбедила додатну јефтину динарску и девизну ликвидност. Прво је организована додатна девизна своп аукција, путем које је банкама обезбеђена динарска ликвидност у замену за евре по повољној каматној стопи (0,85%), а након тога и две аукције репо куповине динарских државних ХоВ, с роковима доспећа трансакција од седам дана и три месеца, такође по повољној каматној стопи (0,75% на обе рочности, тј. по каматној стопи на депозитне олакшице). Затим, од краја марта измењен је начин организовања редовних девизних своп аукција по фиксним своп поенима, уместо по дотадашњим варијабилним вишеструким своп поенима, као и принцип реализације у смислу да своп куповина и своп продаја девиза више не морају бити идентичне у реализованом износу. Уз то, наставком праксе повлачења мањег износа од понуђеног на редовним реверзним репо аукцијама, банкама је остављено довољно ликвидности за неометано управљање ликвидношћу у условима светске економске кризе изазване пандемијом вируса корона. Важно је напоменути да и у овако неизвесном амбијенту Народна банка Србије није дозволила да било шта угрози стабилност домаће валуте, која је остала готово непромењена од почетка године.

С попуштањем мера здравствене заштите, опоравак ће уследити у П2 2020. године, који ће бити додатно подстакнут донетим монетарним и фискалним мерама. Народна банка Србије ће и у наредном периоду настојати да употребом расположивих монетарних мера и инструмената предупреди потенцијалне поремећаје ликвидности домаћег финансијског система и да обезбеди повољније услове финансирања за привреду и становништво, чиме ће подстакнути економску активност земље.

Ради очувања адекватног нивоа девизних резерви и високог нивоа њихове сигурности и ликвидности, Народна банка Србије ће остати доследна опредељењу одржавања веома ниског нивоа ризика свог инвестиционог портфеља.

Адекватан ниво девизних резерви, по обиму и по структури, важна је гаранција сигурности управо у кризним временима и доказ да је својим мерама и активностима Народна банка Србије допринела повећању отпорности домаће привреде на евентуалне негативне утицаје из међународног окружења. Ради даљег унапређења процеса управљања девизним резервама, у току 2020. године планира се увођење нових финансијских инструмената и послова ради ефикаснијег и флексибилнијег управљања портфељом девизних резерви, као и заштите од ризика инфлације и промене међувалутних односа, уз истовремено обезбеђење апликативне подршке развојем додатних функционалности.

Народна банка Србије ће наставити да спроводи активности које имају за циљ веће коришћење динара у финансијском систему.

У условима изразите неизвесности и изазова из међународног окружења, резултат монетарне политике Народне банке Србије јесте **очувана ценовна стабилност, релативна стабилност курса динара према еврџ, као и стабилност финансијског система**, што представља главни предуслов за **успостављање још већег поверења у динар у наредном периоду**. Народна банка Србије ће наставити да спроводи активности које имају за циљ веће коришћење динара у финансијском систему, као и да разматра и по потреби доноси нове регулаторне и пруденцијалне мере усмерене на повећање динаризације. Досадашњом политиком обавезне резерве Народна банка Србије је стимулисала банке да у већој мери користе динарске изворе финансирања. **Политика стимулативних стопа обавезне резерве за динарске изворе финансирања и веће ремунерације на средства издвојене динарске обавезне резерве биће настављена** и у наредном периоду. Такође, ради подршке даљем развоју финансијског тржишта, Народна банка Србије ће **наставити да спроводи мере и активности које имају за циљ јачање трансмисионог механизма кроз канал каматне стопе** као основе за унапређење домаћег тржишта новца и капитала, а посебна пажња ће бити посвећена и даљем развоју тржишта инструмената заштите од девизног ризика.

Народна банка Србије наставиће да унапређује аналитички оквир, као помоћни алат у одлучивању о монетарној и макрпруденцијалној политици.

Народна банка Србије ће наставити да пажљиво прати и анализира кретања у међународном окружењу и да оцењује њихов утицај на економска кретања у Србији. Своје одлуке о монетарној политици засниваће на анализи текућих економских кретања и пројекцијама најважнијих економских показатеља у наредном периоду. У ту сврху, нагласак ће бити на **даљем унапређењу квалитета анализа и модела који се користе у одлучивању о монетарној политици**. Посебно ће се водити рачуна о развоју модела за краткорочну пројекцију инфлације и БДП-а, у сарадњи с водећим централним банкама зоне евра и региона.

Када је реч о **финансијском систему**, сведоци смо његове стабилности и сигурности не само у редовним условима већ и у случају снажних шокова из **окружења**, каква је пандемија вируса корона. У складу с развојем ситуације у вези с пандемијом и даљом проценом њених последица, Народна банка Србије ће у 2020. години предузимати све неопходне мере из своје надлежности којима се утиче на смањење њених последица. С тим у вези, Народна банка Србије припремиће привремене мере за очување стабилности финансијског система, као и друге мере. Треба истаћи да је Србија дочекала пандемију са учешћем *NPL* на историјском минимуму, чему су допринеле правовремене и адекватне мере Народне банке Србије. Уз знатно нижу референтну каматну стопу због пандемије, то омогућава даљи раст кредитне активности према секторима привреде и становништва на здравим основама. Ради даљег јачања функције финансијске стабилности, Народна банка Србије у 2020. години планира следеће активности: преиспитивање обавезе одржавања заштитног слоја капитала за структурни системски ризик; унапређење модела за пројектовање кредитне активности за потребе одређивања тренутка увођења, односно ублажавања контрацикличног заштитног слоја капитала; обраду и анализу граничних вредности опционих показатеља (*heatmap*) за потребе оценом фазе финансијског циклуса; унапређење израде макропруденцијалних стрес-тестова у складу са укупним супервизорским захтевом за капиталом УСЗК (*total SREP capital requirement – TSCR*). Такође, у 2020. години утврђиваће се стопе заштитног слоја капитала за домаће системски значајне банке и контрацикличног заштитног слоја капитала (на тромесечном нивоу).

Као супервизор финансијског сектора, Народна банка Србије ће наставити да континуирано и благовремено прати начин на који послују финансијске институције, обављајући посредну и непосредну контролу и по потреби доносећи регулативу која има за циљ очување финансијске стабилности.

У области контроле пословања банака, друштава за (ре)осигурање, давалаца финансијског лизинга и друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, Народна банка Србије ће предузимати активности у правцу даљег унапређења процеса супервизије и постојеће регулативе, као и њеног усаглашавања с правним тековинама ЕУ. Када је у питању контрола пословања банака, у току 2020. године планиране су следеће активности: спровођење плана супервизорских активности за 2020. годину; континуирано праћење и анализа пословања банака и давалаца финансијског лизинга и предлагање адекватне регулативе; континуирани посредни надзор пословања банака и давалаца финансијског лизинга; непосредни надзор над пословањем банака и давалаца финансијског лизинга према усвојеном плану; унапређење комуникације с јавношћу, банкама и даваоцима финансијског лизинга, с циљем постизања вишег степена разумевања функције супервизије. Посебна пажња биће

посвећена праћењу ефеката мера усвојених ради очувања стабилности финансијског система у условима пандемије вируса корона, у интересу грађана и привреде.

Ако се имају у виду значајна улога сектора осигурања у пружању заштите осигураницима од последица изазваних вирусом корона и значај обезбеђења континуитета пружања услуге осигурања у условима ове кризе, активности Народне банке Србије ће у 2020. години бити усмерене на **одржавање стабилности сектора осигурања** (спровођењем плана непосредних контрола, континуираним посредним надзором субјеката надзора и разматрањем потребе за измену регулативе) и унапређење функције супервизије, а све ради обезбеђења заштите осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица. Уз редовне послове посредног надзора **друштава за управљање и добровољних пензијских фондова и послове лиценцирања**, спроводиће се и поступци непосредних контрола, у складу с планом непосредних контрола за 2020. годину. Такође, предузимаће се и активности у правцу даљег унапређења процеса супервизије и постојеће регулативе у смислу њеног усаглашавања с правним тековинама ЕУ и променама у националном законодавству.

Током фебруара и марта 2020. године, у оквиру редовног годишњег циклуса ажурирања планова реструктурирања започетог крајем 2019. године, припремљени су и усвојени **нови ажурирани планови реструктурирања за банке и банкарске групе и утврђени нови минимални захтеви за капиталом и подобним обавезама**.

Планирано је да Народна банка Србије током 2020. године **континуирано прати начине на које финансијске институције процењују ризик информационог система и управљају тим ризицима**, посредним и непосредним контролама, а према потребама и у складу с планом контрола.

Народна банка Србије континуирано прати и анализира могуће уштеде у буџету Републике Србије по основу смањења трошкова за неискоришћена средства и могућих превремених отплата по задужењима државе у иностранству, што је било од посебног значаја у условима ванредног стања. Превремене отплате државних кредита, као стратешко опредељење и пракса у претходном периоду, допринеле су смањењу спољног јавног дуга, расту кредитног рејтинга, као и стварању додатног простора за ново задуживање у иностранству у условима ванредног стања.

И током 2020. године, Народна банка Србије ће наставити да прати примену прописа о девизном пословању и кредитним пословима са иностранством и с тим у вези предузимаће регулаторне активности ради њиховог даљег унапређења. Током марта 2020. године, с циљем обезбеђивања несметаног обављања кредитних послова са иностранством у условима ванредног стања проглашеног због пандемије вируса корона, Народна банка Србије је омогућила резидентима да за време ванредног стања у електронском облику извештавају Народну банку

Србије о кредитним пословима са иностранством, уз обавезу да накнадно доставе прописану документацију у папирном облику. Поред тога, у априлу 2020. године Народна банка Србије је, доношењем посебне инструкције за банке, омогућила овлашћеним мењачима да и у условима ванредног стања испуњавају прописане обавезе, нарочито продају ефективног страног новца банци, уплату готовине у динарима на текући рачун код банке и сл. Народна банка Србије ће и током 2020. године наставити да унапређује послове у вези са издавањем и одузимањем овлашћења за обављање мењачких послова, спровођењем програма обуке и издавања сертификата за обављање мењачких послова, као и вођењем регистара у тој области.

У оквиру функције заштите корисника финансијских услуга, унапређиваће се механизам колективне заштите.

У складу са актуелним трендовима **развоја функције заштите корисника финансијских услуга** присутним на европском, али и ширем међународном плану – одређење Народне банке Србије је да, **поред редовних активности усмерених на заштиту индивидуалних права и интереса корисника финансијских услуга** (које предузима спроводећи поступке по притужбама и приговорима корисника), **пажња буде усмерена на механизме колективне заштите ових корисника** (у поступцима утврђивања непоштене пословне праксе и неправичних уговорних одредаба и поступцима посредне и непосредне контроле). Поменути механизми колективне заштите показују се као делотворнији и ефикаснији, јер омогућавају да се утврђена неправилност у поступању даваоца финансијских услуга отклони истовремено према свим корисницима чија су права и интереси повређени, као и да се овом даваоцу изрекне казна којом се несумњиво постиже сврха кажњавања.

С обзиром на то да су у 2019. години предузете све неопходне активности како би се регулаторни оквир за вршење контроле пословања банака (који је превасходно био постављен тако да одговара захтевима контроле бонитета банака) прилагодио потребама вршења ефективне и ефикасне контроле њиховог тржишног понашања – **за 2020. годину планирано је интензивирање контролних активности**. Истовремено ће се наставити активности на даљем развоју приступа и инструмената који се користе у овим контролама (укључујући и анализу и имплементирање нових решења садржаних у прописима ЕУ у области заштите корисника), као и друге активности ради унапређења заштите права и интереса корисника финансијских услуга. Што се тиче оглашавања финансијских услуга, које је први пут посебним прописом детаљно уређено 2019. године и чију је контролу Народна банка Србије почела да спроводи током ове године, план је да се анализирају ефекти примене овог прописа и потреба за његовим евентуалним даљим побољшањем, као и да се настави са спровођењем ових контрола.

Ако се имају у виду тренутни изазови у вези с пандемијом вируса корона, важно је истаћи да је Народна банка Србије правовремено реаговала како би заштитила права корисника финансијских услуга. Наиме, и пре промена изазваних пандемијом, Народна банка Србија већ је имала развијене канале за комуникацију с корисницима путем којих су они могли електронским путем да достављају своје притужбе/приговоре на рад финансијских институција, а с циљем бржег и ефикаснијег поступка заштите права корисника, што је омогућило да се активности у области заштите корисника финансијских услуга обављају неометано и без застоја. Поред тога, Народна банка Србије увела је и електронску комуникацију с финансијским институцијама у области заштите корисника финансијских услуга, чиме се постиже скраћење рокова у поступању по притужбама/приговорима корисника. Такође, Народна банка Србије унапредила је и систем електронских формулара путем којег корисници финансијских услуга могу да се обрате, односно поставе питања Народној банци Србије и добију одговоре у најкраћем могућем року. Народна банка Србије није дозволила да, у условима неизвесног окружења у условима пандемије, права корисника буду угрожена, те планира да и у наредном периоду разматра начине и услове који ће корисницима омогућити да на бржи и једноставнији начин достављају притужбе/приговоре корисника и благовремено реагује у случају утврђених неправилности.

Народна банка Србије ће наставити са активностима усмереним на модернизацију и повећање ефикасности платних система.

Ради одржавања и побољшања сигурног и стабилног рада платних система, у оквиру функције надгледања, у 2020. години планирано је следеће: наставиће се с регулаторним активностима у домену прописа и интерних аката којима се уређује стабилан и сигуран рад платног система; започеће се с активностима на процени усклађености битног платног система са законом којим се уређују платне услуге и прописима донетим на основу тог закона ради одржавања његовог сигурног и стабилног рада и адекватног управљања ризицима у том систему; вршиће се континуиран посредан надзор над пословањем платних система прикупљањем и анализом извештаја и друге документације и података које оператор доставља Народној банци Србије, у складу са законом којим се уређују платне услуге и прописима донетим на основу тог закона.

Захваљујући активностима које је спровела у 2019. години, почетком 2020. године Народна банка Србије је почела с реализацијом друге фазе пројекта увођења инстант плаћања у Републици Србији. Након што су завршене припремне активности, учесници у *IPS* НБС систему су од фебруара 2020. године на продајним местима трговаца омогућили услугу инстант плаћања својим корисницима платних услуга, укључујући и услугу извршавања плаћања скенирањем НБС *IPS QR* кода на рачунима-фактурама. С обзиром на значај и

комплексност целокупног пројекта, наведене услуге се уводе поступно и током 2020. године Народна банка Србије наставиће са активностима на омогућавању ових услуга корисницима платних услуга. Такође, почеће и с припремним радњама за реализацију осталих фаза пројекта, с обзиром на то да *IPS* НБС систем, као најсавременија инфраструктура, отвара простор за бројне новине у области плаћања. Увођење инстант плаћања на продајним местима трговаца употребом *IPS QR* кода једна је од најзначајнијих фаза пројекта, будући да се трговцима пружа могућност да уведу још један савремен начин безготовинског плаћања на својим продајним местима у складу са својим потребама чија се предност првенствено огледа у једноставности имплементације, нижим трошковима у односу на плаћања платним картицама и чињеници да су им новчана средства на располагању за неколико секунди. Такође, иновативно решење извршавања плаћања скенирањем НБС *IPS QR* кода с рачуна-фактура доприноси једноставности иницирања и извршавања плаћања захваљујући стандардизацији овог кода на нашем тржишту.

У оквиру функције надгледања, **активности ће бити усмерене и на праћење даљег тока увођења инстант плаћања на продајним местима**, као и на припрему за реализацију наредних фаза пројекта увођења инстант плаћања у Републици Србији са акцентом на превентивно деловање, како би се редуковала могућност да дође до системских поремећаја на тржишту плаћања и обезбедила стабилност финансијске инфраструктуре.

У току 2020. године, планирано је интензивирање активности на успостављању регистра стартап компанија у нашој земљи, и то пре свега на развоју решења интернет странице, које ће подразумевати и посебан визуелни идентитет и дизајн овог регистра, а све у складу с раније утврђеним пројектним планом и опредељеном спецификацијом функционалности. Крајњи циљ који ће бити остварен 2020. године биће успостављање информативног и промотивног интернет портала, који ће бити стављен на располагање широком аудиторијуму, тако да се обезбеде садржаји намењени за пружање општих информација и интерактивних информативних садржаја на којима ће се заснивати рад регистра стартап компанија. Једном када све планиране активности буду окончане, потенцијални корисници услуга стартап компанија, инвеститори, истраживачи и други моћи ће лако и једноставно да нађу податке о стартап компанијама које су одлучиле да пријаве своје податке у регистру. Захваљујући доступности информација о компанијама које послују у одређеној области, биће олакшане даље активности институција које желе да сарађују с домаћим стартап компанијама, а пријављени подаци биће значајни и Народној банци Србије за даљи развој и унапређење самог регистра, као и за још ефикасније формулисање предлога мера за стварање повољније пословне климе за правна лица и предузетнике.

Поред наставка активности започетих у 2019. години, Народна банка Србије ће у 2020. години предузети и нове активности на увођењу и развоју иновативних технологија и подршци финансијским субјектима и домаћој ИТ заједници у

примени тих технологија у свом свакодневном пословању. Важну улогу у реализацији даљих планова на том пољу имаће и кандидатура Народне банке Србије за успостављање једног од три планирана иновациона хаба у сарадњи с *BIS*-ом. Како би идентификовао и остварио дубински увид у најзначајније трендове у технологији који утичу на централно банкарство, како би развио јавна добра у технолошком простору ради побољшања функционисања глобалног финансијског система и како би служио као центар намењен стручњацима из централних банака који се баве иновацијама, *BIS* је прошле године основао *BIS Innovation Hub – BISIH*. Постојећи иновациони хабови које је основао *BIS* у сарадњи с централним банкама домаћинима налазе се у Швајцарској, Хонгконгу и Сингапуру и у сваком од њих води се посебан пројекат. Крајем 2019. године, *BIS* је одлучио да изабере до три нове локације на којима би били успостављени додатни иновациони хабови. С тим у вези, Народна банка Србије је на позив *BIS*-а поднела кандидатуру како би и Београд био једна од три нове локације на којима би био оформљен иновациони хаб у сарадњи с *BIS*-ом. У зависности од коначне оцене поднете кандидатуре, при чему ће се у обзир узети различити фактори, и они који се односе на централну банку домаћина, и они који се тичу државе у којој се хаб оснива – попут квалитета високошколских установа, *FinTech* екосистема и сл., Народна банка Србије ће планирати своје даље активности и у случају позитивне оцене, током 2020. године приоритет ће дати сарадњи с *BIS*-ом и предузимању свих неопходних радњи како би се у Београду у најкраћем року успоставио иновациони хаб. Евентуални избор Народне банке Србије за централну банку с којом би била успостављена сарадња на овом пољу, односно Београда као локације за један од три нова центра, био би потврда досадашњег рада и успеха који је наша земља остварила на овом пољу и веома значајан и за будуће пројекте због могућности размене искустава и сарадње с *BIS*-ом и другим централним банкама. Сарадња *BISIH*-а и Народне банке Србије била би од значаја и за домаћу ИТ заједницу, јер би се створио простор за развој бројних пројеката на пољу иновација у сектору финансија.

У 2020. години биће настављени започети послови у вези са успостављањем контаката с надлежним регистарским органима (надлежна министарства, судови, коморе и др.). Такође, наставиће се и са активностима на **нормативној регулативи послова принудне наплате**, као и активностима на даљем и свеобухватном електронском повезивању и размени података с надлежним институцијама, пре свега Министарством финансија – Пореском управом и Министарством правде.

У области спречавања прања новца, Народна банка Србије ће деловати активно – као регулатор и супервизор.

Током 2020. године, планирано је и доношење прописа којим ће се, на основу Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, уредити

ближи услови и начин вођења *Јединственог регистра сефова* и ближи услови и начин вођења *Јединственог регистра корисника новчане дознаке*, као и пропис којим ће се смернице које је Народна банка Србије донела за обвезнике из своје надлежности ускладити са изменама и допунама *Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма*. Предвиђено је и предузимање одговарајућих мера ради **унапређења послова израде закона и других прописа из надлежности Народне банке Србије и праћења прописа ЕУ**, као и послова заступања Народне банке Србије пред судовима и усклађености пословања.

На међународном плану, очекује се наставак успешне сарадње с ММФ-ом и другим међународним финансијским институцијама, наставак активности Народне банке Србије у процесу европских интеграција, као и билатералне финансијске сарадње.

Планирано је да се током 2020. обаве преостала два полугодишња разматрања резултата економског програма с ММФ-ом **подржаног актуелним аранжманом – Инструментом за координацију политике**, чији се завршетак очекује у јануару 2021. По окончању актуелног оквира сарадње с **Групацијом Светске банке**, очекује се да ће бити договорен нови програм за Републику Србију који ће се односити на период од 2020. до 2024. Новим програмом биће дефинисани циљеви и оквир сарадње у наредном петогодишњем периоду. У вези са учешћем Републике Србије у општем и селективном **повећању капитала код Међународне банке за обнову и развој** (афилијација Светске банке), у складу с резолуцијама ове банке из 2018. године, предстоји уплата прве рате обавезе у износу од око 1,9 млн долара. Средства за ову намену обезбеђују се у републичком буџету, а Народна банка Србије ће обавити послове који се односе на улогу депозитара Републике Србије у овој банци.

Током 2020. Народну банку Србије очекује и евентуално редефинисање активности у оквиру процеса приступања Републике Србије ЕУ, с обзиром на то да је ЕУ у марту 2020. усвојила нову методологију за процес проширења. Без обзира на евентуалне измене оквира за преговоре, Народна банка Србије наставиће да активно учествује у преговорима са аспекта својих надлежности, како би поглавља за која је Народна банка Србије првонадлежна или другонадлежна институција била што пре затворена. Поред наведеног, у 2020. Народна банка Србије наставиће и с редовним учешћем у раду тела формираног за праћење спровођења *Споразума о стабилизацији и придруживању*, Годишњем министарском дијалогу о економској политици између ЕУ и Западног Балкана и Турске, као и у припреми *Економског програма реформи*. Имајући у виду да је због пандемије вируса корона објављивање *Годишњег извештаја Европске комисије о напретку Републике Србије* померено са априла на септембар 2020, Народна банка Србије је у априлу 2020. поново известила Европску комисију о напретку у погледу испуњености критеријума за чланство у ЕУ.

У марту 2020. године окончана је реализација пројекта „**Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије у процесу европских интеграција**”, који се финансира средствима претприступне помоћи ЕУ, док се у оквиру регионалног пројекта у наредном периоду очекује учешће представника Народне банке Србије на радионицама високог нивоа на тему *NPL*, као и билатерална сарадња с Банком Италије на тему *Monetary and FX operations: Financial benchmark transformation – use and effects of EU benchmark regulation* и с Народном банком Румуније на тему *Bank resolution and restructuring: Critical functions and The resolvability assessment*.

Очекује се закључивање **споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о регулисању дуга Републике Србије према Руској Федерацији по обавезама бивше Савезне Републике Југославије** (Париски клуб поверилаца). Представници Народне банке Србије учествоваће у раду седница **мешовитих комитета/комисија за економску сарадњу с појединим земљама**. Такође, представници Народне банке Србије учествоваће у раду **Радне групе за праћење спровођења Националног акционог плана за примену Резолуције 1540 (2004) Савета безбедности Уједињених нација о спречавању и ширењу оружја за масовно уништавање и средстава за њихово преношење за период 2017–2021**. У вези с **реализацијом Фонда револвинг кредита Републике Србије**, Народна банка Србије планира да, у сарадњи с Министарством финансија, у току 2020. године спроведе укључење нових банака у реализацију Фонда, као и укључење привредних друштава, задруга и предузетника регистрованих за обављање пољопривредне делатности.

Да би се очувао висок степен поверења јавности у активности централне банке, приоритет остаје одговорна и правовремена комуникација.

Отворена комуникација о одлукама централне банке повећава предвидивост и разумевање улоге централне банке и остварених резултата у раду. Због тога **Народна банка Србије тежи јасној и активној комуникацији не само са стручном већ с целокупном јавношћу**. Народна банка Србије ће наставити да одговорно и правовремено информисе јавност о свом пословању и активностима путем активне сарадње с медијима. Као и до сада, Народна банка Србије ће редовно обавештавати јавност о одлукама монетарне политике, саопштењима након седница Извршног одбора (које се одржавају једном месечно), док ће на тромесечном нивоу стручној и широј јавности представљати *Извештај о инфлацији* с пројекцијама главних макроекономских варијабли у наредном периоду. Такође, једном годишње ће бити презентован *Извештај о стабилности финансијског система*, ради информисања јавности о стању и ризицима у финансијском систему, као и правовременог указивања на потенцијалне системске ризике. У 2020. години предвиђа се даље унапређење комуникације путем друштвених мрежа, даљи развој интернет домена и поддомена, као и

интензивнија промоција изложбених и едукативних активности Народне банке Србије у јавности.

Народна банка Србије ће и у области статистике наставити да унапређује своје активности, с обзиром на њен значај за успешно вођење монетарне, макроруденцијалне и микроруденцијалне политике.

У складу с Националним програмом за усвајање правних тековина ЕУ и мерилима дефинисаним у преговарачком поглављу 18 – Статистика, наставиће се усклађивање методологија с прописима ЕУ из области монетарне, финансијске и платнобилансне статистике. Ради унапређења постојећих анализа и добијања правовремених података из области статистике каматних стопа, у 2020. години уведен је прелиминарни извештај за нове послове који банке треба да доставе одмах након завршетка месеца (први извештај банке су доставиле с подацима за јануар 2020. године). Биће настављено и редовно извештавање Евростата у области платнобилансне статистике, процедуре у случају прекомерног дефицита (EDP), извештавање ЕЦБ-а у области статистике каматних стопа банака, као и редовно статистичко извештавање ММФ-а и Светске банке. У области статистике државних финансија, у плану је израда тромесечног дуга сектора опште државе по критеријумима из Мастрихта, као и почетак редовног достављања статистике државних финансија (GFS) ММФ-у, у сарадњи с Републичким заводом за статистику. Такође, Народна банка Србије ће наставити рад на изради показатеља макроекономске неравнотеже, који сада укључују и два показатеља из области контроле банака и шири обухват појединих показатеља из области платнобилансне статистике. Ради даљег методолошког усклађивања и побољшања квалитета података платног биланса и међународне инвестиционе позиције, планирано је спровођење статистичких истраживања у вези с трговинским кредитима, пословима дораде у земљи и иностранству, као и за потребе статистике иностраних подружница домаћих предузећа (OFATS).

У делу активности Завода за израду новчаница и кованог новца, планиран је даљи технолошки развој производних процеса, уз оптимизацију трошкова пословања.

Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, као производна организациона јединица Народне банке Србије, достигао је историјски максимум када је у питању профит, али је без икакве сумње мотивисан и спреман да, изналажењем свих начина упошљавања људских и технолошких потенцијала, и даље тежи напретку и остварењу квалитетнијих и бољих резултата. Планирани приходи из оперативног пословања Завода за 2020. годину (укључујући позитивне промене вредности залиха, као и интерну реализацију) износе 8.332,2 млн динара. Напредак Завода огледа се и у иновацијама и пословним идејама, као и способностима да се адекватним планирањем, организовањем и контролом

управља сложеним процесима производње. Евидентно је постојање визије напретка Завода и јасног смера интензивног и екстензивног коришћења капацитета, као и усвајање нових модела, технолошко и апликативно усавршавање и проналажење правилног начина подизања свести запослених. Завод је постао модерна пословна целина, која, не заостајући за великим светским институцијама, иде правцем свог даљег развоја и глобалног позиционирања.

Наставиће се са обезбеђењем адекватног нивоа и структуре готовог новца у оптицају.

У условима ванредног стања значајно је била повећана тражња за готовим новцем. Народна банка Србије предузела је активности из своје надлежности како би се обезбедило несметано обављање готовинског платног промета. У том смислу, Народна банка Србије је снабдела своје филијале у Београду, Крагујевцу, Нишу, Новом Саду и Ужицу довољном количином и апоенском структуром новчаница и кованог новца и у сваком тренутку могла је да удовољи захтевима банака за исплату готовог новца (чиме се држање резерви готовог новца у трезорима Народне банке Србије у приближном односу 50% количине готовог новца у оптицају показало оправданим).

Ради реализације стратешких и оперативних циљева у вези са **обезбеђењем адекватног обима, квалитета и апоенске структуре готовог новца у оптицају**, као и попуњавања залиха у трезорима Народне банке Србије, планирано је да се у 2020. години изради додатна количина од 60 млн комада новчаница (апоена од 2000, 200 и 10 динара) и 85 млн комада кованог новца (апоена од 1, 2 и 5 динара). На основу *Оквирног споразума о сарадњи* између Народне банке Србије и компаније *Mish International Monetary Inc* из фебруара 2018. године, потписан је појединачни уговор о изради 210.000 комада **нумизматичког новца с ликом Николе Тесле** у апоену од 100 динара у 2020. години. Независно од те количине, а према идентичном идејном решењу, у 2020. години предвиђена је и израда 500 комада нумизматичког новца с ликом Николе Тесле за потребе нумизматичког тржишта у Републици Србији. Поред тога, биће израђена и преостала количина од по 250 комада нумизматичког новца с ликом Николе Тесле издања 2018. и 2019. године који нису реализовани у претходним годинама.

Ради унапређења и повећања ефикасности целокупних пословних процеса, запослени у Народној банци Србије константно се едукују и развијају своје компетенције.

Најважнији капитал Народне банке Србије јесу њени запослени. Ради унапређења постојећих пословних процеса и јачања стручних капацитета у новим областима пословања, **константна едукација и развој запослених у Народној банци Србије од посебног су значаја**. Народна банка Србије настоји да и остале пословне ресурсе којима располаже користи на најефикаснији могући начин. У

току 2020. године планирана је **екстерна процена квалитета рада Интерне ревизије**, као и обављање ревизорских ангажовања према усвојеном плану. Као и до сада, Народна банка Србије ће бити **друштвено одговорна** и посвећена бројним активностима које доприносе добробити шире друштвене заједнице.

ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Публикације Народне банке Србије

Годишњи извештај о пословању и резултатима рада Народне банке Србије
Извештај о монетарној политици
Годишњи извештај о стабилности финансијског система
Извештај о инфлацији
Статистички билтен

Анализе и извештаји

Трендови у кредитној активности
Извештај о резултатима анкете о кредитној активности банака
Извештај о резултатима анкете о инфлационим очекивањима
Извештај о динаризацији финансијског система Србије
Анализа исплативости динарске и девизне штедње
Анализа дуга Републике Србије

Извештаји из области контроле и надзора

Банкарски сектор у Србији
Сектор финансијског лизинга у Србији
Сектор осигурања у Србији
Сектор добровољних пензијских фондова у Србији
Извештај о поднетим притужбама и приговорима

Повремене публикације

Стручни радови
Методолошки материјали
Посебна издања – SEEMHN
Зборник радова с конференције Економско управљање у Европи и процес приступања Европској унији: која је улога централних банака

Списак графика и табела

Графикони

III.1.2.1.	Референтна каматна стопа и коридор каматних стопа	33
III.1.2.2.	Репо продаја и стање продатих ХоВ	34
III.1.2.3.	Обим стерилизације инструментима монетарне политике	35
III.1.3.1.	Доприноси компоненти ИПЦ-а мг. инфлацији	38
III.2.2.1.	Кретање укупне премије кумулативно по тромесечјима	57
III.2.2.2.	Укупна премија према врстама осигурања	58
III.2.3.1.	Структура имовине добровољних пензијских фондова	65
III.2.4.1.	Структура активе давалаца финансијског лизинга	69
III.2.4.2.	Структура пасиве давалаца финансијског лизинга	69
III.4.2.1.	Кључни макроекономски ризици	86
III.4.2.2.	Финансијска стабилност банкарског сектора Србије у поређењу с просеком региона	89
III.4.2.3.	Индекс финансијског стреса (<i>FSIX</i>) и раст БДП-а	90
III.4.2.4.	Кретање показатеља системског стреса	90
IV.1.1.	Покривеност увоза девизним резервама	93
IV.1.2.	Индекс приноса државних обвезница у оригиналној валути	96
IV.1.3.	Принос портфеља у оригиналној валути	97
IV.1.4.	Принос портфеља и „бенчмарка” у оригиналној валути у 2019.	97
IV.1.5.	Укупан принос портфеља и „бенчмарка” прерачунат у динаре, по тромесечјима	98
IV.1.6.	Структура инвестиционог портфеља	99
IV.3.1.1.	Вредност промета у међународном клирингу	114
IV.4.2.1.	Фонд револвинг кредита РС – класификација делатности	135
IV.4.2.2.	Фонд револвинг кредита РС – територијална подела	135
IV.4.2.3.	Реализација Апекс зајма ШБ – територијална подела	137
IV.4.2.4.	Реализација Апекс зајма Ш В по банкама – реализовано 128.954.942 евра	138
IV.4.2.5.	Реализација Апекс зајма ШБ – класификација делатности	138

IV.4.3.1.	Плаћене кредитне обавезе Републике Србије према иностранству, по којима је НБС агент, у 2019. години – по кредиторима и тромесечјима	146
V.6.1.	Структура укупних прихода ЗИН-а у 2019. години	189
V.6.2.	Структура укупних расхода ЗИН-а у 2019. години	190

Табеле

III.2.1.1.	Структура финансијског система	40
III.2.1.2.	Власничка структура банкарског сектора у 2019.	41
III.2.1.3.	Распоред банака по вредности билансне суме	42
III.2.1.4.	Концентрација – учешћа водећих банака у билансној суми, кредитима и депозитима банкарског сектора	42
III.2.1.5.	Степен концентрације (<i>HHI</i>)	42
III.2.1.6.	Структура активе банака на дан 31. децембра 2019.	43
III.2.1.7.	Структура пасиве банака на дан 31. децембра 2019.	44
III.2.1.8.	Структура капитала банака	45
III.2.1.9.	Распоред банака по висини ванбилансне суме	46
III.2.1.10.	Девизни ризик банака на дан 31. децембра 2019.	46
III.2.1.11.	Структура <i>NPL</i>	47
III.2.1.12.	Класификација активе банака	48
III.2.1.13.	Показатељи пословања банака	49
III.2.1.14.	Финансијски резултат банака	50
III.2.1.15.	Показатељи профитабилности банкарског сектора	50
III.2.1.16.	Преглед непосредних контрола извршених у 2019.	54
IV.1.1.	Вредност изложена ризику (<i>VaR</i>) на дан 31. децембра 2019.	99
IV.1.2.	Стрес-тест на дан 31. децембра 2019.	100
IV.2.1.1.	Преглед апоенске структуре новчаница у оптицају	101
IV.2.1.2.	Преглед фалсификованих новчаница готовог новца (у комадима)	102
IV.2.1.3.	Преглед фалсификованих новчаница готовог новца (у хиљадама динара)	102
IV.2.2.1.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Београду	104

IV.2.2.2.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Новом Саду	106
IV.2.2.3.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Нишу	107
IV.2.2.4.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Крагујевцу	108
IV.2.2.5.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Ужицу	109
IV.3.1.1.	Вредност промета и број плаћања у <i>RTGS</i> систему	110
IV.3.1.2.	Вредност промета и број плаћања у клиринг систему	111
IV.3.1.3.	Вредност промета и број плаћања у <i>IPS</i> НБС систему	113
IV.3.1.4.	Вредност промета и број плаћања у међународном клирингу	113
IV.4.2.1.	Фонд револвинг кредита РС – преглед контроле наменског коришћења средстава у 2019.	136
IV.4.2.2.	Апекс зајмови ЕИБ-а – преглед контроле наменског коришћења средстава у 2019.	138
IV.4.8.1.	Број притужби/приговора по даваоцима финансијских услуга у 2019.	156
IV.4.8.2.	Број посредовања у 2019.	157
IV.5.1.1.	Упоредни преглед броја запослених	162
IV.5.1.2.	Број запослених по квалификационој структури	163
IV.5.1.3.	Полна структура запослених по организационим јединицама	163
IV.5.1.4.	Старосна структура запослених	164
IV.5.1.5.	Образовање, усавршавање и стручно оспособљавање запослених	165
V.1.1.	Биланс стања	168
V.1.2.	Биланс успеха	170
V.3.1.	Концентрација кредитног ризика финансијских средстава по регионима	175
V.3.2.	Изложеност ризику ликвидности	176
V.3.3.	Изложеност ризику од промене каматних стопа	177
V.3.4.	Изложеност девизном ризику финансијских средстава и обавеза	178

V.6.1.	Укупни приходи и расходи Завода	187
V.6.2.	Структура укупних прихода	188
V.6.3.	Структура укупних расхода	189